

Borger = Bennen.

Et

U g e s k r i f t,

udgivet

for

det forenede Understøttelses = Selskab.

Sextende Aargang.

Kjøbenhavn, 1804.

Trykt hos M. J. Sebbelow,
paa Understøttelse = Selskabets Forlag.

05.6
Bo 66

1804
aug. 16

17500

R e g i s t e r

over Indholden af Borgervens = Bladet
fextende Aargang.

Afhandlinger og deslige.

No.

Side.

I. 2. Om Tegnekunstens Væsen og Værd.

Sluttet fra forrige Aargang I.

No.		Side.
3. 4.	Brev om nogle simple Huusraad (mod Tyveri) = = = ; = =	17.
4. 7	Noget om Underviisningsinstituter betragtet fra den moralske Side	27.
7. 8.	Aldrig saa Ondt, det er jo til no- get godt = = = = = = =	52.
8. 12.	Paşwan Dglu = = = = =	63.
12. 14.	Brev til Borgervennen (om Bla- dets Indhold) ; ; ; = = =	92.
14. 16.	Svar derpaa = ; = ; = = ;	110.
17. 21.	Fragmenter om mange Slags Overtro ; = ; ; = = = ;	129.
21. 26.	Arbeidsomhed alene gjør lykkelig ;	165.

No.		Side.
27 = 33.	Det Lette og det Vanskelige : •	209.
34 = 36.	Qvindefeil : : • = • •	263.
36.	Breve af Plinius den Yngre	
	til Septitius • • : : : • :	284.
	til Kalvisius = • • = • • =	285.
	til Geminius = : : : • •	287.
	til Ursus • : • = • = • =	287.
	til Genialis • • = • = =	288.
37 = 41.	Lyksalighed betragtet som en Dyd	291*
42 = 46.	Bidrag til de afrikanske Negres	
	Karakteristik = : = = • •	329.
46 = 49.	Tiberius Grakkus , Bidrag til	
	Menneskerettighedernes Historie :	365

No.		Side.
50.	Efterretning om Præmieselskabet for den jødiske Ungdoms Anbringelse til Konster og Haandværker. Samt Extrakt af dets General-Regnskab	393.
51.	Slutning af Tiberius Grakkus =	401.
	Ligkaperi = = = = = = = =	405.
51. 52.	Anstalter i Paris for Blinde = =	408.

Anmeldelser fra Administrationen.

No.		Side.
9.	Om Administratorvalg =	68.
4. 13. 14.	Om Repræsentantvalg	25. 97. 105.

No.	Side.
8. 36. 38. 46.	Om Repræsen-
	tantmøder = 57. 281. 297. 361.
41. 49.	Om Ugebladets
	Bestyrelse = : = = 321. 385.
10.	Om Selskabets
	Formue = = = = : = 73.
29 = 34. 48.	Om Laan, Gra-
	tifikationer og
	Pensioner = : = = 225. 377.
9.	Om Medlems-
	mernes Antal = = = = : 69.
9. 37. 39. 47.	Nye Medlems-
	mer = = = 69. 289. 305. 372.
9. 18. 37.	Andre Anmel-
	delsjer = = = = 68. 137. 289.

Regnskaber.

No.		Side.
9.	Extract af 4 Quart. Regnskab for 1803.	64.
10.	— — Generalregnskab for 1803.	80.
30.	— — 1 Quart. Regnskab for 1804.	232.
31.	— — 2 Quart. Regnskab for 1804.	241.
47.	— — 3 Quart. Regnskab for 1804.	369.

No.		Side.
2. 38.	Trykfeil anmeldte = = =	16. 304.

W. S. F. Abrahamson.
Kaptein.

Borger, Bennen.

No. 1.

Sextende Aargang.

Løverdagen den 7de Decbr. 1804.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Kryft hos M. Joh. Sebbelow,
i store Gjolstræde No. 218.

Om Tegnekunstens Væsen og Værd.

(Fortsættelse, see No. 53 f. N.).

Han danner sine Disciplers Smag; viser dem, at ikke en overdreven Pynt, men en ædel Simpelted forskjønner Legemet; viser dem, at ligesom en skøn Støtte vilde tabe sin Skjønhed ved at forgyldes, saaledes bør Prydelser blot komme den naturlige Skjønhed til Hjælp og ikke overvælde eller fordunkle den; han lærer dem, at det er ikke Mængden eller Kostbarheden af Smykker, men et skjønsomt Valg iblandt dem, som forhøjer Skjønheden; gjen-nemgaaer med dem Modellerne af skjøne Legemer og

skjønne Dragter, der søje sig efter Legemet uden at
 besvære det; underretter dem om Grækerne's store og
 simple Smag, og Italiens klassiske Kunstnere, og
 bibringer dem saaledes efterhaanden ved Hjælp af
 sin Kunst den rigtige Følelse, der ophøjer Skjøn-
 hed over Zirater, Naturen over al unaturlig Kunst,
 Landsbypigen med Sundhedens Purpur over Riob-
 stædsdamen med den luende Sminke, og Glutten
 med sine usarvede Pøkker over hine gammeldags Ma-
 troner med deres Puder og vellugtende Bænde —
 Han lærer dem at Skjønhed ikke trænger til For-
 bedring, men kun til Reenlighed og Pleje; at alt
 hvad som beforder Sundhed og Glæde, bidrager
 tillige til Skjønhed og Ynde; at Misundelse gør
 hæslig, og Velvillighed takkelig; at Brede vanska-
 ber, men Bliidhed forskjønner; at Brantenhed er
 frastødende, men Glæden derimod tillokkende. Og
 hvad han saaledes lærer, derpaa er han selv et le-
 vende Mønster. Mildhed gør hans Foredrag ind-
 trængende, og den Smag, der hersker i hans eget
 Antog, i hans Møbler, i hans Bolig, hans Have,
 hans Tegninger, i alt hvad der omringer ham, i
 alt hvad han berører, tjener til at give disse Lær-
 domme Liv og Kraft, og til at gjøre hans Under-
 viisning vigtig i de Retskasnes og Kloges Dine.

Vi have saaledes hidindtil fornemmelig betrag-
 tet Tegnekunsten med Hensyn paa Opdragelsen, især
 have vi derhos agtet paa Kjønnets Opdragelse. Vi

faae i den Henseende, hvorledes Tegnekunsten var et Middel til at bevirke en større Opmærksomhed paa Naturen og dens utallige Skjønheder; men Naturens Betragtning ledsaget med den fornødne Indsigt i Naturphilosophien, hvor frugtbar er den ikke paa gavnlige Følelser? Enhver, haaber jeg, er enig med mig i dette Stykke, at Tegnekunsten er et beqvemt Middel til at skærpe denne Opmærksomhed paa Naturens Skjønheder, og derved til at fylde Sjælen med alle de Følelser af Mildhed, og Glæde, og salig Tilbedelse, som Naturens Betragtning føder i enhver ufordærvet Sjæl.

Vi faae for det andet, at Tegnekunsten i Henseende til Opdragelsen havde den Nytte, at den dannede sine Dyrkers Smag i Henseende til Klæder og Boliger, Møbler og Prydelser, og alt hvad der omringer os. Vi havde og her Hensyn til Kjønnet, som det der især henrives af det elendige Moderaserie, der skæmmer deres Legemer istedet for at pryde dem, fordærver deres Smag istedet for at danne den, og som tit har gjort dem til maledes Duffer, istedet for at hæve dem til den Rang, Naturen har anvist dem, den at glæde Manden, og forskjønne hans Liv.

Vi faae for det tredie, hvorledes denne Kunst under en duelig Lærers Anviisning endnu kunde tage en højere Flugt, og gjøre Paastand paa umiddelbar at forædle Hjertet ved at gjøre sine Dyrkere

opmærksomme paa Tilbøjelighedernes Magt til at forskjønne paa den ene Side, og til at skæmme og stæde paa den anden. Det var den kyndige Lærers Pligt at vise sine Lærlinger, hvorledes de uædle Videnskaber vanskkabe Ansigtets Træk og fordærve Ansigtstanden — hvorledes den bedre Menneskeligheds Følger derimod forskjønne og oplive tillige.

Men det blev derhos erindret i Begyndelsen af nærværende lille Forsøg, at Tegnekunsten var Grunden til alle de øvrige skjønne Kunster, til Maleriet, Bygningslæren, Kobberstikkerkunsten, Billedkunsten o. s. v. Kunde vi ikke heraf tage Anledning til at ansee det som den fjerde Nytte Tegnekunsten gjorde Opdragelsen, at den nemlig lærer os at bedømme Kunstens Verker, at føle deres Skjønheder, og derved at blive skikkede til at modtage al den Forædning, alle de Nydelser, al den Lykkelig, som vi ved Betragtningen af enhver skjøn Kunst lettelig overbevise os om, at samme skjenker sine Elskere og Beundrere.

Endelig saae vi for det femte den Nytte Haandverker, Fabriker og Manufakturdrager af Tegnekunsten; ved at lære at kjende, og ved at kunne tegne skjønne Former bliver Arbeidet rigtigere og skjønnere. Vi regne og hertil i Besynderlighed den Tegning, der er forbunden med Passer og Linial, ved hvis flittige Udøvelse Lærlingerne maae sættes i Stand til at forfærdige nøjagtige og ziirlige Tegninger af

alle Arter. Og herved var det fornødent, at der i Tegneskoler for Haandværker i Særdeleshed forbandtes med Tegningen de uundværligste Grundsætninger i Geometrien. Men ved saadanne Tegneskoler, der beqvemt kunde forenes med vore almindelige Trivialskoler, vilde alle Arter af tilkommende Haandverkere og Manufakturister vinde anseeligt. De vilde lære at arbejde med Overlæg og efter Plan, de vilde lære at foragte den todsede Uerbødighed for Moden, der endnu hindrer saa mange gavnlige Planers Iverksættelse; Opfindelseskraften vilde vaagne, den blinde Efterlignelse af enhver gammel Slen-drian vilde tabe sin Anseelse — Vindskibeligheidsprodukterne vilde blive skjønnere, beqvemmere, og almeennyttigere og derved meer og meer affættelige, og Handel og Driftighed vilde vinde i det Hele. Vi vilde maaskee engang kunne bringe det saavidt, at vi kunde undvære engelske Handsker, engelske Strømper og engelske Skoe, ligesom vi alt meer og meer vænne os til at undvære engelske Møbler. Tømmermanden, Snedkeren, Smedden, ja Skræderen og Skoemageren selv og alle de øvrige Haandverkere vilde herved blive langt fuldkomnere, og de idelige Klager over Justerie vilde ophøre. Vi behøve kun at bemærke vor Nations uophørlige Higen efter det Engelske og Franske, for at indsee, hvor meget rigtige Tegninger forskjønne de fleste af Livets Beqvemmeligheder. At Handelen derved

vilde tiltage, kunne vi ansee som en umiddelbar Følge deraf, og altsaa regne til den siette Fordeel af Tegnekunstens større Almindelighed.

Saa Videnskaberne selv kunne de vel undvære denne nyttige Kunst? Er Geografien, som en grundig Lærd har paaftaaet, alle Videnskabers Dje, saa tør jeg vel og paaftaae, at Tegning er næsten alle Videnskabers Haand. Hvorledes skulde Oldforskeren gjøre os sine Opdagelser nyttige uden Tegnekunstens Hjælp, og Reisebeskriveren og Opdrageren, hvor døde vilde deres Underviisninger ikke blive, om de ikke forstode ved Tegninger at oplive deres Foredrag? Vi behøve kun at efterslaae vore Naturhistorier, vore Encyclopædier, vore Systemer af den anvendte Mathematik, et Indbegreb af meer end tyve forskjellige Videnskaber, for at overbevise os om, at rigtige og skønne Tegninger ere for de Lærde ligesaa uundværlige, som Alfabetet for den der vil lære at læse. Vi have alle hver sin Beskæftigelse — men enhver af os ønsker dog at kjende de Skatte, Naturen gemmer i sit store Forraadskammer; enhver af os ønsker at kunne meddele andre Underretning om hvad vi have seet og erfaret; enhver ønsker at forevige i det mindste for sig selv Erindringen af hvad han har seet, nu en skøn Bygning, nu en usædvanlig Blomst, snart en nyttig Fabrik, og snart et velindrettet Hospital eller Fængsel, kort alle de mangfoldige Gjenstande,

der ere Menneskeligheden vigtige, og som vi aldrig kunde gjenkalde os saa levende, som vi ønske, og endnu mindre meddele andre saa liveligen Kundskab om, som ved Hjælp af Tegnekunsten.

Men det som især gjør mig Tegnekunsten dyrebær, er dette, at jeg anseer den som den rigtigste Begyndelse til al Underviisning. Prof. Gamborg har i sin Læsebog for de allerførste Begyndere 1797 i Fortalen med hans sædvanlige Grundighed og lyse Simplicitet beviist denne Sætning. Han vil at Børn skulle lære at skrive inden de lære at læse, og atter at de anføres til at tegne, inden de lære at skrive. Dette er Naturens eller den menneskelige Forstands egen Gang. Man tegnede, inden man skrev, og man skrev, inden man læste. Tegning morer og Børn langt mere end Skrivning, og atter denne langt mere end Læsning. Men vi bør vælge det behageligste at begynde med for Børn. Ogsaa baner Tegning naturligtviis Veien til Skrivning, ligesom denne igjen til Læsning. Det er lettere at øve Barnets Haand end dets Dje, og Djet selv øves dagligen ved Haandens Virksomhed. Jølelsen for Skjønhed vaagner imidlertid hos disse endnu blot sandfælige Skabninger, Eignelysten faaer sin Føde, Haanden sin Færdighed, og den uophørlige Virksomhed finder Stof i Alt hvad der omringer dem. Disse ere omtrent Gamborgs Grunde. Maatte jeg ved at

ansføre dem have opvakt Lysten hos mange til at gennemlæse eller gjentage dem hos ham selv! Fædre og Mødre! læser en Roman mindre for imellem at have Stunder til at læse et velskrevet Stykke over Pligterne imod den største Skat vi kunne eje paa Jorden, mod vore Børn! og om det i Kjøbenhavn skulde stundom slaae Eder feil at erholde en Komœdiebillet, saa anvender den mislykkede Daler til at kjøbe Herr Hoffobbersstikker La h d e s vellykkede Billedsprog for Børn, der synes saa fordeelagtigen at svare til G a m b o r g s nyseævnte Forslag.

(Fortættelsen følger).

G. H. Olsen.

B o r g e r , B e n n e h .

No. 2.

Septende Aargang.

Løverdagen den 14de Januari 1804.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Siolstræde No. 218.

A n n e l d e l s e .

Med Forseelse i Bogtrykkeriet, er paa Ugebladet No. 1 b. A. anført den urigtige Datum: 7 Decbr. 1804, isteden for: 7 Januari 1804.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

C. Martens. S. G. Clausen. S. J. Cantor.

C. Kjøffe.

Om Tegnekunstens Væsen og Værd.

(Slutning, see No. 1.)

Ingen Nation har, saavidt jeg veed, med større Held anvendt Tegnekunsten, og dens yngste Søster Kobberstikkerkunsten paa Opdragelsen i Almindelighed, og Underviisningen i Særdeleshed end vore Naboer, de Tydske. Hvilken en uhyre Mængde af Børne- og Folkeskrifter have de ikke frembragt? og i de sidste Aartier især ledsagede med Kobberstik og Træsnit af det ypperste Slags. Det er her ifkun Balget der besværer, men det er vist, at Mængden har gjort disse almeeennyttige Verker baade almindelige og ubekostelige. Allerede Prof. Tauber i hans Tale om Sang og Tegning som Forædlelsesmidler for unge Mennesker 1792, har gjort opmærksom herpaa, men vi Danske, som i Skokkeviis oversætte disse Originaler, udelade steds det beste nemlig Kobberne, der ikke, saaledes som Kunstvæsenet endnu staaer hos os, ere saa let oversættelige, som Texterne, der dog uden hine gjøre saa ringe en Nytte. Det er ægte patriotisk Daad af Biskoppen i Sjælland aarlig paa hans Bisitatser at uddele til Stædernes og Landsbyernes Ungdom disse Bøger som Mindesmærker paa Børnenes Gliid, og som Opmuntringer til fortsatte Bestræbelser; riig er Sæden han udstrøer, men Vexten vilde vist vorde frodigere, om vore Bogforlæggere, og Kunst:

ændere sørge for at forskjønne og at befordre til-
 lige den tilstundende i Haabet saa frydelige Høst.
 Dog hvad vil jeg tale om Børneskrifter, hvoraf vi
 dog have nogle skjønt meget saa med sparsomme
 Kobbere i, naar vi ei engang ere komne saa vidt,
 at vore aarlige Nytaarsgaver, der dog hær ere
 skjønt bestemte, kunne udrustes med disse i Tydske-
 land nu saa saare almindelige Prydelser? jeg veed
 ikke om Skammen eller Skaden heraf er størst,
 men jeg vover at troe, at ogsaa Dannemarks Ho-
 vedstad i det mindste, under en heldigere Indfly-
 delse af sit skjønt Kunstakademie, burde og kunde
 befrie os fra denne leede Skatsskyldighed til vore
 dristigere Naboer. Var jeg riig, vilde jeg i det
 mindste have Mod nok til som Boghandler at gjøre
 et Forsøg. Dog — just som jeg nedskriver disse
 Linier, finder jeg anmeldt fra Herr Brummers Bog-
 lade tvende herlige Børnebøger, der vist ville fryde
 den opmærksomme Patriot: Den ved Hr. Prof.
 Rahbek oversatte og med 25 Kobbere udrustede Ny
 A. B. C. = og Læsebog, og: Nytaarsgave
 til Moerskab og Underholdning for
 Børn af Hr. Licentiatus Bergsøe, med 120 il-
 luminerede Figurer; og naar jeg hertil lægger den
 hos Boghandlerne Soldin udkomne Njeste Bil-
 led = A. B. C. og Læsebog for Børn udar-
 bejdet efter Funke af Werfel, og i Særdes-
 leshed de tvende skjønt og allernyeste af Hr. Au-

ditor Bort udgivne Bøger af denne Art, nemlig: Fransk Naturhistorisk Læsebog for den tilhørende Ungdom, i Commission hos Herr Schubothe, og: Nye Billed- og Læsebog for Børn, forlagt af Herr Schubothe, saa tør jeg troe, at danske Forældre ville nu kunne i vort eget Sprog finde Bøger nok til gode og smagfulde Nytaarsgaver for deres Børn. Held over hvert et Frøe, der spirer paa Opdragelsens Mark! og Held over hver den, der vander det spirende Frøe! Bist er det, jeg kjender ingen behageligere Nytaarsgave for et velartet Barn end den sidstnævnte Bog, som ogsaa en af vore danske Kunstnere, Herr Landskabsmaler Mejer, saa heldigen har bidraget til at forskjønne.

Kun eet endnu tillader jeg mig at tilføje efter det lidet, som er sagt om Tegnekunstens mangfoldige Nytte. En af de Poster, som adskille Kjøbstæderne fra Landet, er denne at Kunstnerne især drives i hine, eller burde i det mindste drives der tilige med Handel og Haandværker. Skulde det vel være et fantastisk Indfald i denne Betragtning at ytre det Dnske, at enhver Stad maatte have sin Lærer i Tegnekunsten? Naar Kjøbstæderne vare det de burde være, Handelens og Fabrikernes Sæde, og Skoler for Smag og den liberale Levemaade, da vilde det maaskee være let at realisere dette Dnske. I Realskoler, som jeg da nødvendig maatte

tænke mig i saadanne Kjøbstæder, vilde Tegnemesteren indtage en betydelig Plads. Mesterstykkerne i de med Tegnekunsten beslægtede Haandværker maatte falde under hans Bedømmelse; Bygninger vilde ei blive at opføre uden efter en af ham billiget Plan; velhavende Borgere vilde sende ham deres Børn, thi jeg formoder i dette Tilfælde, at Gader, og Stræder og Torve ikke som nu i slige Stæder vilde ligne Kloaker, der gjorde Pigebørn især det umuligt at søge deres Lærer og Belgjører; bemidlede Folk i de tilgrændsende Landegne vilde vælge den nærmeste Stad istedet for den ofte fordærvende Hovedstad for at give Opdragelsen paa Landet den Fernis, eller det sidste Anstrøg, som Romerne kaldte Urbanitet, den Fiinhed i Smag, den Nigtighed i Følelse, den tækkelige Anstand, der gjør Dmgangen saa bliid og Livet saa glæderiigt; og disse unge Mennesker vilde da klasserviis høste betydelige Fordele af Tegnemesterens Underviisninger. Det forstaaer sig af sig selv, at Tegnekunsten da ikke maatte være det eneste, hvorved Byen udmærkede sig til at skaffe en skjøn Opdragelse, jeg siger blot den vilde udgjøre en vigtig Post, og Byen vilde saaledes lettere kunne have en Tegnemester, hvis Huus vilde ligne Marattis Tegneskole. Dog dette Dnske forsvinder som et Nordlys, naar vi see hen til vore Kjøbstæders sørgelige Forsatning, hvor en Tegnemester, i Almindelighed talt, snarere maatte vente at

omkomme af Hunger, end at vorde anseet for en hæderlig og gavnlig Borger.

At Tegnekunsten, eller i det mindste dens første Elementer vilde for den agtværdige Bondestand være saare ønskværdige, derfor er enhver oplyst og velvillig Mands Hjerte mig Borgen. Bonden gjør selv sin Plov og sin Bogn; Bonden er sin egen Bygmester og Gartner; Bonden forsærdiger selv de Redskaber og Maskiner, der drive Statens Hovedhjul. Skulde han ikke behøve Tegnekunst? Skulde Underviisning i Tegningens første Grunde være ham overflødig? Skulde vi ikke langt snarere begynde med at indføre denne Underviisning hos den Stand, som uden andre Medhjælpere end Folk af dens egen Klasse driver sin vigtige Syssel? Men her svæver Blaagaards Seminarium mig naturligviis for Djet, og jeg spørger, thi jeg veed det ikke, skjønt jeg burde vide det, om Tegnekunsten paa Blaagaards Seminarium drives blant de Dplysningselementer, som engang ville gjennembryde det Mørke, der i saa langt et Tiidsrum har ligget rædselsfuldt og tungt paa den hæderlige Landboe? Saa meget er vist, at Nærheden af det skønne Kunstakademie vilde i denne Henseende være særdeles fordeelig for Seminaristernes Fremgang og Underviisningens Tarv i det Hele.

Jeg nævnte vort Kunstakademie, og mit Hjerte flaaer varmt hvergang jeg nævner det. Har det

end ikke frembragt alle de heldige Virkninger, som
 dets høje Stiftere have spaaet sig for Fædrenelan-
 det i det Hele; er det end ikke bragt til den Højde
 at det, liigt Plejemoderen for en Søsterkunst, vort
 yndelige Orkester, kan sætte sig ved Siden af et-
 hvert andet Europas Kunstakademie; savner man
 end, som kyndigere paastaae, det fornødne Antal af
 lærere, og Forelæsninger som dem af en Moriz
 eller Hirt i Berlin; var det end at ønske, at
 Erængselen af den pøbelagtigste Drengeklasse maatte
 formindskes ved at erlægge en ubetydelig Indgangs-
 penge, hvis Bestemmelse faldt tilbage til denne vel-
 sjørende Skoles saa saare tarvelige Fond; trængte
 end maaskee Akademiets indvortes Politie til en gavn-
 lig Skærpelse, og dets Land til et strengere Valg.
 Henseende til de levende Modeller; og torde varme
 Borgervenner end tillade sig at ytre det Ønske, at
 hyppigere Udstillinger eller saa kaldte Saloner maatte
 øgne de frodige Talenter, vække den gavnlige Kap-
 elyst, udbrede Smag i Hytter og Palladser, og
 remlokke Yndest og Deeltagelse for en saa elskværd-
 ig Stiftelse hos de mange der ikke kjende engang
 ens Værd og dens Væsen; er det end, desto værre,
 maaskee alt for sandt, hvad Hr. Prof. Nyrup i sin
 erlige Kjøbenhavns Beskrivelse ytrer efter Ram-
 dohr, at saavel Historiemalere som Bildhuggere
 maatte sulde ihjel, hvis Hoffet ikke gav dem Arbej-
 de, — og bestyrkes end denne Ramdohrs og Ny-

rup's sørgelige Paastand derved, at vi i dette Dje-
 blif kunne opregne meer end en halv Snees dvelige
 danske Kunstnere, der, oplærte paa vort Kunstakas-
 demie, nødes til at leve som Emigranter, blot for
 at kunne leve: — saa dog er det Pligt, at nære
 Erkendtlighed for det Gode vi nyde, og det er sødt,
 lydelig at bekjende denne sin Følelse med Haab om
 det mere vi kunne vente. Betsignelse da over dem der
 have stiftet denne Skole — over dem der have hævd-
 et dens Værd, der have plejet dens Gavnlighed,
 og endnu daglig med Kraft og med Held bidrage
 til dens udbredte og uasseelige Følger! Allerede i
 denne Time tæller Stiftelsen langt over fire hund-
 drede Elever, hvoraf dog vel mange ville høste Gavn
 for dem selv, og vorde den gode Smags For-
 fremmere hver i sin nyttige Syssel. At vore Byg-
 ninger nu ere bekvemmere og skjønnere, at vore
 Dekorationer ere liveligere og smagfuldere, at vore
 Møbler kunne sættes ved Siden af de engelske, at
 mangfoldige blandt vore Medborgere ere blevene op-
 mærksomme paa Trangen til en planmæssigere Op-
 dragelse for deres Sønner, at vi dog nu kunne be-
 gynde at pryde vore danske Sale med danske Kunst-
 verker, at vi snart kunne haabe at vore Torve vill
 bramme med danske Billedstøtter, og saa mege
 andet herligt og godt, som jeg overlader en kyndi-
 gere Ven at optegne; det skyldes vi vort Kunstaka-
 demie, hvis tiltagende Flor og Hæder bør være e-
 kjert og dyrebart Anliggende for hver den Borger
 ven, som Skiebnen gav Magt til at gjøre sig for-
 tjent af sit Fædreland.

G. H. Olsen,

• Professor.

Borger, Bennen.

No. 3.

Sextende Aargang.

Løverdagen den 21de Januari 1804.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Giesstræde No. 218.

Nogle simple Huusraad, som man skulde troe,
Enhver af sig selv kunde falde paa.

Et Brev til Borgervennen.

P. M.

Der klages ideligen over de mange Tyverier,
som begaaes i vor Hovedstad. Næsten ingen Adress-
seavis seer man, hvor jo efterlyses snart Penge,
snart Pretioser, snart Klæder eller Linned, som af
listige eller dumdriftige Tyve ere bortstjaalne. Ved
Politiets Uarvaagenhed eller sine Medborgeres Re-

delighed haaber man at faae disse Ting tilbage, og ikke sjelden, siger man, opfyldes dette Haab. „Skulde vi imidlertid i dette Tilfælde intet andet have at stole paa?“ har jeg ofte tænkt ved mig selv. Det er skjönt, at vi have et aarvaagent Politi, men det bestaaer dog af Mennecker, som ikke ere alvidende, og hvad især Penge angaaer, naar ej engang Nummeret paa Bankosedlerne kan angives, kan det med al sin Paapassenhed sikkerligen intet udrette. At stole paa Andres Verlighed er snart endnu betænkeligere, da Tyvene i Almindelighed kjende deres Folk, og da man nok tør vædde ti mod een, at de i sliche Affairer snarere henvende dem til de tjenstagtige Vænder i Kjeldere og Stuer, paa For- og Bøgsale, der bære over med den Slags Synder, for selv at finde lige Overbærelse, end til ærlige Mænd, som kunde faae i Sinde at undersøge deres Udkomst til hvad Penge eller Penges Værd man byder dem til Berling eller Salg. Var det altsaa ikke bedst, at man stolede lidt meer paa sig selv, og at man, da det dog er vanskeligt at faae tilbage hvad man engang har mistet, vogtede sig, saavidt mueligt, for at miste noget? Jeg har længe estertænkt, om ingen Midler kunde opbittes til at forebygge i det mindste visse Slags Tyverier — thi de, som stee ved Indbrud, ved falske Nøgler, o. desl. er det nok vanskeligere at finde Raad imod uden ved Politiets og Justitiens Hielp — og om

sider ere nogle faldne mig ind, som jeg her vil meddele. Jeg tænkte i Førstningen paa at give dem ud for store Urkaner, indlevere dem under Forsegling i en Boglade og faae dem solgte der. Men saa betænkte jeg, at de vel neppe vilde faae Uffætning siden de ikke kom fra Tydskland, og desuden syntes mig, det var saa en egen Sag at lokke Folk til at kjøbe Ratten i Sælken, da det maa være en Smule ærgerligt, naar man først har betalt et Raad, at opdage, at det ikke duer eller ikke kan iværksættes. Derfor vilde jeg heller sende det til Dem og bede Dem indrykke det i Borgervennen, hvor det maaskee ikke vil være upassende, da den, der giver sin Medborger et godt, probat Raad, hvorledes han kan beholde sit ubeskaaret, uden Tvivl kvalificerer sig til Navnet af dennes Ven.

Penge, Uhre og Hatte seer man en stor Deel Menneffer beklage sig over at være dem fratagne. I Trængselen ved Comoediehuset, paa Postgaarden, hos Price eller andre Steder har man nistet en Tegnebog med større eller mindre Summer i Bankoscidler: i en lignende Trængsel har nan faaet sit Uhr oprevet af Lommen: ved Parterredøren, paa et Spisequarteer o. s. v. har en fremmed eller en velbekiendt men ubenævent Person borttaget en ny Hat og efterladt en gammel i Stedet. Skulde man ikke kunne betage slige Spekulanter Lejlighed til at kasse sig en spækket Tegnebog,

et kostbart Uhr, en ny Hat paa Næstens Beføstning? Jeg troer jo. Naturligviis angaaer min Advarsel ikke dem! for hvilke en Pakke Bankosedler, et Uhr eller en Hat meer eller mindre er en Bagatel. At disse søge at faae tilbage hvad der er dem fra stjaalet er ligesaa rimeligt, som at de søge at vinde igjen hvad de have tabt i Spil; men om Medspilleren beholder Pengene og Lyven Tegnebogen eller Uhret, saa derangerer Tabet dem ikke; det forvinderes og glemmes let. Men naar man hører, at En ved saadant Lyverie har mistet sin timelige Bølfærd eller kommer i stor Fortræd hos sine Foresatte, at det Uhr, man paa saadan Maade blev af med, var Ejerens overmaade kjært, eller naar overalt, hvad vel med de fleste er Tilfældet, et saadant Tab virkelig generer, saa syntes det, man ikke gjorde ilde i at lægge mine simple Huusraad paa Hjerte og følge dem.

De altsaa, hvis Kassebeholdning ikke er saa stor, at de have Raad til at dele den med Lyverne, dem kan ikke raades bedre, end at de lade deres Penge ligge hjemme naar de selv gaae ud, og ikke tage flere med dem end de kunne vente at behøve inden de komme hjem. Hvor meget det er, kan nok Enhver saa nogenlunde vide, da der dog ikke gierne møder En slige hastige og uventede Udgyvter, at man ikke engang faaer Tid at gaae hjem for at hente det Manglende. (Jeg taler naturlig-

viis ikke om Kapitalister af ovenanførte Aarsag, heller ikke om Pengemænd af Profession, der gjerne ved lang Dvelse have lært at være forsigtige). Træffer man paa noget, som man faaer Lust til at kjøbe, man kan jo enten lade det afhente eller faae Sælgerens Bud til at bringe det, og ved den Lejlighed betale det Kjøbte. Venter man at komme i et Selskab, hvor der spilles, man veed da nok omtrent hvor højt man kommer til at spille eller fastsætter sig et vist Point, som man ej vil oversfige, og man kan da let vide, hvor meget man endog med temmelig Uheld kan komme til at tabe. Naar man seer et Menneſke om Utenen, da ingen Pengeudgiwt kan forestaae ham, ved et ubetydeligt Spil at grave om mellem en Hob større Sedler for at finde en Rigsdalersſeddell, og man saa kjen- der det Menneſkes oekonomiske Omſtændigheder og formoder med megen Rimelighed, at han kan sige med hiin Philosoph: *omnia mea mecum porto* : Jeg bærer hos mig alt hvad jeg ejer; vist maatte man da beklage ham, naar man fik at vide, han paa Hiemvejen var udplyndret, men naar han saa i næste Avis jaanrede over sit Tab, man kunde da vist ikke bare sig for at sige: Det var hans egen Skyld. — Gaacr man ud i den bestemte Hensigt at udgive en Sum Penge, eller man ikke veed, om saadan Udgiwt, inden man kommer hjem, kan worde nødvendig; da er det et probat Huusraad, som

Mange have befundet dem vel ved at følge: ikke at give sig ind i nogen Trængsel, medens man har Penge i Lommen. I hvor man end kan komme til at behøve Penge: paa Komedien eller i Prices Hælebod behøver man dem sikkerlig ikke. Naar man der har betalt sin Billet og har i det højeste et Par Mark til Forfriskninger, er hver Skilling, man isvrigt har hos sig, til Overflod. Har man en Creditor at betale; man betale ham da, inden man ofrer sin Gave paa Glædens eller Frivolitetens Alter! Og den, som er letjindig nok til, med en Pengesum i Lommen, hvis Tab vilde være ham føleligt, at give sig i Laug med sværmende Matroser for at tilkjæmpe sig en Plads-Logebillet, eller af Nysgjerrighed at indblande sig i Folkeorimmelen for at see et høifornemt Liig at kjøres til Graven eller andre lignende Spektakler, det er tilpas til ham, om hver Skilling, han ser, fraranes ham; ikke hans Vanheld men hans Daarsskab maa man beklage. — Dog da man ikke veed med Sikkerhed, i hvad Trængsel man tilfældigen kan komme, saa er det for det tredie højligent at tilraade Enhver, som bærer Penge i Lommen men har ingen at miste, at han forvarer dem saa vel, at Tyvene ej kunne faae fat paa dem. Naar Summen ikke er større end at man kan giemme den i sine Beenflædelommer — og ere Sedlerne flore, kan der endda giemmes en skikkelig Sum —

faa synes den rigtig nok der at være faa nogen-
 lunde in salvo, da vore Kommethye til Dato hver-
 ken ere Zigeunere eller Engellændere. Man seer Ex-
 empler paa, at fattige Folk avertere at have mistet
 10- a 20 Rdlr. som var deres Huusleje, og hvis
 Tab satte dem i yderste Forlegenhed, og man
 maa forbauses over den ubegribelige, utilgivelige
 Skjodesløshed, at saadanne Menneſker til sli-
 g ubetydelig Sum ikke gad være betænkte paa et
 sikkert Siemmed. Bærer man Pengene i en Teg-
 nebog, altsaa i Kjoledommen, og man har denne
 vel tilknappet, eller, naar man har to Kjoles paa,
 lægger Pengene i den inderste, man staaer da hel-
 ler ikke megen Fare for Kommethye, og til end yder-
 mere Betryggelse kan man jo, naar man er i Træng-
 sel, holde Haanden paa eller i Kommen, og det
 er da umueligt at faae noget ud af den uden med
 Bold, og den tager Thyen sig nok vare for at bruge.

At konservere sit Uhr synes ikke mindre let.
 At lade dette ligge hjemme gaaer i Almindelighed
 ikke an, da det for de fleste er nødvendigt, for Alle
 interessant at vide hvad Klokken er. Overalt er et
 Commeuhrs Bestemmelse at bæres i Kommen, der-
 imod er ikke Ord at sige. Ikke engang det gaaer
 altid an, at lægge det bort, naar man kan vente at
 komme i Trængsel. Paa Børsen s. Ex., paa Au-
 ctioner o. desl. kan det være nødvendigt, og at man
 efter Postens lange Udeblivelse i Forventning af in-

teressante Breve trænger sig frem blandt Mængden for at komme til Chartet, som man ellers ikke vilde naaet paa en Time, er ligesaalidet at undres over, som at man ikke i saadant et Djeblik gaaer hjem, maaskee i en anden Ende af Byen, for at lægge sit Uhr fra sig. Slig Forsigtighed vilde være pedantisk. Derimod kunde man nok paa slike Steder, hvor det ikke galdt om at gjøre Stads, gierne stikke sin Uhrkjæde ind i Lommen, og oven i Kjøbet forsyne den med en Knap og Knaphul, og saa gad jeg nok seet den Dyo, der skulde faae fat paa det. Nødvendigheden eller Nyttten af at bære sit Uhr hos sig er imidlertid ikke uden Undtagelse. Paa Kommedien f. Ex. behøver man det aldeles ikke, i det mindste ikke, naar man gaaer lige hjemme fra derhen og derfra hjem. Den Fornøjelse at vide hvor længe en Akt varer, hvor lang Pause der er imellem Stykke og Ballet, hvad Klokkeren præcise var da det Hele var forbi o. desl. den er dog virkelig kun saare ringe, naar man skulde betale den med Tabet af sit Uhr. Gaaer man ligesaa sine Forretninger til Skuespilhuset, eller skal man derfra i stort Selskab og kan derhos ikke undgaae ved Udgangen at komme i Trængsel, ih nu! saa bruge man det Forebygningsmiddel, jeg ovenfor nævnte, man knappe desuden sin Frakke eller svøbe sin Chenille om sig, og paa selve Geburtsdagsaftenen vil man kunne vide sit Uhr i fuldkommen Sikkerhed. Adresselapisen vil faae endeel Avertiffementer mindre og Politiet vil skaanes for en Hob frugtesløse Undersøgelser.

(Slutningen følger).

C. Davels,

Præst til Nikolai Menighed.

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles den
5te Febr., Herr Kapt. Abrahamson læser.

Borger, Bennen.

No. 4.

Septende Aargang.

Løverdagen den 28de Januari 1804.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Siolstræde No. 218.

A n n e l d e l s e.

Da Protokollerne med Forslag til nyt Repræsentant = Valg endnu ej ere tilbagekomne fra alle Classificationernes Repræsentanter, kan ingen General = Forsamling holdes i denne Maaned.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

C. Martens. H. G. Clausen. H. J. Cantor.

C. Kobbé.

Nogle simple Huusraad, som man skulde troe,
Enhver af sig selv kunde falde paa.

(Slutning, see No. 3.)

Endnu skulde jeg tale et Par Ord om Hattes
Ombytning. At forebygge den er i visse Hen-
seender varskeligere. Tager man f. Ex. en ny Hat
ind med sig i Parterret, den staaer da Fare for at
blive pudret eller forkrøllet, hænger man den uden-
for, hos Kontrolleuren, den kan da uden dennes
Vidende meget let blive ombyttet. Paa et Spi-
sekvarteer eller andet Sted, hvor der kommer man-
ge Mennesker, er sliq Ombytning næsten endnu
lettere iværksat. Et Middel kunde man dog maa-
ske med Held anvende, hvorved enhver beholdt sit.
Den som har en ny siin Hat har i Almindelighed
ogsaa en gammel. Folk der have Raad til at give
6 Rdlr. for en Hat opslide neppe deres Hatte til
de blive aldeles ubrugelige, inden de anskaffe dem
en ny. Denne ældre skjøndt endnu brugbare Hat
forudsætter jeg at de beholde til Brug i Regnvejr,
paa Aftenspadseringer o. desl. Hvad om de og-
saa toge den paa Komodie og Spisekvarterer? Det
værste der da kunde hændes var at en gammel siin
blev ombyttet med en gammel grov Hat, og den
Skade var da ikke saa meget stor. Selv om man
fra Komodien skulde i stort Selskab, man kunde
endda gierne lægge Hatten fra sig der hvor man

lagde sin Dverkjole, og ingen Sjæl tog Forargelse deraf naar man for Resten var klædt comme il faut.

„Men see dog hvilket Hverdagsfnak!“ ville maaskee de fleste af deres Læsere udraabe. Ja hvad andet? Jeg har jo selv sagt, at det var simple Huusraad, som man skulde troe, Enhver af sig selv kunde falde paa. „Alt dette har vi jo vidst for længe siden.“ Jeg beder Dem meget om Forladelse, mine Herrer! For Dem, der have vidst det og vel at mærke handlet efter Deres Kundskab, har jeg aldeles ikke skrevet; Men da dette, som Erfaringen viser, med mange ikke er Tilfældet, saa bliver jeg derved, at det dog ikke saa ganske er Snikfnak, hvad jeg her har skrevet, og haaber altsaa, at De velvilligen indrykker det i Deres Blad. Jeg er

Hr. Borgervennens
tjenstvillige Tjener,

Kaadevel Diebsfeind.

Noget om Underviisningsinstituter betragtede
fra den moralske Side.

Paa en Tid, da vor Hovedstad vrimler af Underviisningsinstituter og da tillige, efter adskillige Moralisters Bidnesbyrd, Usædelighed blandt Ungdommen tager mere og mere Overhaand, kan det ej andet end være interessant for hver Ungdommens

og Sædelighedens Ven at vide, om og disse to Kjendsgjerninger staaer i umiddelbar Forbindelse med hinanden, om den tiltagende Immoralitet denne eller for en stor Deel maa tilskrives Institutterne. For ingen retskaffen Fader eller Moder kan det Spørgsmaal være ligegyldigt: „Fordærver jeg min Søns Hjerte ved at sende ham i et Institut? Vil han sandsynligen tabe fra den moralske Side hvad han vinder fra den videnskabelige?“ Og hvor sørgeligt om Svaret blev Ja i en Tidssalder, da ubemidlede Forældre kun have Balget mellem at lade deres Børn opvære i Uvidenhed eller at sende dem i et Institut, da Huus- eller Timeinformation vilde koste dem et par hundrede Rigsdaler, i Stedet for at man i Institutet kun giver 30 a 40. En af vore nypperste Skribenter, en Mand, jeg som Ven, som Menneske og som Videnskabsmand ligemeget elsker og ærer: Professor Ra h b e k synes, efter hans titgientagne Uttringer i den danske Tilskuer, at vedkjende sig den mistroende Overbeviisning, at Gaeskolerne — som han kalder dem — ere høist skadelige for Unglingens Moralitet. Snart i Spøg, snart i en alvorlig Tone fremsætter han denne Mening, og endnu for kort siden har han, et Brev fra Peter Norbæk — der kun har Navn tilfælles med den naragtige men hiertensgode Dreng, Slussen skildrede *) — givet en Ufbildning over

*) I hans nyeste Lysspil: Rosentjæderne.

Institutelevers Unoder, hvorved Haarene maade rejse sig paa Hovedet. Ja jeg tilstaaer det, var jeg Fader til en Son, der gif i et Institut, og jeg ikke kjendte til Institutterne uden efter disse meer eller mindre løseligen henkastede Wink, jeg kunde ikke have en rolig Time inden jeg fik ham bort fra et Sted, hvor jeg maatte troe mit Barns Uskyld i en uundgaaelig Fare. „Lad hans Forstand blive ukultiveret“ vilde jeg tænke, „lad ham blive en ærlig Haandværksmand, om og det ypperligste Talent derved nedgraves! hvad er Landskultur, naar Hjertet fordærves?“ Dog stadigen troer jeg, at Frygten i denne Henseende er større end Faren, og i det jeg ugieerne tilstaaer, hvad Sandheden forbyder mig at nægte, at den herskende Tone blandt vor Hovedstads Dreng og Unglinge nu omstunder er intet mindre end god, at tøjleløst Wildskab forenet med en høj Grad af Ubekkedenhed altfor ofte findes hos vor Tids Ungdom, jeg vover dog ingenlunde, især hvad Mandkjønnet angaaer, at give Institutterne Skyld derfor.

Det er en tredobbelt Forværrelse i den ungdommelige Karakter, offentlige Værcanstalter befyldes for at volde: „De gjøre Drengen vild og ryggeløs“ siger man, „ved det at saa mange Sevndalbrende samles der, og give ham Lejlighed til at stifte en Mængde Bekjendtskaber, der ikke alle kunne være gavnlige for hans Moralitet: i dem lærer han

den Næsviisshed, saa mange sees at være henfaldne til, i det overbrevne Indbildning om hans Kundskaber og øvrige Fuldkommenheder vækkes og næres i hans Sjæl: i offentlige Skoler, hvor Roes og Præmier uddeles, rodfæstes endelig de fordærveligste Videnskaber i Drengens og Unglingens ubefæstede Hjerte: Hovmod og Ringgeagt for sin Medelevt hos den hædrede, Had og Misundelse hos den tilfidesatte. Fra dette tredobbelte Synspunkt vil jeg betragte mit Vemne med al den Uparstikthed, som egner Den, der staaer i venstabelig Forbindelse saavel med Instituternes Antagonist som med Bestyrerne af adskillige blandt vore navnlygsdigste Læreanstalter. Tillader da hverken Tid eller Gvne mig at udtømme Materien, naar jeg blot kunde bidrage noget til at forebygge de eensidige Domme, man paa en Rahbeks og flere ypperlige Mænds Autoritet kunde fristes til at sælde, naar jeg kunde gjøre en og anden Fader eller Moder opmærksom paa, at de selv og ikke Underviisningsinstituttet ere Aarsag i deres Søns Forvildelse, jeg vilde da troe de Timer, jeg helligede denne Undersøgelse, saare vel anvendte. —

Det Første altsaa man troer at den Unge taber ved at gaae i offentlig Skole, er at han bliver vild og uregjerlig, henfalder til Raahed i Sæder, til Sviir og Udsvævelser. Uden at kunne beraabe mig paa egentlige Modbe-

vifer troer jeg at kunne paastaae, at Skilbringerne over Skoleungdommens Forvildelse tit ere overdrevene, og at de ej ere karakteristiske for vor Stad og vor Tidsalder. Det er nok ingen Tvivl underkastet, at der aldrig kan tilføjes den gode Sag større Skade, end naar dens Venner bruge usande eller halv sande Beviser (Argumenter eller Dokumenter) til dens Forsvar. Alt for græffelige Ufbildninger over den herskende Fordærvelse gjøre at intet Menneske gjenkjender eller bedre sig. Man ryster betænkelig paa Hovedet, man forbittres eller man leer. Naar saaledes Salzmann eller hans Tilhængere ville indbilde os, at der i offentlige Skoler neppe er een Eleve iblant ti, som jo er henfalden til hemmelige Udsvævelser, enhver Undtagelse, der herfra kan opvises, skjøndt den intet Beviis er mod Moralisten, for saavidt han paastaaer Eastens Almindelighed, ansees dog derfor, og svage Hoveder raisonnere som saa: „Da hverken min Søn eller min Naboes Søn eller et halvt Dussin andre blandt mine Bekjendtes Sønner ere henfaldne til denne East, saa er det rimeligviis og Tilfældet med de øvrige og den hele Klage er blind Alarm“. Og naar en Rahbek skildrer os Uordener, som begaaede i et Institut, hvilke notorisk kunne bevises aldrig at have fundet Sted i nogen Læreanstalt, der nyder offentlig Agtelse, naar han f. Ex. lader Peter Norbek fortælle, hvorledes en heel Klasse

Elever en Læsedag paa egen Haand reed ud i Dyrehaven og betalte een af deres Meddisciple for at gaae i Skolen og see hvad Lærerne vilde sige her til; ved denne beviislige Overdrivelse ville maaskee Enkelte betages af panisk Skræk, men mangen en vil vel og lukke Djnene for de virkelige Uordener, der hist og her med visse Individuer kunde finde Sted, i Tanke at de ere ligesaa urigtige som denne almindelige Beskyldning. Nej, lad end udenfor Læsetimerne og Læseværelset foregaae Meget, som ej burde saa være, over den udvortes Tugt holdes maaskee nuomstunder vel saa strængt som i den forbigangne Tid. Thi langt fra at være karakteristisk for vore Dage, den synes snarere at være formindsket, den Naahed i Sæder, hvorved Skoleungdommen her og andensteds forhen udmærkede sig. Er det i vor Generation, i vore Instituter, at Disciplinerne ophitte de utallige tildeels højstgemene Streger for at fixere eller opirre deres værdige Lærere?

(Fortsattes).

C. P a v e l s,

Præst til Nikolai Menighed.

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles den
5te Febr., Herr Kapt. Abrahamson læser.

Borger, Bennen.

No. 5.

Sjette Aargang.

Lørdagen den 4de Februari 1804.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Stolsstræde No. 218.

Noget om Undervisningsinstituter betragtede
fra den moralske Side.

(Forfat, see No. 4.)

Er det her og nu, at Skoledisciple og Slaagter- eller andre Haandværksvoende levere offentlige Sa- tailler? er det her og nu, at Musernes unge Dyr- kere ved allehaande farargelige Spektakler udsætte dem for ethvert fiintførende Mennekes Mingeagt, at en Skolediscipel, som ikke drikker sig fuld, ikke sinker af Tobak, ikke banded som en Matros er en Sjeldenhed? Nej, sliige Gemeenheder søge man i de forrige Decennier! man tilstaae, naar man ei

aldeles beherskes af Fordomme, at Ungdommen nu omstunder er, om just ikke moralsk bedre, dog i det Hele sædeligere og anstændigere end i den fremfarne Tid, og at den raa, uvorne Dreng i de kultiverede Stænder nu er en ligesaa fielden Undtagelse, som, blandt offentlige Skolers Lærlinge, en stille og ordentlig var i de Dage. —

Dog det henstaae uafgjort, om det stod bedre eller værre til med Skoleungdommens Moralitet for tyve, tredive Aar siden end nu: det vorde antaget som afgjort Sandhed, at ikke saa blandt de Unglinge, der undervises i Instituter, ere i større eller mindre Grad fordærvede, nogle endog henfaldne til virkelige Udsvævelser; det er derfor ingenlunde beviist at Fordærvelsen, om denne virkelig finder Sted, bør tilskrives Instituterne. Dette var man kun da berettiget til at paa.staae, naar det enten kunde godtgøres, at Eleverne i Undervisningsinstituter ere meer forvildede end de i Opdragelsesinstituter og de Dreng, som ingen offentlig Skole besøge eller naar der i Skolegangen selv ligger nogen Grund til at forudsætte nogen højere Grad af Immoralitet hos dem, der gaae i Skole. Hvad det første angaaer, da vil det uden Tvivl være vanskeligt at komme til noget endeligt Resultat, da flere Mennesker kunne beraabe sig paa aldeles modsatte Er-

faringer. En kjender i sin Omgangscirkel nogle høist vanartige Institutdreng, og nogle anstændige og velopdragne Børn, der undervises privat. En anden igien kjender sædelige og beskedne Skoleelever, med hvilke de egenfiindige, forkjælede Unger, en af hans Bekjendte holder Privatlære, til, ej bør nævnes i eet Aandedræt. For altsaa at kunne anstille en nogenlunde paalidelig Sammenligning, maa man have Lejlighed, til at kjende en temmelig Deel af begge Slags, og det er Tilfældet med Forfatteren af nærværende Forsøg. Om trent 60 Dreng af forskjellige Stænder, dog mest af Middelstanden, betroes aarligen til min Undervisning i Religionen. I en Tid af 5 Maaneder komme disse til mig 2 Gange om Ugen, og lad være de naturligviis i mit Huus paalægge dem mere Tvang end naar de ere paa deres egen Haand, vil jeg dog altid ved fortsat Sagttagelse kunne opsamle Karaktertræk hos dem, hvorved jeg til Slutning saa nogenlunde kan bedømme dem. Der forløber intet Aar, at jeg jo har Læringer fra de fleste af Stadens navnkundige Skoler af første og anden Rang, fra nogle endog 5 a 6 om Aaret. Og naar jeg nu efterseer deres Navne, jeg finder virkelig blandt dem, over hvis larmende Bildskab før Læsetimen, Letsind og Uagtsomhed ved Undervisningen, og gjentagne, umotiverede Udeblivelse jeg havde Aarsag at besvære mig, forholdsviis færre

Institutelever end Drengene, som ej gik i nogen offentlig Skole. Høist elskværdige Unglinge af begge Slags har det været min lykkelige Lod at undervise, ogsaa høist forvildede; men selv blandt disse troede jeg hos Eleven, i det mindste i de fornemmere Skoler, at finde en vis Vessfølelse, som jeg hos den Anden, skjøndt af lige Stand med hiin, ikke fielden savnede. Naar nu altsaa Institutets Elever, i det Hele betragtet, opføre sig ligesaa anstændigen, som de, der ej undervises i en offentlig Læreanstalt, saa skulde jeg være tilbøjelig til at troe, at selv der, hvor jeg fandt en fordærvet Instituteleve, hans Fordærv snarere maatte tilskrives den positive og negative Opdragelse han nyder hjemme, end Skolen, hvor han undervises. Naar Drengen fra tidligste Barndom vænnes til at ansee overdaadigt Belleovnet for Livets højeste Lyksalighed: naar Fader og Moder troligen foregik ham med Exemplet paa alle muelige Galskaber og Uordener: naar Bøger gaves ham i Hænde, Skuespil viistes ham, hvor en udsvævende Odeland sættes i et blændende Lys og et ordentligt ungt Menneske stilles ved Siden af denne som en Hykler eller et Fjog: naar han ved sine Forældres Gavnildhed sættes i Stand til hver Dag at drikke sin Chokolade eller Likør hos Comestabili, og i eller uden deres Selskab at bivaane Baller, Maskerader o. s. v.: naar det ganske overlades til ham, hvad Selskab

han vil søge, om han vil omgaaes med sædelige, velopdragne Mennesker eller med liderlige Domestiker; der behøves da slet intet meer for at fordærve ham, og naar han kommer i Skolen, at han der ikke bliver bedre kan virkelig ikke være enten Bestyrers eller Lærers Skyld. Udeles den samme var han bleven, om han aldrig havde seet Skolen. Denne lægger endog et Baand paa ham, som han udenfor den var befriet for. Privatlæreren er aldeles afhængig af Forældrene. Om disse ville give Barnet Frieri hver anden Dag, han maa bukke og tie, og vil han ikke det, giver man ham sin Uffkeed og faaer meget let en anden søjeligere i Stedet. Holde sit Barn borte fra den offentlige Skole kan vel en Fader og Moder i det mindste paa de fleste Steder, men naar det gaaer for vidt, kan Bestyreren, der ikke blot lever af denne ene Familie, med langt mere Frimodighed tage til Gjenmæle end Højskolelæreren, og uden Frygt for at tabe sit Levebrød kan han frasiage sig den doyne, vanartige Drengs Underviisning.

„Men om nu dette ikke skeer, om Bestyreren er for godmodig, for indolent eller for egennyttig til at udstøde den uværdige Lærling af sit Institut, eller om han ikke kjender dennes flette Side, om Drengen ved sit Genie eller endog ved sin Flid faaer Sted blandt Skolens Ypperste, og er dog moralsk fordærvet, hvilken Skade for hans uskyldige Med-

elever, som i hans Selskab sandsynligen ville forføres eller, om de alt vare paa urigtigt Spor, ville ved ham ledes dybere ned i Fordærvelsens Afgrund." Sandt, unægtelig sandt med Hensyn paa dem, der ej have Forældre eller en agtværdig Huusfader og Huusmoder der staae dem i Forældres Sted. At sende sin Søn til en Skole i Kjøbenhavn eller hvilket andet Sted det maatte være, uden at kunne overgive ham til en Familie, under hvis Tilsyn og Baretægt han er sikker som under deres egen, er en stor, utilgivelig Daarlighed, adskillige Forældre i Provindserne gjøre dem skyldige i. Saadan en uerfaren Stakkel ville ældre og yngre Forsørere uførtøvet bemægtige dem. De fordærvede blandt hans Skolekammerater ville ved hans første Indtrædelse slaae en Kreds om ham, og ikke forlade ham, saa længe han har en Skilling i Lommen, een barnlig uskyldig Følelse i Hjertet. — Men denne Fare troer jeg ingenlunde dem udsatte for, der have en viis og kjerlig Mentor hjemme, i hvis Selskab det slemme Indtryk, et umoralisk Ord eller en tvetydig Handling kunde frembragt hos dem, strax vil worde svækket og efterhaanden udsløttet. En Ungling, der daglig kan tye hen til det faderlige Hiem, og hører gode Formaninger, seer gode Exemppler der, jeg troer stadigen, at ikke det fletteste Selskab i Skolen vilde forsøre ham, om han og stod i nøjere Forbindelse med dem, end han som blot

Medeleve behøver at staae. Han vil snart blandt sine Kammerater udjænde dem, med hvilke han kan sympathisere, og uden at agere Særfindede ville disse udgøre en egen Kreds, i hvilken den fordærvede Slægt ikke skjætter om at indlemmes. Hvor- til behøver den ogsaa det? den udgjør selv en Cirkel talrig nok, af forkjælede, forsømte eller til Frivolitet opdragne Drengene. Jeg troer ikke, nogen kan bevise mig Urigtigheden i hvad her er sagt. Vilde maaskee adskillige Forældre gjøre Indsigelse herimod, vilde de beraabe dem paa, at deres Sø- ners ved at gaae i Institutet blive daglig meer og meer forvildede — de gribe da i deres egen Færm, de spørge det ubestikkelige Bidne, Samvittigheden, om de virkelig selv i Ordets sande Forstand vare og ere Forældre, om de med ærlig og usfortrædet Gliid gjorde Alt, hvad Fornuft og Religion bød dem som Opdragere, om de ikke selv nedlagde den Spire, der ved det flette Selskab i Skolen udvikle- des til fordærveligt Ufrub, som det nu maaskee ikke meer staaer i deres Magt at qvæle eller udrydde?

„Men om og Forældrene opfyldte deres Pligt, om de redeligen stræbe at indplante gode Følelser i de- res Søns Hierte, var det alligevel ikke bedst at holde ham borte fra offentlig Skole, naar man kunde? Bliwer han endog ufordærvet der, han vilde dog rimeligviis blevet endnu bedre, naar han und- droges fra ringeste Dmgang med unge Menneſker

af tvetydig Karakter." Ikke at tale om, at dette sidste maaskee torde være vanskeligt, da han muligens kunde have en Fætter eller hans Forældres bedste Venner en Søn, paa hvem dette Prædikat passede, saa tillade man mig i Henseende til Hovedsagen, ogsaa her at være af anden Mening. Taltes her om Vigebørn, jeg vilde da være fuldkommen enig med dem, der fraraæde at sende disse i offentlige Skoler hvor Vejlighed gives dem til at stifte mange Bekjendtskaber. Vigen dannes ene eller fornemmelig for det huuslige Liv. Boder hun adgang, hvad hun af Naturen bestemtes til: Husfrue og Moder, og hvad hendes Mand's, hendes Børns og hendes egen Tars opfordrer hende til, Beshyrerinde af en Huusholdning; alt for mange Beninder, der drage hende ind i vidtløstlig Omgang uden for Huset, ere hende da ikke tjenlige.

(Fortsættes).

C. Pave's,

Præst til Nikolai Menighed.

Borger • Bennen.

No. 6.

Sextende Aargang.

Løverdagen den 11de Februari 1804.

Forlagt af Understøttelses • Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Hjulstræde No. 218.

Noget om Underviisningsinstituter betragtede
fra den moralske Side.

(Fortsat, see No. 5.)

Drengen bør vel ledes til at elske det huuslige
Livs Pligter og Glæder, men til dette indskrænker
sig dog ej hans tilkommende Virkefreds: som Bor-
ger i Staten saaer han engang en langt mere ud-
bredt. Han vil komme i nærmere eller fjernere For-
bindelse med Mennesker af den forskjelligste Aands-
danelse og Karakter. Skulde det virkelig være godt,
at han kom lige fra det stille Faderhuus midt ind
i den brogede Brimmel? mon det var gavnligt en-

ten for hans Aand eller Hjerte i en Alder, da han alt skulde begynde at udøve Borgerpligt, pludselig at komme ind i Verden, som i et fremmed Land? Mon ikke det, at han fra Barndommen lærer at kjende i det Smaa, hvad han siden tilstræffeligen vil erfare i det Store, at „Roser sig med Torne blande, overalt saavel som her“ vil lære ham de første Elementer af den saa nødvendige Menneſke-kundskab, hvilken Hiemsødningen, der aldrig forlod sin Familiecirkel, aldeles savner? Hvilken Ungling ſtaaer meeſt Fare for at bedrages og forføres, den Uerfarne, der havde Skjæg paa Hagen, inden han kjendte Menneſter af andet end Bøger og Formaninger, eller Han, der alt ſom Barn omgikkes med Skolekammerater, ſædelige og forvildede mellem hinanden, og, langt bedre end ved Campes og Salzmanss Fortællinger, ved Erfaring giordes opmærksom paa Forſkjellen mellem begge. Han lærer at kjende mange Tjernaldrende; vel! blandt diſſe mange ere dog viſt nogle gode, og langt bedre end i Forældrenes indſkrænkede Dmgangscirkel vil det lykkes ham der at finde den Ven, den Aands og Hjertes Fortrolige, der er ham ſaa uundværlig i en Alder, da en dunkel Ahneſe, ſom han hverken kan eller bør ligefrem realiſere, fremtrænger ſig i hans Sjæl. Vorder da endog den vakre, ſunde Ungling, til hvem Sorg og Frygt aldrig har nærmet ſig, der ſeer Verden og Menneſkene i et blidt roſenfar-

vet Lys, vorder han i flere Levnaldrendes Selskab lidt mere overgivet, end Oldingen, der ej vil kaste et halvt Sekulum bag sig, vel kan taale, naar kun hans Hjerte og Sæder ej fordærves — kjære Venner! I som bryde Staven over ham og klage over vore Dages Ungdom; tænker dog tilbage en tyve tredive Aar! var Eders Forhold maaskee meer exemplariff? Begif I da ingen Ungdomsdaarlighed, som I nu afholde Eder fra? Være I maaskee ikke endog hoed disse blot syntes at være? O naar jeg tænker paa de Mange, fra hvis Ungdomsaar jeg har hørt Anekdoter, som vist ikke gjøre dem Være, og naar jeg nu i disse erkjender og beundrer nogle blandt Fædrelandets ypperste Mænd, jeg kan da ikke mistvivle selv om den forvildede Yngling, fordi han nu betræder en Bane, jeg ikke vilde anbefale min Søn; endnu mindre tør jeg spaae Fædrelandet og Menneskeheden ilde af de haabefulde, velopbragne Ynglinge, fordi de i Landets Hovedstad, den jeg vel gad brudt en Landsse for mod dens ubillige, fordomsfulde Fjender, besøge en offentlig Skole.

Det andet man fra Moralitetens Side har troet at maatte bebrejde Institutterne er, at Eleverne der blive næsvise og ubeskedne i Dm-gang med vorne Folk. „ Ved de mange Sprog og Videnskaber, de der lære at kjende fra Overfladen, bilde de dem ind at have slugt al Verdens

Bissdom, som Ordsproget siger; de troe at kunne
 raisonnerer og fælde afgjørende Dom over enhver
 Ting; med største Suffisance debitere de endog de
 største Dumheder og beleer Dem, som ere af anden
 Mening end de." At der nu omstunder er mange
 Kjøbenhavnske Dreng, paa hvem denne Beskrivelse
 passer, kan desværre ikke nægtes; men ogsaa her
 spørger jeg: Er det eene eller fornemmelig Institut-
 elever? og om saa var, bør da Institutterne gives
 Skyld derfor? Det henhører ikke til min Plan, om
 jeg end havde Indsigt og Erfaring nok til, at un-
 dersøge: hvorvidt Underviisningen i Institutterne,
 saavel hvad dens Omfang som dens Methode an-
 gaar, svarer til Hensigten, om Ynglingen er ud-
 rustet med flere og tillige grundigere Kundskaber,
 naar han forlader den nye Skole end hans Fader
 for 30 Aar siden medbragte fra den gamle, og om
 Efterverdenen vil kunne lykønske sig med et større
 Antal sande Videnskabsmænd, duelige Embeds-
 mænd, tænkende Handelsmænd end vort nærvæ-
 rende Old. Lad Drengens Kundskaber være saa el-
 ler mange, grundige eller superficielle; Ubeskeden-
 hed er dog altid en hæslig Fejl, der vanzirer og
 fordærver den ved Talent og Kundskaber nok saa
 udmærkede Yngling. Men skjøndt maaskee blandt
 Opdragelses- og Underviisningsinstitutternes Elever
 forholdsviis flere ere henfaldne dertil end blandt
 andre deres Jevnaldrende, ere dog neppe disse Væ-

reanstalter selv Marsag dertil eller til den utilbørlige Friskhed i Omgang med Ældre, vor Ungdom almindeligen beskyldees for. At et ungt Menneske lærer meget og mange Slags, det gjør ham endnu ikke nærvilis og ubeskedet, saalænge man ikke stræber at gjøre ham opmærksom paa hans egne Fortrin. Og hvo gjør vel dette? Læreren, der ved at irettesætte ham, naar han har forsømt Skolen eller ikke kan sin Lektie, ved at anvise ham den Plads, hvor han skal sidde, ved at holde Dagbog over hans Flid og Dpførsel og paalægge ham som Pligt hver Løverdag at vise sine Forældre den, behandler ham gandske og aldeles som en Dreng? eller Skolens Organisation, der foreskriver ham Tiden da han skal komme, og Tiden da han skal gaae, der bestemmer ham et vist Qvarteer til at tage Motion i frisk Luft, visse Timer, da han skal undervises i enhver Videnskab? er Skylden hos nogen af disse? Den Tvang og Subordinationen, hvori han holdes, opmuntrer den ham til at være faad, nærvilis, ubeskedet? Nej, vil man see den sande Marsag til Drengens Forsængelighed, man følge ham da hjem i Forældrenes Huus! man høre med hvilken Stolthed Faderen i Sønnens Nærværelse opregner dennes Meriter, fortæller, hvad Hr. A. har sagt, Hr. B. skrevet i hans Karakterbog, hvor højt han sidder i Skolen og hvilken Udmærkelse der vederfares ham, fremviser hans Stilebøger, Regne-

bøger, Tegnebøger o. besl. ! man see, hvorledes Fader og Moder daglig agere Erasmus Montanus hjemme i deres Huus, ansee dem selv og deres hele Familie som Faarehoveder, og den lærde Hr. Søn som et Vidunder, fra hvis Læber udstrømme idel Viisdomsord, dem de med graadig Begjerlighed og dyb Grefrygt opsauke. At Drengen i de lavere Borgerklasser, der ellers, før han kom i Institutet, holdtes i sømmelig Respekt mod sine Overmænd, nu bliver en opblæst, utaalelig Nar, er meget naturligt, men at han bliver det, er ligesaa lidet Institutets Skyld, som det er den offentlige Gudsdyrkelses, at Sværmeren og Hykleren der finde Næring for deres Daarlighed og Vanart. I de højere Stænder staaer Drengenes Ubefskedenhed end ikke i fjerneste Forbindelse med Institutterne. Naar de fra den tidligste Alder ikke behandles som Børn men som unge Herrer, der ikke behøve at lade de Borne have det Ringeste forud: der have Tilladelse at snakke med i alle muelige Ting, om Religion, Politik, m. m. og det ikke i den videbegjerlige Lærings forskende men i den meest egoistiske Lærers afgjørende Tone: der ej, som i gamle Dage, maae lade dem nøje med Tjeneres og Pigers opmærksomme Beundring, men høres med Bifald i dannede Cirkler, hvor maaskee den oplyste og indsigtsfulde Mands Ord høres med adspredt Sind af blot Høflighed og glemmes inden den første Stambeet

eller Robber er udspilt; hvad Under, at da Ung-lingen indbilder sig at være meget, om han og er flet intet? at han finder Meninger og Sjoler af gammeldags Snit lige latterlige, og betragter dem, der yttre hine og dem, der bære disse, med lige Min-geagt? Naar Forældre selv ingen Verbødighed for-lange af deres Børn, naar de selv underordne sig disse Luner og Indsigter, selv vække og nære den Fordom hos dem, at de ej behøve at vige for no-get Menneffe, hvad Under at Drengen lærvilligen nyttet de givne Bink? Og i Skolen! o ja, der finder han andre opdragne i den samme smukke Ind-bildning. Forbedre hinanden gjøre de da sagtens ikke; snarere styrke de vel hinanden i deres Gal-skab; men at dette jo og er Tilfældet i Opdragel-sesinstituter, kan jeg neppe troe, og den sande Åars-sag er hverken disse eller Gaeeinstituterne, som Rah-vek kalder dem, at tilskrive.

Den tredie Bebrejdelse, at den Udmærkelse ved Roes og Præmier, der i offentlige Skoler ydes visse Elever, gjør dem hovmodige og ned-trykker eller forbittrer deres Meddisci-ple rammer ikke blot de saakaldte Instituter eller Realskoler men alle Bæreanstalter i Almindelighed, ældre saavel som nyere. Fuldstændigen at udvikle dens Grund eller Ugrund tillader hverken Tiden, da jeg under mangehaande Forretninger og Udsprede-fer har maattet udarbejde nærværende Forsøg, Num-

met i dette Blad, hvor jeg bør vige Pladsen for min Eftermand, eller mine ringe philosophiske og pædagogiske Kundskaber. Det være mig altsaa blot tilladt at beraabe mig paa Erfaringer, jeg selv har havt Lejlighed til at gjøre, og paalidelige Skolelæreres Udsagn. Resultatet af disse er: at naar Læreren opfører sig som han bør, naar han ej ved overdrevne, utidige Lovtaler paatvinger den flittige og talentsfulde Dreng høje Indbildninger om sit eget Jeg, ej heller ved fornedrende Haan eller tærgende Sammenligninger mellem ham og hans Medeleve vækker med Magt i den sløvere og dorkere Sjæl Tanken om Forurettelse, saa gjør, sjelden Undtagelse fraregnet, den simple Roes og Belønning paa den ene Side, den simple Dabel og Tilside sættelse paa den anden, hverken hiin opblæst i Selskab med hans Eigemænd, eller denne forbittret og misundelig.

(Slutningen følger.)

C. P a v e l s,

Præst til Nikolai Menighed.

Borger - B e n n e n .

No. 7.

Sextende Aargang.

Løverdagen den 18de Februari 1804.

Forlagt af Understøttelses - Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

Noget om Underviisningsinstituter betragtede
fra den moralske Side.

(Slutning, see No. 6.)

Begges Følelse tilfiger dem, at dem vederfares
hvad Ret er, og den Eleve, der ej vil med Føje
kunne klage over Partiskhed, der blot ved Mangel
paa Flid eller Nemme sættes tilbage, vil, naar han
ellers ikke er en ond og fordærvet Dreng, finde
dette saa naturligt, at han, saasnart det første
Djebliks Mismod er forbi, opfører ligesaa broderli-
gen mod sin hædrede Meddiscipel som nogenfinde
forhen. Jeg kunde anføre adskillige Exempler her-

paa, og af Mænd, der ere Bestyrere og Lærere i flere af Hovedstadens Instituter, har jeg meer end eengang hørt, at det aldrig eller yderstielden er Eleverne, som dolere over at Udmærkelse nægtedes dem, at det derimod er deres Forældre, der føre Klager og drage i Tvivl Billigheden af den Dom, hvorved Drengene selv acquiescere. Dpfommer der da virkelig Trods og Misundelse i deres Hierter, indbilde de dem omsider, at dem er skeet Uret; hvo vakte, hvo nærrede da denne Indbildning? Ikke Lærerne, ikke Skolens Indretning, men Børnenes usornuftige Forældre, der, i Følge den Sætning: Et godt Træ kan ikke bære slette Frugter, stadigentroe, at deres Børn ej kunne andet end have et fortreffeligt Hoved og vise udmærket Flid. — At Hæderen, der ydes den serme Eleve, har usorbeelagtig Indflydelse paa hans hele Karakter for Fremtiden, har man vel villet bevise med Grunde tagne af Tingenes og Menneskets Natur, og naar man læser dem, synes man rigtig nok, at det maa saa være. Men ogsaa her undfalder Erfaringen os, da den ikkeielden viser os Ynglinge, der udmærkedes baade i Skole og ved Universitet og som med alt det ere og blive høist beskedne Mennesker; ja jeg har kjendt Drengene, der af usorsigtige Lærere paa en ser deres Medelever saare fornærmelig Maade ved enhver Lejlighed udmærkedes, og der som Ynglinge og Mænd snarere bleve for blye end for frispostige.

Viser man mig nu Exempler paa det modsatte, saalænge disse ej ere betydeligen flere end mine, jeg kan da aldeles ikke tillægge Skoleindretningen Skyld derfor; jeg vil aldrig kunne overtale mig til at troe, at billig, upartisk Hæder, som i Skolen ydes en Dreng for hans Flid og Sædelighed, nogensinde har fordærvet hans Hierte, naar Spiren til Fordærvelse ej andensteds fra nedlagdes eller plejedes — og altsaa kan jeg ej heller fra den Side tilstaae, at Skolegangen forleder til Immoralitet.

Det er altsaa min stadige Overbeviisning — som det være langt fra mig at ville paanøde nogen Anden! — at enhver Fader og Moder, der i videnskabeligt Hensyn kjender et Underviisningsinstitut fra en fordeelsagtig Side, gierne kunne sende deres Søn hid og ej behøve at frygte, hans Moralitet der vil fordærves. Vist nok kan der findes enkelt Lærer i enkelt Institut, der ved strafværdig Overbærelse med opdagede Uordener, eller endog ved at foredrage en fristende Sædelære, ved at anprise klog Nydelse som Livets højeste Gode, kan bidrage til Frivolitets Udbredelse blandt de Unglinge, der betroedes ham: eller som ved at behandle sine Lærlinge som unge Pitterati, gjøre dem næsvise og overmodige: eller som ved usornustig, haandgribelig Partiskhed komme de Svagere til at synde, gjøre den Hædrede stolt, den Tilfidesatte vranten og misundelig. Men er det da i ingen andre end Kjøbenhavnsk

Underviisningsinstituter, hvor saadant finder Sted? Skulde man ikke ogsaa i Opdragelsesanstalter, og-
 saa i Skoler udenfor Hovedstaden herpaa kunne
 fremvise Exempler? Oprigtigen, uden Fordom imod
 eller for enkelt Sted eller Læreanstalt besvare man
 det, og det vilde meget forundre mig om Svaret
 blev benægtende.

E. Pavels,

Præst til Nikolai Menighed.

Uldrig saa Ondt, det er jo til noget godt. *)

Saaledes siger Peder Syv, og mange Tusende
 have sagt ligesaa; men dette meget sande Ordsprog
 bliver ikke saa tidt Grund til Handling, som det
 siges. Jeg var tilfreds alle Mennesker uden Und-
 tagelse vilde tage disse Ord til Eftertanke, og hver-
 gang noget skede, der er eller synes at være ondt,
 strax ransage det, for at udfinde det Gode, som
 derved frembringes eller i det mindste foranlediges.
 Slemt maa det Menneske være, og jeg vilde ikke
 troe ham over en Bei, den der ikke glæder sig,
 naar han opdager noget Godt; og da saadan stille

*) Dette Stykke er skrevet for 4 Uger siden, hvit-
 tet for adskillige Aarsagers Skyld her anmerkes.
 Abrahamson.

Glæde er et sandt Sundhedsmiddel for Legem og Sjel, saa vilde, hvis alle Menneſker ſaaledes ide- lig gik paa Spor efter det Gode, der flyder af det Onde, de allerfleſte være en ſtor Deel ſundere til Sjel og Legem, end de nu synes at være. Og det var viſſeligen ikke ilde. Da imidlertid Mange ikke juſt falde paa, at ſee ſig om efter hvad godt kan være i det, der er eller holdes for ondt, ſaa kan det vel anſtaa en Ven af ſine Medborgre, at for- ſøge, om han kan ſkaffe dem den Glæde at finde det.

Som for Exempel: Det har nu været flere Ugers Samtale i alle Samqvem, om de Menne- ſker ſom opgrove Lig og toge Kiſter og Klæder fra dem, og da lagde Ligene igjen i den bare Jord. Mange have gysed blot ved Fortællingen, og have holdt ſaadan Gjærning for den formaaſteligſte For- brydelse; Andre have ikke fundet det ſaa fælt; thi, ſagde de, ingen har derved miſtet ſin Ejendom; den Døde kan ikke eje noget mere, og den Eſterlevende har, ved at lade nedgrave Tingene, givet Slip paa ſin Ejendom, og hverken mundtlig eller ſkriv- lig forbeholdt ſig Ret til de nedgravne Ting. Imid- lertid er dog deres Antal ſtørſt, ſom anſee den for- øvede Gjærning for ond, og vore Gadeviſer have ikke forſømt, at udbrede denne Tanke i maadelige og ſlette Vers; ligesom Viſerne i løs Stil have med flere eller færre Dphævelſer fortalt os, naar ſligt et Foretagende er opdaget i London, i Paris;

i Wien og de mange andre Steder, hvor man end-
og, foruden Kisten og Klæderne, tog Eigene med
og folgte til unge Bundlæger, der vilde øve sig i
Anatomien. Hvorvidt Gjerningen ellers er lovstri-
dig eller ej, det er her ikke Stedet at undersøge.
Bore Lovkyndige vil afgjøre det tilfulde, og Dom-
stolene vil omsider give Kjendelse i Sagen efter
Ret og Retfærdighed. Her tales kun om det der
er skeet, som Noget, der af de Fleste holdes for at
være Ondt. Lad see om nu deraf med fuld Rime-
lighed kan ventes noget Godt at være frembragt,
eller at kunne ventes.

Det kan ikke negtes, at jo en stor Mængde
Mennesker endnu hænge ved den tossede Tro paa
Spøgelse, Gjengangere, Forevarsler og flere saas-
danne mod al Menneskeforstand stridende Urimelig-
heder. Abelone (i Tidens Skilber) er ikke den
 eneste der endnu tør offentlig bekjende sig til den
Tro; have vi dog for nyelig seet en Videnskabers
Mand under sit Navn i en betydelig Bog at præ-
dike samme Lærdom, og fortælle Eventyr, som Abe-
lone selv skulde have ondt ved at finde troværdige.
Og denne Laabelighed findes ei blot i Provinser-
nes Afkroge, i Landsbyer hvor Præst og Skolelæ-
rer ikke ere som de bør være; nei, i det fine, slebne
Kjøbenhavn selv, i den glimrende Hovedstad, rundt
omkring Høiskolens Talestole, midt imellem flere
videnskabelige Selskaber, grønnes og blomstrer Spø-

gelfetroen endnu. Vel ere vi kommet did, at enhver der gjør mindste Paastrand paa sund Fornuft, foregiver, ikke at troe paa Noget sligt; men holdes Samtalen kun en liden Stund ved samme Gjenstand, saa hører man nu den ene nu den anden (og det ingen Abeloner) at sige: „jeg troer slet ikke, Noget saadant, imidlertid har en Mand, som vist, ikke lyver fortalt mig —“ og da faae vi en Historie saa desperat, som hiin Mand's om hans hoppende Blækhorn. Beviis paa, at Manden, eller Damen ikke sagde sandt, da han eller hun negtede ig at troe slike fornufftstridige Ting. Da denne Erfaring er meget almindelig, saa staaer det vel ved Magt, at Abelonetroen endnu er dybt rodfæstet i Manges, saare Manges Sjæle, men ilde er det, at den er rodfæstet der, og ønskeligt og godt var det om den kunde oprykkes. Kirker, Kirkegaarde, Gravsteder ere ifølge denne Tro de sande og meest søgte Tumlepladse for Gjengangere især, men ogsaa for alskens andet Spøgeri. Nu har ingen Gjenførd eller andet ulegemligt Væsen viist sig eller kysset, mindre vredet Halsen om paa dem, der ei allene ved Nattetid gik paa Kirkegaarden blandt tusende Grave, men endog opgrove Eigene, aabnede Kirkerne, flædte Eget af og gik bort med hvad de syntes godt om. Var der allermindste Gran af Sandhed i de Millioner Spøgelsehistorier, som skulde have tildraget sig paa Kirkegaarde, saa maatte her

ved saadant voldsomt Angreb paa Gravene og deres Beboere, i det mindste have viist sig nogen Modstand fra Aandernes Side. Gjerningsmændene maatte været skræmmede strax ved det første Forsøg, om de vare slupne med Livet. Men nei, de have uforstyrrede drevet deres Haandtering Nar ud og Nar ind, og uden Skade paa Liv og Lemmer sidde nu i god Bevaring.

(Fortsættelse følger.)

W. H. F. Abrahamson.
Kaptein.

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles den 4de Marts førstkommende, da Hr. Justitsraad Dram læser.

Borger, Bennen.

No. 8

Sextende Aargang.

Løvedagen den 25de Februari 1804.

Forslagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Siolstræde No. 218.

A n n e l d e l s e.

Mandagen den 27de Februari om Eftermiddagen Kl. 5, holdes General-Forsamling paa Prindsens Palai bag Slottet; til hvilken Dhr. Repræsentanter vilde behage at møde.

Administrationen for det forenede Under-
støttelses-Selskab.

C. Martens. H. G. Clausen. H. J. Cantor.

C. Kobbé.

Aldrig saa Ondt, det er jo til noget Godt.

(Slutning, see No. 7.)

Ikke engang vore saare opbyggelige Gadeviser have fortalt os noget om det mindste Puslerie, at være seet eller fornummet af disse Nattegængere. *) Fornuftens Grunde gjøre ingen Virkning paa dem der troe Spøgeri, thi ved at antage denne Tro, have de jo frasagt sig Fornuftigheden; men saadan Erfaring som denne kan dog ei andet end overbevise endog det tykkeste Hoved. Viste ingen Gjenganger sig ved denne høitidelige Leilighed, da der skede Herværk i hans egen Bolig, saa ere dog vel de Kronniker om Syner ved ringere Anledning, ikke troværdige, men kun Lettroenheds eller Løgnens Fostere. Og saa var da af det Onde, at Gravene voldgjestedes, fremkommet det saare Gode, at den fordervelige Spøgesetroe er rokket lige indtil sine Grundvolde.

Ikke aldeles saa ufornuftig, som Spøgesetroen, men dog ikke heller stort bedre, er den Indbilding, at man bør vise sin Kjerlighed for den Afbøde ved at ødsle det meste man kan ved dens Forbedærd. Endda er saadan vrang Forestilling om

*) Thi i Hr. Presstrups splinternye og mærkværdige Bise kommer Spøgesetret først i Fangstet til Synderne, mere for at trøste end for at straffe dem.

Kjerlighedens Bevidnelse det taaleligste; men de nigan-
 gange af ti, er det de Efterlevendes Forsængelig-
 hed og Prunklyst, og ikke deres Kjerlighed, der
 øser Penge ud til dyrreste Ligvogn og lang Lig-
 skare og kostbar Beværtning for denne; til opflin-
 ket Ligkiste med Sølvplade; ja til Silketøi og fine
 brede Kniplinger paa den døde Krop; som vel endog,
 naragtig nok, gives Guldringe paa Fingrene og
 Guldsmykker hvor de kan anbringes. Alle disse Ting
 ere uimodsigeligen til Overflod; de sidste ere allerede
 Udselthed, naar levende Mennesker bruge dem, men
 Ussindighed er det, at lægge og hænge det paa en
 Døding, der tillige med al paahængt Stads og
 Sjæs er bestemt til Forraadnelse. At vore Forfæ-
 dre gjorde saaledes, og mange vilde Folkesærd endnu
 gjøre det, er forklarligt; thi hine troede og disse
 troe, at Alt hvad saaledes brændes eller jordes med
 den Udsøde, det har han godt af i hiint Liv; den
 begravne Hest rider han paa, de begravne Slaver
 ere til hans Spvartning, de medgivne Klædemon
 isører han sig og saa fremdeles. Men da hos os
 endog Abelone selv neppe vil troe saadant; saa er
 det, for at sige det lempeligst, stor Daarskab, naar
 Forsængelighed de nigan- og utænksom Kjerlig-
 hed den tiende, øder paa Liget og Jordesæerden mere
 end det Uternødvendigste og Paabudne. Endog den
 Rige anvender Pengene flet til disse Beløftninger;
 men den ikke rige Mand eller Kone forbryder sig

ligefrem mod Kreditorer eller Børnene, naar eet, to eller flere hundrede Rigsdaler bortkastes, for at overgive et dødt Legem til Forraadnelsen, hvilket med en Snees Rigsdaler eller halvanden borde kunne skee. Man kan sige, ihvor stor denne Daarskab er, saa er der dog en større, den nemlig, at Folk opholde sig over og spotte den, der ikke gjør Daarskaben med, men begraver sine Døde stille og tavseligt, efter Fornuftens Bydende. Vist er slige Spottes Daarlighed og Taabelighed større, ja det som værre er, den er blandet stærkt med Dandskab. Saadanne Mennecker have en hemmelig Følelse af at de ere Doffer, det indærgrev dem, at ikke Alle ere ligesaa, og nu spotte de ei allene (hvilket gjerne Dofferne ere stærkest i) men de beskyldte endog de Esterlevende for unaturlig Mangel paa Kjærlighed til den Udbøde, og for Kærrighed, eller som de i deres Uvidenhed kalde det: Gjerrighed. Man kan gjerne give alt dette Magt, men fordi Peer er mere toffet end Povel, derfor bliver denne ikke des klogere. Det er og bliver dog altid en stor Daarlighed, at tage frá sig og Sine en betydelig Sum, for at anvende den til en prunkende Jordefærd. Heelt begribeligt er det, at saadan Eigstads kan friste den, der har fri og magelig Udgang til Gravene, at han efterseer dem, og synes han kan bedre bruge de der nedlagte Ting, end at de skulle raadne. Vi have seet at saadan Fristelse virkelig

er kommet over Folk, og nu opfordrer man Retfærdighedens skarpe Sverd mod dem. Retfærdigheden vil da nok vide hvad den har at gjøre ved dem; men vi Andre borde dog nok tage til Eftertanke, at den Stads eller Pragt vi lade grave ned i Jorden, ikke ligger sikker der; og at de kostbare Kniplinger jeg gav min Datter med i Kisten, saa lettelig kunne komme til at sidde om Natkappen paa en Graverkarls Kone eller Kjereste. Mon da ikke kunne ventes, at de hjemsogte Gravsteder skulde vorde en Advarsel, ikke at give den Døde noget med af Betydning, og ikke at koste saa meget paa et Ligs Kisteklæder, som paa en levende gistesærdig Datters. I vis saa skede, saa var det den anden gode Følge af det begangne Onde.

Alle gode Ting er tre, siger den samme Peder Syv. Man torde da vel finde een Side endnu, hvorfra man kunde vine noget Godt, som skyldende af samme Kilde. Det der saaledes nedgraves i Jorden kommer ikke til allermindste Nytte; endog Ormene, der fortære Liget, have ventelig kun en maver Gøde af det der følges med samme. De fine Pærreder, Kattuner, Musseliner, Linonger, Taster, Atlaster, Kniplinger, Silkebaand, kjøbte af ny for det meste, lægges hen for ikke at bruges. Thi at den Døde ikke bruger dem, det vide vi dog vel Alle, og de par Dage undtagne, da man bræsker

med Vigets Stads og Pragt, sees disse kostbare Ting (det meste deraf er Pengene gaaet ud af Landet for) af intet levende Die mere. Det samme kan siges om Guldstadsen, som man virkelig har Exempler paa er kommet i Kisten med. Endog Kisten selv er til ingen Nytte; thi regnede man endog Snedkerens Fortjeneste for Noget, saa kan derpaa svares, at der gjøres saa mange andre Slags Arbejder, at Viglister ikke komme synderlig i Betragtning fra denne Side. Alt dette ligger dog i Jorden, til Ingens Nytte. Nu komme disse Mennesker (om med større eller mindre Uret, det maa, som sagt, staae ved sit Værd) tage det op, sælge det, og de før til Unytte henslengte Ting komme nu til Nytte og bruges og slides i levende Menneskers Afbetjening. Og at det er meget bedre, en Ting kommer til Nytte, end fordærver til ingen Nytte, der kan atter ikke være to Meninger om.

Saaledes havde vi da fundet tredobbelt Godt at være en Følge af et Foretagende, som af de Fleste holdes for ondt, affhyeligt endog. Kanskee Noget nu vilde sige, det er ikke klogt at forsvare det, der af de Fleste holdes for fælt. Men hvo har tænkt paa at forsvare Handlingen eller Gjerningsmændene? Deres Anklager og deres Forsvarer vil beskiftes dem af Retten; her gjaldt det kun om at vise ved et Exempel, at gamle Peder Syv har sagt

sandt, da han paastod; Aldrig saa Ondt, det er jo til noget Godt.

W. H. F. Abrahamson.

Kaptain.

P a s w a n D g l u .

Mange af Borgervennens Læsere, læse ogsaa Aviserne, og i dem nævnes jævnlig Paswan Dglu, som den der har spillet og endnu spiller en betydelig Rolle i det tyrkiske Rige. Da de offentlige Blade ikke have underrettet os om Anledningen til denne Mand's sære Foretagender, saa torde det ikke være ubehageligt for endeel Avislæsere, at finde her en paalidelig Efterretning derom, indtil Aar 1798. Det er oversat af: „Reise durch das türkische Reich, „Egypten u. Persien“ *) af Olivier, som var en Læge, der af den franske Regjering udsendtes for at samle nøiere Underretninger om disse Landes Beskaffenhed. Han fortæller da følgende: (S. 156 f.)

„Dglu, siger paa Tyrkisk: Søn; Paswan Dglu, hedder da: Paswans Søn. Hans Fader var Nyam, det er: een af de Fornemste og meest Gjældende i Biddin, rig, og meget anseet blandt sine

*) I Sprengels Biblioth. der neuesten u. wichtigsten Reisebeschreibungen. 6r Band.

Mebborgre. I sidste Krig mellem Tyrkerne og de Tydske og Rufferne, kommandeerte samme et Korps Frivillige. Man troer, at det var den Anseelse han stod i, men især hans Rigdom, hvorfor Storvisiren lod ham fængsle og halsbugge.“

„Paswan Dglu kom i Fængsel med Faderen, holdtes fangen en Tid, men blev omsider sat paa fri Fod igjen og fik en ubetydelig Deel af sin fædrene Formue tilbage. Han gik til Biddin, og rugede over en Plan, at hevne paa skjellig Maade baade sin Faders Død, og den mod ham selv begangne Uretfærdighed. Leiligheden fandtes snart, og med ligesaa megen Snildhed som Standhaftighed har han forstaaet at drage Nytte af de Uroligheder, som bleve i det tyrkiske Rige.“

(Fortsættelse følger.)

W. H. F. Abrahamson,
Kaptain.

Borger, Bennen.

No. 9

Sextende Aargang.

Løverbagen den 3die Marti 1804.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Eryft hos M. Joh. Sebbelow.
i store Stolstræbe No. 218.

Extract

af

Fierde Quartals-Regnskab

for

det foreenede Understøttelses-Selskabs

Indtægter og Udgifter

fra 1ste Decbr. til 31te Decbr. 1803.

Indtægt.		Rdr.	Gr.
Kasse = Beholdningen fra 3die Qvart. d. N. var = = = = =		377	19 $\frac{1}{2}$
(See Borgervennen No. 48)			
A. Ugentlige Indkomster i dette Qvart. For Ugebladets 15de Aargang fra No. 40 til 53 incl. og Love = = = = =		677	32
B. Qvartals Kontingenter: 1) For Qvart. til ult. Sept. d. N. 138 R. 64 $\frac{1}{2}$ 2) Restancer fra de forrige Qvt. 10 = 28 =		148	92
C. Aarlige Indkomster: 1) Et overordentlig Medlems Kontingent for d. N. = = = 5 R. 2) Tvende nye Ditto Medlem= mer a 5 Rd. = = = = = 10 =		15	=
D. Laans og Forskuds Afbetaling i dette Qvt. = = = = =		359	=
E. Renterne til 11 Decb. Termin		1463	74
F. Tilfældige Indtægter: 1) Modtaget et mig anvist Laan i De= posito = Kassen til de for i Aar bevil= gede Laans og Gratifikationers Udbe= taling, stor = = = 2200 R. 2) For nogle solgte Kantater af de fra de høitidelige Møder over= blevne, bekommet = = = 6 =		2206	=
Summa Rdr.		5247	25 $\frac{1}{2}$

At ovenstaaende 4de Qvartals Extract er over=
eensstemmende med Administrationens Kontrol,
bevidner

C. C. Martens. H. G. Clausen. H. J. Cantor.

Udgiwt.	Rdr.	St.
1) De aarlige staaende Udgiwter: For Ugebladets Trykning og Lønnin- gerne i dette Qvartal = = =	358	24
2) Til de aarlige Pensionister be- talt for dette og forrige Qvartal =	394	48
3) Af de, efter Repræsentanternes Be- slutning den 14 Novbr. d. A., bevil- gede Laan 1750 Rdr. er udbetalt	1450	•
4) Af de, efter bemeldte Resolution af 14 Novbr. ligeledes for d. A. bevil- gede Gratificationer, hvis fulde Beløb var 821 Rdr., og hvoraf er mig anviist i dette Qvartal 786 Rdr., er ud- betalt = = = = 769 R. og af den, efter Repræsen- tant-Beslutning den 14 Febr. d. A. bevilgede Gratifi- cation, stor 15 Rdr., er for dette 4de Qvartal det sidste betalt med = = = = 3 = 72 R.	772	72
5) Extraordinaire Udgiwter:		
a) Betalt i Afdrag paa det under Ind- tægten anførte Laan i Deposito-Kas- sen = = = = 1600 R. og 1 Maanedes Renter for- ud af heele Laanet = 7 = 32 R.		
b) Til en anviiist Regning = 1 = 20 =		
Pr. Ballance bliver Selskabets Kasse- Beholdning ved Aarets Slutning 1803	1608	52
	663	21½
Summa Rdr.	5247	25½

Kjøbenhavn den 31te Decbr. 1803.

J. Aagaard,
Selskabets Kasserer.

Købbe.

A n n e l d e l s e .

S General-Forsamlingen den 27de Februari blev følgende afhandlet:

Da Hr. Kapitain Martens Administrations Tid var udløben, efterat han har været Administrator i 6 Aar, og han ei var at formaae til længer at vedblive, blev af de tilstædeværende Repræsentantere Hr. Oberkrigskommisfair Wolquartz i hans Stæd eenstemmig valgt til Administrator, som har behaget at antage Valget; og maae vi i denne Anledning paa Selskabets Vegne aflægge velbemeldte Hr. Kapitain Martens vores oprigtige og forbindtlige Tak for hans virksomme Deeltagelse i Medbestyrelsen til Selskabets almennyttige Hensigts Opnaaelse.

Ligeledes blev af Repræsentanterne følgende 3de udvalgte til, efter Lovens 4 Kap. 19 §., at overvære Afleveringen af Selskabets Bøger m. v., fra den afgaaende til den tiltrædende Administrator, nemlig: Dhr. Kammerherre Stampe, Kapitain Hegerman og Præsten Holm, hvilke alle som tilstædeværende vare villige til at antage Valget.

Uf Kassereren blev fremlagt 4de Dvartals-Regnskab for 1803, som hermed følger, og General-Regnskabet for s. A., som herefter skal blive indført, til hvilket sidste at giennemgaae som Revisorer bleve valgte Dhr. Urtefræmmer Henrich

Holm og Klædekræumer Nicolai Petersen, hvilke ligeledes som tilstædeværende samtykkede i Valget.

Af Bogholderen blev anmeldt at Selskabet for Eiden bestaaer af 1420 contribuerende Medlemmer.

Dernæst blev foretaget Repræsentantvalg, og skal de valgte blive indførte i Ugebladet, naar Administrationen har indhentet deres Samtykke til Valget.

Som Medlemmer i Selskabet bleve antagne:

Hr. Brygger L yn g b y e.

— Præsten R a s m u s s e n paa Baagøe.

— Copiist J e n s A l m i n d.

— Høker B e r g m a n s E n k e.

— Bager K l o f g o.

— Skræder G r o s k r e u t z.

— Hof Perlestikker H i e l m.

Administrationen for det forenede Understøttelseselskab.

S. G. Clausen. S. J. Cantor.

C. Købke.

P a s w a n D g l u.

(Fortsat, see No. 8.)

Under Mustaphe den tredies og Abdul Hameds Regjering havde de oprettet nogle Kompagnier Ka-

uonerer og Bombaderer; faaet anlagt nogle Batterier ved Indløbet til Helleponten og Bosporus; og indrettet en Navigations-skole ved Søetøhuset. Man var ud om at forbedre Søetrupperne, og overalt betænkt paa, at oprette, hvad ved de mange Nederlag i den russisk-østerrigiske Krig var tabt; men disse Hensigter vare endnu ikke nær opnaaede, da Selim den tredie kom paa Tronen. *) Underlig bedrøvet over at Krim, Konstantinopels Forraadskammer, var tabt, og harmesuld over at see sig truet endog i sin Hovedstads Skjød, var det Selims første Uttraae, at give hine Foranstaltninger nyt Liv. Allersførst vendte han Dinene til Søemagten, men tillige gif hans Dnske høiligen paa, at faae organiseert en staaende Armeel, som de der holdtes af hans nu saa frygtelige Naboer. Da han ikke var saa nidfjer over at være den ene Bestyrernde, som betænkt paa Statens Vel, saa satte han et Raad af tolv Personer, der skulde hjælpe ham at fremme hans velgjørende Hensigter."

„Nogle Tyrker som ved naturlige Evner og forhvervede Kundskaber vare hen over almene Fordomme, indsaae fuldelig, hvor meget bedre de europæiske Waaben vare, og hvilke uskatteerlige Fordele Taktiken medførte; men hvad hørte ikke til, at standse deres Skrig, som tabte ved de tilsigtede Forandringer; at gjøre et uvidende Folk roligt, som

*) 1789.

holdt for fordærbeligt, alt hvad Nytt der skrev sig fra dem, de kaldte Bantroc; og det som var mere end alt dette, at modstaae de skadelige Virkninger, som Fremmedes Guld havde paa de første Personer i Staten.“

„Sanitsarerne havde tabt meget af deres første Kraftighed, der saalænge havde gjort dem frygtelige. Ikke mere saaes blandt dem hine Bostangi, der vare hærdede mod alt hvad Veirlyget eller Møjsommelighed kunde medføre; hine Slaver, hine Ud-lændinger, der kjendte hverken Fædreneland eller Forældre, og med Sværmeri og blussende Iver tjente den Religion di havde antaget, og den Fyrste der lønnede dem. Nu vare Sanitsarerne oprørske og tøileløse, uden Kraft og Mod, og til Frygt, mere for Fyrstens Myndighed, end for Statens Fjender. Bindingen da, af at faae, hvis det var gjørligt, en staaende Armeel, isteden for dem, var uberegnelig.“

„Imidlertid, ihvor forfaldne Sanitsarerne vare, maatte man dog i Hovedstaden fare meget lempe- lig med dem. Klogskab udfordrede, at beholde og lønne dem, indtil de nye Trupper vare organiserede. I Provinserne, hvor de laae adspredte i Stæderne og paa Landet, torde man ikke ved at vente stor Modstand af dem. Alligevel besluttedes nu, at røre hverken ved disse eller ved hine, men først kun at angribe de saakaldte Yamag, det er, de nyankomne eller de nyoprettede Trupper, der laae som Garni-

soner i Stæderne ved den ungerske Grændse, og i de nyerebrede Lande."

„Belgrad var, ifølge denne Plan, det første Sted, hvor man forsøgte at ophæve det frygtede Janitsarkorps. Men disse Yamag opsatte sig, grebe til Vaaben, og truede Stedets Bassa paa Livet. Denne fandt Midler at vinde deres Anførere, og det lykkedes ham, at adsprede den slet organiserede Hob. Dette Exempel efterfulgtes efterhaanden i alle Stæder ved den tydske Grændse; allevegne fandtes Modstand, men allevegne vandt Regjeringen Overhaand.

(Fortsættelse følger.)

W. H. F. Abrahamson.
Kaptain.

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles den 4de Marti førstkommende, da Hr. Justitsraad Praam læser.

Borger, Bennen.

No. 10.

Sættende Aargang.

Løverdagen den 10de Marti 1804.

Forlagt af Understøttelses, Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Siolstræde No. 218.

A n n e l d e l s e.

Extracten af det i sidste Forsamling fremlagte General-Regnskab for afvigte Aar 1803, følger med dette Nummer af Ugebladet, og om Selskabets da værende Tilstand meddeeles følgende Efterretning:

Nota:

- I. Den i Speciesbanken deponerede Kapital, som bestaaer nu af 4 Beviser, udstædte fra det Kongelige bestandige Transportable Stats-Fonds Kontoir, og udgjør i Species 25680 Rb. eller a 125 Rb. i d. Cour. 32100 Rb. og en Kongel. Rentekammer Obligation, stor 462 —

Summa 32562 Rb.

2. Udestaaende Laan og Forskud hos Selskabets Medlemmer 4940 Rd. = 8.

U n m. I denne anførte udestaaende Laanesum er ej beregnet det paa uvis Gield hensatte og tildeels eftergivne, som nu er 1067 Rd. 48 8., og ved Aarets Slutning skyldes ifkun 600 Rd. til Depositskassen af det der optagne Laan paa 2200 Rd. til de bevilgede Laans og Gratifikationers Udbetaling d. A.

3. Restancerne af Kvartals Kontingenterne, hvovaf ej endnu kan vides, hvormeget der indkommer, ere 24 — 75 8.

4. Af Restancerne paa de Overordentlige Medlemmers Kontingenter, som er 30 Rd., kan, da de ere døde og udmeldte, ifkun forventes at indkomme 5 — 8.

5. I kontant Beholdning til bestemte Udgieters Bestridelse havees 663 — 21½ 8.

Administrationen for det forenede Undersøttelseselskab.

C. C. Martens. H. G. Clausen. H. J. Cantor.

C. Købke.

P a s w a n D g l u.

(Fortsat, see No. 9.)

„Biddin derimod gif det anderledes. Paswan Dglu, der nylig var blevet Nyam i Byen, satte sig i Spidsen for de derværende Yamag, gif Bassen imøde, slog ham, og tvang ham at drage fra Staden. Dette første lykkelige Forsøg gav høie Tanker om hans krigeriske Talenter, og han ansaaes som den, der ganske var Folket hengiven. Det kostede ham kun liden Umag, at vinde alle Biddins Beboere, og lokke mange Misfornøiede til sig, smigrende dem med det Haab, at standse alle de Forandringer, Porten vilde gjøre, og at sætte sig mod de nye Paalæg paa Hødevarer, Uld, Bomuld m. v. hvilke af Selim vare bestemte til at bekoste de nyoprettede Korps af Artillerister, og andre Trupper.“

„Det kunde ikke andet end opirre Folket, at deres Bassa var selv blevet Muhassi eller Forpagter af den nye Skat, for sin Provins, og havde forpligtet sig at sende hvert Aar en betydelig Sum til Konstantinopel; hvorimod før denne Skat paa-lagdes, Biddin ei alene betalte intet, men endog fra Konstantinopel maatte sendes de Penge som behøvedes til Lønning for de der liggende Yamag, og til at vedligeholde Fæstningsværkerne.“

„Da Biddins Indkomster ikke mere strakte til at betale Armeen, der blev jo længere jo større,

faa udsendte Paswan Dglu Troppe i Naboe provinserne, lod borttage de offentlige Penge, oppebar Skatterne, og begjerte af Fyrsterne i Moldav og Wallakie, de skulde lade ham faae Levnet-smidler, Krigsforraad og en betydelig Sum Penge, for at han ikke skulde falde ind i deres Lande. Disse Fyrster henvendte sig til Porten, som efter sin behagelige Maade at ansee Tiden og oppebie Omstændigheder, gav dem underhaanden det Raad, for det første at give efter for Overmagten."

„I den europæiske Deel af det tyrkiske Rige bestaae Indvaanerne for det meste af Grækere, hvilke at drage paa sin Side og vinde deres Tillid var af yderste Bigtighed for Paswan Dglu. Han satte derfor i Kraft igjen de Anordninger, Soliman den første havde gjort, og som af hans Efterfølgere vare forandrede eller indskrænkede. Han lovede dem Rettelse i deres Forsatning, fri Udøvelse af deres Gudsdyrkelse, og at den beskæmmende Raya Udmerkelse skulde ophæves. Tillige tog han til Valgsprog de Ord: Frihed og Retfærdighed, fortryllend: Lyd, som kunne elektrisere de sløveste Mennesker, og drive et Folk, der sukker under det grusomste Tyranni, til heltmodigste Opofring og Enthusiasmus."

„Paswans Udsærd virkede, hvad han havde pentet. Al Riget over saae Janitsarerne i ham en Mand, der havde grebet til Vaaben for at forsvare

deres Rettigheder og stræbe at staae mod Sultans og hans Raadgiveres Foretagender. Grækerne ansaae ham som deres tilkommende Befrier; og alle ønskede fyrigen, at hans Vaaben maatte være lykkelige. Alt dette uagtet, var Porten endnu tvivlsraadig, hvad Midler her skulde vælges. Divanet samledes flere gange, uden at kunne komme til nogen Beslutning. Nogle Medlemmer, hvoriblandt Kapudanbassa, *) gave det Raad, at sende en betydelig Krigsmagt mod Paswan og give et Exempel paa Strengthed, der kunde affrekke andre Uer-gjerrige fra at prøve paa det Samme; men de fleste Stemmer vare for, at lade tilbyde Paswan Tilgivelse og Erstatning for hans konfiskerede Fædreneformue, saafremt han vilde nedlægge Vaabnene og aftakke sin Armee."

„Saasnart en Regjering kan overtale sig til, at indlade sig i Underhandlinger med en oprørske Undersaat, tilkjendegiver den selv, at den er mere eller mindre svag, og ikke kan hjælpe sig mere. Divanets Forslag maatte gjøre Paswan end mere modig; men han var for klog til at opirre Porten ved et Afslag; og sætte sin Armees Skjebne paa Spil med et forhastet Skridt. Desuden maatte han stræbe at vinde Tid og faae flere Penge for at forvise sig om sine Unlægs gode Udfald, da han ogsaa maatte ikke gjorde sikker Regning paa at alle Sanits-

*) Saaledes kaldes Storadmiralen.

farer i hele Riget vare saa ganske paa hans Side. Han noiedes for det først med, at gjøre den Paa- stand; Alt skulde i Biddin blive paa den gamle Fod, de nye Paalæg maatte der ikke indkræves og Janitsarernes Rettigheder skulde haandhæves. Sul- tan Selim fandt sig i alle disse fornødrende Bil- laar, og sendte en Bassa, forsynet med en Firmant af saadan Indhold, til Biddin. Den nye Bassa blev modtaget og indført med alle sædvanlige Høi- tideligheder; men da han var for svag til at vove Kampen med en Mand, der raadede for en Armee, saa kunde han ikke komme til nogen Myndighed, og Paswan beholdt fremdeles sin Indflydelse og Magt, og regjerede i Bassens Navn Staden og Provinsen. "

„Imidlertid kjendte Paswan alt for vel det tyrkiske Hofs undersundige Politik, at han skulde flaaet sig ganske til Rolighed. Han vidste, Diva- net vilde inden kortere eller længere Tid, gribe til sine sædvanlige Hjælpemidler, Forgjort eller Sværd, for at blive af med en Mand, der havde vovet, at gjøre dets Foretagender til Unytte, og alt stille blev ved at bruge en lovstridig Myndighed i Biddin. Han forsømte Intet der kunde skaffe ham Belyn- dere og Benner blandt de Store ved Hoffet; blev ved at smigre Folket med Forhaabninger om nyt- tige og alvorlig attraaede Forbedringer, og for un- der de nærværende Omstændigheder at komme til

en lovformelig Myndighed, ansøgte han om at faae Gouvernement i Biddin og at blive Bassa af tre Hestehaler." *)

„Skjønt Vorten havde været svag nok til at benaade en oprørsk Undersaat, og foie ham i hans Fordringer, saa kunde den dog ikke formaaes at give ham den forlangte Rang. Den søgte meget mere at vinde Tid, før at oppebie een eller anden Omstændighed, den kunde befries ved fra den strafværdige og farlige Mand. Han dlev da henholdt med Bøtter, man ikke havde isinde at holde.“

„Ikke saasnart var Paswan kommet til den Overbeviisning, at han intet havde at vente af Vorten, før han paa ny reiste Oprørsbanne ret, bortjog Bassen og faldt jævnlig ind i Naboe provinserne.“

„Hans Generaler som forstode sig bedre paa Krig end Politik, vilde overtale ham, at sætte sig i Besiddelse af Moldav og Wallakie, befæste de betydelige Stædrr ved Donav, og da trodse den hele ottomanske Magts Bestræbelser. Men Paswan kjendte bedre Hofferne i Wien og Petersborg, og holdt sig overbeviist om, at de vilde lønligen fremme, endog

*) En Stang med Sirater paa, hvoriblandt nogle Duffer af Hestehaar, kaldes Tok, og bæres som Tegn paa høiere Rang foran den der har faaet denne Udmærkelse. To saadanne tilkjendegive end høiere Rang, og tre, den høieste. I Europa kalder man dem Hestehaler.

understøtte hans Foretagender; derimod anvende Alt, for at hindre ham fra at fæste Fod paa hiin Side Donav, og gjøre en uafhængig Stat af hine to Fyrstendømmer."

„En større Mark til at høste Vre aabnede sig for Paswans Die, og det var: at gaae lige til Konstantinopel; rekke med dristig Haand efter Kro-
nen; lade sine Fjender vorde Dfre for hans myr-
dede Fader og for hans egen Sikkerhed; forene un-
der fælles Love de forskjellige Folkfærd, Fanatis-
men har adskilt; sætte nyt Liv i Handelen, Uger-
dyrkningen, Windskibeligheden; tilveiebringe til Va-
righed en betydelig Svemagt; og skaffe Regjerin-
gen den Genhed og Sammenhæng, den manglede."

(Fortsættelse følger.)

W. H. F. Abrahamson.
Kaptain.

I n d t æ g t :

I. Kasse-Beholdningen ved Regnskabets Afslutning til 31 Dec. 1802 var (Efter Gener. Regnskab. for 1802 ved No. 9 af Ugebl. 15 Marg.)	737	
II. Ugentlige Indkomster for Ugebladet og Love: Fra No. 1 til 53 incl. af 15 Margang, i alt (Efter de i Ugebladet indførte 4 Quart. Extracter.)	2571	77
III. Kvartals-Kontingenter: a) Fra 1ste Oct. 1802 til uft. Sept. 1803 562 Rbd. 89 f. b) Restancer for Aaret 1802 16 — 11 f.	579	4
IV. Aarlige Indkomster: a) Det høiskongl. Huusets velgjørende Gaver 180 Rbd. b) De Overordentlige Medlemmers Kontingent deels til uft. Decbr. 1802 og deels prænnumer. for dette Aar 349 — c) Et Overordentl. Medlems Restance for 1802 5 —	534	:
V. Laans og Forskuds Afbetaling, i alt dette Aar	1501	:
VI. Renterne af Selskabets Obligationer:	1477	60
VII. Extraordinaire og tilfældige Indtægter: a) Modtaget efter Afkort paa nogle fæste Transportable Stats Fonds f. A. til deres Depositum i Speciebanken, halv pr. Mille 10 Rbd. 84 f. b) Ligeledes for nogle solgte Kantater, som vare overblevne fra de højtidelige Møder 6 — = f. c) Et Laan af Depositokassen til dette Aars bevilgede Laans og Gratifikationers Udbetaling 2200 — = f.	2216	84
Summa Rbd.	9617	75½

At ovenstaaende Extract af General-Regnskabet for 1803 er overensstemmende med Administrationens Kontrol bevidner:

G. C. Martens.

H. G. Clausen.

H. J. Cantor.

U d g i v t :

A. De aarlig staaende Udgifter: 1) Til Ugebladets Trykning med videre, for heele Aaret 367 Rbd. 32 f. 2) Til Lønningerne til Selskabets Betiente med et bevilget Forskud 1063 — = f. 3) Til Budene for Indkøbsation i Aaret 1802 de sædvanlige 2 pr. Cento 91 — 8 f.		
B. Til de aarlige Pensionistr betalt for dette Aar		1521 40
C. Til Laan og Gratifikationer: 1) Betalt af de i Aaret 1802 bevilgede Gratifikationer, som endnu restede fra den Tid 5 Rbd. 2) Ligeledes udbetalt Kvartalsviis, een efter Resolution af 14 Febr. d. A. bevilget Gratifikat. 15 — 3) Af de for dette Aar efter Repræsentant Beslutning den 14 Novbr. uddeelte Gratifikat., betalt 769 — 4) og af de, efter sidstbemeldte Resolution, for i Aar bevilgede Laan, udbetalt 1450 —		2239
D. Extraordinaire Udgifter: 1) Betalt det under 23 Novbr. f. A. giorte Laan i Depositokassen 2200 Rbd. = f. og i Renter af samme 25 — 13 f. 2) Ligeledes betalt i Afdrag paa det under Indtægten for dette Aar anførte Laan sammesteds 1600 — = f. og i Maanedes Rente forud af det heele Laan 7 — 32 f. 3) Til 1 pr. Mille af nogle i Speciebanken indsatte Receipter 18 — 71 f. 4) Til adskillige mig anvist Regninger m. v., betalt 88 — 90 f.		3940 14
Pr. Ballance bliver Kasse-Beholdningen ved Aarets Slutning 1803		663 21½
Summa Rbd.		9617 75½

Kiøbenhavn den 31te Decbr. 1803.

J. Nagaard,
Selskabets Kasserer.

C. Køpke.

Extract

af

General = Regnskab

for

det forenede Understøttelse-Selskabs

Indtægter og Udgifter

fra 1ste Januari til 31te Decbr. 1803.

Borger, Bennen.

No. II.

Septende Aargang.

Løverdagen den 17de Marti 1804.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh: Sebbelow.
i store Siolstræde No. 218.

P a s w a n D g l u.

(For. sat, see No. 10.)

„**H**avde Paswan havt lige saa megen Kjelhed som Klogskab, havde hans Gaver til Angreb været lige saa store, som til Forsvar, saa er der ingen Tvivl, Scepteret jo var blevet revet af Selims Hænder. Alt satte Janitsarerne sig imod at marsjere. Konstantinopels uhyre Folkemængde udstrakte sine Arme mod ham, som deres tilkommende Befrier. De fleste Store vare paa hans Side; men alt stille vaklede Paswan, uden Beslutning hvad han egentlig vilde gjøre. Omfider besluttede han at vente Fjenden i Biddin,

i den faste Overbeviisning at Trupperne enten vilde gaae over til ham, eller omkomme i Moserne der omgive Staden.“

„Porten lærte omsider at indsee Faren, og gav Befaling til adskillige Basser i de europæiske Provinser, at samle deres Trupper, forfølge Nebellen indtil hans sidste Tilflugtssted, gribe ham, og sende hans Hoved til Konstantinopel. Dgsaa Allo, Bassa eller Beglerbeg af Kutajed, en berømt Krigshelt, blev befalet at marschere mod Paswan med det hele Mandskab hans Provins havde at udrede. Grændsestæderne forsynedes med Levnetsmidler, og anbe- troedes til Basser af prøvet Troeskab.“

„Disse forskjellige Hære, som tilsammen udgjorde fyrretyve eller halvtredstusindstyvetusende Mand, rykkede ind i de Provinser, som vare indtagne af Paswans Generaler, og de vandt i Begyndelsen nogle Fordele over disse. Blandt andet omringede de en Division, anført af Serék = Kologin, nedsa- blede den, og sendte Anføreren og hans Offiserers Hoveder til Konstantinopel.“

„Disse lidet betydende Fordele glemtes dog snart ved de Seirvindinger, som Paswans andre Generaler erholdte over de forenede Basser. Bel- grad, Rigets Formuur truedes; Orsova, Silistria, Kersova, og saa nær hver Stad ved Donav faldt snart i Paswans Hænder. Fra Biddin, som han næsten aldrig forlod, ordnede han sine Generalers

Bevægelse, og vidste at lænke saa godt som uafbrudt Seieren til sine Bannere."

„En særdeles Fordeel for ham var det, at hans Armee aldrig svækkedes ved de Slag der holdtes. Soldaternes Antal vorte idelig, alt som der blev Afgang; Baffernes Trupper derimod formindskedes ligesaameget ved dem der rømte, som ved dem der faldt. Janitsarerne ansaae, som sagt, Paswans Sag som deres egen, og hans Armee, der fik bedre Levnetsmidler og betalted mere ordentlig, samt altid havde Seieren i Følge med sig, loffede hver Dag endeel Misfornøiede til at gaae ind i den."

„Fyrsten i Wallakiet, som tvungen havde maattet give Paswan en stor Sum Penge, samt levere Levnetsmidler og Krigsfornødenheder til hans Armee, faldt i Selims Unaade. Han blev affat og kaldet tilbage til Konstantinopel og i hans Sted kom Khangerli, Dolk hos Kapudan Bassa, en underfundig, listig, ærgjerrig Mand, som i Publikum var mistænkt for, at holde hemmeligen med det tyrkiske Riges naturlige Fjender, og have en stedse aaben Haand for deres Guld."

„Porten havde aldrig tænkt, Paswan skulde være istand til at staae sig mod de forenede Baffer, og forbaustes ikke lidet over hans Fremgang, samt skjelve for Belgrad, som han syntes nær ved at erobre. Ligesaa frygtedes, han maatte gaae over

Hæmus Fjeld, sætte sig fast i Adrianopel, og derud fra ængste Hovedstaden. Saa toges da den Beslutning, at samle en betydelig Magt imod ham og i Hast ende en Krig, der var saa byrdefuld og truede med Rigets Undergang. I Januari 1798 sammenskaldtes Offisererne af de i Konstantinopel liggende Janitsarer (hvis Antal regnes til halvtredstusindstusende) for at komme efter deres Tanker angaaende Planen til disse Trupperes Mars mod Paswan. Janitsaroffisererne syntes slet ikke villige at understøtte Sultanens Hensigt. De forestillede, Soldaterne udløde sig tydelig med, de droge aldrig til Felts mod en Mand, der ej havde andre Hensigter, end at forsvare deres Rettigheder, og forebygge at ei de Bantroendes, Fædrelandets og Profetens Fjenders Skikke maatte indføres blandt de ægte Kættroende."

„Man troede først, Janitsarernes Uga vilde komme til at bøde med sit Hoved for sine Soldaters Overhørighed; men Selim lod det blive ved at skaffe ham i nogle Dage bort fra Hovedstaden, befalende ham at forsoie sig til Gallipoti. Da man sandt sig overtydet om, at Janitsarerne bleve ved deres Sind, uagtet han var borte, blev han indsat igjen i sin Post."

„Lillige udstædedes Befaling til Basserne og Guvernørerne i alle Rigets Provinser, at samle adskillige Korps Trupper og holde dem marsfærdige

paa første Ordre. Storkisiren, som borde føre Armeen, var gammel og svag, thi udnævnte Selim i hans Sted Kapudan Bassa, som kunde hans Storadmirals Tjenesteiver og gode Willie, i dette Tilfælde erstatte hans Mangel paa Kundskab og Erfaring. Hussein havde aldrig ført nogen Krig, hvorledes kunde han da med Fordeel staae frem mod en Mand, hvem de gamle mod ham udsendte Generalers Mod og Krigergaver havde været en Veg for.

„Der siges at Kapudan Bassens Fjender havde faaet ham udnævnt til Seraskir, noget for at faae ham bort fra Hovedstaden, noget for at volde ham Fortred, naar det betydelige Foretagende mislykkes.“

„Hussein kunde ikke undslaae sig for at modtage Armeens Kommando, om han ikke vilde udsætte sig for Sultanens Vrede, og give Publikums Ondskab frit Raaderum. Men han var lige saa klog, som hans Fjender vare lumskte. Han fastede sig for Sultanens Fodder og lovede ham redebort Lydighed, endog med sit Livs Opofrelse; forestillende dog tillige, hvor vanskeligt dette Foretagende var, og gjørende ham begribeligt, at kun en betydelig Krigsmagt, en næsten uindskrænket Myndighed, og fri Raadighed over store Pengesummer til Armeens Underholdning, lykkelig Fremgang kunde ventes af.“

„Selim samtykte i alt hvad Hussein fordrede,

og gav Befaling, at alle Trupper, der kunde samles, skulde være tilreede ved Koraarets Begyndelse."

„Fra dette Dieblik af arbeidedes med stor Iver paa at bygge og tilruste femten Kanoneerslupper, som førte en Fireogtyve- eller Aftenpunder i Forstavnen, og et par mindre Kanoner paa hver Side. Disse skulde segle op ad Donau, for til Bands at understøtte det Angreb man fra Landsiden vilde gjøre paa Bibdin. Ogsaa udrustedes endeel Transportskibe, baade til at føre det fornødne Skvts, og til Levnetsmidlers Tilførsel. Adrianopel var det fælles Samlested for Trupperne fra den søndre Deel af de europæiske tyrkiske Lande, og for dem fra Asia. Endeel af disse drog forbi Konstantinopel, endeel over Gallipoli. Den forenede Armee regnedes for hundredetusende Mand."

„Hussein, som førte øverste Befaling, havde samlet en ti, tolv tusende Mand Asiater og syv, otte tusende Topji, Gallondgi og Frivillige fra Konstantinopel og Omegnen. Alio, Bassa af Kutajeb, stod i Spidsen for 30000 Asiater, Deli, Spahi, Janitsarar og Frivillige. Ali, Bassa af Janina *) i Albanien kommandeerte ti, tolv tusende Albanier og fem, sextusende Janitsarar. Mustapha, Bassa af Boënen havde et Korps af fem, sextusende Mand, Infanterie og Kavallerie. Ismael, Bei af Secrees

*) Næmelig den samme der nu begynder at spille en Rolle som ligner Paswan Dglus.

i Døre Masedonien førte fem, fertusende Spahi. Tillige lod man marsere endeel Troppe, hvervede i Saloniki, Philippopoli, Sophia og andre Stæder i de europæiske tyrkiske Lande. Med disse Trupper, som havde været tilstrækkelige, at undertvinge et mægtigt Rige, satte Hussein sig i Mars, for at sride mod en Rebell og beleire en oprørsk By."

„Nu ventedes naturligen, Paswan vilde for-
sømme Intet, for at forøge sin Armee, at den kunde
være ligesaa frygtelig. Ligesaa troede man, han
vilde gaae Kapudan Bassen imøde indtil de trange
Passet i Hæmus Fjeld, og standse ham der ved
Gjennemgangen. Men man havde taget aldeles
Feil. Han forløvede den største Deel af sine Folk,
forlod de Stæder han havde faaet i sin Magt, og
indeluffede sig i Biddin med tolv tusende Mand ud-
valgte Trupper. Han havde tilstrækkelig Tid at
forsyne sig med Fødevarer og Krigsfornödenheder
saaledes, at, om det gjaldt, han kunde udholde en
to Mars Beleiring, uden stor Ueilighed for Bid-
dins Indvaanere. Han havde ellers en liden Flode,
som havde Overmagten paa Donav, og om det
skulde behøves, kunde forsyne Staden med Levnets-
midler. Nogle polske Ingeniører forestode hans Ar-
tillerie og lagde Forsvarsplanen."

„Den tyrkiske Armee naaede uden Hinder sidst
i Juni Maaned til Egnen ved Biddin og den lille
Flode samt Kanoneerfartoierne kom ved samme Tid.

Alle Fornødenheder vare overflødigen forhaanden, og Kapudan Bassa manglede intet, uden Mænd, der forstode at føre en Beleiring, og Soldater, mere villige, at understøtte den Sag, de skulde fegte for."

„Husseïn, efterat have undersøgt Omegnen, og anvist sine Generaler deres Poster, lod opfordre Paswan, at nedlægge Vaabnene, lovede ham Liv, Frihed og Ære, hvis han vilde spare de Kættroendes Blod. Tillige gjorde han ham opmærksom paa sine hundredetusende Mand, som lige saa mange kunde komme efter, ifald det behøvedes. Paswan modtog Husseïns Sendebud paa den høieste Terrasse af sit Huus, hvorfra han med en Sikkeret saa hvad Bevægelser Fjenden gjorde. Han gav det modige Svar: gaa og sig til Din Herre: det staaer blot til mig, at sætte hundredetusende Mand mod ham; men jeg er fornoiet med at vinde Seier med titusende."

(Slutningen følger.)

W. H. F. Abrahamson.

Kaptain.

Borger - B e n n e n .

No. 12.

Sextende Aargang.

Løverdagen den 24de Marts 1804.

Forslagt af Understøttelses - Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolstræde No. 218.

P a s w a n D g l u .

(Slutning, see No. 11.)

„Susein foresatte sig nu at angribe Staden med al Magt. Han gjorde et almindeligt Angreb, og forsøgte tillige at borttage en De i Donau ligeoverfor Widdin; men han blev slaaet tilbage paa alle Kanter med Tab, og Forsøget paa den velbefæstede De mislykkedes ogsaa. Paswans Flode drev ogsaa hans tilbage, kraftigen understøttet af Stadens og Dens Batterier. Kanonbaadene, der havde usorgsigtigen vovet sig for langt ud, fik betydelig Skade, nogle sank, og de andre kunde ei mere bruges.“

„Staden er næsten paa alle Sider omgiven af Moser, som gjøre Angrebet meget vanskeligt. De fornødne Arbejder under Beleiringen udførtes fløt, og vare end flattere anordnede. Lykkelige Udfald ødelagde de opførte Berker, og hindrede Anlægget til nye Batterier. Allerede havde to almindelige Angreb mislykkets og mange Mennesker sat Livet til ved samme. Sygdomme og Deserzion borttog et langt større Antal. Nærstiden gif, Beleiringen droges i Langdrag og Kapudan Bassa besluttede da endnu engang at anstrenge alle Kræfter til et nyt Forsøg.“

„Armeen deelttes i tre Korps. Ali fik Kommando over det ene, Ali over det andet, og Hussein selv forbeholdt sig det tredies. De to første fik Befaling, at begive sig paa forskjellige Veie om Natten til Stedet hvor Angrebet skulde skee; men ved en utilgivelig Feiltagelse, fyrede det ene i Dagbrækningen paa det andet, holdende samme for et fjendtligt Korps. Vel saae man tidlig nok hvem det var, men den General, der var saa ilde taget imod, blev saa forbittret derover, at han lod skyde paa det andet Korps, som paa Fjender. Soldaternes Harmes var ikke mindre end deres Anførers, og Kampen fik ikke Ende, før den tredie Afdeling kom og med Sabelen i Haanden skilte de Stridende ad. Derved blev Misfornøielsen saa stor, Uenigheden saa almindelig, at, da tillige de Rømmendes An-

tal vorte ustandselig, Hussein saae sig nødsaget at ophæve Beleiringen, drage sig tilbage, og vente af Tid og Omstændigheder, hvad hans Baaben ikke havde formaaet at udrette."

„Saasnart Kapudan Bassa havde draget sig tilbage, kaldte Paswan sine forlovede Trupper sammen igjen, besatte Stæderne, og truede atter Rigets nordlige Dele. Efterat i Divanet mange Gange var holdet Raad, besluttede Porten omsider, at tilbyde den Rebell, den ikke kunde undertrykke, Tilgivelse, Widdins Gouvernement og Rangen af Bassa af tre Hestehaler; og da i disse Omstændigheder Despotismen dog maatte have et Offer, saa gaves Hospodaren i Wallakiet til Priis for Hussein's Brede, og hans Hoved bragtes til Konstantinopel."

Saavidt Oliviers Fortælling. Hvad Paswan Dglu i de fem følgende Aar har taget sig til, vide vi en temmelig Deel af, som Aviserne nu og da have meldt om, og det sees da, at denne synderlige Mand endnu ingenlunde har opgivet sine langtudseende Planer, der endnu ere som dengang til megen Plage og Farlighed i den tyrkiske Stat.

W. H. F. Abrahamson.

Kaptain.

Mine Herrer saa kaldte Borgervenner!

Jeg har været Medlem af Understøttelseselskabet, lige fra det blev til, og da man ikke kan være Medlem af Selskabet, uden at holde det Blad, som De kalde Borgervennen, har jeg naturligviis i alle de Aar holdt dette Blad, men siden jeg da ogsaa har hver Løverdags betalt de fire Skilling det koster, saa, for at have noget for mine Penge, har jeg ogsaa læst det meste af hvad der staaer deri. Uagtet jeg, som De af denne Begyndelse kan slutte, ingenslunde er en af dem, som hendrive deres Tid, eller nogen betydelig Deel af den, paa at læse Bøger og Blade, og en stor Deel af den der bliver tilovers med at speculere paa, eller prale med det de i den øvrige have læst eller tilkikket sig i Bladene, saa tør jeg dog nok kalde mig selv en af dette Blads flittigste og opmærksomste Læsere. Jeg læser kun i de Timer, jeg har frie fra mine Forretninger, læser ikke just for at more mig, i det mindste er Noerskaben ikke det jeg ved min Smule Læsen fornemmelig søger, men fornemmelig for at lære noget, at faae noget at vide, som jeg ikke før vidste, eller faae et fastere og bedre Begreb end jeg før havde, om hvad jeg troede før at jeg vidste. Meget som jeg, og som enhver, før jo ikke vidste, har jeg nu sagtens ikke fundet i disse Blade, men rigtig nok har jeg derimod og det ej endda

saa fielden i Borgervens-Bladet fundet adskilligt, som syntes mig ikke alene at være ganske fornuftigt og godt, men som jeg troede havde sat mig paa Spor til selv at tænke videre over et og andet, og jeg skal ikke fragaae det, nok kanskee ordentligere og fornuftigere, end jeg saa lige skulde have faaet Veilighed til at tænke derover, naar jeg ikke havde haadt det, der stod i Bladet, for mig, der havde bragt mine egne Tanker derover paa Gled; men derimod saa har der sagtens ogsaa staaet et og andet, som jeg for min Part ikke saa ret vidste at tænke mig noget ved, Ting, som jeg nok mærkede jeg ikke forstod, eller som jeg forstod kun lidt af, og det endda kun efter at have læst Bladet eller Stykket en tre fire Gange giennem; derved kom jeg imidlertid efter, at jeg syntes at forstaae og kunde gjøre mig et tydeligt Begreb om meget, der ved første Giennemlæsning var mig en Smule malebarisk; ja adskilligt, som ved første Djekast forekom mig som Drømmerie eller bagvendt og ravgalt Tøj, syntes mig, naar jeg saaledes ret langsomt og med Eftertanke læste det flere Gange, ganske tydelig og soleklar Sandhed. Hvad det er, som det er gaaet mig saaledes med, vil jeg nu ikke videre tale om; thi deels er der meget, hvorved dette har været Tilfældet, deels flytter jeg ikke om at skrive for Dem, hvad det er jeg har fundet vanskeligt; da dog maaskee De eller andre fandt

det ganske jævnt og ligefrem; ikke heller vil jeg nævne hvad jeg troer af det vanskelige, eller det jeg fandt Betænkelse ved, at have fattet Meeningen af, maaskee af en hemmelig Frygt for, at den Meening, jeg har troet at finde, dermed ikke just er den sande, især da jeg ikke kunde røre ved ret meget deraf, uden at gjøre Indvending mod et og andet, som dog hverken var det jeg egentligen nu vilde, eller har Tid til, eller rent ud sagt troer mig i Stand til. Thi De maa vide, jeg er en simpel Mand, som veed, at jeg forstaaer hvad der horer til mit Fag, min Næringsvej, og min borgerlige Pligt, saaledes nemlig, som det er mig lært af dem der have været for mig, og som jeg med ærlig Dymærksomhed seer det drives af andre mine Lige; men jeg er ikke saa selvkløg, at jeg troer, at alt hvad jeg antager for ret godt, og følger som det retteste og bedste, fordi jeg ikke har havt Leilighed til at kiende det anderledes, derfor er saadant, at der jo kan hittes paa, hvad der er endnu rettere og bedre. Og endskiøndt jeg har al sønlig og taknemmelig Erbødighed for mine Forfædre efter hvis Underviisning jeg veed hvor lidt jeg veed, og benytter det, og uden at ville høre til Nyhedsfræmmere, som troe at glimre som store og vise Folk, ved at slaae Foragt paa alt hvad Fortiden har efterladt os, som vore Koner og Døttre paa Adriener og Engageanter og hvad andet der hørte

til Pynten i forrige Tider, men nu er ude af Moden; saa troer jeg dog, at det er naturligt, at Folk, som med Kundskab om det gode Gamle studere paa at udfinde noget nyt der er bedre, i det mindste i et eller andet efterhaanden virkeligen udfinde noget af allehaande, i Kunster, Haandværker, Næringsveje, i det borgerlige Liv, ja i hvad som helst det være maatte, der er fornuftigere, lettere at anvende, nyttigere, bedre, end hvad man før holdt for det beste, og som da saa var; og dette fornuftigere, dette rigtigere, bekvemmere og bedre har jeg en ærlig og uskrømtet Lust til at lære at kende og indsee, i hvad det end ogsaa er, som paa nogen Maade vedkommer mig, i min borgerlige Stilling og Vej, eller i min Stilling, som Menneske, som Huusbestyrer, Egtesælle, Fader, eller Medlem af Statselskabet.

Men, mine Herrer! jeg har min borgerlige Næringsvej og Syffel, som jeg fremfor alt maa forstaae og passe. Jeg har kun lidt Tid til Læsning og Speculads, som jeg overhoved, det De nok mærker, er en jevn udstuderet Mand. Jeg skaffer mig, efter en god kyndig Vens Anviisning, det vigtigste af det der kommer ud, som angaaer min borgerlige Metier. Det studerer jeg, og benytter det deraf, som jeg besinder rigtigt og godt, hvilket, mellem os, sagtens ikke er meget, men dog noget iblandt; og har der i min Levetid dog været

en heel Deel, som de af mine Kammerader, der længe lode haant dervaa, som daarlige nye Paa- fund, nu selv have antaget og følge. Men deri bestaar ogsaa næsten heele min Læsning. Af hvad der i øvrigt skrives og trykkes seer jeg saa godt som intet, uden imellem ved en fielden Leilighed. Borgervensbladet holder jeg, læser det, som sagt, søger at lægge paa Hjerte det deraf, som jeg kan eller troer at kunne, benytte eller anseer at fortiene at agtes paa. Næsten lader jeg staae ved sit Værd og bekymrer mig ikke videre derom. Læser jeg nu kun lidt, saa gjør jeg mig dog Umag for at læse nogenledes godt det lidt jeg læser, taler gierne derom med andre, af min snævre Kreds, deels for derved desbedre at hengiemme hos mig selv Meeningen deraf, deels for at søge Dplysning i mine Tvivlsmaale, hvor det er noget, som jeg enten ikke forstaaer, eller tvivler om Rigtigheden af, eller noget hvori jeg reent ud er af forskiællig Meening med Forfatteren, hvilket jeg dog fielden tillader mig bestemt at være, endog hvor det synes mig han har Uret, og aldrig uden jeg ved andre kyndigeres Domme efter overbevisende Grunde finder Bekræftelse paa min egen Meening i saa Henseende. Men paa denne Maade, mine Herrer, bliver Deres ugentlige Halvark mig sandt at sige, oftest Læsning nok, efter den Smule Tid, min Haandtering tilstøder mig dertil, for den hele Uge.

(Fortsættes.)

Chr. Pram.

Justiceraad og Committeret i Gen. Land-
Deconomie- og Commerce-Collegio.

Kommissionen for Uaebledets Bestyrelse samles den 8de April forstkommende, da Hr. Lektor Guldberg læser.

Borger-Tidende.

No. 13.

Sextende Aargang.

Lørdagen den 3te Marts 1804.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Gjoldstræde No. 218.

A n n e l d e l s e.

De i sidste Generalforsamling i Følge Lovens 3 Kap. 2 §. skeete Forandringer i Af- og Tilgang, ved det foretagne Repræsentantvalg, vare følgende:

I Første Classification.

De Afgaaende

De Tiltrædende

Repræsentantere.

Dhrr. Kammerherre
Gehsted

Dhrr. Kammerherre F.
Molke.

— Kammerjunker Har-
bou.

3 Anden Classification.

De Afgaaende

De Tiltrædende

Repræsentantere.

Dhrr. Statsraad Gold.	Dhrr. Ober = Krigskom-
— Prokurator Schiels	missair Bang.
letup.	— Registrator Hou-
	gaard.

3 Tredie Classification.

Dhrr. Kapitain = Lieute-	Dhrr. Kapitain C. v.
nant Lykke.	Lhun.
— Sergeant Høy.	— Sergeant Frefse.

3 Fjerde Classification.

Dhrr. Major Low.	Dhrr. Kapitain Krebs.
— Kapitain Fries.	— Regimentsquarter-
	mester Flor.

3 Femte Classification.

Dhrr. Præsten Navel.	Dhrr. Præsten Fallesen.
— Biskop Bloch.	— Klokker Terndorff.

Sjette Classification.

De Afgaaende

De Tiltrædende

Repræsentantere.

Dhrr. Justitsraad Bugge.	Dhrr. Justitsraad Thor-
— Secretaire Collin.	— kelin.
	— Professor Müller.

Syvende Classification.

Dhrr. Kapitein og Bryg-	Dhrr. Grosferer Mangor.
ger Thostrup.	— Kapitein og Bryg-
— Bogholder Carsten-	ger Lind.
sen.	

Åttende Classification.

Dhrr. Vinhandler Glas-	Dhrr. Urtekræmmer Lyng-
sing.	bye.
— Urtekræmmer H.	— Kapitein og Urte-
Holm.	kræmmer Friborg.
— Urtekræmmer Ben-	— Urtekræmmer S.
zon.	Holm.
— Urtekræmmer	— Brændeviinsbræn-
Grave.	der Hammeløf.

T i e n d e C l a s s i f i c a t i o n .

De Afsгааende

De Tiltrædende

Repræsentantere.

Dhrr. Kardemager Lofe.	Dhrr. Kapitein og Murer-
— Farver Schou.	mester Martens.
— Skoemager Leis-	NB. Som afsгааende
ner.	Administrator
	indtræder han
	som Repræsen-
	tant.
	— Varykmager Bang.
	— Billedhugger Wille-
	rup.

T i e n d e C l a s s i f i c a t i o n .

Dhrr. Tradslateur Hen-	Dhrr. Riibmand E.
riques.	Hert.
— Tobaksfabrikur J.	— Mægler Gerson.
Italiander.	

Administrationen for det forenede Unders-
støttelseselskab.

C. C. Martens. H. G. Clausen. H. J. Cantor.

C. Købke.

Mine Herrer saa kaldte Borgervenner!

(Fortsat, see No. 12.)

Men nu hændte det mig, for ikke længe siden, at jeg en Aften, som jeg, efter mit fuldendte Dagværk, og efterat have for tiende eller tyvende Gang efterlæst det lidt, der i Busches Almanach der Fortschritte *) vedkommer mit Fag, havde taget min Pakke Borgervensblade for mig, og da jeg havde giennemlabet de sidste Stykker, for siden endnu nærmere og nøjere at læse dem, bladede den hele Pakke giennem for at gientage nogle af Bladene den anden eller tredje Gang, fik et Besøg af en gammel god Ven, fra Ungdomsdagene, en Mand, hvis Indsigter jeg troer at burde have Urværdighed for, en Mand, som selv, troer jeg, vistnok har læst mange Bøger, og sølgelig maa være i Stand til at dømme om Bøger. Ved at see mig med mine Borgervens Blade, min Almanach der Fortschritte, og maaskee et Par andre enkelte Skrifter, hørende til min egen Metier for mig, siger han mig med et meget alvorligt Ansigt: I al Verden, min Ven, hvorledes gidder han spille sine Fritimer og sin

*) En Samling af Anmeldelser af hvad der i de fleste Kundskabsgrene har uogen practisk Anvendelse, som hver Aar komme i Trykken, og bør kendes og ejes af alle dem især der ikke have Egne eller Leilighed til for Resten at lægge sig efter at se eller læse mange Bøger.

Hvile paa det Rumperie? — Jeg sagde ham hvad det var han kaldte saa. — Nu vel, sagde han, og har De ikke sund Sands nok til at see, at det elendige Smørierie, hvordaa nu omstunder alle Bogtrykkerpresser opslides, tilhobe er Smørierie. Disse Staklels Blade ikke maaskee meere, men vist heller ikke mindre, end alt det, der, under denne i hver Henseende ufrugtbare Alder især literariske Misvæert, kommer for Lyset? Jeg sagde ham, at jeg kiendte saare lidet eller slet intet deraf, og holdt af vore Uge- eller Maanedsskrifter intet uden Borgervennen, som — vilde jeg have sagt, dog maaskee kunde fortiene nogen Undtagelse fra hans strænge Forkastelses-Dom; men jeg fik ikke sagt noget meere, thi min lærde Ven udbredede sig nu med saa megen Kraft og Alvorlighed over det Emne at bevise, at vore Bøger, og Maanedss- og Kvartal-Hefter, og Ugeblade og Smaapiecer alle tilsammen ere saa gandske idel Fuskerie, at jeg aldeles ikke kom til at gjøre ham nogen videre Indvending, eller fremsætte engang nogen af de faae Grunde, jeg troede at have til at være af en Mening forskjællig fra hans. — Hovedindholden af det meget, som han sagde mig, var, at Alt, hvad der i Verden blev skrevet og trykt kunde kun have en af de to Hensigter og Virkninger, at undervise, eller at more; at hvad der nu omstunder blev skrevet for at undervise, maatte nødvendigens forfeile

Hensigten, da Underviisning til nogen virkelig Nytte kunde ikkun gives af Folk, som havde kunnet anvende og virkelig havde anvendt en betydelig Deel af deres Liv paa at skaffe sig sand Kundskab om hvad Folk for dem, giennem alle Tidsaldre, havde tænkt og lært om en eller anden enkelt liden Green; af det, der var Formaålet for Underviisningen, eller i det mindste til Fortrolighed kiendte Alderdommens store og evig uopnaaelige Mønstre, og holdt sig værdigen i disse hellige Fodspor, hvilket ikke let var Tilfældet med Bog- og Bladeskriverne nu omstunder, da Folk med solide Kundskaber og Lærdom vare saare sieldne, siden Lærdom og Indsigt ej var Mode, og gjorde nu omstunder ingen Lykke, og blev ikke paastionnet; — og at solid Underviisning heller ikke lod sig meddele i smaae Stumper og Flyveblade. — Møre kunde disse heller ikke, paastod han, deels fordi ogsaa dertil, efter hans Meening, fordredes nøje Bekiendtskab med hvad de store Hoveder fordum i bedre Tider havde frembragt til værdigt Moerskab, hvilket atter blev det samme som Lærdom; deels fordi det dertil ogsaa var nødvendigt at der paa det, der skulde opnaae denne Hensigt, anvendtes en Tid og en Flid, som vore Tiders Bog- og Bladskrivere ikke derpaa anvendte, oftest ikke kunde anvende, siden de alle vare enten dømt til at gjøre dette til Næringsarbeid, og derfor at jage det som saadant uilfærdig af, eller ogsaa de kun mellem andre Pligtforretninger ligesaa skyndsom maatte affærdige det.

At Hensigten med Deres Blade, mine Herrer, er meget god, det veed jeg, thi det indstaaer Selvfølgelig for, som kaarede Dem til dette Forfatterkab. Men jeg veed da sagtens ogsaa, hvilket heller ikke min lærde Ven lod ubemærket, at Hovedhensigten med Bladene er dog kun at flye Budet, som leve-

ret dem om, noget, at indkræve Firestillingerne for, noget som kan skaffe Selskabets Kasse Indtægt, hvilken Hensigt jeg erkjender i sig selv for meget god, som den og sees at være derved, at den i de saae Aar har ved Deres Blade tilvejebragt, foruden hvad der aarlig gives i Understøttelser og Pensioner, en artig Kapital til at hielpe Interessenterne med, og at oplægge Renter af. Men naar det er saaledes beskaffet med det hele Bog- og Bladsbeskrivelse, som min lærde Ven paaftaaer, og som forekommer mig der er Rimelighed i, saa synes mig, De alligevel har Uret i at spille Deres egen Tid paa at sammenkrive det, der staaer paa Halvartene, og narre os, der holde dem, til at spille vor paa at læse, det De skrive sammen, som saaledes ikke kan give os nogen efterrettelig Underviisning, men vel, naar det med Forfatterstabet i Almindelighed ikke hænger anderledes sammen, kan, og næsten nødvendigen maa, hvad end Hensigten er, i det mindste en Gang imellem og hændelsevis udbrede urigtige Sætninger og Begreber; ligesom det der skrives heller ikke, efter Sagens Beskaffenhed, kan eller bør moere os, da det derimod nødvendigen saaledes maae hielpe til at fordærve vor Smag, hvad den ikke allerede er slet, og stemme os til at søge og finde Fornøjelse i noget, som paa den Maade jo ingen burde finde Fornøjelse i.

(Fortsættes.)

Chr. Pram.

Justiceraad og Committeret i Gen. Land-
Deconomie- og Commerce-Collegio.

Borger-Bennen.

No. 14.

Sextende Aargang.

Løverbagen den 7de April 1804.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Njolsstræde No. 218.

A n n e l d e l s e.

I Anmeldelsen i No. 13 er blant de tiltrædende Repræsentantere i 9de Classification forglemt at ansføres Herr Grovsmed Rosbjerg, som i sidste Generalforsamling blev valgt, og har behaget at antage Valget.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

C. C. Martens. S. G. Clausen. S. J. Cantor.

C. Kjøbe.

Mine Herrer saa kaldte Borgervenner!

(Fortfat, see No. 13.)

Jeg har læst mange af Deres Blade med en Fornøjelse, som jeg efter dette jo maae være uvis, om jeg ikke bør undsee mig over. Jeg har fundet i mange af dem Tanker og Begreber, som jeg i min Troskyldighed har anseet for sande og rigtige, for mig i det mindste nye, og derfor, som en nyttig og virkelig Underviisning, lagt paa Hjertet. Min lærde Ven har ved sine Tvivl gjort mig mistroisk mod denne Underviisning; det er maaskee kun Daarlighed og Bildfacelse jeg har lært.

Ganske klart er det mig rigtig nok ikke, at det skulde aldeles forholde sig efter min lærde Vens Ord; thi det var da ikke nær nok, at vor gode retfærdige og vise Regjering har lagt lidt Klemme paa de Herrer Skribentere, der ellers kunde være sindede, at drive det alt for vidt med at udbrede skadelige Lærdomme, og forsøge at moere Folk ved Flaaheder, Skandskrivter og Raadhed; den vilde og maatte jo have viist Land og Rige den Barmhertighed, at lade alle Bogtrykkerpresser hugge op, og skikke alle de dem tilhørende Blybogstaver til Blytækkeren, dersom det var ej alene sandsynligt, men afgjort, at de ikke brugtes til andet end at udsprede ej blot unyttig men farlig og skadelig Underviisning, og vænne Menneskene til at fornøje

sig ej blot ved Dumheder og Flaaheder, men ved
 Løj, som kunde og maatte efterhaanden undergrave
 al Sædelighed, og alt hvad der ellers maatte være
 godt i Character og Tænkemaade; thi som sagt,
 det var ikke blot, ikke engang især, den sølle Bor-
 gervæn, men alt, alt hvad der blev trykt i
 vore Dage og i disse sidste Verdens Li-
 der, han talte om. — Nej klart er det mig ikke,
 at det kan hænge ganske saa ilde sammen; men i
 stor Forlegenhed er jeg; jeg tør siden snart ikke
 kaste Djævelene hen paa min Borgervæns Nakke, end
 mindre paa den med Rabbeks Tilskuer i, som jeg
 vel ikke selv holder, men som en af mine Bekjend-
 tere dog imellem laaner mig, og hvis Forfatter jeg
 med inderligste Glæde og Taknemmelighed bestan-
 dig ansaae for en sand velgjørende Borgervæn (skjøndt
 jeg nok saae han overhoved skrev for en anden Slags
 Medborgere end De,) lige saa nyttig ved det han
 foredrog, saavidt jeg torde troe at forstaae mig der-
 paa, som fornøjelig ved Maaden han foredrog det
 paa. Det lidt meere af de Læsesager, der kommer
 for Lyset, som jeg af og til har faaet Dje paa,
 tør jeg siden den Tid naturligviis endnu mindre
 befatte mig med; som jeg for det første har ladet
 mig affkrække fra, efter mit Forsæt, at tegne mig
 for den Samling, af hvad der vedkommer Dyd-
 gelsesvæsenet, som vor nye Stiftsprovst og Profes-
 sor Sander og den Herr Holm ved Holmens Kir-

te, hvis Præfener jeg saa giærne hører, havde lovet under Navnet Egeria, hvoraf jeg ventede mig saa meget ligesaa alvorligen fornøjeligt, som sandt, fornøstigt, og ved mine egne Børns Dannelselse anvendbart og nyttigt; af hvilket Skrivt der i disse Dage skal være kommet et Bind ud, som jeg, dog ikke af min lærde men strænge Ven, har hørt, skal indeholde mange ypperlige Ting.

Mine Herrer! som Forfatteree eller Udgivere af det eeneste, jeg af alt dette selv holder; som Mænd, der ved den Titel, De give Deres Blade, have, meener jeg, forbundet Dem til at handle Deres Læsere venstkabeligen og med sand Ærlighed; som Mænd, der, det jeg veed, ikke ere bekiendte af en personlig Character, der modsiget det, man derefter af Dem maa synes at have Ret til at vente; ogsaa i Følge den Sandheds og Ærligheds for det meeste heel alvorlige Tone, hvormed De foredrage det, der indeholdes i Bladene, henvender jeg mig til Dem, for at udbede mig Oplysning og Vejledning ud af denne Vilderede: er det virkelige, efter min lærde Vens Paastand, sandt, at kun lærde Mænd kan skrive noget, der kan meddeele Underviisning og værdig Fornøjelse? at der af den Aarsag, at sand Ærdom ikke i vore fordervede Tider agtes eller paaffionnes, ingen saadanne Lærde ere til, der kan skrive, saaledes som skrives bør? at det, der nu omstunder skrives, er

i Følge deraf kun enten Styverfængerie, eller Forfængeligheds Product, hvorved Menneſker, der ikke beſidde eller kunne beſidde den til værdigt Forfatterſkab uundværlige Værdom eller dertil duelliggjorte Evner, Flid eller Tid, ſtræbe i Folks Dine, ſom endnu have mindre af alt dette, at ſkaffe ſig Anſeelse af en Wiisdom eller Indſigt, ſom de ikke beſidde, af Talenter ſom ligesaa lidt ere Deres, men ſom heller ikke Læſerne nu omſtunder — om Forfatterne end vare, ſom de burde være, og ikke ſkal være — have Skionsomhed til at agte for deres Værd; at det ſaaledes er i det højeste et Bylketræf, om det, der kan læres af Tidernes Læſefager, er andet end Bildfarelſe og ſkadelig Uſandhed; og at det med den Fornøjelſe, derved ſkulde være at hente, ikke kan forholde ſig anderledes, end at den nødvendigen maae om ikke ligefrem bryde ind paa Character og Sædelighed, dog højt kun hielpe med til endnu yderligere at fordærve den almindeligen nokſom fordærvede Smag, hvilket i ſig ſelv dog synes at være det ſamme?

Kan De nu paa Deres Samvittrighed ikke beſvare mig diſſe Spørgsmaale med Nej, eller oplyſe mig om, at jeg kan være ſikker for at ikke vore Dagblades Læſning fylder mit Hoved med vrange og ſkadelige Begreber, og, ved at forſtemme reent den Neft jeg kan have tilbage af naturlig god Følelſe for hvad der er ſkjønt og godt, aabner Hier-

tet til at finde Behag i hvad det burde affkye; saa veed i det mindste jeg, at jeg ikke længer bør underkaste mig den sande store Fare, der er ved at læse Deres eller noget af de øvrige Blade, endog ikke de undtagen, som ere mærkede med Herr Jusficeraad Haagens udtrykkelige Tilladelse, men at jeg, for at søge Forfriskning i Hviletimerne efter mit Dagsarbeide, lader mig indvotere i en Klub, at sige i en, hvor der ikke staaer et Bord opdækket med denne Papirgiot, men hvor jeg i Tryghed for slikt kan, hvad jeg nødig vilde i det ringeste cene være indskrænket til, dræbe det da først overflødige af min Tid ved en Whist, en Tarok, eller en Toquedille. Jeg er o. s. v.

Det Svar Borgervensbladets Udgivere skylde den Mand, som med ovenstaaende har til dem henvendt sig, kan, efter Udgivernes Tykke, heel beqvemmeligen have et Sted i selve Bladet, at det tillige kan være Besvarelse paa de Betænkkeligheder af lignende Art, som flere end denne Spørgende uden Tvivl finde Anledning til at opkaste mod dette som mod alle periodiske eller Flyveblade og Smaaskrifter.

Vi tilstaae Spørgeren, ej alene, at der foruden den Mand, som han kalder sin lærde Ven, har været, og vistnok er endnu, mange lærde eller ikke lærde, der tænke eller lade som de tænke, om Flyvebladslæsningen ligesom han, fordømme den, og

ansæe, eller sige de ansæe, den for farlig og skadelig; men endog at de Sagen fra een Side betragtet, ikke saa ganske deri have Uret.

Det er soleklart, at de, der ville skrive Bøger, trykke eller tynde, altsaa og Ugeblade, bør, enten de ville undervise eller more, eller begge Deele, vide Beskeed om det de foretage, vide, om det, de ville undervise udi, er sandt, om det ej er fremset af andre for bedre end de det kunne, saa de sidste kunde spare sig Ulejligheden, eller maastee allerede er undersøgt og giendrevet; vide, om den Moerskab, de vilde meddele, stemmer med sund Smag, og sand Sædelære eller ej; eller om den ikke ogsaa er given af andre saa meget fuldkomnere, at det vilde være latterligt Daarskab at forsøge paa at gjøre det samme anderledes eller bedre. Og det er sandt, at man ej altid af Samlere, Udgivere eller Forfattere af det, der staaer i Dagbladene, kan vente den Kundskab, den Flid, den dyrkede Smag, som det udfordrede, at være vis paa aldrig at foredrage noget urigtigt, eller frembringe noget, som derved, at det samme af andre allerede var gjort bedre, var nu overflødigt; ligesom der er Exempler i alt for uendelig stor Mængde paa Dagbladene og andre Skrivters Forfattere, der foredrage og ved deres Skrifter udstrøe vrang og skadelige Begreber, og som isteden for at give deres Læsere ej blot uskadelig men med sunde Begreber forbun-

den værdig Fyrnøjelse, enten lide ved Flaaheder, eller bidrage til at fordærve Smagen, forvænne Indbildningskraften, og derved virke ogsaa til Hiertets til Sædernes Fordærvelse, ved Foredrag, som dyrket Smag, sund Sands, Forstandens og Hiertets Reenhed forkaſte; thi ogsaa det forholder sig rigtigt, at Smagens Fordærvelse ſtaaer i nøje Forbindelse med Forstandens og Hiertets; at Tilvænnen til at finde Behag i hvad der uden Plan og Orden, Harmonie mellem Deelene, diſſes foreenede Virken til et Maal og dettes Opnaaelse, vare anlagte, det er uden Kunſt og uden ſand Skønhed, enten blot henriver ved henkaſtede ſkaade Indfald eller bedøver ved Indbildningskraftens tankeløſe Syſſelfættelse, er et beſtemt Skridt til at lade Fornuſten vige for Sandseligheden, til Raahed og Barbarie. I det mindſte er det naturligt, at der ved ikke vindes den Tilvænnen til Henſigtſmæſſighed, Plan, Orden, og Ynde, til bifaldende Behag i og Stræben til hvad der er godt og ret og ſkønt, ſom afgjør det ſædeligen opdyrkede Menneſkes Character.

(Fortsættes.)

Chr. Pram.

Justiceraad og Committeret i Gen. Land-
Deconomie- og Commerce-Collegio.

Kommiſſjonen for Ugebladets Beſtyrelſe ſamles den
8de April førſtkommende, da Hr. Lektor
Guldberg læſer.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 15.

Sættende Aargang.

Løvedagen den 14de April 1804.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Stolsstræde No. 218.

Fortsættelse, see No. 14.

Men uagtet dette saa forholder sig, flyder dog ingenlunde deraf, at samtlige Nutidens Forfattere, og især Uge- eller periodiske Blades Udgivere, ere tilhobe at ansee, som Løgnis eller Uforstands Prædikantere eller moralske Gistblandere.

Nutidens eller enkelte især lykkelige og lyse Tidsløbs Skribenter ere med Det bleone anseete og erkjendte som Mønstre, for alle paafølgende Tidsløbsaldre og om ej uopnaaelige, ej engang uovergaaelige; dog saadanne, at kun saare faae, og ej let

nogen, førend af en paafølgende Tidssalder, ere tilkiendte den Hæder at være deres Eige. Fortroligt Bekiendtskab med hvad disse Mønstre have efterladt, et Bekiendtskab, som det koster megen og langsom Flid og dyrket Talent at opnaae, er det man kalder Ærdom. Det er naturligt, at de, der have anvendt deres Liv paa at begrænse disse Mønstrers sande Fuldkommenheder, helst naar de som ej sielden var Tilfældet, langt mindre have plejet Bekiendtskabet med de senere Tider eller Samtiden, deels efter virkelig Overbeviisning om hines sande Storhed, deels ved nogen menneskelig Stolthed af disse deres forlængesiden afdøde Bekiendte, nedsætte forholdsviis temmelig dybt samtlige de Skribenter, som ej høre til hine Stores Antal, og mod hvis ypperste Skriver de til at lignedes med dem ingenlunde bestemte, derfor i sig og ej foragtelige Smaaating, som udgiøre den store Mængde af Dagslæsningen, heller ingen Lighed taale. Deraf imidlertid den Ringgeagt, med hvilken de egentligen Ærde, men vel endnu meere, de som gierne ville gielde for saadanne, ofte i nyere Tid høres at tale om deres Samtids Bogvæsen.

Derved til Spørgsmaalet: fortiener Dette Ringgeagt?

Det er vel rigtigt, at de ommeldte Mesterværker af de ved dem udsødelige Skribenter, ikke bleve til uden i Tidsløb, da de dertil hørende Talenter

nøde en Agt og en Udmærkelse, som de ej altid siden have nydt, eller nyde, som af gode Grunde ej heller stedse kan, eller maaskee bør, være deres Lod, hvor vigtigt det end var for Menneſkeheden, at denne udmærkede Agt, denne Partiffhed, om man vil, for Videnskaberne og deres Dyrkere hialp til at frembringe Mønſterne, og ſtaffe Bogvæſenet i Gang og Drift. Men ikke foreſtille man ſig, at det nogensinde eller nogenſteds var Videnskaberneſ eller Bogvæſenets. Skiebne, at der frembragtes intet andet end Meſterværker, og diſſe i ſaadan Mængde, at det ſtore Antal af Menneſker, der i en cultiveret Tidsalder ſøge og behøve boglig Underviisning og Syſſelsættelſe fik den alene af de udødelige Mønſtres Arbeider. Det var vel ſtedſe Bogſkriveriets ſom al menneſkelig Syſſels Gang og Skiebne, at den langt mindre Deel af hvad de frembragte ſteeg op over en viſ jevn Middelmaadighed, meget ikkun naaede den, en ſtor, og vel ſtedſe den ſtorſte, Deel blev der nedenfor, blev til — og henlagdes til Forglemmelſe. Forſkiællen, hvor og naar der ej var reent Barbarie, mellem de meer eller mindre fremlyſende Tidsløb, var vel fornemmeligen den, at i hine frembragtes flere af de Arbeider, ſom nærmede ſig Fuldkommenheden, hvilken og da, iſær hoſ Styrerne og de Mægtige, ſtod i ſtorre Agt end i de mindre glimrende Tider; at der derved frembragtes i det heele meere Aandsproduct,

altsaa meere godt og stort og skøndt, men da og meere maadeligt og slet Guds, og at dette sidste maaskee hurtigere og meere Haan gik sin Vej til Forglemmelsen.

For Næsten kan der vel neppe engang for Alvor være Spørgsmaal om der af det Gode, Videnskabelighed og Bogvæsen har stiftet i Verden, er umiddelbar virket meest ved de udødelige Mønstre, de faae saa kaldte classiske Skrifter, eller ved de langt mindre lysende ingenlunde feilfrie, middelmaadige, som hverken have givet deres Forfattere nogen udødelig Roes, eller ere selv blevne uforglemmelige; Værker, som have gjort deres for en stor Deel kun for Tidsløbet beregnede, af Estertiden ej paaskønnede Virkning, og siden ere henlagte, eller som snart eller sildigere ere fortrængte af bedre Arbejder af lignende Slags, og derpaa efterhaanden overladte Glemselens Mærke.

Da det med intet menneffeligt Foretagende er eller kan være anderledes beskaffent, end at flere, som dermed afgive sig, blive langt fra Fuldkomnigheden, hvilken, som den lader sig tænke, naaes af ingen, nærmes af faae; saa vil det være fornødent, enten at affige alt Bogvæsen, al den derpaa hvilende Landskultur, alt deraf hængende Mennekehæd, al Fremgang i alle Kunster, og Næringsfæsler, al Fremgang i den derved allerede virkede af dem endnu meere haabede større Lethed, at til-

veiebringe det, der fyldestgjør Menneskets physiske Trang, som det uden hvilket dets heele Lands Kultur og dets, næst de moralske, ypperste og ædelste Nydelse bortfalde — eller og at taale Litteraturens mindre fuldkomne, af mindre Mestere avlede, mindre omhyggeligen opdragne Producter, tilligemed deres langt færre aldeles fuldmødne Planter af ædleste Art; — dog taale! nei, alt bortfalder, naar vi ej efter Muelighed uafsladelig tragte efter Fuldkommenheden, og ønske og benytte ret meget de mangfoldige Videnskabelighedens Producter, som hverken nyde eller for hvilke den fordres, den Hæder som tilkommer de seldne og først af Efterverdenen erkendte Classikere. Kun paa denne Maade kunde der være Haab eller Tanke om, at ogsaa vor Litteratur efterhaanden engang vilde faae Bærker, der fortiente udødelig Hæder som Classikere; thi kun paa den Maade have de Lidsaldre, der frembragte de vore Classikere vi have, faaet dem; og paa anden Maade faaes de ligesaa lidet, som Skovplanteren kan vente at faae Mastetræer i sin Plantning, uden at lade Træer i Tusindetal vore frem, af hvilke der neppe for eet blandt Tusinde kan ventes den Hæder at bære Orlogsslagget paa sin høje Top. De langt lavere udrydder han ikke i første Dvært eller anseer dem med Foragt, fordi de blive kun til jøvnt men vigtigt og uundværligt almindeligt Brug.

Hvad en romersk Digter har sagt om Poeter,

at det er de middelmaadige ikke tilladt at være til, er sandt, om dem, dersom man vil, dog maaskee endda kun halvsandt; det kommer for Resten an paa hvad man vil have forstaaet ved det middelmaadige; men udenfor hvad angaaer Digterne eller de egentligen saa og saagodt som eene til Smagens Dannelselse eller Sysselsættelse hørende Forfattere, er dette slet ikke længer sandt. Gavnrig og højt hæderlig kan sikkerligen den Skribent være, som skøndt i temmeligen feilfuldt Foredrag, giver endog en ufuldstændig Underretning om saare meget af det der er Mennesket i dets huuslige og borgerlige Forbindelse og Forhold nødvendigt eller endog kun nyttigt at vide. Det feilfulde Værk bruges, Feilene bemærkes, oplyses, rettes; Bogen fortrænges af en bedre, og alt gaaer fremad. Det gjør det ikke eller dog langfommere og til mindre udbredt Gavn, dersom man med en skadelig Strængighed lader Dab-lerne have Ret, som skrige højt mod alt hvad ej er classisk. — Fordommen tilfidesat, vilde det maaskee nok blive saare ringe, det Antal, som, alt feilfuldt med lige Ret tilfidesat, blev tilovers.

„Men Fejl, Urigtigheder, Usandheder kan det dog ej være nyttigt at forplante; ej blot vildfarende men skadelige maae jo den Lærdom, de Sætninger, Anviisninger og Regler i det ringeste letteligen blive, som gives af den, der uden den — for enkelt Mand kun i enkelte Deele af en

enkelt Videnskab muelige — almeene Kundskab om alt hvad deri før er tænkt og lært, og ej sielden uden Talent til enten hurtigen at indvinde den manglende Kundskab, eller paa nogen Maade at undvære den, giver sig af med at ville oplyse Verden!" — Sikkerligen ere de kun alt for mange — og har der til alle Tider været alt for mange — der, uden Kald eller Duelighed dertil, have befattet sig med at meddele boglig Underviisning; saadanne er det, som have opfyldt vore Boglader og Bogsale med det meget som der uendeligen heller maatte undværes. Nu disses literariske Producter er der et Raad imod, som aldeles tilintetgjør deres Skadelighed, og som de meget hyppigen maae finde sig i at behandles med; det er: man lader være at læse dem.

(Fortsattes.)

Chr. Pram.

Justiceraad og Committeret i Gen. Land-
Deconomie- og Commerce-Collegio.

Kommissionen, som bestyrer Borgervens Bladet har modtaget et Brev, som handler om de Skindødes Begravelse; om muelig Fare ved Sengeklæder, smitsomme Syge have ligget i; og om fattige Børns Opdragelse. Vel staaer Forfatterens Navn under

Brevet, men da han er personlig ubekjendt for Kommissionen, saa kan denne, ifølge Presselovens Forbud, ikke lade trykke bemeldte Brev i Bladet. Saa-
dant synes ogsaa ikke heller saa fornødent, da Hr. Dr. Bastholm, alt for flere Aar siden har udgivet et eget Skrivt, hvori opmuntres til saadanne Anstalters Føielse, at Skindøde ikke kunne udsættes for at begravnes levende. Desuden har Hr. Translator Sneistrup for ganske nylig hos Hr. Boghandler Soldin i Nylestrædet udgivet en Samling af Exempler paa Skindøde der ere kommet til Liv igjen, saa der er Anledning nok til Opmærksomhed i denne Sag. I Hr. Prof. Lodes og i andre medicinske Skrifter er ogsaa talt tilstrækkeligt om den Smitte, der af Uforsigtighed kan meddeles; og hvad den Goddædighed anlanges, som viser sig i fattige Børns Antagelse og Opdragelse, saa have ej allene Hr. Prof. Rahbek i danske Tilskuer, og andre Forfattere tidt opmuntret til den, men ogsaa endeel hæderværdige Familier af alle Stænder have givet Exempler paa denne Goddædighed, og enten selv hiemme eller hos efterretlige godt Folk uden Huset, opdraget fremmede Børn, der vare forældreløse, eller hos deres Forældre et Kunde faae tilbørlig Opdragelse.

Kommissionen som bestyrer
Ugebladet Borgervenien.

B o r g e r • B e n n e n .

No. 16.

Septende Aargang.

Løverbagen den 21de April 1804.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

Fortsettelse, see No. 15.

Howledes skal man da skielbne mellem de gode, efterrettelige og nyttige Skribenter og de modsatte? — I Sandhed en ikke let Dypgave. Og dog, i hvad der er Mennesket især som Menneske vigtigt, skulde det der være saa saare vanskeligt? er det hvorom der kan være Tvist vel oftest saa væsentligen vigtigt, som det af dem, der sægte for Fravigelsen, maaskee undertiden udgives for at være?

Men overalt; der tales om Faren for at lade sig falsk Underviisning, og vildfarende Sætninge

og Lærdomme meddele. Men er det da egentligen ved at undervise, at lære hvad Læseren ej før vidste, at fremsætte hvad aldrig før var kiendt eller dog erkiendt, at Skribenten eene skal virke? Især er dette vel den Maade, paa hvilken Dagbladene mindst virke være sig til Gavn eller Skade — Meddelelsen af historiske Beretninger, som dog vel ej skulde hentes fra Oldtiden, fraregnede.

Skulde det ikke være almeen erkiendt af ingen omtvistede, oeconomiske, moralske, eller andre philosophiske — ogsaa mere særskildte videnskabelige, meer eller mindre bekiendte eller benyttede Sandheders Anvendelse efter Tidernes omverlende Medfør, der udgjør den almene Folkeskribents Kald og Virken? Wistnok kiender han, og har han havt Tid til at eftergrandstke, hvad Fortidens Wise ved disse eller beslægtede Sandheders Anvendelse har efterladt, hvorledes de derved ginge til Bærks, da desbedre; des mere overbevisende, des fuldkomnere kan man vente hans Foredrag; men har han det end ikke, kun at han kiender og forstaaer de Sandheder han vil anvende, og det han vil anvende dem paa, saa vil han, ved maaskee mindre mægtigen og henrivende at fremsætte dem, dog være vis paa ej at lede sin Læser i Wildfarelse, eller sælge ham for Sandhed hvad der det ej er.

Det har (som han, hvis Indvendinger Spørgerens Brev indeholder) ej har forbigaaet, ogsaa

ofte før været anført mod Forfatterne, at de lade sig deres Forfatterſkab betale, og at, ligesom Borgervens Bladeneſ Forfattere ved deres Blade have indſamlet det meſte af den Fond, der udgjør Underſtøttelſeſelskabetſ Formue, ſaa have alle Forcæggere og de fleſte Forfattere med Forfatterſkabet ſaare alværligt Henſyn paa hvad det indbringer. — Det er ſandt, at jeg, naar jeg har betalt en Kræmmer eller en Haandværker den Pris, for hvilken han holder ſine Værelſe, unægteligen ikke ſkylder ham videre Forbindtlighed. Det er og ſandt, at de Handlinger, ſom i ſig have meget høit moralsk og i Penge ej uden at nedværdiges anſætteligt Værd, tabe ganſke dette Værd, derſom det erfares at mercantil Speculads paa Fordelen var det der drev den, ſom udøvede dem; at den der viſte Demhu for mit og mineſ Vel, ſom forſvarede mig mod Bagvæſkere, ſatte mine gode Egenſkaber i Lyſ, eller viſte ſig mine Fienders Modſtander og Forfølger o. ſ. v., fortrød det, da han ikke derfor fik den Douceur, vandt den Fordeel, indsmigrede ſig ſaaledes hos mig eller den, der vilde mig vel, ſom han havde haabet, fortjener ikke Hæder og Priis ſom en ædelmodig Ven, en opoffrende Beſkytter af den uſkyldigen Forfulgte, men tværtimod den ſamme haanende Medynk, ſom en der i Handelsanliggende har gjort en ſlet beregnet Speculation. Unægteligen er det ikke anderledes

med den Forfatter, der politicerer, eller oeconomiserer, eller moraliserer, eller philosophicerer, efter Tidernes Leilighed, hvor kiønt han end veed at skille sig ved sin Dont, uden at hans sande Hensigt var, som han lod, at fremsætte, hvad der efter hans Overbeviisning er den for Menneskene vigtige Sandhed, men kun at affætte brag mange Exemplarer af den Bog, de Hefter, de Blade, hvori han saaledes udtømmer sin Viisdom, eller indsmiggre sig hos det Parti, som er eller som haabes at blive det mægtige.

Men er dette ikke Tilfældet, er det han fremlægger Sandhed, om endog kun subjectivisk for ham Sandhed, som han for dens Værd og den Vigtighed den, om og kun i hans Dine, har for Verden, Fædrelandet eller dem den angaaer, foredrager, og han gjør dette saaledes, som det sig bør; — at han da for Resten lader sig betale for sin paa dette Arbeid anvendte Tid og Flid, ja om han endog i denne Betaling søger sit Levebrød, i Sandhed derfor at gjøre ham nogen Bebeidelse, deraf at indlede nogen Indvending mod det han foredrager, synes mig slet ikke mere retfærdigt eller passende, end om man vilde ansee de offentlige Lærere i Religionen eller Videnskaberne mistænkelige fordi de modtage Løn for deres Livs Anvendelse i deres Kald; eller at Kongens Ministres, Statsministres, eller Krigsfolks Troskab skulde være tvivls-

som derfor at de ikke tiende uden Gage eller Sold *).

Endeligen har vor Correspondents Lærde, og mange for ham, villet have vore Dagblade ansætte uden Værd, fordi de ofte og sagtens rigtig nok, oftest, bære Præg af at det de indeholde ikke er Frugten af noget langsomt og ret meget omhyggeligt Arbeid, men for det meste skyndigen udarbejdet, uden at derved er bleven slidt ret meget paa den fuldendende og polerende Fiil. Hvor denne Mangel paa Fiid og Fuldendelse har efterladt alt for grove, urettede Feil, hvor det desformedelst er blevet alt for vanskeligt og ubehageligt, om ej umueligt, at komme ret efter hvad Hr. Døgnforfatteren har villet betyde sine Læsere, end sige hvor der derved er kommet til at staae, hvad i sig var utilbørligt og upassende, der, ganske vist, for-tiener han den bedømmende Læsers Røvselse. Nogen Estergivenhed kan han imidlertid maaskee gjøre Fordring paa, mere end den Forfatter der har Tiden for sig, og er ikke forbunden som den periodiske Forfatter til at have Beqvemhed, Tid, Helbred, Lune, Kraft og Eyst forenede til vist Klokket paa visse bestemte Dage.

Sandt! solid sammenhængende Indsigt i nogen Videnskab eller Videnskabs Green, kan vistnok ei

*) Mais, Votre Excellence, pourquoi déchiffre-t-elle? spurgte Rousseau en Minister.

hentes af disse eller deslige adspredt udflyvende Blade, hvilket ej heller er hvad der med noget af den tilsigtes; ligesom det kun er saare enkelte Mennesker, en Abdisson, Rahbek og disses Ege, om de gives, forbeholdet, i Form og Foredrag at bevare stedse frem den ubesmittede Reenhed og Skønhed, hvilket for de fleste Mennesker ej med nær den Tryghed, endog hvor langsom Flid kan anvendes, er mueligt; men at den gode Mand, som i det ovenindrykkede Brev spurgte sig for hos os desangaaende, kan slaae sig til Ro, og ej behøver at frygte for, at det ligger i Ugeblades og Tidsskrioters, end sige overhoved i vor Tidsalders Skrioters Natur, at fylde Hovederne med vrang og skadelige Begreber, og forstemme Hjertets Følelse for hvad der er ret og skønt og ædelt; derom tør vi, efter det anførte vel herved give ham en bestemt Forsikring; da dette Slags Læsning, uden for Resten at det ligger i deres Natur at de mere end ethvert andet Slags skulde lede til at udbrede skadelige Begreber, formedelsk den Kerthed, hvortil Nummet indskrænker, synes ej nær saa skikket til at udvikle en usvet Læser i forvildrende Labyrinth, som hvor den frie Plads tillader en større Bidtævtighed, medens den der kun har lidt Tid, og liden Dvelse i at udvikle sig af sophistisk Bilderede, har her i det ringeste saa meget mindre at overse. Denne Form tiether for Resten unægtelig til at

bringe de Begreber og de anvendelige Resultater af hvad ellers maaskee blev mange af dem der nok kan læse et kort Flyblad, men ej let bandt an ved de mere Tid og Flid fordrende tykkere Bøger, ubekjendt, i Omløb, og til de Menneskers Kundskab, som ellers ved deres Kald og Syssel vilde være udelukkede fra al umiddelbar Deeltagelse i Literaturens Nydelser, dens Nytte og dens Behagelighed; og lære de end ikke heraf ofte eller meget, hvad de ej før vidste, saa vil det dog ej være fiendent, at de enten blive her i det allermindste mindede om Sandheder, som de før kjendte, men kunne, mellem deres Kalds og Kredses Sysler for meget foranlediges til at glemme; eller faae disse bestrykede med nye forhen ej kjendte eller ej paagtede Grunde, eller satte i et nyt Lys, udsatte for Beskuelsen fra en ny Side, fra hvilken de maaskee ellers ikke saa livligen ikke saaledes vare faldne i Dinene. Vi kunde saaledes af disse og dette Slags Blade vente den gode og nyttige Virkning, at netop Mennesker i den Stilling, i hvilken Forespørgeren sees at befinde sig, som nemlig, opoffrende deres Tid og Flid paa et bergerligt Kald, have liden Tid derfra tilovers at anvende paa Læsning, liden Leilighed til gjøre Valget af hvad de helst til Nytte og Fornøielse kunde læse, finde her en Smule Anledning til at sysselsætte deres for Læsningen indskrænkede Timer, men medens

denne Læsning ej for dem bliver uden anden nyttig Birkning, spares derved for Fristelsen til at søge Sysselsætning for Hviletimerne udenfor Hiemmet i Værtshuus eller Klubsekskab med Glasset, Kortene eller Lærningbrettet.

Vi have saaledes benyttet den Veilighed denne Forespørgsel har givet os at meddele en Forklaring; som flere end Spørgeren maatte behøve, og som vi haabe vil vorde fyldestgørende. Vi haabe, han og enhver disse Blades Læser har fundet og idelig vil finde i dem rebelig Stræben efter at fortiene den samme af Spørgeren viste Opmærksomhed; og som vi saaledes efter hans Opfordring med god Samvittighed kunne anbefale ham, langt heller at vedblive Borgervennens Læsning som hidindtil, end gaae ind i en Klub, hvor der ingen Ugeblade er, for at fordrive sin Aftens Hviletid — hvor ganske intet vi for Resten have imod at han gaaer ind i en Klub, naar hans Tid og Evne tillader ham det, og han er selv sikker paa at Klubben ej skal staae for mange af hans ellers bedre anvendte Timer; — saa troe vi os forpligtede til endnu kraftigere anbefale ham, at vedblive, og saa som hidtil, Tilskueren og de flere den lignende — ej derfor den opnaaende, Blades Læsning, og ingen lunde virkeligen at tilbagekalde sit Forsæt, at anskaffe sig den paa megen nyttig og høist fornøielig Underholdning for ham rige Egeria.

C h r. P r a m.

Justiceraad og Committeret i Gen. Lands-
Deconomie- og Commerce-Collegio.

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles den
13de Maj førstkommende, da Hr. Professor
D l f e n læser.

Borger-Bennen.

No. 17.

Sextende Aargang.

Løverdagen, den 28de April 1804.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolstræde No. 218.

F r a g m e n t e r om mange slags Overtro.

(Uddraget og oversat)

S Enden af den forrige spanske Konges Regering kom den berømte mechaniske Kunstner fra Schweitz, Jacques Droz *), til Madrid. Hans Indsigt opvakte en almindelig Forundring og havde let kunnet blive farlig for ham, naar

*) Baade Faderen og Sønnen af dette Navn have leveret de beundringsværdigste Ubre.

Kongen ei selv havde haft nogle Kundskaber i Mechaniken; thi han blev, saavel hos den fornemme som hos den simple Pøbel, anseet for en Troldkarl — og en Troldkarl borde brændes.

Droꝝ overleverede Kongen et Uhr, der forestillede et Hyrdeslykke. Hyrden greb, i det Uhret slog, sin Fløite og blæste eet af sine sex Stykker, og hans Hund gik hen til ham, for at kjele for sin Herre. Det hovede Kongen meget.

Nu bad Kunstneren, der angav det for Hundens mindste Fortjeneste, om Kongen, for at prøve dens Troskab, vilde tage et Uble af den Kurv, der stod ved Hyrden. Kongen vovede det, men Uhrets lille Hund spang frem efter Majestæten's Haand og gjæde saa stærkt, at Kongens egen Hund begyndte at gjøe med.

Mange af de omstaaende høie Herrer, der uforfærdede regjerede Spanien vidt og breedt, begyndte nu at troe, at det ikke hang saa aldeles rigtigt sammen, sloge Kors for sig og takkede Gud, at de kom bort; men Ministeren for Søværnet var en Helt og blev ene tilbage. Kongen paalagde ham at spørge den lille Neger, som stod paa Uhret, hvor mange Klokker var. Han gjorde det og fik intet Svar. Kunstneren undskyldte Negeren med at Landets Eprog ei endnu var ham bekjendt nok, men bad tillige om at der maatte blive spurgt paa Fransk. Ministeren gjorde det, og Ne-

geren svarede. Det var Helten for grovt; han foer ud af Gemakket og raabte: "ak! den levende Djevel!"

Saaledes voldte i gamle Dage i Rusland et menneffeligt Scelet megen Uro. Lægen, der eiede det, aabnede stundum sit Bindue og blæste paa Fløite. De Forbigaaende lagde Mærke til at Scelettet svævede frem og tilbage under Musikken; og strax gik det Rygte, at Beenrabet ordentligen dansede efter Tonerne. Med megen Kunst maatte den uskyldige Læge redde sig — og flygte.

Fra dette Par Smaaefortællinger vil Overgangen til fjernere Folkeslags forskjellige Arter af Dvertro ei længer være saa overvætted paafaldende.

Det er Dvertro, der gjør mange Nationer saa saare høflige imod det Dyr, de have dræbt og nu vilde fortære. Adskillige af det østlige Asiens Indvaanere bilde sig vist og stadigt ind, at det dræbte Dyr gaaer til sin Slægt og sine Venner og fortæller sin hele Familie, hvorledes det er gaaet det. Derfor hænge de Huden af Bjørnen op i et Træ, vise den megen Ære og undskyldde paa bedste Maade, at de have fordristet sig til at slaae den velbaarne Herre ihjel. Kamtschadalerne pleie sædvanligviis at sige: at Bjørnen maa ei tage det ilde op; de have ingen Deel i dens Død; det er Russernes Skyld, eller og at de have meget ugjerne lagt Haand paa den. Derpaa

bliver den spiist, og dens Hoved herligen udpyntet. Samme Ceremonier foretages med Sælhundede og andre Dyr.

Naar Kamtschabelerne grave Musehullerne op, for at borttage det af Musene indsamlede og nedgravne Forraad af de Løg, som bruges istedetfor Brød, benævne de alle forekommende Ting ganske anderledes end ellers; thi det sædvanlige Sprog, troe de, forstaae Musene ikke. Da ønske de hjerteligen, at Musene ei vilde ansee deres Foretagende som et Slags Plyndring, men blot som en lille Handelsag; og derfor lægge de gamle Lapper, itubrudte Naale og andre slige Herligheder i Hullerne igjen, saa at det skal see ud som de have de givet stakkels Muus Klæder, Senge og Huusredskaber. Gjorde de ikke det, vilde alle Musene ganske upaatviligen drukne sig. Ei dræbe de heller nogen sinde den enkelte Muus, de under dette Arbeid faae Die paa, men gjøre blot mange Undskyldninger og sige, at de ei gjøre det af noget ondt Hjerte, men af idelt Bønskab. Naar de imellem disse Løg i Musehullerne finde giftige Væxter med, paa staae de: at dem bruge Musene til at blive berusede af paa Festdagene, naturligviis efter Indvaanernes egen gode Bane.

Firbenene derimod vise de ikke saadan en Artighed. Deels lader der sig ikke drive nogen slig fordeelagtigt Bøtてhandel med dem, deels ansee de

dem for det underjordiske Riges Spioner, der skulde see sig om imellem Jordbeboerne, for at udsøge dem, der kunde være Døden tjenlige. Saa snart de derfor see en Fjirbeen, løbe de strax til med en Kniv og skjære den istykker, at den ei skal bringe nogen Efterretning om dem. Slipper den fra dem, ere de inderligen bedrøvede og berede sig hver Dag til at fare heden.

Som Kamtschadalernerne ved Lægopgravningen benævne visse Indianere, naar de reise, bære Gjenstande med Omffrivninger; thi de mene, at der vilde tilstøde dem meget Ondt, om de gave Tingene det rette Navn. En Klippe kaldes da Det, der er haardt; en Fjirbeen Den, der har en lang Hale. En Europæer bad engang en Hob reisende Indianer meget om at sige ham Navnet paa en lille De. De gjorde alt Muligt for at slippe for at svare, anstillede sig døve, sagde at de vidste det ikke, viste ham Hver fra sig til de Andre o. s. v. Endeligen nævnede En, der ikke kunde finde paa noget Naastud til at undgaae at svare, ham det rette Navn; men strax efter kom en stærk Plaskregn, og nu bleve alle de Dvrige forbittrede paa den tjenstagtige Synder.

Om Dyret Sobel have flere af Sibiens Indvaanere meget forunderlige egne Meninger. De troe: at den fangne Sobel bør strax, det Dieblif den er tagen, gjemmes meget omhyggeligt,

for at Ingen skal faae den at see. Og tale om den er en saa stor Brøde, at hele Fangsten, hvis det skete, var spildt. En gammel Fæger stod endog i den Formening, at Virkningen af urigtig Udfærd heri vilde række fra Moskau af til ham i Siberien. Den nuværende mindre heldige Bobelfangst kom, sagde han, af, at nogle Bobler vare sendte levende til Moskau; der havde man rost og beundret dem, og det leed Bobelslægten ikke.

Hos forskjellige Folkeslag i det nordvestlige America maa der endnu gives Bildt i stor Overflødighed; thi, var ikke det Tilfældet, maatte Mangel have nødt dem til at afstaae fra en meget skadelig Overtro, som de dog endnu skulle have. De dræbe, siger Hearne, alt Bildt, de møde, om de endog have saa stor en Overflødighed deraf, at de ikke i mindste Maade kunde bruge det; thi blindthen troe de, at der bliver lige meget Bildt derfor. Endog Egene i de Fuglereder, de gaae forbi, sønderflaaes *).

*) Til Det, som saaledes Overtroen ødelægger, føie man endnu den Mængde Bildt, een eneste nordamericaansk Bild i den Egn behøver til blot at klæde sig. Otte til ti Hjorteskind udgjøre een fuldstændig Vinterdragt, fradraget Hvad der desuden gaaer med til Snesko, Punge, Snører, Baand og utallige andre

Hos de canadiske Indianere har Enhver sin Totam, eller gode Skytsaand, der isører sig et Dyr's Eignelse. Et saadant Dyr jage, dræbe og spise de ingensinde. Saaledes havde der En valgt sig Bjørnen til Totam. Nu forekom det ham i en Drøm, — og saadanne Drømme agte de ligesaa enfoldigt paa, som vore gamle Kjerlinger af begge Kjøen paa Lotteridrømme — at han paa et vist ham bekjendt Sted saae en Flok Raadyr. Da han vaagnede, gik han derhen og traf virkeligen endeel saadanne Dyr. Han skjød, men traf

Smaaeting. Man regne dertil Sommerflædningen, Feltene, Sengetæpperne; man beregner hvad der spildes ved en evig omstrøifende Levemaade, og at Klæderne selv, i stor men ei sjelden Hungersnød, maae tjene til Næringsmidler; og da vil man finde, at det endog er maadeligt angivet, naar man aarligt regner Huden af 25 Stykker Wildt paa hver Mand. Troer man nu med Hearne, at de om Hudsonsbai boende Indianere omtrent udgjøre 25,000 Mennesker, saa bruges der hvert Aar over 600,000 Stykker Wildt, blot til at flæde sig med. Megen Jordplads hører der da til at underholde et saadant omvankende Folks Liv; og umuligt er det, at et slikt Folk kan blive større, uden at fortrænge sine Naboer. Selv alene deraf indsees den Nytte, den velgjørende Agerdyrking har for Mennesket.

uheldigvis, dog kun saa løst, en ogsaa i Nærheden værende Bjørn. Fuld af Stræf styrtede han ned til Jorden og laa en lang Tid hen uden al Bevidsthed; thi han frygtede for at have forlørnet sit Livs Herre. Paa Hjemveien mødte ham, formodentligen i Indbildningen, en anden Bjørn, der kastede ham i Gulvet, pryglede ham lystigt igjennem og spurgte ham endeligen: "Hvad der dog i al Verden havde bevæget ham til at skyde paa hans Totam?" Det stakkels Menneske havde paa bedste Maade undskyldt sig med, at det aldrig havde været hans Hensigt, og at det var skeet af Uforsigtighed, uden hans Vidende. Derhos bad han, at den gode Herr Bjørn dog vilde have Medlidenhed med ham, siden han selv fortrød det saa bitterligen. Det havde rørt Bjørnens Hjerter; men den Advarsel havde den dog faderligen givet ham med paa Veien, at han i Fremtiden skulde være lidt forsigtigere og fortælle alle hans Landsmænd denne Tildragelse, saa at deres Totams maatte gaae i Fred herefter og ei blive dem unaadige.

(Fortsættes).

F. Høegh Guldberg.

Borger, Bennen.

No. 18.

Septende Aargang.

Løverbagen den 5te Maj 1804.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolsstræde No. 218.

A n m e l d e l s e.

I Anledning af Hr. Captain Martens Fratrædelse som Administrator, og min, Ober-Krigskommissair Wolquartz Tiltrædelse vare de i sidste Generalforsamling den 27de Februari d. A. valgte 3 Repræsentanter: Dehr. Kammerherre Stampe, Captain Hegerman og Præsten Holm tilstæde ved Administrations Møde den 25de April, hvor da Selskabets magtpaaliggende Dokumenter, Recipiserne fra Banken for Selskabets der nedlagte Foræue og de Bøger, som føres af Administra-

tionen, samt Kassererens Regnskabsbøger tilligemed Bogholderens samtlige Bøger bleve fremlagde, hvilket af velbemeldte Herrer efter fremlagte Specificationer blev befundet rigtigt og i tilbørlig Orden, som de ved deres Underskrift i Administrationens Møde-Protokol bekræftede.

Administrationen for det forenede Understøttelsesselskab.

H. G. Clausen. H. J. Cantor. M. Wolquarz.

C. Købke.

F r a g m e n t e r

om

mangeflags Dvertro.

(Fortsat. See No. 17).

Det er ikke saa forunderligt, at disse Mennesker søge sig en Skytsaand ud imellem de stærke Dyr og ansee ham for deres Livs Herre, naar man betænker, at Negrene udsøge sig en lignende imellem de allerusleste Dyr og finde Gud i de meest ubetydelige Ting. Alt, hvad de træffe paa, gjøre de til Fetisch, et høiere Bæsen: hver Steen, hvert Fjeld, hvert Træ, hvert Hønsæg, tør,

rede Abekathoveder, Dyrehorn, Dabbelkjerner, Fiskebeenradde og de elendigstudskaarne Billeder. Enhver vælger sig, efter sit eget Godtbesindende, sin egen Fetisch, stundum endog flere end een, og hænger den ikke sjeldent paa sig, naar den kan bæres.

Hovedafguden i Senegal er en lille Figur, der kaldes Chine, men som man ei ret veed noget Paalideligt om forresten. I Sierra Leone ere Fetischerne vanstaaede og naragtige Figurer, der forfærdiges af Leer og have nogen Ligning med den mennekelige Skabning. Man sætter dem under et lille Skiul af Blade; og, saa ubetydelige de ere selv, saa usle ere og de Dffere, der bringes dem. Undertiden maae de tage tiltakke med gamle Potteskaar, men undertiden opvarter man dem og med Coraller, og Ringe, og stærke Drikke. Og Alt, hvad der sættes hen til dem, er Negrene en saadan Helligdom, at Ingen tager det bort.

Mange slige Fetischer gaae i Arv i Familierne og gjemmes i en Kuro, foran hvilken man forretter sin Bøn. Negrene love dem at holde sig fra visse Slags Spiser, og gjøre det meget samvittighedsfuldt. De troe og, at disse Fetischer ere meget forskjellige fra hinanden i Henseende til Magt. Derfor søge de tidt at tilkjøbe sig en dygtigen stærk Fetisch; og de Andre vogte sig nøie for ei at fortørne Den, der eier ham.

I Nærheden af en Hovedfetisch boer der sædvanligviis en Fetischpræst. Skal nu Fetischen adspørges i paakommende Tilfælde, maa den Spørgende bringe Guld, Faar, Kjøer, Hunde og Andet med til Offer. Og fremfor Alt maa han skænke Brændeviin i til Guden; thi det er ret dennes Livdrik. Dog er ogsaa Pinned ham en kjær Gave; og tidt udbreder man hele Stykker paa Landeveiene, som afhentes af vedkommende Fetisch, hvis det ellers staaer ham an.

Vid anegrene have sædvanligviis til Hovedfetischer nogle uskadelige og meget godlidende Arter af Slanger, der lade sig tage og stryge med Haanden. En saadan gjemmes endog i en stor Bygning og har baade Præster og Overpræster til sin Opvartning. Karligen bortfører man med Bold og Magt en stor Deel unge Piger, mærker og betegner dem over hele Legemet med Ternsyle, oplæser dem i visse Sange og Dandse til Slangens Ære og formæler dem tilsidst med ham, eller, hvilket det da egentligen er, med Præsterne. Denne agtbare Fetisch faaer ikke ubetydelige Offere; thi Konge og Undersaattere bringe ham Guld, Silketøier, Dvæg og de meest udsøgte Lækkerier. I Dyrigt er dette Væsen af en Slangeart, der tager Røtter og Muus; og Negrene see saare gjerne, naar en af dens Slægt kommer til dem i deres Boliger. De føde den med Mælk, og bygge et

lille eget Afslukke til den og opdrage dens kjere Afkom. Europæerne tør paa ingen Maade forfølge nogen Slange af den Familie. De vilde blive forfærdeligen forhadte derved og gjøre en Ende paa deres hele Handel.

Ved Englændernes første Ankomst til Bida fandt en Capitain med sine Folk i sit Nattekvarteer en saadan Fetischslange, som Folkene, der ei kjendte dens høie Rang, usfortøvet sloge ihjel. Da Englænderne næste Morgen aabenhjertede tilstode, at de havde dræbt den, myrbede de Indfødte Capitainen med alle Folkene og stak Ild paa Huset samt paa alle de Vare, deri fandtes. Denne Tildragelse affrækkede Englænderne i lang Tid fra at handle paa Kysten. Siden efter viste Bidanegrene Europæerne denne tilbedede Slange og bade dem, at de dog ei maatte gjøre den eller dens Slægt nogen Skade, da det var Fetischer.

Dog skeer det imellem af Uvidenhed; at en Europæer dræber en saadan Slange. Saaledes fandt en nyligen ankommen Englænder en sliq Sovekammerat i sin Seng; og, da han deels laa helst ene, deels ikke kjendte enten dens Uskyldighed, eller dens Hellighed, dræbte han den. Det rygtedes, og der samlede sig flere og flere Negere sammen til et almindeligt Oprør; indtil den Dverste af Englænderne ved store Gaver til Præsterne

bragte det saavidt, at man vandt Tid til at kaste sig under Kongens Beskyttelse, hvorved da langt om længe Alt blev roligt igjen.

Selv de Dyr, der dræbe disse Slangar, vorde straffede; og derfor gaaer det de naturlige Slangædere, de stakkels uskyldige Sviin, tidt saare galt. I den Tid, da alt Mais paa Ugeren begynder at grønnes, maae Svinene meget nøie holdes inde af deres Herrer; thi paa den Tid findes der overmaade mange af disse Slangar paa Maismarkerne, Svinene vilde upaatvileligen søge dem op og ei alene forstyrre Jordens Sæd, — thi det ansaae Negrene for den mindste Ulykke — men æde Slangerne. Paa den Tid skikker og Kongen derfor visse Folk ud, som skulle dræbe alle de Sviin, de møde.

I Aaret 1697 havde meget nær en indre Krig begyndt for en Slanges Skyld. En saadan mødte et Sviin, og Svinet aad den i mange Negres Paasyn. Præsterne vilde have Svinet fat; og, da de ikke kunde faae det, udvirkede de en Befaling, efter hvilken alle Sviin skulde døe Døden. Hele Regimenter af Negre drog ud med Baaben i Hænderne til Kamp imod Svinene; og til Bærge for Svinene fremstillede sig alle Svineiere, ogsaa velbevæbnede. Kongen maatte nu udgive en modsat Befaling for at faae Ende paa Urolighederne.

Disse Slinger ere de derværende Europæer tidt meget til Byrde og Komme, især naar det er ret heedt, i Dufinviis hjem til dem. Overalt vilde de formere sig skrækkelig, naar der ei gaves et andet Slags Slinger, som af og til tog sig den Frihed at spise dem.

Foruden den almindelige Hof- og Stats- Fetisch har og enhver Familie sin egen Huus- fetisch, der er 5-6 Tommer høi og sædvanligviis gjort af sort eller rød Jord. Den sættes i Stuerne, Kamrene, foran Staldene, paa Markerne, overstryges med Blod, besmøres med Ugeblomme, Palmeolie og udpyntes med Fjer.

I Nedreguinea kalder man en Fetisch Mokisso, og en slig Mokisso blev høiligen agtet i Loango. Den viste sig stundum for sine Yndlinger, der i nogle Timer bleve som galne af Henrykkelse derover. Alt, hvad de i denne Beruselsestilstand taled, blev anset for dette hædrede Væsens ufravigelige Billie. Hvor stor en Tiltro, Negrene have til en Fetisch, saae man i en Krig imellem Bidanegrene og Dahomeierne. Da de Sidste vare gangne over en Flod og havde faare let været slagne, stillede Bidaerne med mange Ceremonier en Fetischslange iveien for dem og ansaae den for Forsvar nok. Naturligviis hjalp det ikke, Slangen vendte om, og de stakkels Bidaer ansaae Alt for tabt og flygtede.

Forresten ere alle Mokissver usle, vanskabte Billeder. Desuden har hver Mand nogle færegne Guder, eller maaske ogsaa blot Talismaner, Amuleter, der ligeledes ere Figurer, Fugleffjere, Fisketænder og deslige. Ogsaa tilbeder man her levende Skabninger. Saadan Vre nød en gammel Buk i Angola, der i en Drken var bunden fast ved begge sine Horn til to Træer og bleven smækket af de Markfrugtoffere, man havde bragt den. Missionairerne sloge den tilsidst ihjel.

At hæfte døde Slinger og Skruptudser paa Træerne i det Haab, at de skulle slaae Marktyvene ihjel, er en sædvanlig Skik; og de Træer, hvorpaa de findes, ere saa hellige, at Ingen kunde begaae en større Forbrydelse, end at hugge selv blot en visfen Green af saadant et Træ.

(Fortsættes).

F. Høegh Guldberg.

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles den 13de Maj førstkommande, da Hr. Professor D I s e n læser.

Borger, Bennen.

No. 19.

Sættende Aargang.

Lørdagen den 12 Maj 1804.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Siolstræde No. 218.

F r a g m e n t e r om m a n g e s l a g s O v e r t r o .

(Fortsat. See No. 18).

I Congo ofrer man Dyr og selv Mennesker til Fetischerne; og ved den Leilighed høitideligholder man i mange Dage en Fæst med Uden, og Drifken, og Larmen. Præsterne indsmøre Ansigtet med Blodet af Menneskeofferet, og derpaa opdriker Folket det begjærligt. Det sønderhuggede Kjød lægges nu paa Ilden, og man bier ei engang til

det er stegt, men nedsluger det meget før og halvt raadt. Især ere Lever og Hjerte de lækkreste Stykker.

Lil de paa Træerne opslagne Fetischer ofrer man og alle slags Spiser, der sædvanligviis blive fortærede af Dyr, eller stundum af sultne Reisende. Sjældent gaae Negrene paa deres Reiser et Fetischtræ eller en Fetischstang forbi, uden at ofre Noget, var det endog blot et Halmstraa eller et Blad. Det selv Samme iagttagte Peruanerne i America, naar de reise. En Fjer, en Steen o. s. v. maa Guden have; ellers faaer Reisen en slet Ende.

At lumste Præster og Troldmænd, hvor Overtroen er saa vældig, uden Noie kunne gjække Folket og komme i Agt og Ære er let at fatte. Hos Negrene i Nedreguinea har hver Præst visse ham egne Trolddomsgaver. Den Ene forstaaer at hæve alle Forgjørelser: den anden afsværger Sygdomme: den Tredie kan beskytte Markerne: den Fjerde forudsiger det Tilkommende: den Femte læger alle slags Udslæt: den Sjette beskytter imod forgiftede Pile: den Syvende gjør Rovdyr uskadelige. Hele Bander saadanne Troldmænd gives der imellem disse Ulykkelige, og iblandt dem Nogle, der endog have Indsigt i at opvække Døde. Sædvanligviis beroer disse Bedrageres Anseelse ikke saa meget paa Snedighed og Færdighed, som paa de

stakkels Bedragnes store Dumbhed. Saaledes have og Troldkvinder og Spaekvinder høit Værd hos Slavenegrene i Surinam. De dandse og dreie sig med en ubegribelig Hastighed saa længe omkring, til Fraaden staaer dem ud af Munden. Hvad de i den Tilstand sige det er indgivet dem. Meget bidrager det og til disse Qvinders Anseelse at de ved et dem bekjendt Middel forstaae at trylle en vis Slange, der er Negrene hellig og gjerne seet i Hytterne, ned af Træerne og faae den til at snoe sig om deres Hænder, Bryst og Hals. Man siger, at de udrette dette ved deres Stemme; og umuligt er det vel ikke, da Slangerne i flere Egne, naar de høre Musik, komme frem af deres Huller og holde sig nær til den Spillende.

Den bekjendte Quazn, der Aar 1730 opdagede Kræsterne ved den nu saa brugelige Quassia, forstod ved en just ei endda saa overordentlig Klogskab at skaffe sig Ord for at være en Troldmand. Alt, hvad der gik i Krig, tolbede til ham; thi han solgte Amuleter, der vare gjorte af Haar, Muslingskaller, Fiskebeenrad o. s. v., og bleve hængte i en Strimmel Bomuldstøi om Halsen, for at vogte imod Saar. Mennesket var en gang kommen i Anseelse, og selv Europæerne betjenede sig af ham mangen en Gang, naar de vilde opdage et eller andet Slavestjelmstykke.

Hos de siberiske Folkeslag gjorde de Trolds-

mænd, eller Schamaner, som Smelin saae, deres Kunster meget slet, og flere tilstode deres Bedragerier. Kun var der en Trollduind, som, efterat hun ei ved de første Forsøg havde kunnet blænde ham, blev vred og gjennemstak virkeligen sit Underliv; men dog befandt hun sig nogle Dage efter ret vel igjen.

Saare usfelt og mærkeligt gjorde og de grønlandske Troldmænd, eller Angekøkker deres Kunster. En lod binde Hænder og Fødder til paa sig og Hovedet fast imellem Benene. Nu bleve alle Lamper slukte i Hytten, paa een eneste ganske lille Lampe nær, der dog blev sat under en Bænk og tildækket med et Skind. Inden kort Tid var Personen naturligviis løs igjen, sang, slog paa sin Trolldrumme og tilspurgte Tornasukken, eller Anden, der svarede med en grov og rystende Stemme. Hans Egede kom just til Hytten, mens disse Kunster gik for sig; men han torde for de Dvrige ei vove sig derhen, hvor Angekøkken sad, der siden ganske dristigt forsikrede, at han havde været i Himmelen. Paa samme haandgribelige Maade bleve alle Trolldomskunsterne gjort; og dog var Grønlandernes Tro paa deres Troldmænd saare stor, endskiøndt de og til andre Tider udloø dem og gjorde Spotteviser om dem.

Alt, hvad der er saadanne Mennesker usædvanligt og fremmed, er rædsomt for deres Dvertro,

eller bliver en Gjenstand for deres enfoldige Tilbedelse, og de forklare sig Sligt paa en Maade, der fuldeligen passer til deres øvrige Begreber. En Maaneformørkelse betyder hos alle Dronokoin-dianerne en stor Ulykke. Nogle mene, at Maanen ligger i det sidste Suk; Andre, at den er vred paa dem. De løbe forskædede ud af deres Hytter, hyle og skrig, tromme og larme med deres krigeriske Instrumenter, saa stærkt de kunne, og tilbyde sig endog at tage Maanen i Forsvar. Da de staae i den Tro, at, hvis Maanen faldt ned, vilde der ei findes Ild mere paa Jorden, tage ogsaa Mange Brande af Ildstederne og skjule dem i Jorden. De stakkels Børn ere ei ledige ved denne almindelige Nød; thi de blive opstillede i to Rader og dygtigt gjennempidskede af de Gamle, for at dog deres Sammerskrig skal bevæge Maanen til at tage sit gamle Skin igjen. Nogle grave og et Stykke Jord om og besaae det med Mais til Maanen. Bed alle disse Optøier forholde Fruentim-merne sig dog endnu meget rolige. Men, alt som Maanen taber meer og meer sit Skin, blive de skjældte ud af Mændene, fordi de vise sig saa ligegyldige i slige Dieblikke. Dog vedblive de at lade ganske enfoldige og uvidende. Mændene maae da til at bede dem, at de dog endeligen maae hjælpe til at hyle og græde; men det nytter ligelidt. Nu maae de stakkels Mænd hitte paa alt Muligt og

Kjøbe dem med de kostbareste Foræringer, de eie. Have de nu faaet Alt, hvad de ønske sig, eller hvad deres Mænd kunne give dem, byde de Maanen deres Armbaand, deres Hals Smykker og andre Herligheder og sende den nogle meget ynkelige Bønner. Naturligviis hjælper det, thi de begynde aldrig, før de mærke at Formørkelsen vil til at tage af; og nu vide Mændene ikke, hvorledes de ret skulle vise sig forbindtlige.

Ligeledes ytrer Døvertroen ved Formørkelsen sig i mange Egne af Ostindien; og især paa Borneo. Nogle Europæer, som vare der med Beckmann, hørte paa eengang en frygtelig Hulen og Brølen. Geværer bleve affkudte, Messingbækkener bleve slagne imod hinanden; og, da de søgte deres Huusvært, stod han i sin Dør og brølte som et affindigt Menneske. Paa alle Spørgsmaale, man gjorde ham, fulgte intet Svar, indtil endeligen en Europæer, der blev kjed deraf, brølede ham ligesaa rædsomt sit Spørgsmaal til. "See I da ikke," svarede Manden, "at Fanden vil æde den gode Maane?" Utsaa har man haft det Haab, at man nok ved en slig Taffelmusik skulde betage Fanden Appetiten.

Halvtossede, vanskabte og vanvittige Mennesker betragtes i flere Egne af Døvertroen som hæderværdige Personer. Saaledes ansee Negrene visse af deres Landsmænd, som have en hvidlig Farve,

skelende Dine, et slet Syn og meget liben Forstand, for overordentlige og guddommelige Væsner; endskjøndt samme Mennesker tidt ere onde og vellystige. Paa nogle Steder optages de endog i Kongernes Følge, undervises i alt Slags Troldkunst og kunde paa offentlige Pladser borttage Alt, hvad de vilde, uden at Noget taler dem til. Ingen gaaer dem forbi, uden at bøie sig dybt for dem; og selv deres Haar bliver høit betalt, fordi det er anvendeligt til megen Trolddom.

Det samme er Tilfældet paa forskjellige af Sydhavsøerne; men ikke blot der, næsten overalt hos alle raae Folkelag finder Overtroen i al halv og heel Galsskab som overalt i alle Sygdomme, der ere det uvidende Menneske uforklarlige, en Virkning af høiere Væsner. Hos Marokkanerne udgjøre alle Halvtosser og alle Rasende en Klasse af Hellige, der klædes og bespises paa offentlig Regning. De ere i saa stor Anseelse, at Keiseren ikke tør driste sig til at hindre de Uordener, de ere Skyld i; thi de staae umiddelbart under Guddommens Beskyttelse og altsaa under den offentlige Menings Varetægt. Man har der saadanne Hellige, der finde Fornøielse i at saare alle Forbigaaende, endog farligt; og Ingen afværger det.

Paa Borneo synes det ei at man anseer en slig Tilstand for nogen guddommelig Virkning.

Da en Europæer sammesteds, ved Navn Behr, talede over sig i en Sygdom, sagde de Indfødtte: "at deri havde Djævelen Skyld; men man maatte sende nogle Høns og noget Riis ud i Skoven til ham, for at han skulde blive god igjen." Altsaa troe de, at ogsaa Djævelen er bedre at komme tilrette med, naar han har Noget i Livet. Da Behr næste Morgen befandt sig bedre, men endnu klagede sig i Maven, sagde en Anden af de Indfødtte: "at Djævelen vel havde forladt ham, men havde tillige slaaet ham dygtigt paa Maven, og der maatte endnu ofres."

(Fortsattes).

F. Høegh Guldberg.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 20.

Sextende Aargang.

Løverdagen den 19 Maj 1804.

Forlagt af Understøttelses - Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolsstræde No. 218.

F r a g m e n t e r
om
m a n g e s l a g s O v e r t r o .

(Fortsat. See No. 19).

Wed Sygdomme indrette disse Mennesker Alt
saa omhyggeligen, som det var til en stor Fæst, bære
deres Lækkerier og Retter hen i et Huus i Skoven
og indbyde nu Djævelen meget høfligt til dog en-
gang at prøve, hvorledes det tykkes ham. De
bede ham, at han blot vil behage at smage der-
paa, da det saa sikkerligen vil hove ham. Elden

efter lege Ubekatterne i Skoven den fortærende Djevel. Kommer den Syge sig, vanker der nye Netter; kommer han sig ikke, bliver Djevelen skjældt Huden fuld. Undertiden sætter man og sine Dffere paa ganske smaae Baade, der ikke ere større end en Haand, og lade dem drive ned med Strømmen.

Malaierne omkring Batavia ofre foruden Penge ogsaa Mad til Fanden. Af Kjødet, sige de, nyder han ei de grovere trevlede Dele; men overbeviste ere de om at han dog suger Saften saa reent ud, at der aldrig bliver den mindste Smule Kraft meer tilbage. Om Pengene troe de selv, at de siden efter falde Forbivandrende i Hænderne, men imidlertid har dog Djevelen faaet sin Billie; thi ofre til ham skal man, det vil han.

I flere Egne, og saaledes ogsaa paa Sandwicksøerne og andre Der i Sydhavet, troer man at bøie Guden til at være barmhjertig med de Syge, naar man skjærer sin Lillefinger, eller begge de smaae Fingre af. Maaſke man indbilder sig, at Guden har Lyst til Menneskekjød, og at han da vel lader sig nøie med saadan en lille Mundsmag.

Muligt ligger noget Eignende til Grund for Sygeskikkene i Gujana. Naar et Barn er søgt der, maa Moderen gjennemstikke sin Tunge med Fiskebeen og med sit Blod væde hver Morgen Bar-

nets Mave, indtil hendes Lille da kommer sig, eller dør. Ligeledes maae Kazikerne eller Overhovederne lade sig kopsætte, for at hjælpe deres Undersaatter til Sundhed. Paa de Lider, da der hersker smitsomme Syger, vorde de naturligviis meget medtagne derved. En af dem sagde engang til en Europæer, der spurgte ham, hvorledes det gik: at han vil uidentvil besinde sig meget vel, naar han ei havde saa mange Syge; men det tog frygteligt paa ham. Dg virkeligen saae det arme Dffer udtæret og ynkeligt ud.

Den paa en overtroiff Forestilling om Døden grundede Affky for den gaaer saavidt hos de Indfødte i Gujana, at de flygte hele Mile bort, naar En er død, og forlade baade Hjem og høstfærdige Jorder. De forestille sig Døden som en Person, et eget Væsen, og mene, at Ingen er sikker, naar den først engang kommer paa et Sted: en Mening, der let kan komme i Gang ved smitsomme Sygdomme. Andre forlade ikke deres Boliger, men brænde dog den Dødes Hytte af og trøe, at saa have de brændt den Død med, som da var der.

Hos Kafferne i Sydafrica finder man næsten det Samme. -- Er en Sygdom endnu lægelig, og det betyder hos dem, som hos saa mange andre saadanne Folkeslag, kan den Djævel, der har Skyld i den, endnu faaes ud, maae først

Trolldmændene hentes, ei allene drive ham ud og forfølge ham over Bjerge og Dale, men og gjen-
nembore ham med et Spyd. Lykkes det ikke,
kommer han igjen; og, da han nu er vreed over
den flette Behandling, der er viist ham, bliver
det værre med den Syge. Men, frygte de for
at der ingen Hjælp vil gavne meer, bliver den
Syge bragt ud paa Marken, bort fra de øvrige
Hytter; thi fuldt og fast troe de, at Sygdommen
vilde volde stor Ulykke i Byen, naar man ei kom
den iforkjøbet. Kommer en Syg sig igjen saavidt,
at han atter kan vende tilbage til sin Bolig, taaler
man det vel, men giver dog Agt paa ham nogle
Dage. Forbedres han nu ikke virkeligen, bringes
han anden Gang ud paa Marken. Vender han
atter hjem derfra, uden at være bleven mærkeligen
karskere, indspærrer man ham i hans Hytte, og
alle de øvrige Hytters Beboere drage bort, over-
ladende den Ulykkelige til hans egen Skjebne.

Oste seer de Banheldstilsælde, der tilstøde et
eller andet Menneſke, af Overtroen for et Slags
Guddomsdomme over ham; og selv hos os har
Almuen det usle Ordsprog, der bruges om Rød-
haarede. o. f. v., "vogt dig for Den, vor
Herre har mærket!" For en saadan Guddoms-
dom ansee Kamtschadalerne det ogsaa, naar
Nogen kommer i Vandet i Livsfare, og de holde
det for en Opsætsighedsforbrydelse at have und-

gaaet Døden der. Da den Ulykkelige, saaledes slutte de, engang var bestemt til at druknes, gjorde han Uret i ikke at drukne. Og det havde sandeligen! og været at ønske, at han var bleven der; thi Ingen holder meer Dmgang med ham, man taler ikke med ham, man rækker ham ingen Næring, det er ham umuligt at faae nogen Mands Datter til Kone. Man anseer ham altsaa egentligst for en Død og lader ham vandre omkring imellem sig paa Guds Naade og Barmhertighed.

Paa Den Tongatabu i Sydhavet spiste Defongen, Paulaho, hos Cook og betragtede med saare megen Opmærksomhed Tintallerkenerne. Man tilbød ham en af dem, og med udmærket Glæde tog han imod den, for at faae Noget, der i hans Fraværelse kunde forestille ham og modtage de Gæsbepviisninger, der bleve ham viste. Hidtil havde et Vaskesfad af Træ tjent dertil, og det havde endnu desuden haft den Forretning, at opdage alle listige Tyve, man ellers ei havde kunnet kommet efter. Folket mødte og vaskede sig deri, men urokkeligt troede man, at Guddommen vilde ufortøvet dræbe Gjerningsmanden, om ogsaa han vovede at røre Fadet. Nu fik Tintallerkenen her- efter denne Hæderspost.

Hos Kaferne har et Anker af et strandet Skib sat sig i samme Gæsbrygt paa en pudseerlig Naade. Et Menneske, der i Aaret 1780 paa Kon-

gens Befaling maatte hugge et Stykke af dette Anker, døde strax derpaa. Fra den Tid af troe alle Indbyggerne, at Ankeret vil ei ustraffet lade sig mishandle saaledes, og vise det derfor alle mulige Uresbeviisninger, hilse det høfligt, naar de gaar det forbi, og have, for at formilde dets Brede, givet det et eget Navn. Dgsaa staae de tilhobe i den Formening, at det har betydeligen megen Magt over Bølgerne.

Saaledes fordærvede Grønlanderne af idel Høiagtelse en gammel Koffert for Egede. De havde hørt, at Egede havde arvet den efter sin Bedstefader; og flux meende de, at saadant et gammelt Stykke besad Kraft til at gjøre Alle gamle, der fik blot en Lap deraf. Enhver af de Grønlandere, der dengang opholdt sig hos Egede, søgte om Natten at skaffe sig en Stump, for siden at bære samme som Amulet om Halsen.

Al Dvertro har Frygt for Trolddom og trænger derfor til Midler imod den ved mange Leiligheder. Derfor maa hos Kalmukkerne Manden til den Kone, der skal gjøre Barsel, spænde et Garn om sit Telt og foran Teltet hugge dygtigt omkring sig med en Prygl, for at skrække de onde Aander bort. Under denne Handling skriger han ideligen af og til: "bort, Djevel! bort!" Sa! de ret rige Kalmukker stille en heel Kreds af deres Præster rundtom Teltet.

Hos saare mange Folkeslag maa Guddommen imellem tage lidt Mad til sig, og dens kjereste Spise er Menneskekjød. Et Folk i Florida ofrer til sin Parausti, eller Konge, der er Solens Repræsentant, et Barn. Moderen til dette Barn maa give det; man danser rundt om Kongen; og ved Enden af Dansen slaae Præsterne Barnet, der er lagt paa en Blok, ihjel med en Kjolle.

I forrige Tider vare Mexicanernes Guder af og til sultne efter Menneskekjød, man begyndte da en Krig, og de tagne Fanger, der stundum beløbe sig til flere Tusinde, bleve ofrede. En egen Slagterpræst, der kaldtes Tupilzin, lod de Ulykkelige, En efter en Anden, lægge paa en stor Steen og holde af de øvrige Præster. Med en skarp Steen skjar han nu deres Legeme op, fra nedenaf, rev Hjertet ud og holdt det, mens det endnu røgte, imod Solen. Derpaa blev Afgudens Billede gnedet dermed under en Mumlen af hemmelighedsfulde Bønner. De Slagtedes Legemer tilhørte de Helte, der havde taget dem til Fanger, og bleve fortærede i festlige Maaltider.

Ogsaa hos mange af de ellers saa godmodige Sydhavsøbeboere faae Guderne at spise, og af og til en Smule Menneskekjød.

I andre Egne forbyder Overtroen al Kjødæden, hvilket en Reisende, Mackenzie, fandt hos flere Folkeslag i det nordvestlige America.

En af hans Mandſkab havde efter et Rensdyr-
 maaltid kaſtet de tilbageblevne Been ud i Vandet;
 men Indvaanerne hentede dem ſtraxen op, brændte
 dem og vaskede derpaa omhyggeligen deres Hæn-
 der, ſom ved dette Arbeid vare blevne urene. En
 Hund, der nedslugede et Rensdyrbeen, blev pryg-
 let ſaa længe, til den gav det fra ſig igjen; og
 man vilde paa ingen Maade ſætte Maſkenzie over
 et Vandſted, fordi han bragte noget ſkudt Bildt
 med ſig. Dog synes det, ſom denne Dvertro kun
 gjelder for den Tid, Larefangſten ſtaaer paa, og
 har ſin Grund i denne anden Dvertro, at Laren,
 om den lugtede Kjødet af noget dræbt Dyr, maatte
 ahne ſin egen Skjebne og forlade Fiſkeſtederne.

(Fortsættes).

F. Høegh Guldberg.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 21.

Sextende Aargang.

Løverdagen den 26 Maj 1804.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Siolstræde No. 218.

F r a g m e n t e r
om
m a n g e s l a g s O v e r t r o .

(Slutning, see No. 20).

Bel ynde Chepperyanindianerne Kjødspiser, men alt Hundekjød have de en hellig Afsky for, da de mene, at de nedstamme selv fra en Hund og altsaa ikke vel kunne spise deres Slægtninger. Hos andre nordvestlige Indianere anses derimod Hunde for det kosteligste Dffer, der kan bringes Livets Herre og for en god Spise, især

naar Kjødet er baade meget hvidt og meget fedt. Disse Indianere have og deres Huusguder, som have megen Lighed med Guderne i det nordvestlige Asien. Det er udskaarne Billeder, sædvanligviis otte Tommer lange. De gjemmes i den Pung, i hvilken man bærer sine andre Kostbarheder, sin Tobak, sin Pibe, sine Rødder og Urter hos sig. For at den stakkels Gud skal have det varmt og mageligt, pakker man ham ind i Duun og binder noget Birkedark omkring. Forresten bliver han og jevnligt udpyntet med alle slags røde og blaae Papper.

Saare forunderlige ere mange Folkeslags Begreber om hvorledes Alt er blevet til. Patagonerne sige: at de gode Guddomme boede i Huller, skabte først Patagonerne og gave dem Spyd, Buer, Pile og Kastespydremme. Derpaa bleve Spanierne skabte og fik Geværer og Kaarber. Da Dyrene vare blevne til, havde de hurtigste af disse først sprunget op og gaaet ud af deres Huller. Men tilsidst havde Kjøerne og Dyrene ogsaa begyndt at valtre frem; og det havde sat saadan en Skræk i Patagonerne at see deres Horn, at man havde løbet til og væltet store Stene for Hullerne. Spanierne derimod vare klogere, lode ogsaa disse Dyr komme tilsynne, og derfor havde Patagonerne først kunnet faae Hornqvæg fra Spanierne. Hvis det nogensinde

faldt Patagonerne ind at lukke de tilstængede Huller op igien, vilde der endnu komme mange nye Slags Dyr ud deraf. Efter deres Død haabe de at vende tilbage til deres Skabelseshuler; og, uagtet de ansee saadanne Huler for deres Hjem efter Døden, ere de dog af den Mening: at Mælkeveien paa Himlen er en stor Mark, paa hvilken deres Forsædre jage efter Strudser; og at de to paa deres Himmel værende hvide Smaaepletter ere Fjerene af de dræbte Strudser.

Kamtschadalerne paastaae, at Jorden, som de dog kun sjældent høre, enten kommer deraf, at det Væsen, de kalde Kutka, trækker sine Baade over Stene, eller og deraf, at det Væsen, de kalde Billukai, kaster af Brede et oppustet Skind imod Jorden. Dgsaa troe de, at det tordner ligeledes til Gjengjæld i Himlen, naar de trække selv deres Baade over Stene op paa Landet, og det saa vældigt, at Billukai ryster over sit hele Regeme og forbyder sine Børn at gaae ud. Regnen ansee de for Billukais og hans Wanders Urin. Naar han har kastet sit Vand fra sig, trækker han sin Statskiole paa med spraglede Fryndser om, hvilke man tydeligen seer i Regnbuen. Om Vinden troe de, at der er en Mand i Skyerne, som er Marsag til den, og at han frembringer den ved at ryste sit uhyre lange Haar frem og tilbage imod een Himmelfant. Gaaer denne Wind-

fabrikør ud af sit Huus, pynter hans Kone sig imens med et rødt Klædebon til hans Hjemkomst. Værer det til Morgen, inden han kommer hjem, begynder Madamen at græde; deraf komme de mørke Dage, ligesom og hendes røde Pynt er Skyld i Morgenrøden og Aftenrøden.

Det raare Menneske danner sig Billeder af sine Guder og blander omsider Original og Copi sammen. Den samvittighedsfulde Muselman anseer det derimod for uretsfærdigt og straffskyldigt, at gøre sig Afbildninger af levende Gudsskabninger. Det forekommer ham, som Mennesket derved vilde lege Skaber. Bruce forelagde Agaen i Syene sine medbragte Tegninger. Saa længe Tegningerne blot angik Planter, ærgrede en gammel Mand, der stod hos Agaen, sig slet ikke, skøndt han vel imellem paa Spot holdt Blomsterne til Næsen, for at mærke, om de lugtede; men, da Fiskene kom, sagde Oldingen: "troer Du da ikke, at disse Fiske ville vidne imod Dig paa den yderste Dag? Hvad mener Du, at Gud vil sige til Dig for deres Skyld? Han vil spørge Dig, om Du har gjort dem; og, naar Du maae bejae det, vil han befale Dig at gjøre en Sjæl til. Sværer Du, at det kan Du ikke, vil Gud sige til Dig: hvorfor har Du da gjort Legemerne? Og derpaa vil Du blive styrtet ned i Helvedes Flamme!"

F. Høegh Guldberg.

Arbeidsomhed alene gjør lykkelig.

En af vore almindeligste Erfaringer paa vor Vandring gennem Livet er denne, at Alle tragte efter Lyksalighed, og ifkun meget faa føle sig lykkelige. Aarsagerne hertil kunne være mange. Snart er det et Ideal af Lyksalighed, der aldrig paa denne Jord kan realiseres, hvorefter Mennesket maaler sin virkelige Stilling; og det er altsaa ikke at undre over, at han aldrig opnaaer, hvad som ikke er opnaaeligt. Snart er det et sygt Begreb, der enten hindrer os i at nyde, hvor vi kunde nyde, eller dog blander i vore Nydelser en bitter Estersmag, der avler Fortrydelse over det Forbigangne, Misnøje med det Nærværende, og Frygt for det Tilkommende. Snart er det vore mange forskellige Forhold i Livet, der frarøve os Tid og Kræfter og Frihed, og altsaa og de Glæder, som en velnyttet Tid, som velbrugte Kræfter, og en velanvendt Frihed bereder os i en lykkelig Uafhængigheds Stand. Snart er det et meget urigtigt Begreb om Lyksalighed selv, der forstyrrer vor Lyksalighed, og hvo kan opregne alle de Aarsager, der snart hos En og snart hos en Anden frembringe Kjedsomhed, Uroe, Uengstelighed, og Misnøje med Livet og med vore Medlevende?

Smidlertid, er det vigtigt for Lægen at kjende

Grunden til den Sygdom han vil afvende; da er det og vigtigt for enhver uheldig at kjende Kilden til sin Ulykke. "Hvad gjør du blandt disse Røvere," spurgte en Kjøbmand engang den vise Lockman, der befandt sig i en Røverbande, som havde udplyndret Kjøbmandens Caravane, "er det den Underviisning du giver disse Skjelmer? Jeg giver dem ingen Underviisning," sagde Lockman, "hvad skulde de gjøre med Wiisdom? Jeg søger blot at komme efter paa hvad Maade de ere bleve hvad de ere."

Som Lockman bør vi da efterspore Kilderne til den uheldige Sindstemning, vi finde hos os selv eller andre, naar vi ville vente at udrette noget med vore menneskekjertelige Ønsker. Det er Mavens alene, siger en fransk Philosoph, som gjør os uheldige — vel da! lad den som har en svag Mave sørge for at faae den stærk! Det er din uheldige Fantasie, raaber en Anden, der idelig plager dig, og med dig dine Venner — vel! lad os stræbe at skaffe den Uheldige rigtigere og fastere Begreber, der kunne tæmme hans Fantasie, og ordne hans Ønsker! Det er den evige Egoismus, udbryder den Tredie, der ikke veed at sætte sig i Andres Sted, og altsaa, hvor den kan, stræber at tyrannisere over alt, og derved udperfer al Lyksalighedsfølelse af saa mange Tusendes Hjerter — jeg veed intet bedre Raad, end at henvise til den

største Kunst paa Jorden, der hidtil, for det meste, har været anseet som den ringeste, til Opdragelsen. — Jeg har saa saa Nydelse, klager den Fjerde; imedens min rigere Naboer gjør sig daglig tilgode med Overflødigheder, træller jeg uophørlig og har neppe det Nødtørstige — men bestaaer Ulyksalighed da i Nydelse? Xerxes, som udsatte Belønninger for dem der kunde opfinde nye Forlystelser, var dog vist ikke ulyksalig af Mangel paa Nydelse. — Kort, det vilde worde et vidtløftigt Arbeide at opregne Aarsagerne til al den forskjellige Ulyksalighed, der i alle Verdens Aldere har hjemstøgt Menneskeflægten, men een Aarsag, som maaskee torde være den almindeligste, og som derimod lettest kunde høves, naar kun Mennesket alvorlig vilde, hvad der tjener til dets Frelse, finder jeg i den urigtige Anvendelse af vor ledige Tid, vore Stunder, vort Otium, eller vore saa kaldte Fritimer. Jo flere vi have af disse, og jo mindre vi forstaae at anvende dem, desto større er vor Ulyksalighed, vor Kjedsomhed, vor Utilfredshed med os selv og vor Skjebne. Jo færre vi derimod have af dem (forudsat at ikke Glendighed har indskrænket deres Tal) og jo bedre vi forstaae at anvende dem vi have, desto mindre kiede vi os, desto mere levende føle vi vor beskikkede Deel af Lykke, desto større er og vor Tilfredshed med os selv og vor Skjebne. De tre vanskeligste Ting, sagde Chilon, en af Græken:

lands saa kaldte Bise, ere disse: at glemme en Fornærmelse, at tie med en Hemmelighed, og at anvende vel sine ledige Timer. At det sidste i det mindste er vanskeligt, bestrykes endnu den Dag, i Dag er, af de uophørlige Klager over Tidens Sagsomhed, over vore Forretningers Besværlighed, over Selskabernes Kjedsommelighed, over den Tomhed, vi opdage i vore jevnlige Forlystelser, og den Gensformighed, hvormed vi, ligesom Egernet i Buret, daglig omdreje vort Livshjul; lutter Klager, som ere grundede i en urigtig Anvendelse af vor Tid og især af vore Fritimer; lutter Klager, der vilde forsvinde, naar vi forstode at nytte den uigjenkaldelige Tid, og tilbørligen at vurdere denne alle sande Bises og Edles uerstattelige Kapital.

(Fortsættes).

G. H. Olsen,

B o r g e r = B e n n e n .

No. 22.

Sættende Aargang.

Lørdagen den 2 Juiit 1804.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelom.
i store Siolstræde No. 218.

Arbeidsomhed alene gjør lykkelig.

(Fortsat. See No. 21).

Men for at anvende vore Fritimer, eller den Deel af Tiden vi egentligen kunne kalde vor, er det fornødent, at inndeles vor Tid, og at dannes os, med Hensyn paa sammes Anvendelse, en egen Chronologie, eller Tidsregning, som jeg til Forskiel fra den mathematiske, der med Rette fortjener Navn af Historiens Dje, vover at kalde den oekonomiske. Enhver af os kjender Inddelingen af Tiden i Sekler, og Aar, i Maaneder og Uger og

Dage. Enhver af os kender Porternes Inddeling af Verdensalderen i Guld- og Sølvalderen, Kobber- og Jernalderne. Ligeledes kende vi alle den sædvanlige Inddeling af et Menneskes Levetid i Barndom, Ungdom, Manddom og Alderdom, saavel som Aarets lignende Inddeling i Vaar og Sommer, Høst og Vinter, og Døgnet i Morgen, og Dag, Aften og Nat. Opdragelses Philosopherne, Agerdyrkningens Lærerne og saa mange andre, der stræbe at undervise deres Medmennesker i den praktiske Deel af Livet, ordne deres Foredrag efter Tidrum, de selv efter deres forskjellige Synspunkt fastsætte, og en heel Hær af Kalendere og Almanakker, som paa denne Maade er udfløkket, overbevise os om, hvor vigtigt det er, med Hensyn til enhver Syssel i Livet, rigtigheden at inddele Tiden. Og med Hensyn til vor Lyksalighed skulde det ei være vigtigt? Vi skulde have en Chronologie for Alleting udenfor os, og ikke for os selv, for vore Arbeidstimer, vore Fritimer, og vore Hviletimer? Hvad altsaa hin mathematiske Chronologie er for Historien, det skulde, efter mine Tanker, den oekonomiske Chronologie være for ethvert enkelt Menneskes Liv, det Dje, der opklarer vore Baner, den Ledestjerne, eller det Compas, hvorefter vi gennem Klipper og Skjer, i Storm og i Havblik styre vort Løb til det Maal, vi alle bør vandre imøde.

Hvor vi fare hastigen frem, siger Rousseau, paa denne Jord! den første fjerde Deel af Livet er udrunden, inden man kjender Brugen deraf; den sidste fjerde Deel henrinder endnu efterat man har ophørt at nyde det. I det første af disse Tidrum forstaae vi ikke at leve, i det sidste kunne vi det ikke mere, og i Mellemrummet, der adskiller disse tvende unyttige Yderligheder, vorde de tre Fjerdedele af den Tid, vi have tilbage, fortærende ved Savn, og ved Slæb, ved Smerte, og Trang, ved Videlser af alle Slags. Livet er kort, ikke saameget formedelst det lille Tidrum, det indbefatter, som fordi vi af dette lille Tidrum have næsten intet tilovers for at smage det. Disse ere Rousseau's Ord, og skjønt jeg ikke troer vi bør være enige med ham i at kalde Barndommen og Alderdommen unyttige Yderligheder, er jeg dog derhos forvissat om, at de fleste ville finde hans Beregning desto rigtigere. Fjirsindstyve Aar ere en høj Alder, men om vi og vælge dette Exempel, vilde en Olding af denne Alder, efter hin Beregning, ikkun have udbragt sin sande Levetid til 10 Aar. Og nu med Hensyn til de mange flere, som ere langt fra at opnaae de tre Snes, hvor langt mere indkrumpes ikke hos disse deres sande Levetid? Ja hvor mange Enkelte friste ei derhos en saa sorgelig Skjebne, at denne korte Levetid ved deres ublide Stilling endnu langt mere for-

fortes? Vilde vi ved Hjælp af Erfaring anvende vor Beregning paa adskillige af dem, enhver af os i sin Kreds har Leilighed til at kjende, torde det maaskee tit og ofte indtræffe, at hin, der døde i sit fyrrethvende Aar, neppe har levet i fire, og denne, der naaede trede Snees, maaskee neppe har levet eet Aar engang af hver Snees.

Altsaa kunne vi vel kalde Livet kort i det Hele, endog naar det efter Aarenes Tal ofte synes langt. Og dette korte Liv er endda hos saa mange opfyldt med Kjedsomhed og ondt Lune. Ingen Klage, synes mig, er almindeligere, ingen Erfaring forekommer hyppigere end denne, at Tiden falder hiin lang, og at denne er i ondt Lune. Det forekommer mig, som vi bør opholde os lidt ved disse Talemaader selv, da jeg i dem troer at finde baade Aarsagen til Sygdommen, og Midlet til at hæve den. Tiden falder mig lang, siger En; men hvorfor lader han Tiden falde? hvi faaer han den ikke til at gaae, eller vel endog til at løbe? — hvorfor? fordi han mangler Sysler og Arbeide; og da han ikke forstaaer at tære sin Tid, saa tærer den ham. Jeg er i slet Lune, klager en Anden; men hvad er Lune? Er det andet end Bægelsind og Foranderlighed, udtrykt ved et Billede, som ventelig er laant af Maaneskifterne? Og Aarsagen til dette Bægelsind og denne Foranderlighed, er den vel anden end den, at vi

ved vort Arbeide (om vi ellers arbeide) ikke have et vist Meed i Sigte, ikke binde os til en Plan, den vi stadigen forfølge, ikke have et Maal for Dje, hvilket vi med hver Dag, ja med hver Time kunne nærme os? Den der idelig er sysselsat, kjeber sig ifkun da, naar han rives ud af sine Sysler; og den som paa en nyttig Maade er sysselsat, den som ved sit Arbeide stræber mod et vist og værdigt Maal, er vist nok sjelden i ondt Lune. Her have vi den oprømte eller velstemte Mand. Lægge vi hertil, at dette Maal vorder Menneskehedens ædelste Maal, at denne Gjenstand for Menneskets Beskjeftigelse er vigtig, almeennyttig og frugtbar paa store Følger for hans eget, saavel som for Medmenneskers Vel, saa have vi tillige den dydige, den retskafne, og jeg vover at sige det, den lykkelige Mand. "Kun i Graven," siger derfor en af vore ypperste Skribenter, "kun i Graven er Røe uden "Rjedsomhed, men da først vil denne Røe være "født, naar I medtage Bevidstheden af en Virksomhed, der gavne Eder selv og Eders Medborgere." Altsaa, Utrættelighed i at arbeide til et ædelt Maal vilde være det store Arkantum for at udrydde Rjedsomhed, og ondt Lune, og saa mange Laster, der bevise Sandheden af det gamle Ordsprog, at Ledighed er Fandens Hovedpude. Et Ordsprog, hvis Plathed erstattes ved dets Sandhed.

For altsaa at undgaae Rjedsomhed, denne

vor Lykkeligheds Rust, skulle vi arbejde, eller virke. Vi skulle have et Maal, og stræbe fremad mod dette Maal. Den lykkelige, sagde jeg, er den, som er nyttigen sysselsat, den som for det meste lever i gavnlige Beskæftigelser. Disse Sætninger, saa soleklare de end forekomme mange, saa meget omtvovles de derimod maaskee af mange flere. Hvad, sige disse, skulde Mennesket være bestemt til at arbejde, og ikke langt snarere til at nyde? Den har levet meest, sige de videre, som har nydt meest. Lad os, for at besvare disse Indvendinger, kaste et Bje paa Menneskets Natur, og deraf udelede Beviserne for vore Sætninger; lad os dernæst spørge Erfaring til Raads, for at styrke disse Beviser. Naar saaledes Philosophie og Historie møde hinanden, kunne vi med god Føje holde Resultaterne for sande; og disse Resultater skulle da omsider vejlede os til et Forsøg paa at inndelevor Tid i Overeensstemmelse med dens beste Anvendelse.

Betragte vi Mennesket i Almindelighed i hans daglige Liv, gennem et heelt Døgn, gennem de 24 Timer der udgjøre Nat og Dag, da finde vi (alle Slags Tidelser fraregnede) at han gjør een af disse tre Ting: han virker, han hviler, eller han nyder. For ei at vorde misforstaaet, maa jeg her bemærke, at jeg ved Hvile forstaaer den periodiske Hvile, eller Søvn, som ethvert Menneske

behøver, og ikke de mange øjeblikkelige Udhvilelser, Mennesket i Kredsen af sine daglige Synter kan og bør tillade sig. Disse kalder jeg heller Bederqvælgelser; thi Mennesket i sin vaagne Tilstand kan hvile uden at være ørkesløs. Saaledes kalde vi Søndagen en Hviledag, ikke fordi vi paa den skulle opføre at virke, men fordi vi paa den skulle vederqvæge os.

Lad os nu anvende paa ethvert af vore Døgn den Philosophie, som Rousseau har yttret i Henseende til vor Levetid, lad os stræbe at fastsætte Forholdet af vor Tid til Menneskets Virksomhed, Hviletrang, og Nydelsesdrift, da vilke vi omtrent udbringe følgende Resultat: Døgnet bestaaer af 24 Timer. Vor egentlige Hvile, eller vor Sovetid udfordrer heraf med Tilberedelserne for og efter Sønnen den tredie Deel, eller 8 Timer. Det er vel ikke for meget paaflaaet, at den anden tredie Deel, eller andre 8 Timer bør opofres til Arbeide, offentlig eller privat, for at fortjene Brødet og varetage Embedssynter, eller dog til bestemt Arbeide efter enhver's særegne Stilling og Tare. Den sidste tredie Deel, eller de øvrige 8 Timer kunne vi da indrømme til Menneskets Nydelse. I den Tid, vi sove, (lyder Ordsproget) synde vi ikke; vi kunne og sige: i den Tid kjede vi os ikke. I den anden tredie Deel af Tiden, hvori vi arbeide, kjede vi os ikke heller, thi Kjedsomhedens Balmuer

groe ikkun paa den Dræsløses Enemærker. Det er altsaa den øvrige tredie Deel af Døgnet, der egentlig falder under vor Betragtning, det er disse 8 Timers Anvendelse, hvori Menneskerne (Undtagelser kan jeg ikke her bringe i Berægning) ere saa forskjellige fra hverandre, og derved mere eller mindre lykkelige. Men af disse 8 Timer kunne vi vel endnu regne det Halve til vore Nødvendigheder og deres Tilfredsstillelse. Mennesket behøver at spise og at drikke — han behøver ved Bevægelser at vedligeholde sin Sundhed; Reenlighed og Pleje, Orden og daglig mødende Privatsysler borttage andre Djeblikke; men alle disse Nødvendigheder kunne dog vel bestrides ved Opførelsen af fire Timer. Vi have da kun fire Timer tilbage, og hvor mange Midler have vi dog ikke til, paa en behagelig Maade at henbringe disse fire Timer? Skuespil og Kortspil, Samtaler og Bøger, Naturens og Kunstens Betragtning, Forlystelser og Læse af alle Arter — Intet bør vrages, siger Voltaire, om Skrifter, uden det som kjæder, det samme kunne vi vel sige om vore Moerskaber. Men hvoraf kommer det, at med alt dette vi dog saa idelig kjæde os, naar vi allerhelst ville indbilde os selv og andre at vi more os? Hvorfra denne Kjedsomhed, der trods al vor Opfindsomhed i Henseende til Nydelser, trods al vor Sagt efter Forlystelser, stjæler sig ind under Masken, og ormstikker det usynlige Hjerter?

(Fortsattes).

G. H. Olsen.

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles den 17de Junii førstkommende, da Hr. Pastor P a v e l s læser.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 23.

Sextende Aargang.

Løverdagen den 9 Junii 1804.

Forslagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolstræde No. 218.

Arbeidsomhed alene gjør lykkelig.

(Fortsat. See No. 22).

Mennesket er, som den hele Natur, et Indbegreb af stridende Kræfter. Vi kunne betragte ethvert Menneske under en dobbelt Synspunkt, som activ eller passiv, virkende eller lidende, som et Væsen der meddeler Indtryk, eller modtager Indtryk, som et Væsen der virker, eller som et Væsen der virkes paa. Lidende bruges her som modsat til virkende, thi et Menneske kan baade lide vel og ilde. Men om de egentlige saa kaldte Lidelser er Talen nu ikke. I første Tilfælde, betragtet som vir-

Lænde, kan Mennesket uden Kjedsomhed længe ud-
 holde een og samme Tilstand. Ikke saa i det an-
 det. En Elsker af Musikken kan vel i sex Timer
 udholde at øve sig paa sit Instrument, men tør
 jeg dømmen af min indskrænkede Erfaring, kjeder
 enhver Concert, naar den varer over et Par Ti-
 mer, de fleste af Tilhørerne. At læse selv kunne
 vi vel i nogle Timer, men at høre til paa en An-
 dens Forelæsnings holde vi ikke længe ud. Nu er
 det vist, at vi aldrig ere mere passive, end naar
 vi ere ledige. Derfor er det saa vanskeligt at moe-
 re de Ledige. Derfor sagde et berømt fransk Fruen-
 timmer om sin Kongelige Elsker, at han ikke var
 amusable eller moerelig. Alting kjeder disse ørkesløse,
 og denne Kjedsomhed er det som gjør dem til strenge
 Dommere over Kunstens Skjønheder, til vrantne og
 knarvorne Bragere af alt det, som lettelig behager
 den arbeidsomme. Hvad er Uarsagen til de saa
 kaldte Stores tøjeløse Videnskab for Jagten? uden
 Tvivl denne, at da de fleste af deres Nydelsler ere
 blotte Forlystelser, som de vel endog tvinges til
 at tage Deel i, og deres Stilling saaledes er mere
 passiv end activ, saa kunne de dog iblandt ved
 Jagt, dette Krigens Billede, være virksomme og
 saaledes lindre denne Menneskets stærkeste og maa-
 ske eneste Geundrift. Om Spil gjelder det sam-
 me. Det beskæftiger os langt bedre end de flau-
 Samtaler, som strenge Moralister anbefale i deres

Sted. Spilleren arbejder, sammensætter, sammenligner, frygter og haaber, kort han er virksom og kjeder sig ikke, naar han forstaaer sit Spil. Men aldrig overbevises vi bedre om den Sandhed, at Virksomhed er Menneskets stærkeste Grunddrift, end ved at betragte Børneverdenen. Hvilket Barn vil ikke heller leege, og handle selv, end være blot Tilhører eller Tilskuer? Den store Kunst i Opdragelsen er at holde Børn idelig sysselsatte, at beskæftige deres Virksomhed, at lade dem handle selv. Derfor er det og de nyere Opdragelsesphilosofier have anbefalet den naturlige Methode, at begynde Børns Underviisning med Tegning, fordi de her handle selv; derfor er det jeg i Pestalozzis Methode ahner noget stort og naturligt, fordi han veed at sysselsætte sine Lærlinger saa vel, at de aldrig kjede sig, at de stedse i livelig Spil udvikle sig med og ved hverandre; derfor tør jeg og anbefale til enhver Menneskevens alvorlige Overvejelse en lille, men kjernefuld Afhandling af Heusinger: over Benyttelsen af den hos Børn saa virksomme Drift, at være beskæftiget. See vi ikke hvert Djæblig Beviser paa denne Barnets Virksomhed? Det river sit Korthuus ned, for igjen at bygge det op — det kaster sin Skilling bort, eller begraver den i Sandet, og den Beskæftigelse, at lede derefter, er dyrebare for Barnet, end den Fornøjelse at besidde den; det martrer Fluen og qvæler Fuglen, ikke for

at gjøre ondt, (thi Gud har skabt Mennesket godt) men for at virke. Det kjeber sig ved det lekkreste Bord, og iler til sin Top eller til sin Duffe. Det maler heller et heelt Ark over med alstensk Figurer, end det finder sig i længe at beskue den regelmæssigste Tegning. Her er ikke Stedet at drage noget videre Resultat af denne Erfaring, med Hensyn saavel paa Underviisningsmethoden, som paa Balget af Barnets Forlystelser; kun vilde jeg, saa godt det i Korthed lader sig gjøre, bestyrke den Sætning, at Mennesket er skabt til at handle, til at virke, til at arbejde, ja endog til Kamp, som egentlig er blot en fordoblet Handling. Derfor er Eensomhed saa sød for den der forstaaer at sysselsætte sig, og saa besværlig for den, der ikke forstaaer andet end den dyriske Kunst, at nyde. Derfor er den dyrkede lige skikket til Eensomhed og til Selskab, thi den der forstaaer at beskæftige sig selv, lærer og let at beskæftige andre. Deraf kunne vi og fatte Sandheden af en Talemaade, der ofte bruges, men sjelden begribes i sin fulde Styrke: at En er vorden stor i Modgangens Skole — thi hvad er Modgang andet for en kjel og ufordærvet Sjæl, end Veilighed til at udvikle sine Evner, og til at styrke sine Kræfter? Banen gjør desuden alting let, og de selv, som ere altid ulykkelige, sagde en af Alderdommens Bise, ere ikke ulykkelige meer.

Vi kunne nu maaskee besvare os det Spørgsmaal jeg nylig opkastede, hvoraf det kom, at vi med alle vore kunstige Nydelsler, med alle de Forlystelsesmidler vi have opsundet for vore ledige Timer, dog saa sjelden moere os, dog aa ofte kjede os under Glødens Maske. Aarsagen troer jeg er tildeels denne, at vore Nydelsler ere for passive, at vore Forlystelser ere for lidet beregnede efter den Virksomheds Aand, vi forgjæves stræbe at nedkue. Vi ere med eet Ord i vore Nydelsler snarere Sybariter, end Epikuræer. Sindets Fornøielser have vi kun lidet forstaaet at blande med vore selskabelige Forlystelser, og Legemet's Dvælsler finde ei engang Sted i vore Folkefester, om ellers vi have disse. De gamle forstode dette langt bedre. Jeg tillader mig for Kortheds Skyld blot at beraabe mig paa det 268de Blad i den patriotiske Tilskuer. Men en anden Aarsag, og maaskee i Ordenen den første, er denne, at vi neppe rigtigheden have studeret den Deel af vor Livsphilosophie, som angaaer vore Nydelsler. Vi skulde maaskee ellers have fundet, hvad der ved første Bjekast synes besynderligen paradox, at vi i Grunden nyde saa lidet, fordi vi nyde for meget, eller med andre Ord, at vi have saa liden sand Glæde i Livet, fordi vi jage saa meget efter Forlystelser, dens synlige Billeder. Mangen En, derom overbeviser os den daglige Erfaring, lever i lutter Udspreddelser og For-

lystelser og er aldrig fornøiet — og, omvendt, den som er hvad vi kalde hjerteglad, den som har sin Lyksalighed i sig selv (og hvor skulle vi ellers søge den) synes i Almindelighed kun lidet at bryde sig om Forlystelser. Vor megen Trang til Forlystelser er et uimodsigeligt Beviis paa vor Mangel af sand Lyksalighed. Men vi handle tit som taabelige Børn, vi plukke Blomsterne af Træerne og gaae derved glip af Frugterne, eller maaskee rettere, vi fremdrive ved tusindfold Kunster utidige Blomster, der ende med saftløse Frugter; eller og vi glemme at saae i vor egen Grund, og ville saae siden høste paa Andres. Er det at undre over, om vort Haab saa tit vorder skuffet?

Men hvad er Nydelse? og hvad er Arbeide? og hvad er Kjedsomhed? Jeg har saa tit nævnet disse Ord, at jeg for at forebygge al Mistolkning bør tilkjendegive, hvad jeg forstaaer dermed. Længe har jeg troet, at sand Dplysning var intet andet end Dydens og Lyksalighedens Grammatik — Længe har det forekommet mig, som at Dyden forholdt sig til den active eller virkende Deel af vort Væsen, ligesom Lyksaligheden forholder sig til den passive eller lidende Deel. Dyden bestaaer i at handle. Lyksaligheden i at føle. Som oftest ere disse tvende Ting vel samlede, men vi kunne tænke dem særskilte.

Med Nydelse forstaaer jeg da den behagelige Følelse, som ledsager en tilfredsstillt Nødvendighed. Den hungrige nyder i det han stiller sin Hunger; den tørstige nyder i det han lædsker sin Tørst; den mødige nyder i det han overlader sig til Hvile; den trætte nyder i Søvnens, ligesom den Elskende i den Elskedes Omfavnelse. Naturen har selv, som en kjerlig Moder, knyttet de sødeste Følelser til de Handlinger, der gaae ud paa Bedligholdelsen saa vel af os selv, som af vor Art. Men alle disse Nydelser ere sandfelige — vi have dem tilfælles med Dyrene, og saasnart vor Trang er tilfredsstillt, ophøre Nydelsen. Det ene Minut bringer den, det følgende Minut quæler den; og det varer en god Stund inden Trangen dertil kommer igjen. Dette overbeviser os paa nye om vor Sætning, at Mennesket er mere bestemt til at handle end til at nyde, thi Nydelses Øjeblikkene ere faa, og Arbeidstimerne ere mange. Ja uden foregaaende Arbeide kunne vi ikke engang siges at have Nydelser, i det mindste ikke at smage dem ret.

Men Nanden har og sine Nydelser og Hjertet har sine. Saa lidet disse i det daglige Liv synes at komme i Beregning, saa dyrebare ere de dog for hver den, der har forædlet sin Sjæl, og derhos lever i Fred med sin Fantasie. Alle disse Nydelser grunde sig paa den Brug, vi gjøre af det

nærværende Dieblif. Vi plukke, saa at sige, Minutets Blomster, uden at sørge for Fremtiden, uden at tænke paa Fortiden. Samvittigheden grunder sig paa den fremfarne Tid, og Haabet paa den tilkommende. Forsaavidt vi med Tilfredshed kunne skue tilbage paa vore suundne Dage, nyde vi den Sindsroe, der synes at være Marven af al sand Lyksalighed. Og forsaavidt vi gjennem Haabets Trylleglas skue fremad mod kommende Glæder, nyde vi Fremtiden. Jo flere af disse Nydelser vi kunne forene, desto fuldkomnere, og derhos desto sikrere er vor Lyksalighed. Forlystelser ere, om jeg saa maa udtrykke mig, Lyksalighedens Prydelser, og al! ikkun for ofte, intet mere end Sjedsomhedens Krykker. Ikkun de Nydelser, der oprinde af os selv, fortjene Navnet af Glæder.

(Fortsattes).

G. H. Olsen.

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles den 17de Junii førstkommende, da Hr. Pastor **D a v e l s** læser.

Borger = Bennen.

No. 24

Sextende Aargang.

Løverdagen den 16 Junii 1804.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Erykt hos M. Joh. Sebbelom,
i store Fiolstræde No. 218.

Arbeidsomhed alene gjør lykkelig.

(Fortsat. See No. 23).

Men Intet skaffer os saa mange Nydelser, Intet forener dem alle i saa skjon en Harmonie som Arbeide, der tilsidst ved Bane bliver til en uafbrudt Nydelse selv. Sa jeg tør paastaae, at vi endog uden at see hen til Frugten af vort Arbeide, uden at tage vor Tilflugt til Bane, der saa meget forsøder det, kunne ligesrem betragte det som en daglig Nydelse. Saa mange Gvner vi have, saa mange Nødvendigheder, have vi ogsaa

saar megen forskjellig Trang til at sysselsætte disse Eoener, saar mange Nydelser ved at tilfredsstille den derpaa grundede Viskelyst.

Beskæftigelse i Almindelighed er Anstrængelse af vore Kræfter til en vis Hensigt, — er denne Anstrængelse stor, og Hensigten alvorlig, da er det Arbeide; er en Anstrængelse derimod maadelig, og Hensigten blot Fornøielse, da er det Leg. Jo mindre Anstrængelsen er, jo flauere er i Almindelighed Beskæftigelsen, især for dem der ere vante til Forretninger. Mennesket er det eneste Dyr, der maa arbeide, og bestemte Forretninger eller Sysler ere i Almindelighed særdeles velgjørende for Alle. De styrke vore Kræfter, og vedligeholde vor Munterhed; de lede og styre vore Tilbøieligheder og udbrede et mildt Gjenskin af Rolighed og Glæde over vore ledige Timer. Dyrene arbeide ikke; de trælle, naar Mennesket bruger dem til sin Tjeneste; de ere dem ingen Hensigt bevidste ved deres Slæb og Slid. Og naar vi sige om Myren og Bienen at de arbeide, da tale vi blot figurligt. De følge blot deres Instinct, og kunne ikke ifølge deres Natur gjøre andet, end hvad de gjøre. Det er en Vnfs at see, hvor forlegen mangen En er med sin Tid, der ikke har Kaldsforretninger, og heller ikke forstaaer ved selvolgte Sysler at bruge og at nyde sit Liv. Det er vist nok,

figer Kant, en meget urigtig Forestilling, at om Adam og Eva vare bleve i Paradis, de da intet andet vilde gjøre, end fiddet sammen, sjunget arkadiske Sange, og betragtet Naturens Skjønhed. Kjedsomheden vilde vist i sliq en Stilling have martret dem, saavelsom alle Andre. Dpdragelsen er vist nok et Arbeide, men Dpdragelsen er et usfelt Arbeide, naar den ikke leder Dpdraglingerne til Arbeidsomhed. Denne Tilbøielighed til at arbeide, denne Moderdyd, som vi kalde Arbeidsomhed, vorder lidt efter lidt til Flid, stiger efterhaanden til Driftighed, til Stræbsomhed og Bindskibelighed. Og da Retfærdighed og Bindskibelighed ere Statens Grundpillere, saa indsees deraf let, hvor saare vigtigt det er, at Børn vænnes til at arbeide, og ikke forvæennes til at ansee Livet som en Leg. Livet bestaaer i Virksomhed, og Tugen bør siges at leve, uden den som virker. Bort Sjel er Virksomhedens Princip selv. Bort Legeme er skabt saaledes, at det taaler mere Arbeide, end Nydelse. Kjedsomhed, Uroe, Misfornoielse og Tungsendighed, ere de sædvanlige Følger af Sjælens eller Legemets alt for liden Virksomhed. O hvor sandt er det da ikke, at kun i Graven er Roe uden Kjedsomhed.

Kjedsomhed — Tydskernes Langeweile, og de Franskes ennui — hvorledes skulle vi beskrive

denne Gift for vor Lyksalighed? Saa meget er vel vist, at Kjedsomhed reiser sig af Mangel paa Beskæftigelse, ligesom Lede af for megen enten Beskæftigelse eller Nydelse. Naar intet Arbeide, ingen Beg, ingen Læsning eller Samtale udenfra; ingen Følelse, intet Tankespil indenfra beskæftige os, da kjede vi os, Tiden falder os lang, vi føle en Tomhed, som er ulidelig, en Ulyst, som vi mangle Ord til at udtrykke, en Flaahed, der ligner den Sæsnegs; naar derimod en Beskæftigelse vedholden for længe, eller for eensformigen, eller en Nydelse overstiger Maalet af vor Trang, da blive begge os modbydelige, vi fatte en Lede derfor, som i første Tilfælde ikkun endes ved Beg eller Afverling af Beskæftigelse og i sidste Tilfælde ved Maadehold og Arbeide. Saaledes ere vore fleste Selskaber kjedsommelige, fordi vor Trang til Virksomhed bliver der for lidet tilfredsfiller. Saaledes gabe vi ofte midt i de meest søgte Forlystelser, fordi vi savne Afverlinger eller Underholdning. Saaledes gjøre vi Undervisningen kjedsommelig for Børn, deels ved Uforstaaelighed, der hindrer deres Virksomhed, deels ved Mangel paa Afverling, og en pedantisk eensformighed, der tretter og udmatter deres Opmærksomhed. Vi anklage dem, og det er os selv vi skulle anklage. Saa meget er vel ogsaa vist i Henseende til denne trykkende og ængstende Besværlighed, hi

falde Kjedsomhed, der hos en vis Nation, endog ofte gaaer indtil Selvmord, at den i Almindelighed røber dyrkede Mennesker. Vi mærke ikke at Dyrene kjede sig. Den Dumme kjeder sig sjelden, men Tænkeren desto oftere. Dette kommer af den Tvang, hvormed han ofte indsnøres i et Lag af tomme og kjedsommelige Mennesker. Den Vilde kan sidde i hele Timer ved sin Angel uden at finde Tiden lang, og mange af vore Assamblee-Dukker ville vist ikke tilstaae at de kjede dem. Og ligesom Roden til al vor Lyksalighed er Smerte, saa kan og Kjedsomhed hos dyrkede Mennesker vorde en gavnlig Braad, der river dem løs af deres marterfulde Stilling, naar de kunne.

En fransk Dame paastod i et Selskab af Tydske, at de intet Ord havde, der svarede til de Franskes ennui. Man nævnte hende Pangerweile, hvilket hun kjendte. D, svarede hun, ennui er noget langt forskrækkeligere.

Hvem var i Verdens Dine lykkeligere, end den berømte Marquise Maintenon. I Henseende til alle qvindelige Fuldkommenheder, var hun Naturens Skjodebarn. I Henseende til udvortes Lykke var hun efter mangesold Gjenvordigheder opstegget til det højeste Urestrin paa Jorden. Scarrons Enke var blevet Ludvig den fjordendes Gemalinde. „Hvorfor kan jeg ikke, (saa skrev hun

i denne sin Dødsstønde til en af hendes yngre Veninder) hvorfor kan jeg ikke meddele Dem min Erfaring, hvorfor kan jeg ikke beskrive Dem den Kjedsomhed, der forfølger de Store, og den Møje, de maa anvende, for at faae Ende paa deres Lid." "Seer De ikke, at jeg næsten døer af Græmmelse midt i en Lykke, som de fleste holde for ubegribelig stor? Jeg har været ung og smuk; jeg har havt Fornøjelser; jeg har allevegne været elsket; jeg har tilbragt min modnere Alder i Selskab med dyrkede Folk; jeg har opnaaet Kongens Gunst, og jeg forsikrer Dem, at jeg smægter i en skrækkelig Tomhed."

Ved denne Leilighed erindrer jeg mig etsteds at have læst en Anekdot om en af Frankrigs berømte Mænd, under den samme Konge, ved Navn Pelisson. Indviklet i Finanzministerens Skjebne, hos hvem han var Sekretær, maatte han følge ham i Bastillen. Her brugte han sine mange ledige Timer til at udarbejde Forsvarsskrifter for hans Medfange. Hans rørende Veltalenhed, og hans dybe Indsigt i Statsfager røbede ham snart. Man fratog ham Blæk og Pen, og bevogtede ham nøjere. For at sysselsætte sig, maatte han tage til Tale med en kjedsommelig Biscayers Selskab, der intet forstod uden sin Lire. Derhos fandt han paa at gjøre en Edderkop tam, der havde spundet

sit Bæx for et Hul, hvorigjennem Dagen faldt ind i hans Fængsel. Han fangede Fluer, og lagde dem paa Randen af Hullet, da Biscayeren imidlertid spillede dertil paa sin Lire. Edderkoppen vænnede sig lidt efter lidt til denne Musik, og da Pelisson stedse lod det samme Stykke spille, naar han ønskede den skulde komme, og derhos lagde Fluerne alt længere og længere bort, bragte han det i nogle Maaneder saavidt, at Edderkoppen hentede sit Bytte paa hans Knæe. En Dag kom Guvernøren og med en spodsk Latter spurgte ham, hvormed han beskæftigede sig. Med en oprømt Mine fortalte Pelisson ham nu sin Tidsfordriv, hvormed han lod give det sædvanlige Tegn, da den tamme Edderkop kom løbende frem lige paa hans Haand. Guvernøren saae den, slængte den paa Jorden og traadte den ihjel. Ak, raabte Pelisson, De maatte heller have brækket min ene Arm over. Nu først følte han sig ulykkelig, og plaget af den ubarmhjertige Furie, vi kaldte Kjedsomhed. nu først ledte han forgjeves efter en Syffel, hvormed han kunde lindre Byrden af sin Tid.

Ulykkeligere heri var Helten i følgende Fortælling, som jeg endnu tillader mig at tilføje. Den er tagen af Gedickes bekjendte Engelske Læsebog for Begyndere, hvor den under No. 124 er overskrevet: "Den taknemmelige Søn." Her følger den:

Et ungt Menneske, Søn af en Skoflikker i en Bye ikke langt fra Madrid, kom efter at have gjort en betydelig Lykke i Amerika, tilbage til sit Fødeland med en stor Kapital, og nedsatte sig i Madrid som Verelerer. I hans Fraværelse talte hans Forældre ofte om ham, og bad indstændig til Himlen for hans Vel. Men Vereleren var og en retskaffen Søn, thi saasnart han havde bragt sine Sager i Orden, steg han til Hest, og reed alene til Byen. Klokkeren blev 10 om Aftenen inden han kom der, og den ærlige Skoflikker laae i en dyb Søvn ved Siden af hans Kone, da han bankede paa Døren. Lukker Døren op, raabte han, det er Jeres Søn Frands. Det kan I bilde Dodser ind, raabte Skoflikkeren til Gjensvar, i det han gneed sig i Dvinene. Gaae Pokker i Bold I Kjeltringer, her er Intet for Jer at bestille. Frands, om han ellers ikke er død, er nu i Amerika. Han er ikke længer der, svarte Verelereren, han er kommen tilbage, og det er ham, som nu taler med Jer. Lukker Døren op og modtager ham. Jakob, sagde Konen, lad os da staae op, for jeg troer virkelig det er Frands; mig synes jeg kjender hans Røst. Faderen sprang nu op af Sengen, og tændte et Lys; og Moderen fik Klæderne paa i en Hast og aabnede Døren. Hun saae stibt paa Frands, fløj ham derpaa med eet om Halsen og omarmede ham med den inderligste Omhed. Nu omfavnede og Jakob sin Søn, og alle tre svømmede i unævnelig Glæde.

(Fortsattes).

G. H. Olsen.

Kommissionen for Uæbladets Bestyrelse samles den 17de Junii forstkommende, da Hr. Pastor **P a v e l s** læser.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 25.

Sextende Aargang.

Løverbagen den 23 Junii 1804.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Siolstræde No. 218.

Arbeidsomhed alene gjør lykkelig.

(Fortsat. See No. 24).

Efter disse søde Henrykkelser, satte Frands sin Hest ind i Stalden, hvor han fandt en gammel Koe, Familiens eneste Tilflugt. Derpaa begyndte han med at fortælle om sin Reise og alle de Skatter han havde bragt hjem med sig. De Gamle hørte graadigen til, og enhver Omstændighed, endog den mindste, i hans Fortælling, gjorde et dybt Indtryk paa dem af Sorg eller Glæde. Da han havde endt sin Historie, tilbød han dem en Deel

af sin Formue, og bad hans Fader nu at høre op med at arbejde. Nei, min Søn, sagde Jakob, jeg holder for meget af min Haandtering, og kan ikke forlade den. Hvad, svarede Sønnen, er det nu ikke høj Tid at slaae Jer til Rolighed? Jeg forlanger ikke I skal leve hos mig i Madrid, jeg veed vel, I ikke vilde finde Emag i et Kjøbstæd-
 liv. Vælg Jer egen Levemaade, men giv Slip paa Jert haarde Arbeide, og lev Jeres øvrige Dage i Mag, og i Velstand. Moderen understøttede sin Søn, og Jakob gav efter. For at behage dig, Frands, sagde han, vil jeg ikke længer arbejde for andre, men vil blot flikke mine egne Skoe, og min Vens, Skolemesterens. Da de vare blevne enige, spiste Bankøren et Par blødsødne Ug, og lagde sig i Sengen til sine gamle Forældre med den hjertelige Glæde der kun føles af retskafne Børn. Næste Morgen leverede Bankøren sine Forældre en Pung med trehundrede Dukater og reiste igjen til Madrid; men hvor forundret blev han ikke, da han nogle Dage efter saae sin Fader komme. Velkommen min gode Fader, udbrød han, der er vel intet ondt paa Færde? Nei, min kjere Frands, svarte den ærlige Skoflikker, men jeg bringer Dig din Pung; tag den igjen, for jeg ønsker at leve ved min Haandtering, og jeg har været færdig at døe af Kjedsomhed lige siden jeg hørte op at arbejde.

Resultatet af disse Exempler og de foregaaende Strøtanker bliver dette, at vor Lyksalighed (vi maae nu definere den, som vi ville) berøer paa Tidens rigtige Anvendelse, og at Arbeide er den beste Maade at nyde Livet paa. For at være lykkelige maa der stedse mangle noget i vor Lykke, og denne Mangel avler en Trang, der kun tilfredsstilles ved Arbeide. Vi kunne ikke altid nyde efter dette Dros sædvanlige Bemærkelse, og der paa er dette det største Beviis, at den som altid vil nyde, nyder næsten aldrig. Bestandig at plukke Blomster vilde dog tilsidst kjede endog den største Blomsterelsker, og de der satte Lyksalighed i en uafbrudt Række af Nydelser ere just de ulyksaligste af alle. Nei! Mennesket skal kjøbe sine Nydelser med Arbeide; Nydelserne skulle kynde hans Idrætter men ikke qvæle dem. Sa Nydelser kunne ikke engang tænkes uden foregaaende Arbeide; det er kun den trætte, der nyder Sønnen, kun den hungerrige der nyder Maden, kun den Arbeidende, der nyder Hvilen; og kun den der bestiller noget alvorligt, der nyder sande og dybe Glæder. Den kjender kun lidt til det menneskelige Hjerte, der ikke veed at Alvor og sand Glæde ere Sødskende. Hvad Gud har sammensøiet skal intet Menneske adskille. Men intet har Skaberen sammensøiet med stærkere Baand, end Arbeide og Lyksalighed. Dette have og de skarpsindige Græker, saavidt jeg

troer, stræbt at udtrykke ved den skønne Mythe, at Makaria (saa kaldte de Lyksalighed) var en Datter af Herkules.

Vi kunne ikke altid nyde, sagde jeg, efter dette Ords sædvanlige Bemærkelse — men hvad! om Arbeidet, der, som Fornuft og Erfaring eenstemmigen bevidne, er det beste Middel til Nydelse, blev selv ved Banen til en Nydelse; om vi i vor stigende Forædling bragte det saavidt, at vore Kaldslysler bleve vore Yndlingslysler, at vor Pligt blev vor Lyst, og vor Dyd blev vor Lyksalighed! ja da først vilde vor megen Klogskab vorde sand Wiisdom, og maaskee den største Deel af vore Klager forsvinde. Men jeg iler tilbage til mit egentlige Emne, maaskee Fortsættelsen vil bestyrke Sandheden af denne mellemkommende Udsættelse.

Efter vor oekonomiske Chronologie, efter vor Inddeling af Døgnet, med Hensyn paa vort Liv og vort Held, havde vi kun fire Timer tilbage, dem Kjedsomhed muligen kunde faae Tag paa. Otte Timer gave vi Sønnen med Forberedelse og Tilgift; otte Timer anviste vi til Arbejde, til Stræbsomhed, til alvorlige Sysler, til Tidens nyttige Anvendelse, fort til alstensk Bindelskabelighed, der kroner sine Dyrfere med Sund-

hed, og Munterhed, med Hæder og Haab; otte blev altsaa tilbage, og det halve af disse gik med til vore daglige Nødvendigheder, til at underholde og pleie Legemet, til at varetage den fornødne Drøden for vore daglige Bequemmeligheder med videre. Saavidt finder jeg alle nogenlunde dyrkede Mellemkaars-Mennesker at være Eigemænd. Om de ganske udyrkede og elendige taler jeg ikke, thi saadanne bør ikke findes i nogen velindrettet Stat. Fyrsten sover vist ikke bedre end Forrideren; Riigmanden nyder vist ikke mere ved sine Sneese Retter, end Saugskæren ved sit Suul og Brød med sin gode Slurk dertil, den Lærde er vist ikke lykkeligere ved sit Pult, end Bonden bag sin Plov, eller Søemanden i Nerset, og den bemidlede Belystling der for et Syns Skyld har en Kone, som forbander ham, og Mædresser der plyndre ham, føler vist ikke større Henrykkelse i sin Elskedes Arme, end den stræbsomme Mellemkaarsmand ved at omfavne sin hulde og kjerlige Hjælperinde. Det kommer an paa hvem der best besørger sine Arbeidstimer, eller som en fransk Philosoph udtrykker sig, hvem der best udfylder det Mellemrum, som adskiller en tilfredsstillt Nødvendighed fra en tilstundende eller begyndende Nødvendighed. Dette Udtryk finder jeg meget simpelt og lyst. Vi have alle, som Mennesker, fælles natlige og daglige Nødvendigheder, der med-

tage det Halve af Døgnet; det er altsaa efter vor foregaaende Beregning det andet Halve af Døgnet, de 8 Arbejdstimer og de 4 Bederqvægeliestimer, hvis Anvendelse det kommer an paa, for at undgaae den fule Kjedsomhed og for at være saa lykkelig, som Mennesket omtrent kan vorde; Og i Henseende til disse Timer synes mig Helvetius (saa hedder den franske Philosoph jeg havde i Tankerne) har Ret naar han siger: Der ere 10 eller 12 Timer af Døgnet, hvori alle Mennesker, som ellers ere i Stand til at skaffe sig det Nødvendige, ere lige lykkelige. I Henseende til de øvrige 10 til 12 Timer, det er at sige, dem der adskille en tilfredsstillt Nødvendighed fra en tilstundende Nødvendighed, kunne de endnu omtrent nyde en og den samme Lyksalighed, hvis de kun ville bruge dem. Det beskæftigede Menneske, lægger han til, er det lykkelige Menneske. Og vi kunne tilføie: det beskæftigede Menneske er det alene, der føler disse Nødvendigheder saaledes som de bør føles, for at skaffe os Nydelse. Er ikke en af de sædvanlige Aarsager til saa mange Menneskers Brantenhed denne, at de aldrig ere ret hungrede, aldrig ret tørstige, aldrig ret trætte, Fort at de, som Hverdagspreget lyder, mangler Appetit. Fornøielse bestaaer just i Tilfredsstillelse

sen af en Lyst. Bæe altsaa den, der ingen Lyster har! og lykkelig derimod den, der arbejder og ved Arbeide daglig fornøyer sine Lyster, og daglig bereder sig Midler til at tilfredsstille dem. Om ham gjelder det sædvanlig, at han hverken har ret Tid til at være syg, eller til at have Griller..

Altsaa Arbeide! Jeg overlader det til Theologerne at forklare, hvorledes det Bud: „I dit Ansigtets Sveed skal du æde dit Brød,“ kan kaldes en Forbandelse for Menneskeslægten. Mig forekommer det at være den største Betsignelse. For dem altsaa, der for at leve behøve at arbejde, for dem der have bestemte Forretninger, og fastsatte Syssler, for Haandværkeren, Embedsmanden, Agerdyrkeren, og alle dem der æde deres Brød i deres Ansigtets Sveed, behøve vi ikke at give Anvisning til Lyksalighed og Regler imod Kjedsomhed, af dem skulle vi heller lære. De finde snarere Tiden for kort end for lang; de vilde vist heller, om det var muligt, kjøbe Tid, end betale for at skilles ved den de have. Lad end deres Arbeide stundom være eensformigt (Skjønt Eensformighed finder mere Sted i Nydelser end i Handlinger) Vanen vil gjøre det behageligt. For dem er Søndagen en sand Hvi-

les; og Glædesdag, der ellers for saa mange ørkesløse Velstandsfolk er bitterlig lang og kjedelig. For dem er den blotte Afspændelse af et gavnligt Nag en sand Bederqvægelse, og dette Nag selv, om vi ville kalde det saa, er ved en lang Bane blevet dem en Nødvendighed, der ej alene leder til virkelige Nydelse, men og i det den ideligen tilfredsstillers, vorder en idelig Nydelse selv.

(Fortsættes).

G. H. Olsen.

Borger = Bennen.

No. 26.

Sextende Aargang.

Løverdagen den 30 Junii 1804.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Erykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolstræde No. 218.

Arbeidsomhed alene gjør lykkelig.

(Fortsat. See No. 25).

Banen, siger Ordsproget, er den anden Natur. Ulykker selv tabe ved lang Bane deres Braad; Smerte hører ved Bane op at være Smerte; Modgang vorder ved Bane Dvelse for den Daadfulde, og Banen er det, der forvandler Arbeide til Lyst og til Leg. Kilden til den sande Glæde rinder i os selv, i vor egen Barm, men det er ved uophørligt Arbeide at denne Kilde holdes i stadigt Spring, at den luttres og rinder bestandig, eller

rettere, denne Kildes Navn selv er det store Ord, Arbeidsomhed, eller Arbeidsvane. Spartanens kosteligste Spise var den saakaldte sorte Suppe. En Konge af Pontus var saa nysgjerrig at ville smage den og kjøbte sig desaaarsag en spartansk Kok. Neppe havde han faaet den Suppe i Munden før han spyttede den ud. Det undrer mig ikke, sagde Koken, der feiler en Ting, som Du ikke har efterkommet; før man spiser denne Suppe, maa man have badet sig i Eurotas. Hvad Eurotas var for Spartanerne, er Arbeidsomhed for alle dyrkede Mennesker. Det som i Førstningen var en Byrde, bliver ved Banen til et let Arbeide, og tilsidst til en kjær Syffel. Spillerens Glæde ved Kortet, Kaffedrikkerens Nydelse ved Kaffebordet, Tobaksrøgerens Noerskab ved hans Pibe grunder sig blot paa Bane. For ufordærvede Børn er Kortspil en Uting, Kaffe en Plage, Tobak en Gift. Hvor mangen en Musernes-Indling maa ikke for det daglige Brøds Skyld trælle, som man kalder det i Akter og Protokoller, og saa tør og led denne Bestilling i Førstningen forekom ham, saa uundværlig er den tilsidst bleven ham ved Banen, ja dette kan gaae saavidt, at endog udmærkede Digtere, (og hvad er sødere end Poesie?) have saaledes fattet ej alene Eigegyldighed, men endog Afsmag for al poetisk Litteratur. Vi kunne ikke nok gjentage det, Arbeide bliver ved Bane saa let, og

saa behageligt, at det endog tilsidst vorder Nødvendighed for Mennesket. Med hvilken Begjerlighed higer ikke Videnskabsmanden fra den ørkesløse Selskabsal til sin vante Pult, og Embedsmanden til sin Arbeidsstue? For dem der intet andet have at bestille, er Jagt og Spil et Arbeide hvormed de dræbe deres Tid, og til hvilken gyselig Hvide veed vi ikke alle, at vore Videnskaber for disse Beskæftigelser kunne ved Banen stige? Theatret selv, som jeg anseer for Dronningen blandt alle saa kaldte Forlystelser, see vi ikke at det i Tiden vorder smagløst for dem der selv ere vante til at handle. Naar kun Arbeidet ikke er overspændt, da bliver det ved Banen tilsidst baade let og behageligt, det bliver til Trang og til Nødvendighed, og den sande og virkelige Fornøjelse er altid en Nødvendigheds Tilfredsstillelse. Kun altsaa Mod til at begynde Noget! Vel begyndt, lyder Ordsproget, er halv fuldt endt; og Banen vil krydre enhver Syffel med Glædet ukjendte for alle dem, der har valgt sig andre Syller. Staaer det altsaa i vor egen Magt at vælge en Leveart, da bør vi stedse vælge den, som vor Fornuft erklærer at være den fortrinligste. Vælg det beste, sagde Pythagoras, Banen vil gjøre det til det kjæreste. Have derimod Andre valgt for os, eller har Nødvendigheden sat os i en Stilling, der ikke smigrer vor Tilbøielighed, Banen vil dog med Tiden gjøre os samme behagelig. For

nufften er i Mennesket det evige, og aldrig kunne vi tvinge Fornufften til i Tidens Længde at gaae over paa Tilbøielighedens Side, men tvertimod Tilbøieligheden vil med Tiden gaae over til Fornufften, som Herkules til Dyden. Naar vi derhos erindre os, at Dyden selv er en lang Bane, at Lyksalighed for det meste er blot en Færdighed i at vedligeholde sin Tilfredshed og sin Sindssroe, da begribe vi det, hvor frugtbar denne Betragtning over Banens Magt kan vorde for Opdragelsen. Bane oprinder af Færdigheder, men Færdigheder tilveiebringes ved Øvelser. Var det ikke dette Middel en Franklin selv betjente sig af for at erhverve sig de Dyder, som han ved sin fortsatte Selvprøvelse opdagede, at han manglede. Mærkede han f. Ex. at han ved Slæb og Grublerie henfaldt til en vis overdreven Alvorlighed — strax foretog han sig i en Maaned eller længer at dyrke den modsatte Dyd: Blidhed og et oprømt Væsen. Med denne Betragtning begyndte han sin Morgenstund, under denne Øvelse fortsatte han sit Dagsarbeide, og blev tilsidst hvad han ønskede at blive. Følte han en anden Gang, at han forfaldt til Dorstthed, til Eigegyldighed, til den sjeledræbende Fortvivlelse om Menneskets stigende Forædling; strax samlede han sine Kræfter, fordoblede sit Arbeide, opvarmede ved alle mulige Betragt-

ninger og Dvæler sin Tver, og naaede ved fortsatte Bestræbelser sit Maal.

Vi vende nu igjen tilbage til vor Tidbregning. Vi blev i vore Betragtninger staaende ved de 4 Bederqvægelsestimer for de arbejdende Mennesker. I Almindelighed bør enhver, efter sin særegne Stilling og Stemning, sørge for sit Moerskab og sin Tidssfordriv, og jeg kjender ingen ubehageligere Egoister, end dem der vilde paatvinge Andre deres egen Methode at fornøie sig paa. Vi have Kortspil, og Samtaler; Bøger og Spadsere-gange; Bennelaug og Selskabskredse; Naturens og Kunstens Skatte; huslige Glæder og offentlige Forlystelser, og saa meget andet, som her just ikke er Sted til at omtale. Kun maatte jeg spørge, om der i Henseende til vort Forlystelsespolitie, er sørgt nok for den store Hob? Er vore Kjeldere og Kroehuse altid de ønskeligste Opholdssteder for den trætte Haandværksmand, og den mødige Daglønner? Kunne da disse, og bør de ikke høves til ædelere Nydelser? og hvad gjøre vi for vore Tjenestefolk, der i Almindelighed ikke have Familiegæderne at tyie til, der dog som oftest falde i de førstnævntes Lod? og Søndagen, deres eneste Hviledag, hvorledes er denne Dag udbruset for at vorde dem en sand Glædes- og Hviledag? have vi Husbibliotheker, som jeg troer kunde bidrage noget til dette Maal? Have vi Skuepladse, hvor disse Klæs-

fer ogsaa engang iblandt kunde sanke et Glædesaar, der med Tiden vilde spire frem til mangefold Forædning? Have vi luftige, og skjønne Spadseregninger i Nærheden, hvor det ene glæde Ansigt kunde møde det andet? Have vi Kunst- og Modelsamlinger, hvorved deres Smag kunde opdrages, og deres Følelse ledes og berigtiges? Have vi Forelæsninger eller Folkeskrifter beregnede efter deres Fattene og Underholdning? Jeg forlanger ingen Saturnalier, men en Tænkemaade, der gjør slikt Gøglerie overflødig; og af denne vilde maaskee udklækkes sande Familiefester. Smidlertid er det en Lykke for den lavere Arbeidsklasse, at den ikke trænger til mange Forlystelser — men et muntert Folk er dog det skjønneste Skuespil paa Jorden, og et muntert Folk er altid det arbeidsomste, det kjæreste, og det bedste.

For at være lykkelige skulle vi altsaa, som jeg nu troer at have bevist, arbejde, vi skulle stræbe at opfylde vort Livsrum med gavnlige Daad, eller anvende Tiden, og for at anvende Tiden skulle vi inddele den. De som nu behøve al deres Tid, eller næsten al deres Tid, for at bestride deres Nød-tørftigheder, for dem behøves denne Inddeling vel mindre. De have ikke synderlig Tid tilovers, og sjelden hører man af dem det Spørgsmaal: hvormed skulle vi fordrive Tiden? Men for de mange andre arbejdsløse, for ei at sige ørkesløse Mennesker, der klage over Tidens Længde, vover jeg endnu til Beslutning at nedskrive nogle faa Bemærkninger.

Altsaa om Tidens Anvendelse i Almindelighed for alle dem, som have Tid nok til at raade over. Vi klage alle over Livets Korthed, og dog handle vi saa ofte, som om vi aldrig kunde faae Ende derpaa. Om enhver af os, blot een Uge igjennem, ærligen nedskrev, hvorledes han havde anvendt sin

Lid, hvor tit han havde kjæbet sig af Mangel paa Beskæftigelse, hvor tit han havde spildt Tiden med at gjøre det han ikke burde gjort, eller med at gjøre noget langt andet end hvad han egentligst burde have gjort, vi vilde da best vorde overbeviste om, at de fleste af vore Dimer hverken have været opfyldte med gavnlig Tid, eller med sand Fornøielse. Og dette kalder jeg ikke at leve. — En Kalif, Abdulraman af Navn, lod ved sin tilstundende Død paa sin Gravsteen sætte følgende Indskrift: Jeg har i halvtredstindstyve Aar regjeret i Overflødighed, misundt af Venner og frygtet af Fjender, men i denne Række af Aar tæller jeg kun fjorten Dage hvori jeg har levet.

Slig en Gravskrift er ligesaa lærerig, som sorgelig. Jeg vilde da raade den, der finder Tiden lang, og Kjedsomhed bitter nok for at ønske sig en bedre Skjebne, først og fornemmelig at paalægge sig et vist Arbejde, visse bestemte Forretninger, dem han udøvede i en vis bestemt Tid af Dagen. Skoletiden er i Grunden Menneskets lykkeligste Alder, og en af Hovedaarsagerne er denne, at Tiden, efter en nøiagtig Inddeling, bliver ordentlig anvendt og brugt. Vor første Opdragelse i Skolen er dog egentlig kun en Forberedelse til den sidste Opdragelse, vi give os selv i Verden. Hvorfor beholde vi ikke det gode, det hensigtsmæssige af de Regler vi have fulgt i vor første Skolegang, for ligeledes ved dem at vejlede os i vor sidste? Bort hele Liv kunne vi med rette ansee som en Skolegang, en fortsat Opdragelse, en Forberedelse til Noget bedre og fuldkomnere. En Kjøphest er dyr at føde, og altsaa kan det ikke lettelig falde mig ind, at tilraade Noget for Tidsfordriv at samle paa Bøger, eller Medailler, Kobberer eller Malerier. En overdreven Lyst til flige Ting, pleier man at kalde en Drm — men at nære en Drm er

vist ikke at sørge for sin Dyb eller sin Lyksalighed. Det er og ikkun Gaa, der kunne tilfredsstille denne Drøm, og hos disse Gaa fortjener dette Moerskab sjelden saa haarot et Navn. Nei, det Arbeide jeg tilraader, er af den Natur, at enhver i Almindelighed kan bestride det. De selskabelige Dyrer aabne her en hvid Mark — vor egen Forædling en skjøn og kostelig Have. Hvad kan et Menneſte, et dyrket Menneſte — og dyrkede burde dog De være, der ei behøve at bruge Tiden til at sørge for Livets Dphold — hvad kan saadant et Menneſte ikke udrette naar han vil? og hvor meget finder han ikke at udrette, naar han vil alt hvad han bør? Vore Forhold i Livet ere saa mange, at den der vil fyldestgjøre ethvert Krav af disse forskjellige Forhold, snarere vil finde Tiden utilstrækkelig end overflødig. Neppe kunne vi i Syslernes Hvirvel finde Stunder til de gavnlige Repetitioner, der holde os paa vor engang vundne Standpunkt. End om vi ville gaae videre, om vi hver Dag ville lægge Noget til, lad os adspørge vore Dagbøger, vore Regnskabsbøger i Henseende til vore Fritimmers Anvendelse, hvor lidet vi da gaae frem i hele Aar; skjønt den der bringer Orden ind i sin Tid har Tid til meget, om ikke til Alt. Og da hvor styrkende er det ikke hver Aften at kunne slutte Regnskabet med sig selv, og med den søde Bevidsthed om en velfortjent Hvile at kunne forene Haabet om den tilstundende frydelige Morgen? Enhver forsvunden Dags Aand, siger Young, svæver omkring os ved vort Natteleie, og truer ad os som en Furie, — eller smiler til os som en Engel.

G. H. Olsen.

Professor.

Borger = Venner.

No. 27.

Sextende Aargang.

Løverdagen den 7de Julii 1804.

Forlagt af Understøttelses - Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolstræde No. 218.

Det Lette og det Vanskelige.

To Vers, jeg nylig læste hos den tydske Digter Rosengarten, syntes mig, trods deres paradore Udseende, at indeholde saa megen og vigtig Sandhed, at jeg strax besluttede engang at fylde nogle Nummere i Borgervennen med en Commentar derover, for efter Gode at gjøre hiin ofte miskjendte Sandhed ret indlysende. Versene lyde saa:

Gutes thun ist leicht, und Großes leisten
noch leichter;

Eins nur ist noth, und ist schwer: stand-
haft das Böse verschmähn. *)

*) Jeg forudsætter hos enhver af mine Læsere saa megen Kundskab i det tydske Sprog, at de

Paradox klinge de, som sagt; thi, overalt indpræntes jo Sædelærerne, at det ikke er nok, at afholde sig fra det Onde, at man ogsaa maa gjøre det Gode; derved synes de jo at tilkjendegive, at dette er vanskeligere end hiint, at der til ædel Daads Udvøelse fordres større Kraft og Mod og Selvfornægtelse end til Afhold fra umoralisk Handling. Og dette er det just, Digteren benægter: „At gjøre det Gode er let, at modstaae det Onde med Standhaftighed kun det er vanskeligt.“ Og saa oven i Kjøbet til den underlige Paastand: Gutes thun ist leicht sôjes en endnu underligere: Großes leisten ist leichter. Just det Store, det, Samtid og Efterverden, Medborgere og Fremmede eenes om at beundre, medens det Gode blot finder Bifald og Roes i den Kreds, hvor det øves — det skulde være det allerletteste? De Mænd, der blandt sildigste Slægter nævnes som Mønstre paa Heltemod, Fædrelandskjerlighed, Resignation, Selvoopofrelse o. d. l., deres ophøjede Daad skulde falde dem lettere end de simple huuslige og borgerlige Dyder, Manden øvede i Stilhed, ubemærket og uhædret? Hvilken Urimelighed! — Det synes

forstaae disse to lette Vers. Oversætte dem i samme Stavelsemaal tiltroer jeg mig ikke Evne til, og at give dem paa Prosa eller i rimede Vers var at betage dem deres syndige Korthed.

vel saa; og dog, skulde ikke ogsaa her, som ellers ofte hændes, Skindet kunne bedrage os? Lader os see!

Gutes thun ist leicht, hedder det da først. Dette kan naturligtviis ikke forstaaes saaledes, at enhver Dyd for ethvert Menneske er let at øve, at selv det moralske fordærvede Menneske uden Evang eller Selvfornægtelse vil kunne udføre hvilken som helst god Handling, der gives ham Lejlighed til, at det er let for Gnieren at være velgjørende, for Drankeren og Bøllystlingen at være arbejdsom, for den blodtørstige Tyran at være venlig og human i Tale og Adfærd. Var dette Digterens Mening, der kunde da Ingen nægte, han jo havde sagt en stor Absurditet. Ikke engang dette vil han sige, at der til at øve en god Handling, selv hos Mennesket af ædle Grundfætninger aldeles ingen Selvfornægtelse behøves. Ogsaa det maa tilstaaes, at Dydens og Menneskehedens oprigtigste Ven, stundum føler en indvortes Modstand, som det koster ham megen Evang at overvinde, selv naar det gielder om, at opfylde en erkjendt og hellig Pligt. Og det kan tilstaaes, uden at hiin Paastand: Gutes thun ist leicht, der ved i ringeste Maade svækkes. Meeningen er den: Mennesket, hvis Standhaftighed i at modstaae det Onde endnu ikke er sat paa Prøve, har saa mange Bevæggrunde og Opmuntringer til at gjøre det man kalder Godt; eller, med andre Ord, at op-

fylde sin Pligt, der er saa meget inden i og udenfor ham, tillokkende for Sands og Hierte. saa mangen Nydelse i det nærværende Djeblig og saa skjøn Udsigt i Fremtiden, der tilskynder ham, at Udsørelsen af den efter Verdens Dom bedste Handling i Menneſkekjenderens og i hans egne, den bestedne Selvkjenders, Dine maa synes saare let. Exempler ville bedst oplyse det. Drengen og Ynglingen, der ved stadig Flid gjorde udmærket Fremgang i den Kunst, den Videnskab de opofrede dem til, nyde overalt Ro og Hæder. Præmier i Skolen, offentlig Berømmelse ved Universitetet tildeles dem, og de fremstilles saaledes som Mønstre for deres Jevnaldrende, der altsaa efter kyndige Dommeres Vidnesbyrd ej kunne sættes ved Siden af dem. Disse Dreng og Ynglinge have da unægteligen gjort noget Godt. Deres Ungdoms Tid have de anvendt saaledes som den burde anvendes. Alt, maaskee endog mere end hvad der strængeligen kunde fordres af dem, have de præsteret. Men et Spørgsmaal bliver det endnu: Er dette Arbejde faldet dem vanskeligt? og det maa nok i de fleste Tilfælde benægtes. Af de Ynglinge, der vise udmærket Flid og gøre sielden Fremgang, er neppe een blandt ti, som jo ved tilfældige Omstændigheder fandt Vejen banet for sig. Har han decideret Talent, eller uimodstaaelig Lyft til det Arbejde han foretager eller endog begge Dele, — og uden i det

mindste et af disse Requisiter gøres fielden udmærket Fremgang — det kan da ikke koste ham megen Selvfornægtelse at anvende Flid, stor Anstrængelse at gøre sig fortjent til Hæder og Belønning. Føje sig endvidere de udvortes Omstændigheder efter ham, har han formuende, omhyggelige, liberaltænkende Forældre, der ingen Møje eller Omkostning spare for at tilfredsstille Sønnens Lærelyst og uddanne hans Talent, er der i hans Fædreland, maaskee endog paa hans Fødested, ypperlige Underviisningsanstalter, hvor Lejlighed til at vorde Alt hvad han kan vorde i sin nærværende Stilling, af sig selv frembyder sig, hvad har han da for Banffeligheder at overvinde? Har han saa endda, hvad Unglingen af Fyrighed og Talent fielden savner, megen Vresfølelse; seer han, hvad gierne er Tilfældet med saadan en, fremad og standser ej ved det nærværende Djeblif; da er den Hæder, den Belønning, han ved sin Flid kan haabe, ham en ny Opmuntring, der letter ham Arbejdet. Først Præmien i Skolen, saa Indkaldelsen og de gode Karakterer ved Universitetet, siden den reellere Hæder og Belønning ved Forfatterroes, ved en ærefuld Titel, ved et indbringende Embede, alt dette virker og maa virke paa ham, uden at han derfor er foragtelig Egoist. Og naar han nu staaer paa Grændsen af Unglings og Manddomsalderen, kronet med fortjent Hæder, naar det Almindeliges Dom og hans

egen Selvfølelse tilfiger ham, at han anvendte Ungdomsdagene vel, tilhviſter dog en indvortes Stemme ham: Ja, det er ſandt; men Roſegarten har dog Ret: Gutes thun iſt leicht.

Endnu et Exempel. Velgjørenhed regnes almindeligen og med Føje blandt Menneſkets nypperſte Dyder. Den der gierne og ofte giver Almisse eller paa anden Maade afhielper den Fattiges Nød paa kortere eller længere Tid kaldes overalt en ædel Menneſkeven, det ſkjønneſte Hædersnavn, der kan tildeles ham. Bevare mig Gud fra at ville forringe hos nogen af mine Læsere Troen paa Menneſkedyd, ved at gjøre Velgjørerens Udkomſt til hiint Navn tvivlsom. Sandt, den letſindige Forøder kan ej gjøre Fordring derpaa, der med ſamme Egegyl-dighed henſlænger Dirigsdalersſedlen i en Fattigbøſſe, ſom Halvhundrederigsdalers Sedlen paa et Kort, hvis Navn præderer ſmukt i en Kollektbog for Nvæſtede og Brandlidte, men ikke nær ſaa hæderligt i Trakteurens og Kræmmerens og Hyrekudſkens Contrabøger. Ufgiort grundet er ej heller dens Paaſtand paa Navn af Menneſkeven, der, ſaalænge han lever, nyder og bruger ſine Midler ſelv uden at give de Trængende en Skjærv, men derimod ved ſin Død efterlader dem betydelige Kapitaler. Naar man ſelv ikke længer kan gjøre Brug af ſine Ejendomme, koſter det ikke ſtørre Selvfornægtelſe at teſtamentere dem til Fattige end at ef-

terlade dem til sine Børn. Har man nu ingen Livsarvinger, har man Vaarsørende, som man ikke kan lide eller som intet behøve, og man lader bygge Hospitaller og Fattighuse for de Penge, man selv benyttede sig af saa længe man kunde; med Hensyn paa Følgerne bliver det altid en god Handling, men dens moralske Værd er og bliver tvetydig. Den samme Egoisme, der gjorde ham til Gnier i levende Live, kan maaskee gjøre ham til Belgjører i Dødsstunden. For disse godt Folk maa da rigtig nok Belgjørenhed være saa meget let, at der ej behøves nogen Commentar over hiint tydske Vers for at bevise det. Den derimod, som ej har egentlig Overflod af Penge eller Penges Værd, som aldeles ikke er forlegen med sine Midler eller Indkomster, men gjerne kunde anvende end flere, om han havde dem, paa sin Bequemmelighed og Forlystelse, der ej heller er en ufølsom Foragter af Livets Glæder, vil gjerne spise godt, boe godt, tage Deel i Forlystelser der koste Penge o. s. v., men som med alt dette aldrig lader en Fattig gaae utrøstet eller ubiulpen fra sin Dør, vægrer sig aldrig ved at bidrage efter Gode mindre og større Summer, naar Hielp indsamles til en Forsørgelsesanstalt eller til uheldige Individuer, virker med uegennyttig Over som umiddelbar Belgjører og som Talsmand hos Andre for at lindre Huusarmes Nød, ophielpe den forarmede Borger saa han igien kan fortjene

Brødet for sig og sine — og som gjør alt dette uden Støj og Pral, uden ydmygende Prætensioner paa dem han gjør vel imod; ham tør man vel kalde Menneskeven, og hans egen Selvfølelse tilfiger ham at han er det. Handlingerne, han udøver, ere gode. Men er deres Udøvelse ogsaa vanskelig? Det troer jeg ikke. Med besværlige Opofrelser er dog saadan Beldaad sielden forenet. Den, som intet har tilovers, giver i Almindelighed intet, det er at sige: man sælger ikke gierne sine Ejendomme, indskrænker sig ikke gierne til Livets første Fornødenheder for at give Almisse. „Seg har intet,“ kan man med Sandhed sige og siger man i Almindelighed, naar man i saadanne Omstændigheder anraabes om Hielp. Man har altsaa Pengene, og kan uden føleligt Savn undvære dem, ellers giver man intet. „Men de Penge kunde man lagt hen i sit Skatol, kunde man sat paa Rente, kunde man taget paa Maskerade eller kjørt i Dyrehaven for“ — Vist kunde man — „Og nu giver man dem bort til Mennesker, af hvem man aldrig kan vente Giengjæld; er dette ikke et Offer? hører der ikke Selvfornægtelse til at bringe det?“ — Det maa i det mindste undersøges.

(Fortsættes).

E. P a v e l s,

Præst til Nikolai Menighed.

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles den 22de Julii; Hr. Kapt. Abrahamson læser.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 28.

Sextende Aargang.

Løverdagen den 14de Julii 1804.

Forlagt af Understøttelses - Selskabet,

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Njolsstræde No. 218.

Det Lette og det Vanskelige.

(Fortsat. See No. 27).

Jeg vil ikke tale om, at undertiden selv de bedre Mennesker give Almisse af samme Grund, som vor Religionsstifters Disciple angave, da de bade for den cananæiske Kvinde; for at blive de Trængendes Paahæng quit; og at ved gavmilde Subskriptioner til velgjørende Hensigts Fremme, Vrefjærhed og Blusel ved at synes fattigere eller farrigere end Andre af lige Stand og Kaar ofte spiller en ej ubetydelig Rolle. Jeg forudsætter ene Menneskekierlighed som den herskende Følelse i Giverens Siel.

Men er da denne Følelse saa fremmed for den menneskelige Natur, at man først efter lang indvortes Kamp kan nære og yttre den? Bist nok ikke; tværtimod den er indplantet deri. Vilde ellers vore smaa Børn være saa redbonne til uden Opfordring at dele deres Mad, deres Legetøj med Enhver, de holde af, stundom endog med vildfremmede Mennesker? Naar nu denne saa naturlige Følelse — jeg vil ikke engang sige næredes — naar den blot ikke kvaltes af Opdragere og Lærere, Barnet vil da ved de tiltagende Aar snart blive opmærksomt paa de virkelige Nødlidende og dem som ville ansees for at være det. Synet af menneskelig Glendighed vil røre det unge Hierte; det vil føle Trang til at lindre den, og naar Evne ikke mangler, det er da meget lettere at tilfredsstille end at undertrykke denne. Det er en Satire paa Menneskeheden, som den ikke fortjener, at gjøre store Ophevelser over enhver Begjærning der øves. At den Taknemmelige i sit rørte Hiertes glade Enthusiasme sætter høj Pris derpaa og storligen berømmer den er billigt og begribeligt. Men den koldere Sagttager vanærer sig selv og nedværdiger den menneskelige Natur, naar han opløfter til Skyerne en Handling som i egentlig Forstand er Pligt og endda en let, behagelig Pligt. For ethvert ufordærvet Menneske, der ikke er Phlegmatiker i fielden Grad, er det pinefuldt at see andre lide, medfører det en sandselig blid

Fornemmelse at see den Lidende hiulpen. Større og stærkere vorder denne Fornemmelse, naar han selv er Hielperen. Den der gaaer ligesaa glad fra en Gjæstebudsal som fra det Sted hvor han afdørrede en ulykkelig Families Taarer, har allerede gjort et Par Skridt fremad paa den brede Vej, som fører til Fordærvelse. Og nu den Reddedes Tak, naar han kjender sin Belgjører: den Tanke, at man har oprejst sig et varigt Minde i et eller flere erkjendtlige Menneskehjerner: selv den Bevidsthed, at om man lønnes med Utaknemmelighed, man dog havde fortjent en bedre Løn, alt dette bidrager til at forsøge Letheden og Behageligheden i den Veldaad, man opfordres til. Og nu alt tilfammentaget: Man har noget at give af; man søger sig drevet hen til den Lidende ved en uvilkaarlig Sympathie, indplantet af ham:

der bandt med en harmonisk Kjæde
 hver Broder til sin Broders Sjel,
 gav Ynkshed mod dem som græde
 og Attraae til at gjøre vel;

man bereder sig, ved at lindre Brøders Elendighed, en af Jordens skjønneste Glæder; man indhøster Tak og Betsignelser, sandsynligviis og eet eller flere Menneskers inderlige, varige Hengivenhed; man nyder endelig et heelt Liv igjennem den skjønne Bevidsthed at have handlet vel — Skulde der endnu være mange Belgjørere paa Jorden, der torde

fremtræde og sige: Det er usandt hvad Digterent paastaer: Gutes thun ist leicht. —

Hvad der er Tilfældet med Ungdomsflid og Belgjørenhed er det unægteligen og med enhver anden god Handling, Mennesket ved Naturdrift, eller ved udvortes Omstændigheder opmuntres til: den er let at udøve. Vejen til moralsk Forædling er trang og møjsom, sige alle Cædelærere, og de have Ret, da det Gode et Menneske gjør, ufristet af det Onde, kun er et lidet, ubetydeligt Skridt til moralsk Forædling. Denne opnaaes kun der, hvor der er Fristelser at modstaae og overvinde; og det er just dette, Rosegarten erklærer for vanskeligt. Men hine gode Handlinger, som ingen Selvfornægtelse koste, ere ofte de, der tilbrage sig meest Opmærksomhed og Bifald. Til vor indvortes Kamp med Lidensskaberne have vi ingen Vidner, den gaaer ubemærket af, og maaskee Ingen eller i det højeste een vort Hjertes nøjeste Fortrolige veed hvor meget den koster os; vor udvortes Daad derimod, vor Flid, vor Belgjørenhed o. s. v. øves for Verdens Dine. Det er efter den man dømmes os at være udmærkede Ynglinge og Mænd, og den er det just, som det falder os allerlettest at udøve.

„Ja lad os endog tilstaae dette,“ vil man sige, „men hvorledes vil Digteren eller du i hans Navn forsvare den langt værre Paradox: Gropes

leisten ist leichter? Ut udøve en stor Hand-
 ling skulde være lettere end at udøve en god?"
 Uden Tvivl! dog, vel at mærke, ikke for Enhver;
 kun for dem, der ere saaledes organiserede, at de
 kunne gjøre hvad man kalder store Handlinger.
 For Mennesket af svækket Begeme, sløv Mand og
 koldt, forstemt Hierte er det hverken let eller van-
 skeligt at udrette noget Stort, det er ham aldeles
 umueligt. Ikke engang det simple, for Nesten gode
 og i sin Kreds hæderlige Hverdagsmenneske vil
 være i Stand dertil med mindre en synderlig Om-
 stændighed henkaster en Gnist i hans Sjæl, der i
 eet Djeblisk oppustes til høj Flamme og i det føl-
 gende slukkes. De egentligen til stor Daad oplagte
 Mennesker maa Naturen og deres første Ungdoms-
 dannelse have beredt dertil. Det gode Menneske
 maa tildeels danne sig selv, stor vorder ingen med
 mindre han fra Fødselen havde Anlæg og ved ud-
 vortes Omstændigheder Opmuntring dertil. Den
 flittige Yngling, den velgjørende Mand ere udsatte
 for Fristelser, og det er kun for saavidt disse und-
 gaaes eller ere saa ubetydelige, at man uden Van-
 skelighed kan modstaae dem, at deres Glid og Vel-
 gjørenhed kan kaldes let. Den derimod, som gien-
 nemvarmedes af den højere Guddomsild, der op-
 flammer Mennesket til Storværk, kjender ingen Fri-
 stelse, som han kan værdige et Djeblisks Opmærk-
 somhed, Bjerget er for ham en Due, den milelan-

ge Sæe en smal Grøvt, som han i et Skridt kan overstige. — Hiin er i en roligere Sindsforfatning, der tilslæder ham at svæve om med Tanken blandt fremmede Gienstænde: og hvor let kan da ej det gode Indtryk svækkes! Denne i sin exalterede Stemning har kun een Tanke: Maalet, hvortil han fremstræber, og Alt hvad som ej fører dertil er ham foragtelige Smaaating. — Hiin kan endog calculere, veje sin Kraft, undersøge sin Formue, sætte Grændse for sin Flid og Velgjørenhed. Men naar saae man Denne i sin ustandsede, kraftfulde Daad for Fædreland, for Menneſkehed eller — for sin egen Ære, at befatte sig med smaalig Calcul? En indvortes Stemme siger ham, at i det Djeblif han begynder at gjøre Beregninger, er det forbi med hans Enthusiasme; han gaaer altsaa frem, bruger sin Kraft saavidt den formaaer, iler hen mod Maalet og naaer det, eller segner midt i Løbet paa Hæderens Bane. Kan det endnu være Spørgsmaalet, hvilket der er lettest at udøve det Gode eller det Store? det, hvortil man lokkes ved blid Overtalelse, eller det, hvortil man fremdrives ved uimodstaaelig Kraft? Man kan drage Haanden tilbage som man udstrakte for at give den Trængende en Almisse, fordi man erindrer, at man har andet vigtigt Brug for de Penge; men kunde Luther standset midt i sit Reformationsværk, fordi han eftertænkte, hvad han udsatte sig for, om han faldt

i de Paveliges Hænder? kunde Hornbecks Si-
 skere, kunde Lars Bagge vendt om paa Halv-
 vejen, om de og der havde fundet Faren større end
 de ahnede den inden de lagde fra Land? kunde
 Hvidtfeldt givet Contraordre efterat han havde
 besluttet at opofre sig for at skaae Landets Fla-
 de? efter min Overbeviisning ligesaa lidet som Hine
 kunde hindret Bølgerne fra at overskylle deres Baad
 eller Denne Ilden fra at naae Krudkammeret paa Dans-
 nebrog. Det vare langt fra mig at ville vække
 Tvivl om disse og lignende Handlingers Ypperlig-
 hed med Hensyn paa deres moralske Værd som paa
 deres Følger; det var kun det jeg vilde sige, at de
 vare lette — ikke for os andre: de vare neppe muc-
 lige for een blandt titusinde; men for de Indivi-
 duer, som udførte dem. Lad da endogsaa være, at
 den Beundring, der ydes den store Mand, ikke
 udeelt tilkommer ham selv; at den religiøse Tæn-
 ker, i det han priser ophøjet Mennekedaad, egent-
 ligen priser Ham, der gav Menneket saa-
 danne Evner; at de sammenstødende Omstændig-
 heder have en betydelig Deel fast i enhver stor Hand-
 ling; at — for at blive ved de foransførte Exempler
 — dersom Luther havde levet i det 11te eller 12te
 Aarhundrede, dersom Hvidtfeldt havde været dansk
 Søofficer i Karene mellem 1720 og 1801, dersom
 ej en frygtelig Stormvind havde raset den 3die
 November sidstnævnte Aar og Helsingørs Færge-

mænd ej havde været paa den Tid i Kjøbenhavn, Luthers og Hvidtfeldts og Lars Bagges Navne maaskee aldrig vare nævnte af Profaisst eller Skjald; og at mange ligesaa ypperlige Anlæg bleve ubemærkede, fordi Lejlighed til at udvikle og yttre dem savnedes: Hæder fortjener dog altid Den, der lod Naturens Stemme og fulgte det Bink, tilfældig Omstændighed gav, medens saa mangen anden bebaaret af Fordom og Lidensskab lod Dpfordringen gaae upaaagtet hen, og dobbelt Hæder, naar det var i Overtroens, Egoismens og Blødagtighedens Tidssalder hans Aand og Hjerter svang sig til denne fioldne Højde, men selv da er det mere den overvundne Hindring end Handlingen selv, der berettiger ham til udmærket Hæder.

(Fortsattes).

E. P a v e l s,

Præst til Nikolai Menighed.

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles den 22de Julii; Hr. Kapt. Abrahamson læser.

B o r g e r = V e n n e n .

No. 29.

Sextende Aargang.

Løverdagen den 21de Julii 1804.

Forlagt af Understøttelses - Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Stolsstræde No. 218.

A n n e l d e l s e .

Til Efterretning for de af Selskabets Medlemmer, som i indeværende Aar maatte vilde søge Laan eller Understøttelse:

Efter Lovens 2 Kap. 3 og 4 §§. skal enhver Classificationens Repræsentantere undersøge de Ansøgninger, som indkomme fra de Medlemmer, der henhøre under deres Classification, og om samme indsende deres Betænkninger til endelig Bedømmelse ved Generalforsamlingen; for altsaa at sætte Re-

præsentanterne istand til at bedømme Ansøgningerne, maae enhver Vækkende med Attester bevise sin Værdighed og Trang. De som søge Understøttelse, maae derfor i Ansøgningerne anføre deres Alder, saa og, om de have uopdragne Børn og hvor mange, og i Tilfælde at den Søgende er Enke maae hun tillige opgive, om hun sidder i sin afdøde Mand's Næringsvei, eller har nogen anden eller aldeles ingen; saa maae og de ugifte anføre deres Fædres Navne, Betjening og Stand. Det er desuden i Repræsentant-Forsamlinger vedtaget, at de om Understøttelse ansøgende nøiagtig maae opgive hvad Understøttelse de nyde enten af publike Stiftelser eller andenstæds fra, og at de som enten efterlade dette, eller derom saavel som deres Alder gjøre urigtige Angivelser, med deres Ansøgninger enten aldeles skal forbigaaes, eller mindre komme i Betragtning mod de andre som indeholde fyldestgjørende og rigtige Oplysninger; ligesom det og er vedtaget, at enhver Ansøgning, hvori den Søgende foregiver Sygdom, skal være forsynet med en Attest fra en Distriktschirurg eller anden Læge. Særligt skulde man have samtlige Ansøgende erindrede om, at de med Ansøgningerne vilde lade følge deres Love, og forsyne Ansøgningerne med rigtig Angivelse af Gaden hvor de boe, Huuseier eller Huusvært og indsende samme til Administrationen

forinden den 1ste September dette Aar, da efter den Tid ingen Ansøgninger modtages.

Administrationen for det forenede Undersøttelseselskab.

H. G. Clausen. H. J. Cantor. M. Wolquartz.

C. Købke.

Det Lette og det Vanskelige.

(Fortsat. See No. 28).

Dette var nu De, der forbandt Hjertes Adel med Lands Storhed; men nu Den, hvis Daad vel er stor, forsaavidt en betydelig Masse af Kraft hensigtsrigtigt anvendtes til at fuldbyrde den, men der selv aldrig kan fortjene Navn af Stor, fordi han ledtes af mindre roesværdige, maaskee endog uædle Bevæggrunde: end lettere maa det være ham at udmærke sig, da han har en saare stærk Opmuntring, der i det mindste i den Grad aldrig kan virke paa noget ædelt Menneske. Udfordres der endog til mangan en god Handling en Tølelse af Ære, der, om just ikke betrygger vor Moralitet, dog i det mindste afholder os fra at begaae Nederdrægtigheder: denne Fordring gjøres da her med langt færre, maaskee endog med slet ingen Undtægelse, thi jeg veed ikke hvilken stor Daad der kan

udøves af den, der mangler hvad almindeligen og i Ordets ædlere Betydning kaldes *Ambition*. Selv hos den, hvis Hjerte brænder højt for *Dyd* og *Menneskeheld*, har sikkerligen ti Gange mod een, maaskee uden at han er sig det selv ret bevidst, *Verelyst* nogen Deel i den Handling, som Verden ærbødigen beundrer. Det største Menneske er og bliver altid Menneske. Han besjeles af reen *Enthusiasme*, vel! Haab, at oplyse, frigjøre, forædle sine Brødre, at redde sit *Fædreland*, at fremme en god Sag, er Hovedtanken i hans Sjæl — jeg tilstaaer det! Men skulde ikke endog hos ham den Tanke tillige fremtrænge sig: at han gjør sig fortient af sine Brødre og sit *Fædreland*? skulde han ej kunne tænke sig *Medborgeres*, *Fremmedes*, *Efterverdenens* hædrende *Bisald* som en ingenlunde forkastelig *Tilgivt* til den *Løn*, *Bevidstheden* yder ham? og skulde ej dette bidrage med til at gjøre den store Handling let, lettere end den gode, som inden en Maaned er glemt, medens hiin bevares af *Digteren* og *Historieskriveren* for *Uartu-finde*? — Men allerlettest maa den vorde for Ham, i hvis *Djne* *Veren* er den eene vigtig *Hovedsag*, for hvilken alt andet maa vige. Denne *Ver-gjerrighed*, snart under Navn af *Herskesyge*, snart under *Prædiketet* *Glimrelyst*, som oftest under begge, har uden *Dviol* frembragt langt flere af de store Handlinger, der allermeest tilbrage sig

Verdens Opmærksomhed og Beundring, end reen,
 hellig Varme for en god Sag. Og blandt alle
 Jordens Regenter i ældre og nyere Tider, der havde
 nogen Adkomst til dette Navn — thi en Ludvig
 den 14de f. Cr., hvo uden en svag eller nedrig
 Hoffmigrer kunde kalde ham stor? — er der neppe
 en eeneste, som jo arbejdede mere for sin egen
 Ære end for sit Folks Vel, som jo uden Betænk-
 ning opofrede dette, naar det galdt at forherlige
 hiin. At vorde Herskere, naar de ej vare det el-
 ler fødtes til at være det, at befæste og udbrede de-
 res Herredømme, naar de alt besad det, at forgudes
 og frygtes af Undersaatter og Udlændinge, det var
 Maalet, hvortil de fremstræbte. Derom vidnede hver
 enkelt Daad, betragtet med den kolde Sagttagers
 Blik; derom vidnede Udfaldet af de Foretagender,
 man godhjertigen ophøjede som store og beun-
 dringsværdige; derom vidnede Historiens sandbrue
 Stemme, naar Despotens vældige Arm laae kraft-
 løs og henvisnet i Graven. Og vi, der i det min-
 dre dagligen sande Ordsproget: Lysten driver Vær-
 ket, der uden at være udrustede med en eeneste sjel-
 den Naturgave dog med utrættelig Standhaftig-
 hed arbejde fremad mod det Maal, vi, drevne af en
 uimodstaaelig Lyst, foresatte os — vi skulde finde
 det underligt, vi skulde troe det vanskeligt for et
 Menneſke, der var Naturens og Lykkens Skjodesøn,
 at han hævede sig til en Højde, vi fra vort lave

Standpunkt ej kunne see op til uden at svimle? Er der noget Menneske, om hvem vi tør sige: Han kan alt hvad han vil, det er da om den, der, begavet med Anlæg til at udrette noget Stort, beherskes af een eneste Eidskab, for hvilken han opfrer Alt, især naar denne Eidskab er Uergjerrighed. Ham standser ej den Evang, Pligten paa lægger den med lige Evner udrustede sande Hædersmand; ham fremsthynder en Drixt, han har tilfælles med hiin, men som hos ham er dobbelt virksom, da den er enevældig i hans Sjel. Med Hensyn paa enhver stor Handling i Almindelighed, men især paa den, hvor Ureløst er Hoveddriveskjæderen — og den kaldes jo dog ogsaa stor — ere Digterens Ord unægtelig Sandhed:

Gutes thun ist leicht, und Großes leisten noch leichter.

Synes det første af de titnævnte Vers utilbørligen at nedværdige det Gode og det Store i menneskelige Handlinger, saa synes igjen det sidste:

Eins nur ist noth und ist schwer, standhaft das böse verschmähen
 at tjene til Undskyldning for de fleste moralske Forvildelser. „Er det saa vanskeligt“ siger man „at modstaae det Onde, hvo vil da undres, at saa Mange falde i Fristelsens Tid? Men nej! det kan aldrig være vanskeligt for den, der føler sin Naturs Bærdighed, og ahner sin høje Bestemmelse,

„der kjender Dydens Skjønhed og de salige Glæ-
 „der, hvortil den skaffer os Udgang, der veed,
 „med hvilke Samvittighedsnag, stundum og times-
 „lige Banheld, Easten lønner sine Dyrkere, me-
 „dens Dyden rækker sin Ben en varig, uforvisne-
 „lig Krands langt over Tid og Død og Grav.“

Herligt lyder dette i en moralsk og religiøs Op-
 muntringstale. Det lader sig begribe, at Manden,
 der endnu ikke er vaagnet af den salige Ungdoms-
 drøm om almindelig Mennekesforædling, kan tænke
 og sige det, at den varme Ungling paa sin Kon-
 firmationsdag eller i en anden højtidelig Stemning
 henreven af brændende Enthusiasme ved saadant
 Udsagn, kan troe sig stærk nok til at byde hver
 Fristelse Trods, der et heelt Liv igiennem kan møde
 ham. Men naar Cædelæreren, der dømte fra sit
 eget individuelle Exempel til det Almindelige, hvis
 gode, varme Hjerter paalagde den prøvende For-
 stand Taushed, faaer mere Erfaring og Mennekes-
 kundskab, da vil han finde, at det ikke er saa saa-
 re let at modstaae det Onde, og at det hverken var
 af hypokondrisk Særfindighed eller med blot lokalt
 Hensyn, den store Mennekeskjender Jesus sagde:
 „Snæver er den Port og trang er den Vej, som
 „fører til Livet, faa ere de som finde den.“ Dog
 i det han erkjender dette, at det er en haard og
 møjsom Kamp vi kaldes til ved Indtrædelsen paa
 Livets Bane og at den først endes naar vi staae

ved Maalet, var det end som hundrebaarige D-
 dinge, ikke vil han da, naar han er en forstandig
 og redelig Mand, nytte denne Erkjendelse til at
 undskylde dem, der segne overvundne i Stridens
 første Djeblig — „Tungt er det“ vil han sige,
 „standhaftigen at modstaae det Onde, men det er
 „nødvendigt for Enhver, som vil fortjene Hæs-
 „dersnavnet Menneske: en Skabning der højt op-
 „højedes over Dyret, hvis eneste Lod er blind In-
 „stinkt; der sattes eet Trin nedensfor Englene og kro-
 „nedes med Hæder og Majestæt.“ Imidlertid kunne
 vi ej heller tænke os denne Banskælighed uden Und-
 tagelser. Let er det unægteligen at modstaae Fri-
 stelsen, naar ingen naturlig Tilbøjelighed indbyder
 os til at give efter for den, eller naar vi af Men-
 nesker, vi erkjende for vore Overmænd, holdes i en
 ubehagelig Tvang, staae under streng Opsigt hvert
 Skridt vi gjøre, have Straf at frygte for hver
 Overtrædelse vi begaae, eller naar, hvad dog er
 sieldent, vor Tilstand saa aldeles stemmer overeens
 med vore Ønsker, at ingen uopfyldt Attraa nogen-
 finde forstyrrer vor Ro, at vi tænke os enhver
 Forandring i vore Kaar som Forværrelse. At saa-
 ledes en Phlegmatiker hverken opirres til affindig
 Brede eller henrives af utøjlet Bøllyst, at den
 fyrige Yngling ikke er vranten Misanthrop eller ne-
 derdrægtig Gnier er ingen moralsk Fuldkommenhed,
 ligesaa lidet som Millionæren kan regne sig det til
 Fortjeneste, at han ej stjæler og bedrager, eller den
 hædrede, vellønnede Embedsmand at han ej forraa-
 der Konge og Fædreland; Hiint er moralsk umue-
 ligt, dette vilde være i højeste Grad affyreligt.

(Fortattes).

E. P a v e l s,

Præst til Nikolai Menighed.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 30.

Sextende Aargang.

Løverdagen den 28de Julii 1804.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolstræde No. 218.

E x t r a c t

af

Første Quartals = Regnskab

for

det foreenede Understøttelses = Selskabs

Indtægter og Udgifter

fra 1ste Januar. til 31te Marti 1804.

Udgivst.

	Rdr	St.
1) De aarlige staaende Udgivter:		
a) For Ugebladets Trykning m. v. samt Lønningerne i dette Qvrt. 342 R. 8ß.		
b) Til de fire Bude, de sædvanlige 2 pr. Ct. for Indkassationen i Aaret 1803	91 — 86 =	
	433	94
2) Til de aarlige Pensionister betalt en Restance fra Aaret 1803 og af dette 1ste Qvartal Pensioner = =	250	=
3) Til Gratificationer:		
a) En fra f. N. bevilget Gratificat. som resterede til Udbetaling 5 R. = ß.		
b) 2de Dito, som efter Repræsentantbeslutning af 14 Nov. f. N. udbetales kvartaliter d. N., deraf betalt for dette 1ste Qvart, den ene 5 R., den anden 3 R. 72ß. = =	8 — 72 =	
	13	72
4) Til et Drandsportable Stats Fonds Beviis, som er hentagt til Selskabets Fond, stor 480 Rdr. Species a 125 i Dansk Courant = =	600	=
5) Extra ordinaire Udgivter:		
a) Betalt det resterende af det under 23 Novbr. f. N. giorte Laan i Deposito-Kassen = = = 600 R. = ß. og i Renter heraf = = = 3 — 57 =		
b) Renter af ovenmeldte indkøbte Statsfonds Beviis 8 — = =		
c) Til Speciesbanken betalt 1 pr. Wille af een der depon. Recipise = = = 5 — 76 =		
d) Adskillige mig anviiiste Regninger = = = 19 — 64 =		
	637	5
Pr. Ballance bliver Kassebeholdningen til 2det Qvartal = = =	221	6½
Summa Rdr.	2155	81½

Kiøbenhavn den 31te Marti 1804.

J. Hagaard,
Selskabets Kasserer.

Købte.

A n n e l d e l s e r.

Sil Efterretning for de af Selskabets Medlemmer, som i indeværende Aar maatte vilde søge Laan eller Understøttelse:

Efter Lovens 2 Kap. 3 og 4 §§. skal enhver Classification's Repræsentantere undersøge de Ansøgninger, som indkomme fra de Medlemmer, der henhøre under deres Classification, og om samme indsende deres Betænkninger til endelig Bedømmelse ved Generalforsamlingen; for altsaa at sætte Repræsentanterne istand til at bedømme Ansøgningerne, maae enhver Vækkende med Attester bevise sin Værdighed og Trang. De som søge Understøttelse, maae derfor i Ansøgningerne anføre deres Alder, saa og, om de have uopdragne Børn og hvor mange, og i Tilfælde at den Søgende er Enke maae hun tillige opgive, om hun sidder i sin afdøde Mand's Næringsvei, eller har nogen anden eller aldeles ingen; saa maae og de ugifte anføre deres Fædres Navne, Betjening og Stand. Det er desuden i Repræsentant-Forsamlingerne vedtaget, at de om Understøttelse ansøgende nøiagtig maae opgive hvad Understøttelse de nyde enten af publike Stiftelser eller andenstæds fra, og at de som enten efterlade dette, eller derom saavel som deres Alder gjøre urigtige Angivelser, med deres Ansøgninger enten aldeles skal forbigaaes, eller mindre komme i Betragtning mod de andre som indeholde fyldestgørende og rigtige Oplysninger; ligesom det og er vedtaget, at enhver Ansøgning, hvori den Søgende foregiver Sygdom, skal være forsynet med en Attest fra en Distriktschirurg eller anden Læge. Tøvsrigt skulde man have samtlige Ansøgende erindrede om, at de med Ansøgningerne vilde lade følge de

res Love, og forsyne Ansøgningerne med rigtig Angivelse af Gaden hvor de boe, Huuseier eller Huusvært og indsende samme til Administrationen forinden den 1ste September dette Aar, da efter den Tid ingen Ansøgninger modtages.

*

*

*

Da intet af Bigtighed har været at afhandle siden sidste Generalforsamling, har man anseet det usfordøent at afholde nogen, hvorfor og samme udsættes indtil videre, og følger hermed dette Aars 1ste Kvartalsregnskab, hvilket sædvanligen først fremlægges i Repræsentantsforsamlingen, men af ovenmeldte Aarsag ej denne Gang har kundet skee; 2det Kvartalsregnskab for dette Aar skal næste Gang blive indført.

Administrationen for det forenede Under-
støttelseskab.

H. G. Clausen. H. J. Cantor. M. Wolquartz.
C. Købke.

Det Lette og det Vanskelige.

(Fortsat. See No. 29).

Men naar Naturen — der vel ikke efter Nøgles Paastand er i Bund og Grund fordærvet, men heller ikke, som andre sige, er engleren — med vældig Stemme opfordrer os til at slukke vor brændende Tørst efter sandelig Nydelse, Ære, Hevn m. m., naar Omstændighederne søje sig saaledes, at vi, uden tilsyneladende Fare for vor Sundhed, Formue, borgerlige Agtelse o. dl. kunne tilfredsstille vor Attraae, naar Mennesker møde os paa

vor Vej, der smigre og opflamme vore Videnskaber, der tjenstagtigen tilbyde os deres Hjelp til at naae Maalet, da at modstaae Fristelsen, at afholde sig fra det Onde fordi det er ondt, at blive Dyden tro fordi det er Pligt, det er en Kunst, der sikkert ikke er let at udøve. Og den, som en enkelt Gang i et af de Djeblikke, der hos det ej aldeles fordærvede Menneske endda ikke ere saaieldne, føler sig stærk nok til

at styre Heden i sit Blod
og Dnsket i sit Bryst,

at byde de fristende Omstændigheder Trods og afvise Forsøkeren med Ringeaagt; han triumphere dog ej over at han uden Strid vandt Sejerspalmen; „Standhaft das Böse verschmähn“ det er det, hvorum vor Digter siger: „’s ist noth und ist schwer.“ Under enhver Omstændighed, i enhver Stemning uroffelig at holde ved de engang antagne Grundfætninger, eene det løfter os til Høiden af menneskelig Fuldkommenhed. Men derom maa nok siges hvad en af vore egne Digtere har sagt over et lignende Æmne:

Åh! deres Læl er saare faa,
der naaede Bjergets Tffe.

Onde Mennesker seer man sielden eller aldrig, men svage Mennesker møder man hvert Skridt, og naar man vil gribe i sin egen Barm, erfarer man snart, at man selv er deriblandt. Vi kjende det Gode og øve det, saalænge vi have udvortes og indvortes Opmuntring dertil, det gjør og det usleste, meest inkonsekvente Menneske. Men naar Fristelsens Tid kom, mon vi da bedre vilde modstaae den end vor Broder, over hvis Fejltrin vi ubarmhiertige bryde Staven? Vist var det Unglingens Pligt, at vaage over sine Sandser, at vænne sig til Afhold og Maa-delighed, og der er ingen Tvivl om han jo kunde

opfyldte denne Pligt, naar han vilde anstrænge al sin Kraft. Men naar han nu af Naturen fik et Temperament, om hvis Fyrighed de Koldere iblandt os intet Begreb kunne gjøre sig, naar han med dette varme Blod fødtes og henlevede sine Barnsdomsaar i en Familiekreds, hvor Pragt og Vellevnet og Forlystelser var Dagens uafbrudte Orden, naar hans Lektüre, hans Ungdomsvenner, selv hans Forældre og Lærere indplantede frivole Grundsaetninger i hans ubesaettede Hierte, hvo vil fordømme ham, fordi han faldt, endstjondt det var mueligt han kunde blevet staaende? — Vist var det den lykkelige Krigers og Statsmands Pligt, at holde sin Uergjerrighed i Tømme, at sætte sig en Grændse, som han ej vilde overskride, at agte paa Samvittighedens Barsel, der dog vel undertiden paaminde ham, naar han gjorde et nyt, vovsomt, illiberalt Skridt fremad paa Wrens glimrende Bane; men du som ubarmhiertigen frakjender ham alt Mennefsværd, fordi han ej som Cincinnatus vendte tilbage fra den sejrende Krigshær til Ploven eller liig Washington døde som Privatmand i det Land, der skyldte ham sin Selvstaendighed, naar du, af Naturen begavet med udmærket Talent, var af Skjæbnen sat i en Stilling, hvor Alles Dine vogtede paa dig med Velbehag og Beundring, naar en uforandret Lykke fulgte dig ved hvert et klogt og forvovent Skridt du gjorde, hvor Planer var at udføre eller Vanheld at undgaae, naar ved hvert nyt Held dine Smigreres Antal fordobledes og disse søgte snildeligen at betage dig baade Evne og Lyst til nogensinde at høre Sandhedens Stemme; vilde du føle dig stærk nok til at standse midt i Løbet og, tilfreds med Borgerefs Gegefrands, høimodigen aflaae Diademmet, hvortil du overalt erklæredes eene værdig? Kunde

du det, du var da unøgtelig et af de største Men-
nesker, der nogensinde have levet paa Jorden, langt
større ved Fristelsen, du standhaftigen modstod end
ved Landene du indtog, ved pragtfuld Hædersbe-
viisning som du aftvang, ja end ved Hjertets fri-
villige Hylдинг som du aflokkede overvundne Nationer.
Men kunde du det ikke, ligesaa lidet som Han, hvis
Forhold du laster, hvad da? var du da et Uhyre,
værd at overvældes med tifold Haan for hver Su-
belsang, man fordum istemte til din Væ? o nej!
Et Menneſke var du, da hele Verden beundrede
dig; et Menneſke vedblev du at være, da du op-
ofrede Verdens Beundring for Højhed og Glands.
Hist forguder man dig og betænkte ikke, at hvad
man efter sin indskrænkede Maaleſtok holdt for
uendelig stort, var dig med dine Evner og din
Videnskab en sand Bagatel. Her fordømmer man
dig, og betænker ikke, at man ligesaa lidet kan
fætte sig i din Situation og fuldeligen tænke sig
de Fristelser du havde at overvinde, som Slettens
Indvaaner kan gjøre sig Begreb om Steenbukjæge-
rens Farer paa Alperne, eller Landmanden, der al-
drig saae et Skib, om Orkanstormens Rædsler paa
det vilde Hav. Man forguder og fordømmer dig
for en og den samme Ting: fordi du fulgte dit
Hjertes og dine Videnskabers Stemme. Blot Om-
stændighederne forandrede; du blev uforandret.

(Fortsættes).

E. P a v e l s,

Præst til Nikolai Menighed.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 31.

Sextende Aargang.

Løverbagen den 4de August 1804.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolsstræde No. 218.

E x t r a c t

af

U n d e t Q u a r t a l s = R e g n s k a b

for

det foreenede Understøttelses = Selskabs

I n d t æ g t e r o g U d g i v t e r

fra 1ste April til 30te Junii 1804.

Indtægt	Rdr.	Sf.
Kasse = Beholdningen fra 1ste Qvartal d. A. = = = = =	221	6 $\frac{1}{2}$
(See No. 30 af Borgervennen d. A.)		
A. Ugentlige Indkomster.		
For Ugebladets 16de Aargang fra No. 13 til 25 incl. og Love = =	598	47
B. Qvartals Kontingenter:		
1) For Qvartal til ult. Marti d. A. 136 R. 35 S.		
2) — Restancer fra de forrige Qvartaler = = = 3—50 =	139	85
C. Aarlige Indkomster:		
Af de overordentlige Medlemmers Kontingentter prænumerando d. A. er indkommen = = = =	30	=
D. Laans og Forstuds Afbetaling i dette Qvartal = = =	355	=
Summa Rdr.	1344	42 $\frac{1}{2}$

Af ovenstaaende 2det Qvartals Extract er overeensstemmende med Administrationens Kontrol, bevidner

S. G. Clausen. S. J. Cantor. M. Wolquartz.

Udgiwt.

	Rdr.	St.
1) De aarlige staaende Udgiwter:		
a) For Ugebladets Trykning og Lønnin- gerne i dette Qvartal = 325 R 72 $\frac{1}{2}$.		
b) Et bevilget Forstud = 100 — = =		
	425	72
2) Til de aarlige Pensionister for dette og forrige Qvartal = =	386	48
3) Af de, efter Repræsentanternes Be- slutning den 14de Novbr. f. A, be- vilgede Laan betalt i Medlem, som endnu resterede = =	200	=
4) Af de, efter bemeldte Resolution, be- vilgede Gratifikation er betalt til 2de for dette 2det Qvartal =	8	72
5) Extraordinaire Udgiwter: For en i Speciesbanken deponeret Re- cipise betalt i pr. Nille = =	=	67
Pr. Ballance bliver Kassebeholdningen til 3die Qvartal = = =	322	71 $\frac{2}{3}$
Summa Rdr.	1344	42 $\frac{2}{3}$

Kjøbenhavn den 30te Junii 1804.

J. Nagaard,
Selskabets Kasserer.

Røbbe.

A n m e l d e l s e.

Til Efterretning for de af Selskabets Medlemmer, som i indeværende Aar maatte vilde søge Paan eller Understøttelse:

Efter Lovens 2 Kap. 3 og 4 §§. skal enhver Classificationens Repræsentantere undersøge de Ansøgninger, som indkomme fra de Medlemmer, der henhøre under deres Classification, og om samme indsende deres Betænkninger til endelig Bedømmelse ved Generalforsamlingen; for altsaa at sætte Repræsentanterne istand til at bedømme Ansøgningerne maae enhver Søgende med Attester bevise sin Værdighed og Trang. De som søge Understøttelse, maae derfor i Ansøgningerne anføre deres Alder, saa og, om de have uopdragne Børn og hvor mange, og i Tilfælde at den Søgende er Enke maae hun tillige opgive, om hun sidder i sin afdøde Mand's Næringsvei, eller har nogen anden eller aldeles ingen; saa maae og de ugifte anføre deres Fædres Navne, Betjening og Stand. Det er desuden i Repræsentant-Forsamlingerne vedtaget, at de om Understøttelse ansøgende nøiagtig maae opgive hvad Understøttelse de nyde enten af publike Stiftelser eller andenstæds fra, og at de som enten efterlade dette, eller derom saavel som deres Alder gjøre urigtige Angivelser, med deres Ansøgninger enten aldeles skal forbigaaes, eller mindre komme

i Betragtning mod de andre som indeholde fyldestgørende og rigtige Oplysninger; ligesom det og er vedtaget, at enhver Ansøgning, hvori den Søgende foregiver Sygdom, skal være forsynet med en Attest fra en Distriktschirurg eller anden Læge. Iøvrigt skulde man have samtlige Ansøgende erindrede om, at de med Ansøgningerne vilde lade følge deres Love, og forsyne Ansøgningerne med rigtig Angivelse af Gaden hvor de boe, Huuseier eller Huusvært og indsende samme til Administrationen forinden den 1ste September dette Aar, da efter den Tid ingen Ansøgninger modtages.

Administrationen for det forenede Understøttelseseskab.

H. G. Clausen. H. J. Cantor. M. Wolquartz.

C. Kjøbke.

Det Lette og det Vanskelige.

(Fortsat. See No. 30).

I hvor ufuldkommen denne Udvikling end er, troer jeg dog, de fleste af mine Læsere nu ere enige med mig i at disse paradoksladende Vers:

Gutes thun ist leicht und Großes leisten
noch leichter.

Eins nur ist noth und ist schwer: standhaft
das Böse verschmähen,

indeholde en unægtelig Sandhed og vidne fordeelagtigen om Digterens Menneſkekundſkab. Men ikke mindre vigtige ere diſſe Ord end de ere ſande, de indeholde dyrebare praktiſke Regler for vor Dom over os ſelv og andre, dem vi gjøre ſaare vel i at lægge paa Hierte.

Den Ting, ſom alle og enhver vil kunne den kan de fleſte gierne meget ſlet ſiger meget ſandt og træffende vor Rahbeſ i en af hans ypperlige Selſkabsſange. Blandt diſſe Ting, ſom al Verden troer at forſtaa, og ſom dog næſten ſlet Ingen forſtaaer, er ogſaa den at dømme over andre Menneſker. Man læſer en Avisrelation: man hører et løſt Rygte: et uvejlet Ord, en tvetydig Handling af et Menneſke bliver Gienſtanden for almindelig Dmtale; og ſtrar troer Enhver fra Embedsmanden i oplyſt Raadsforſamling til Herman von Bremen og Conſorter i Collegium politicum, fra Oldingen, der gaaer i Barndom, til Skoledrengen, der ſamme Dag ſik Trettesættelſe fordi der var Bommerter i hans Stiil, at kunne med den fuldkomneſte Paalidelighed bedømme ej blot Ordet og Handlingen, men ogſaa Menneſket, ſom talte, og handlede. Og da nu Skinneth meget ofte bedrager, ſaa nødes man til meget ofte med Beſſels Grethe „at tænke om igien“ men bliver dog ikke gierne klogere, tilbagefalder ſin Dom, og dømmer atter med lige Suffiſance det Modſatte af hvad man forhen dømte. Der er viſt mangan en blandt dette Blads Læſere der i ſit Liv har, hvad Forfatteren tilſtaaer ſelv at have gjort, fældet en Mængde umodne, overilede Domme over Ting og Menneſker. De ville ej miſbillige, at jeg tilſidſt fremsætter til Kyndiges Prøvelſe og Ubefæſtedes Advarſel de Klogſkabsregler, Terten, hvorover jeg commenterede, giver Anledning til.

At gjøre Godt er let. Dette — under

angivne Omstændigheder — unægtelig sande Udsagn lærer os Barsomhed i vor Dom over andre, Beskedenhed i vor Mening om os selv. „Barsomhed?“ vil man sige, „nej det er ikke det rette Ord; mistænksomme gjør det os og Mistænksomhed er intet hæderligt Træk i et Menneskes Karakter. Man vil tilsidst tabe al Agtelse for Menneskedyd; thi overalt vil man sige: „„det kostede ingen Umage; det kan Enhver gjøre „„ham efter.““ Umiddelbar leder vist ikke Sætningen til overdreven Mistroe eller sand Beldaads uværdige Forringelse, om end en og anden, der gjør Ophævelser over Splinten i Broderens Dje paa det Ingen skal lægge Mærke til Bjelken i hans eget, misbruger den dertil. Men der er en Mistroe, som ej kan kaldes overdreven eller uædel, som er saare gavnlig for enhver der vil betrygge sig mod Forsørerens og Bedragerens Efterstræbelse. For den godmodige, lettroende Yngling og for de Faa, der endnu i Manddomsalderen have beholdt den barnlige Tillid til alle Mennesker, er det vigtigt at man gjør dem opmærksomme paa, hvor saare let man undertiden kommer til at faae Navn af et godt Menneske. Dyrt kan ofte den komme til at undgielde for sin Genfoldighed, der uden Indskrænkning følger Catechismens Bud: at tage Alt i den bedste Mening. Hvor mangt et slet Menneske har ej vidst at skaffe sig Udgang i et agtværdigt Huus, til en retskaffen Families Fortrolighed, til en from, trofskyldig Piges Hierte, derved, at han klogeligen lod sit Lys skinne saa man kunde see hans gode Gjerninger og ane hans ædle Tænkemaade. Han vidste vel, at Letsind og Ryggeløshed ej var nogen Unbefaling i den Cirkel — Hvad gjør han altsaa? Han er riig og udøser rundelige Almisser til Tid og Sted, og mager det saa, at de Frelstes Betsignelser kunne høres af dem, hvis In-

best han vil vinde; han er stærk og modig, og vis paa at Rygtet vil udbasune hans Daad, vover han sig i Fare for at redde en Ulykkelig fra Døden; han har Indflydelse, og han bruger den i et afgjørende Øjeblik til at udrive undertrykt Uskyld af mægtig Voldsmands Haand — og hvorfor gjorde han alt dette? Fordi det syntes ham det bedste Middel til at opnaae sin nedrige Hensigt, at tilfredsstille sin utæmmede Eidskab. Mænd og Kvinder, Piger og Unglinger! hvo I end ere, som ere godhiertede og uerfarne nok til at troe, Enhver I staae i Forbindelse med er hvad han synes at være; vider, og glemmer aldrig, at den som bedrager under Dydens Maske er den farligste af alle Bedragerere, og at jo mere den finere Sæders Cultur tiltager, des naturligere bliver Masken, saa kun det skarpe, øvede Øje kan opdage hvad den er. Vær i Stilhed den gode Handling og ham der øver den, men tilbageholder Eders Lovtaler over hans Hjerte, vogter Eder frem for Alt for at skjænke ham Eders Fortrolighed, indtil I vide, om og hans øvrige Handlemaade stemmer overeens med den eller de enkelte Handlinger, der mueligen efter hans Temperament eller hans Privathensigter vare ham i højeste Grad lette, altsaa ingen Beundring, maaskee snarere Dabel værde. —

(Fortsættes).

E. Paveis,

Præst til Nikolai Menighed.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 32.

Septende Aargang.

Løverdagen den 11te August 1804.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fioldstræde No. 218.

A n n e l d e l s e .

Til Efterretning for de af Selskabets Medlemmer, som i indeværende Aar maatte vilde søge Laan eller Understøttelse:

Efter Lovens 2 Kap. 3 og 4 §§. skal enhver Classification's Repræsentantere undersøge de Ansøgninger, som indkomme fra de Medlemmer, der henhøre under deres Classification, og om samme indsende deres Betænkninger til endelig Bedømmelse ved Generalforsamlingen; for altsaa at sætte Re-

præsentanterne istand til at bedømme Ansøgningerne, maae enhver Vækkende med Attester bevise sin Værdighed og Trang. De som søge Understøttelse, maae derfor i Ansøgningerne anføre deres Alder, saa og, om de have uopdragne Børn og hvor mange, og i Tilfælde at den Søgende er Enke maae hun tillige opgive, om hun sidder i sin afdøde Mand's Næringsvei, eller har nogen anden eller aldeles ingen; saa maae og de ugifte anføre deres Fædres Navne, Betjening og Stand. Det er desuden i Repræsentant-Forsamlingerne vedtaget, at de om Understøttelse ansøgende nøiagtig maae opgive hvad Understøttelse de nyde enten af publike Stiftelser eller andenstæds fra, og at de som enten efterlade dette, eller derom saavel som deres Alder gjøre urigtige Angivelser, med deres Ansøgninger enten aldeles skal forbigaaes, eller mindre komme i Betragtning mod de andre som indeholde fyldestgørende og rigtige Oplysninger; ligesom det og er vedtaget, at enhver Ansøgning, hvori den Søgende foregiver Sygdom, skal være forsynet med en Attest fra en Distriktschirurg eller anden Læge. Ligeledes vilde man have samtlige Ansøgende erindrede om, at de med Ansøgningerne vilde lade følge deres Love, og forsyne Ansøgningerne med rigtig Angivelse af Gaden hvor de boe, Huuseier eller Huusvært og indsende samme til Administrationen

forinden den 1ste September dette Aar, da efter den Tid ingen Ansøgninger modtages.

Administrationen for det forenede Under-
støttelsesſelskab.

H. G. Clausen. H. J. Cantor. M. Wolquartz.

C. Købke.

Det Lette og det Banſkelige.

(Fortsat. See No. 31).

Men ogsaa i en anden Henseende er det vigtigt, at man ej danner sig alt for overspændte Begreber om det Banſkelige og Fortjenſtfulde i de ſaa kaldte gode Handlinger. (Man erindrer, at jeg og min Digter forſtaaer derved det Gode, der uden Kamp med modsat Lidenſkab kan udøves). „Det er en god Mand, et godt ungt Menneſke, en god Pige o. ſ. v.“ høres meget almindeligen. Og hvori beſtaaer da den Godhed? Man gjør Ingen umiddelbar Fortræd; men er høſtig og venlig i Omgang med Andre; man er ingen ſuurseende Gnier, laaner gierne, trakterer gierne, giver gierne til ſine gode Venner og til Fattige ſaa længe man har noget. Alt dette er nu særdeles roesværdigt, naar det er forbundet med andre gode Egendſkaber. Men

see! ved at betragte dem nøjere opdages, at den gode Mand er en Spiller, en udsvævende Forøder, en Huustyran, der ødsler paa Fremmede de Penge og den Belvillie, han nægter Kone og Børn; at den gode Yngling er en i hver Henseende uesterretlig Person, der bedrager sine Creditorer, forsømmer sit Arbejde, ødelægger sin Helbred, gjør sig usikkert til nogensinde at vorde sig, sit Fædreland og sine Medmennesker til væsentligt Gavn; at den gode Pige er en letsin dig Flane, der aldeles ikke vaager over sit Rygte og snarere af Instinkt eller Klogskab end af moralsk Grundsætning over sin Uskyld, der øder paa Stads og Forlystelser den Tid, der burde været opofret den tilkommende Husfrues og Moders og Danneqvindes hellige Pligter. Nøjere beseet koster da den anpriste Godhed ikke mindste Overtvindhelse, er uvilkaarligt Udbrud af et sølsomt Temperament, som man har Naturen og ikke sig selv at takke for, er altsaa sammenholdt med det øvrige en Ting uden alt moralsk Værd. Og alligevel er det nok til at skaffe En Navn af et godt Menneske! Et overdrevet strængt Moralsystem, dannet efter højere Væseners, ikke efter Menneskets Natur, kan vel ej egentligen anbefales, da Følelsen af det fremstillede Ideals Uopnaaelighed let kan føle vor Iver i Stedet for at opflamme dem; men end mindre fortjener den at anbefales, den magelige Sædelære, hvorefter de forargeligste

Udsvævelser, Bebragerier o. s. v. tilbækkes med Kjerlighed's Raabe, naar man kun er — var det blot af Svaghed — et godt o: godmodigt og velgjørende Menneſke. Det er Nands Fortærelſe at ſee denne Lære indirekte forkyndes i Sneſe af vore ældre og nyere Romaner og Skueſpil, at ſee, hvorledes Menneſker, der for deres øvrige Udfærd kvalificeredes til en Plads i et Forbedringshuus, ſtaa med Palmer i Hænderne, naar de blot udøſe med rund Haand deres egne, vel ogſaa Andres Midler til Trængende, hvorledes man i ædle Menneſkers, Gamles og Unges, Mandfolks og Fruentimmers Karakter fremſtiller Velgjørenhed ſom det meeſt udmærkede Træk, der — forudſætter enhver anden moraliſk Fuldkommenhed eller gjør de øvrige Dyder undværlige? — En ſaadan Moral er næſten værre end ſlet ingen. Den Dyd, ſom er omringet af ſaa mange udvortes og indvortes Tillokkelſer, anprifeſ ſom det eene fornødne. Fordres der ikke mere, tænker Sandſernes og Videnskabernes frivole Træl, ſaa er det en let Sag at være dydig, og han har fuldkommen Ret, men er det med Føje at en af Oldtidens Propheter raaber Bee over den ſom ſiger om det Onde at det er godt — i højeſte Grad Uret har da den, der anſeer Bonhommie og Velgjørenhed for de eenenſte ret vigtige Pligter og glider let henover de øvrige, der i at ſælde Dem over Menneſkeværd underkjender en ædel Sædelærers ſtrænge

men sande Udsagn, „Holdt du end den hele Lov og du forsættligen overtræder et Bud, du er skyldig som om du havde overtraadt dem alle.“

Er det saaledes nødvendigt, at vi indprente os det Lette i mangen god Handling for Ham der udøver den, da vi ellers enten kunde bedaares af andres Skindhyder os selv til Skade, eller til end ubodeligere Dab for os, danne os et mageligt Moralsystem, der blot foreskrev os Pligter, som ingen Selvfornægtelse kostede: det er ej mindre fornødent, at vi beskædne tilstaae for os selv, hvorliden sand Fortjeneste der er i meget af den Velbaad, man erkjender og ærer hos os, da den voldte os liden eller ingen Besvær. Det er — jeg har forhen sagt det — ikke de Handlinger som koste meest Anstrængelse, der giøre almindeligt Dysigt. Unglingen, der uden Talent og Vyst til Studeringer, gav efter for fjerlige Forældres Overtalelser, studerede med utrættet Flid, fik Examinia med taalelige Karakterer, og blev en retskaffen, virksom, ej uduelig skjønbt ej heller udmærket Embedsmand, fortjener vist mere Hæder end Videnskabsmanden, der opflammet af Genie, Vyst og Vrefjerhed kom til at glimre som en Stjerne af første Størrelse paa Litteraturens Himmel; men faaer han den? og kan nogen undres, at han ikke faaer den? med den bedste Villie, kunne vel hans Medmennesker hædre hvad

de ej kjende? — Manden, der med nogle faa 100 Rdlr. aarlig Indkomst og en talrig Børneskole understøtter en trængende Familie, tager et forladt Barn i sit Huus, redder en Fattig Enke med et Penge-
laan, han aldrig kan vente at faae betalt, hand-
ler vist ædlere, end Millionæren, der gav hundrede usavneede Rigsdaler, hvor hiin ej uden Dofrelser kunde give en eller to; men hvis Navn staaer øverst paa Belgjørerlisten? hvo af dem vil efter sin Død nævnes hæderligst i Aviser og Ugeblade, som de Fattiges Ven? Ydmyg dig dybt i Støvet, o Men-
neske! jo højere dine Samtidige kappes om at opløfte dig! Betragt med Upartiffhed din Daad, dens Grunde og den Løn, du indhøstede derfor, og tænk: Gud! hvad har jeg, som jeg ikke fik af dig? skulde jeg da hovmode mig som om jeg havde Alt fra mig selv? Forsynet, der lod mig fødes med disse Anlæg, der sørgede for, at de ej kvaltes i Fødselen men udvikledes og bragtes til Modenhed, der gav mig disse Forældre, disse Lærere, disse Ungdoms og Manddomsvenner, der velsignede mig med saadan Formue, at jeg havde rigeligen tilovers fra mine egne Fornødenheder, der gav mig en ud-
bredt Virkekreds og satte mig i den lykkelige Stil-
ling, at jeg kunde virke uhindret, Forsynet, ikke mig tilkommer Æren! Nyd i Stilhed den salige Bevidsthed at have opfyldt din Pligt, astørret Ar-

mod's Laarer, forsonet den Glendige med Livet og
 Menneſkeheden, men naar høje Loofſange forkynde
 din Priis fordi du lod Pligtens og dit Hjertes
 Stemme, da ſlaae Djuene ned med Skamfuldhed,
 tilſtaae, at en let behagelig Pligts Døfyldelse ikke
 fortjener ſaa megen Beundring, tilſtaae, hvad du
 ej kan nægte naar du vil dømme en retfærdig Dom,
 at du vel udrettede mere Godt end tuſinde blandt
 dine Brødre, men at det mindre Gode mange blandt
 diſſe udrettede, koſtede dem langt mere Møje og
 Selvfornægtelſe end det ſtørre koſtede dig, og at
 altsaa, ſkjøndt Verden hædrer dig mere end dem,
 de alligevel ere bedre end du.

(Sluttes i næſte No.).

C. P a v e l s,

Præſt til Nikolai Menighed.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 33.

Sextende Aargang.

Løverdagen den 18de August 1804.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Fiolsstræde No. 218.

A n n e l i d e l s e .

Til Efterretning for de af Selskabets Medlemmer, som i indeværende Aar maatte vilde søge Laan eller Understøttelse:

Efter Lovens 2 Kap. 3 og 4 §§. skal enhver Classification's Repræsentantere undersøge de Ansøgninger, som indkomme fra de Medlemmer, der henhøre under deres Classification, og om samme indsende deres Betænkninger til endelig Bedømmelse ved Generalforsamlingen; for altsaa at sætte Re-

præsentanterne istand til at bedømme Ansøgningerne, maae enhver Vækkende med Attester bevise sin Værdighed og Trang. De som søge Understøttelse, maae derfor i Ansøgningerne anføre deres Alder, saa og, om de have uopdragne Børn og hvor mange, og i Tilfælde at den Søgende er Enke maae hun tillige opgive, om hun sidder i sin afdøde Mand's Næringsvei, eller har nogen anden eller aldeles ingen; saa maae og de ugifte anføre deres Fædres Navne, Betjening og Stand. Det er desuden i Repræsentant-Forsamlingerne vedtaget, at de om Understøttelse ansøgende nøiagtig maae opgive hvad Understøttelse de nyde enten af publike Stiftelser eller andenstæds fra, og at de som enten efterlade dette, eller derom saavel som deres Alder gjøre urigtige Angivelser, med deres Ansøgninger enten aldeles skal forbigaaes, eller mindre komme i Betragtning mod de andre som indeholde fyldestgjørende og rigtige Oplysninger; ligesom det og er vedtaget, at enhver Ansøgning, hvori den Søgende foregiver Sygdom, skal være forsynet med en Attest fra en Distriktschirurg eller anden Læge. Særligt skulde man have samtlige Ansøgende erindrede om, at de med Ansøgningerne vilde lade følge deres Love, og forsyne Ansøgningerne med rigtig Angivelse af Gaden hvor de boe, Huuseier eller Huusvært og indsende samme til Administrationen

forinden den 1ste September dette Aar, da efter den Tid ingen Ansøgninger modtages.

Administrationen for det forenede UnderstøttelsesKlub.

H. G. Clausen. H. J. Cantor. M. Wolquartz.

C. Købke.

Det Lette og det Vanskelige.

(Sluttet. See No. 32).

At det for Mangen en maa være endnu lettere at udrette noget Stort end at gjøre noget Godt, har jeg forhen, saavidt det var mig mueligt, stræbt at gjøre indlysende. Jeg har søgt at vise, at det vel oftere er Naturens og Omstændighedernes end Menneskets eget Værk, at man ved høj beundringsværdig Daad hæver sig til Rang med Jordens Hyperlige. Og naar saa derhos en stærk Eidskab hersker eenevældig i Mandens Barm, intet — saa sluttede jeg — er ham da umueligt, intet vanskeligt. Men unyttig er os denne Erkjendelse, naar den ej lærer os Forsigtighed i at bedømme vore Samtidige, lærer os at oppebie, om ikke just en Mand's Død, dog i det mindste flere af hans Handlinger

under forandrede Omstændigheder inden vi kalde ham stor. Med Hensyn paa Afbøde, hvis Minde Historien bevarer, kan denne Forsigtighedsregel altsaa ikke gielde. Man overskuer deres Bedrifter i en sammenhængende Kjæde og man fælder sin Dom efter de Begreber, man har dannet sig om Storhed, eftersom man sætter den i Krigermød, Standhaftighed, Wiisdom, højmodig Dposrelse eller blot overvættets Lykke. Det kan man naar Manden har udspilt sin Rolle paa Verdens Skueplads og det fandtes, han stedse blev sig selv liig; ikke nye Kjendsgierninger, blot Forandring i vore egne Grundsætninger kan bevæge os til at tilbagefalde vor Dom. Men naar han endnu lever, da er det, efter Fornuftens og Erfaringens eenstemmige Bidnesbyrd, høist betænkeligt af enkelt stor Handling at slutte sig til, at Den, der udførte den, var en stor Mand. Hvor tit have ej saaledes i vore Dage tænkende og oplyste Dommere seet sig skuffede i deres Dom over Tidbalderens Helte! 1785 skrev en af Danmarks navnkundigste Historikere, vor tabte Riegels, om den franske Finansminister Necker: „Alderdommens Stater vare ikke indrettede til at danne saa store Finansministre som Necker, men de have lært os, at de selv kunde forsvinde, men at deres store Mænd aldrig uddøe; og her have vi Frankrigs og Neckers Skiebne for Fremtiden.“ Necker bøde for nogle Maaneder

siben, og hans Hæder døde 12, 14 Aar førend han selv. 1793 sagde Digteren Heiberg i en Apostrophe til Stanislaus, Polens sidste Konge:

Konge er du uden Rige,

Selv naar man har deelt dit Rige,

Stor du er som Menneffe.

To Aar derefter deelte man hans Rige og han forholdt sig aldeles passiv derved, modtog villig den Pension man tilbød ham, levede og døde uhædret som russisk Undersaat, og uberømt staaer hans Navn blandt de svage Fyrsters i Tidsalderens Aarbøger. Hvo var ej i Revolutionskrigens første Dage redebon til at forgude Dumourier, og da han uformodentligen viiste hvad han førte i sit Skjold, hvo tog da i Betænkning ligesaa gladeligen at hylde Pichegru som en af Aarhundredets største Mænd? og hvo erkjender ej nu i dem begge Mennesker i det mindste af tvetydig Karakter? — Vore Læsere kunne maaffee tænke dem andre end mærkeligere Exempler af vore Dages Historie paa deslige ubehageligen stufede Forventninger. Skulde det altsaa, da ikke blot Blinckjelder = Politici, da Mænd af Erfaring, Kundskab og Skarpsindighed saa tit have maattet tilbagefalde deres Dom, skulde det da ikke være bedst, at overlade til en upartisk og bedre underrettet Eftertid, at omvinde dens Bindning, der blev tro indtil Enden, med den fortiente Hæderskrands, og selv i Stilhed glæde sig over

det Gode der udrettes, uden strax at bortødsle Navnet Stor paa En, der en anden Gang maaſkee viſer ſig ſaare liden.

Men ſaa yderſt varſomme vi bør være i at omvinde ſelv fortjente Mænds Tinding med den Hæderskrands, Samtiden neppe med fuldkommen Upartiffhed kan tilkjende, ſaa lidet bør vi og ved enkelt toethdig Handling lade os henrive til at fælde Fordømmelſedom over ham, der foretog den. Broderlig Skaanſel mod den Fejlende er et af vor guddommelige Religions tit gientagne Bud, og jo mere vi indprente os Sandheden i det Udsagn: at modſtaaе Friſtellen til det Onde er langt vanſkeligere end at udøve det Gode og det Store, jo mere ſtemmes vort Hierte til at viſe denne Skaanſel; ſaa meget heller, da vi føle, at vi ſelv trænge til Dverbærelſe og at vi aldrig kunne vente den, naar vi bedømme Andre med ubøielig Strængthed. Overalt lad os aldrig glemme at uforſonligt Had mod Laſten ſaare vel kan beſtaaе med ſkaanende Medynk endog over den Laſtefulde. Selv i det man tilſværges hiin evigt Fjendſkab, være man billig nok, inden man fælder Fordømmelſedom over denne, til at lægge Friſtellenſ Magt og den menneſkelige Naturs Svaghed med i Vægtſkaalen! Iuden man raaber Bæe over Enhver, der letſindigen iſtemmer den frivole Tone, Mænd af Kultur og Anſeelse ſandt for godt at angive el-

ler i det mindste at vise beskyttende Tolerance, inden man ligesaa dybt nedstyrter som man forhen højt ophøjede hiin eller denne Tidsalderens mærkværdige Mand, fordi han fandtes at have fremstræbt mod et andet Maal, end man før i Enthusiæsmens Hede tiltroede ham — lad os da gribe i vor egen Barm, og føle at ogsaa vi ere svage Mennesker, dannede af Leer; lad os, endstjøndt vi nu staae aldrig nægte Mueligheden i, at ogsaa vi en gang kunne falde, og ingen Bøn gientage vi saa ofte og saa inderligen som den: Leed os ikke i Fristelse! —

C. Paveis,

Præst til Nikolai Menighed.

D v i n d e f e i l.

Næsten uden al Undtagelse vil gjerne hvert Menneske finde hos Andre Feil, og laste dem for det, uden at betænke om ikke de samme Feil i lige høi, maaskee end høiere Grad findes hos den Lastende selv. Det er overalt intet godt Foretagende at opsoge Feil hos Andre, men allermindst borde det finde Sted hos den, der ikke isorveien havde ganske aflagt den Feil, der paaankes. Det Modsatte skeer.

Man kan forklare denne fornuftstridige Udfærd af den Selvkjerlighed, der er saa dybt indplantet i alle tænkende Væsener, og, naar den kun styres af Fornuften er aldeles ulastelig, ja uundværlig til hvert enkelt Væsens Bedligholdelse, og, man maa sige hvad man vil, Grunden til Menneskets ædelste og bedste Handlinger. Da vi elske os selv, det er, da vi føle Behag ved det vi holde for vore Fuldkommenheder, og af dem igjen vente ydermere eller flere Fuldkommenheder, saa er det naturligt, at hver Forestilling om Feil hos os selv giver os Miss-hag, og at Sjelen da anvender med største Færdighed den Gave at svække eller ganske at skaffe bort saadan Forestilling. De fleste Tider skeer dette uden Raadførsel med Fornuften. Denne siger os, at den eneste rigtige Maade, at blive af med Forestilling om egen Feil, er den, at aflægge Feilen.

(Fortætted).

W. H. F. Abrahamson.
Kaptain.

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles den
9de September; Herr Professor Olsen læser.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 34.

Sextende Aargang.

Løverdagen den 25de August 1804.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolstræde No. 218.

A n n e l d e l s e .

Til Efterretning for de af Selskabets Medlemmer, som i indeværende Aar maatte vilde søge Laan eller Understøttelse:

Efter Lovens 2 Kap. 3 og 4 §§. skal enhver Classificationens Repræsentantere undersøge de Ansøgninger, som indkomme fra de Medlemmer, der henhøre under deres Classification, og om samme indsende deres Betænkninger til endelig Bedømmelse ved Generalforsamlingen; for altsaa at sætte Re-

præsentanterne istand til at bedømme Ansøgningerne, maae enhver Vækkende med Attester bevise sin Værdighed og Trang. De som søge Understøttelse, maae derfor i Ansøgningerne anføre deres Alder, saa og, om de have uopdragne Børn og hvor mange, og i Tilfælde at den Søgende er Enke maae hun tillige opgive, om hun sidder i sin afdøde Mand's Næringsvei, eller har nogen anden eller aldeles ingen; saa maae og de ugifte anføre deres Fædres Navne, Betjening og Stand. Det er desuden i Repræsentant-Forsamlingerne vedtaget, at de om Understøttelse ansøgende nøiagtig maae opgive hvad Understøttelse de nyde enten af publike Stiftelser eller andenstæds fra, og at de som enten efterlade dette, eller derom saavelsom deres Alder gjøre urigtige Angivelser, med deres Ansøgninger enten aldeles skal forbigaaes, eller mindre komme i Betragtning mod de andre som indeholde fyldestgjørende og rigtige Oplysninger; ligesom det og er vedtaget, at enhver Ansøgning, hvori den Søgende foregiver Sygdom, skal være forsynet med en Attest fra en Distriktschirurg eller anden Læge. Særligt skulde man have samtlige Ansøgende erindrede om, at de med Ansøgningerne vilde lade følge deres Love, og forsyne Ansøgningerne med rigtig Angivelse af Gaden hvor de boe, Huuseier eller Huusvært og indsende samme til Administrationen

forinden den 1ste September dette Aar, da efter den Tid ingen Ansøgninger modtages.

Administrationen for det forenede Understøttelsesſelskab.

S. G. Clausen. S. J. Cantor. M. Wolquartz.

C. Købke.

D v i n d e f e i l.

(Fortsat. See No. 33).

Men dette koster vedligeholdt Opmærksomhed, og det er Umage, som Mennesket, hvis Indretning Begæret spiller saa stor en Rolle i, ikke gider anvendt. Vi tænke at komme lettere til det ved at adsprede Tankerne, ved at hitte paa Undskyldninger, ved at sammenligne os med Andre, hvilken Sammenligning da altid falder ud til vor Fordeel. Og just dette sidste er det, der gjør os saa oplagte til Andres Bedømmelse. Vi handle da ikke efter hiin Viismands Raad. Han tilspurgtes af Een: hvilket er det bedste Middet til, at holdes af mine Medmennesker for en meget retskaffen Mand? Det bedste Middet dertil, svarede den Viise, er at Du er meget retskaffen. Gjorde vi det, stræbte vi at vorde mere og mere feilfrie for at blive af med

den Mishag egne Fejls Erkjendelse volder hos os, saa ikke allene fremmede vi vort eget Bedste i højeste Maade, men vi fristedes da ikke mere til at finde Feil hos Andre, hvilket nu, som sagt, næsten intet Menneſke veed ſig fri for.

Dette falder særdeles stærkt i Dinene, naar man læſer i de mange Skriver om de Feil man tillægger Qvindeljønnen. Da Mandfolk for det allermeſte ere Forfattere til Skriverne, ſaa gaaer det dem paa deres hele Kjønns vegne, ſom os Alle hver iſær paa vort eget Segs vegne. Qvinden har den og den og atter den Feil, ſiger Manden, ej betænkende om ikke Qvinden med ſamme Skjel (for ej at ſige med mere) kan bruge ſamme Udladelse om Mændene.

Saaledes tillægge vi det andet Kjøn, Herſkeſyge. Man har en gammel franſk Hiſtorie og nyere franſk Syngekomedie, ſom hedde *ce qui plait aux Dames* det er: hvad Fruentimrene helſt ville; og dette Spørgſmaal beſvares da med: det de af alting helſt ville, er at regjere. Hundrede ſmaa og ſtore Hiſtorier fortælles om hvor vanſkeligt det er for en Ugtemand at være Herre i Huſet. Etſteds i Tydſkland hængte endog en Side Fleſk over Stadſporten, med hoſfkrevet Løfte om at den der beviisligen var Herre i ſit Huus ſkulde have Fleſket, men ſaa eller ingen driftede ſig til at gjøre Paafanden, og da endelig een kom med behørige

Beviisligheder, torde han dog ikke selv gaae op og tage Foræringen ned, for ikke at faae Utaf af sin Kone, hvis han tilsmurgte sine Klæder derved. Saadan noget lader sig fortælle i et lystigt Mandfolkelag, for at opvække Dieblikkets Latter; men hvad beviser saa alt dette? maatte man spørge med hiin Mathematiker, da man omsider havde formaaet ham til at see og høre paa et Skuespil. Endog den sidste Krønnike maa gjerne være sandfærdig; Konen maatte vel ømme sig ved, at see Mandens Klæder fordærvede, medens nye skulde anskaffes af fælles Boe; var hun derfor herskesyg? Overalt torde nok være meget urigtigt i den Anse at Mandens Herredømme i Huset som oftest staaer paa svage Fødder. Forlanger en Mand at ansees for useilbar i eet og Alt; forlanger han at alting i Huset bør skee og ikke skee endog efter hans Diebliks Luner; forlanger han, at endog hans urigtige Udfærd med Børn og Lyende og Pengebestyrelse skal upaaanket og uden Modstand være gjeldende, saa er hans Paastand fornøststridig, Modstand meget naturlig, og Feilen paa hans Side. Den Tvist der under saadanne Omstændigheder kan reise sig, har da ikke nødvendig Grund i Konens Herskesyge, men som oftest i hendes bedre Indsigt, modnere Overlæg eller Lyst til Orden og Huusholderskæhed. Forlanger atter en Mand, at i de ligegyldigere Ting altid ikkun hans Lyst, hans Villie skal

følges, at Konen skal ville Intet uden hvad han vil, saa er det ligeledes mod Fornuften. Ved saadan Paaastand betænkes ikke at Konen er et Menneske med lige saa megen Sjelfrihed som Manden; at Selskab ophører at være Selskab i det Dieblig; da den ene Part altid og i Alt skal underkaste sin frie Villie under den andens. Naar to Mænd indgaae et Selskab til fælles Hensigts Opnaaelse, maa da ikke, hvis ellers Selskabet skal bestaae, den ene lempe sig efter den anden, og Eftergivenesshed finde Sted paa begge Sider? Og dette skulde ikke være end mere nødvendigt i Egteskab? Skulde det bevise Konens Herstelsyge, naar hun paaastaaer sine Rettigheder som et tænkende, altsaa frithandelnde Væsen? At Mose, i sin ellers saa skjøne Mythe, lader det være en Straf der paalægges Qvinden, at hendes Villie skal være Mandens undergivent, viser paa den ene Side dog kun at Mose var en Østerlænding, hos hvem det Begreb var herskende, at Mennesket med det stærkere Legem var bestemt til Herre over Mennesket med det mindre stærke. Og maaskee en sandere, syndigere Mening kan ligge deri. Hele Mythen hos Mose er jo kun en skjøn Forestilling om hvorledes Mennesket vancædler sig, naar det handler heller efter sandselig Begjer end efter Fornuft. Følgerne af saadan Eftergivenesshed for Sandseligheden maae da være ydermere Afvigelse fra Fornuften, og da siges meget rigtig,

at den Mand, der handler helst efter sandelig Tilskyndelse, ogsaa vil misbruge sit stærkere Vægem og tvinge den svagere Kvinde under sine Luner og Vilkaarligheder. Derved siges da aldeles ikke at ogsaa den fornuftige Mand vil, langt mindre bør handle saaledes; siges aldeles ikke, at det er Herskesyge hos Kvinden naar hun i vigtige Anledninger sætter sig mod vilkaarlig, stundum urimelig Foranstaltning, eller paastaer i de mindre betydelige Tilfælde, at følge sin Lyst, eller sin Overbeviisning. Fra denne Side af torde da kun soie Beviis hentes for at Fruentimrenes højeste Ønske er at regjere. Men, siger man, den daglige Erfaring viser dog, at vore Kvinder, giøte og ugiøte saa gjerne vise Myndighed over hver der maa eller vil lystre dem. Mødre, Eviigermødre og Madmødre; uafhængige Tanter, Kjerester og Koner, søge de ikke alle Gjenstande, over hvem de kan gjøre deres Villie gjeldende. Ganske rigtig! Erfarenhed den bedste Lærer i Alt, er det ogsaa her, og den bedrager heller ikke i dette, hvad Sagen angaaer i sig selv. Men naar nu dette indrømmes, hvad er saa beviist, uden det, at den ene Halvdeel af Menneskeslægten har det lige som den anden Halvdeel; det er, at Kvinden haver den samme Attraa, som Manden. Eller lærer maaskee ikke den samme usvigelige Erfarenhed dette? Hvert Blad i Historien bevidner, hvert Blik ud i Menneskesamfundet

bekræfter det, og i kultiveerte Stater ligesaagodt som i barbariske og blandt de vildeste Folkesærd. Og i Sandhed, med meget stærkere Træel staaer allevegne Skilderiet for os, om Mændenes, end om Qvindernes Herskeshyge. Mod een Semiramis eller Kathrine Medicis, hvor mange Pipiner, Rikfarder og Phokasser, paa Thronerne og nær ved dem? Hvad læses ikke om alt det een og anden har gjort for at komme til en Regjering, han forud vidste var urolig, plagetfuld og vaklende. Hvilke Bestræbelsler, hvilke Forbrydelser endog, have tusende anvendt for at naae Statsembeder, dem de kunde under Fyrsters Navn, være bydende, ofte æneraadende i? Hvor mange har kryber ikke Hofmennesket, og slikker Støvet under de Magthavendes Fødder, for at liste sig op selv at være Magthaver paa en Post, hvor han kan gjøre sin Billie til Lov, og faae sig undtagen fra de Love, Andre maae høje sig under.

(Fortsettes).

W. H. F. Abrahamson.

Kaptain.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 35.

Sextende Aargang.

Løverdagen den 1ste September 1804.

Forlagt af Underkøttelses = Selskabet.

Frykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolstræde No. 218.

D v i n d e f e i l .

(Fortsat. See No. 34).

Ja, kunde man sige, her er Fristelsen stor, hvad de omtalte attraaede, var fri Raadighed at tilfredsstille deres Tilbøjeligheder og Lyster, derfor stræbte de efter Herstermagten. Dette kan have sin gode Rigtighed, men herske vilde de jo dog; og desuden, hvor saadan Fristelse ikke findes, sees der da ingen Hersterlyst? Her er en Stads Dyrighed der attraaer saa megen Egenraadighed som mueligt over Staden's Borgere; hvorfor? Maafee for desbedre at kunne haandhæve Lovene og fremme Almeenvæl?

Skjønt og godt var det, om dette var Hensigten
 eengang blandt hundredetusende! Hist Lærere i Kir-
 ken, ved Høiskoler, ved andre Underviisningsan-
 stalter, som gribe, som skabe Lejlighed, hvor de
 kan, at vinde Herredømme, jo mere udstrakt jo
 bedre, over deres Tilhørere eller Diszipler. Her
 atter Krigsbefalingsmænd der, ej fornøjede med den
 uindskrænkede Myndighed de have over den mere
 eller mindre Underordnede i Tjenestefager, ogsaa til-
 tage sig Myndighed over dem i de private Unlig-
 gender. Der igjen Fædre, der tvinge Børnene un-
 der deres Luner, ja vel drive det til Umenneskelig-
 hed, naar de tvinge Sønnerne til en Stand, de
 ingenlunde ere oplagte, eller have Lyst til, eller
 drevne af taabelig Uergjerrighed, Forsængelighed el-
 ler Pengegjerrighed tvinge Sønner eller de endnu
 mere værgeløse Døttre til et Givtermaal de affkye.
 Ikke vil jeg engang tale om det affhyelige Herre-
 dømme Jerddrotten øver mod den livegne Bonde,
 eller Plantøren mod Neger-slaven, hvor Herskesy-
 gen viser sig i sin fulde Vederstyggelighed. Kun
 dette vil jeg endnu berøre; om det nemlig ere Kvin-
 der eller Mænd, der i Samtaler, Bøger og Raads-
 sale tale uden Sky Trældommens Sag, forsvare
 den, haane enhver der angriber denne Menneſkehe-
 dens Skjændsel, og derved bruge (taabelig i højeste
 Grad) de hellige Ord Philosophie og Menneſkejer-
 lighed som Skjeldsord.

Er alt det Sagte umodsigeligt, som jeg vel tør paastaae det er, saa følger dog vel deraf, at man meget med Uret har tillagt Qvindkjønnet især Lyst til at herske over Medmennesker, da denne Lyst findes i vel saa høj en Grad hos Mandkjønnet, og den borde da ikke hedde: ce qui plait aux Dames, men ce qui plait à tout les humains; det er: hos alle Mennesker uden Undtagelse findes den Lyst at herske over Andre. Allerede Barnet viser det mod sine Eige, og om det tillades, mod Tjenestefolk, og i Mangel af Mennesker, da i det mindste mod Dyrene.

Er da denne almindelige Attraae at være befalende, er den da en Mangel hos de menneskelige Væsener, og bør man ønske den aldeles udryddet? Dette Spørgsmaals Besvarelse hører egentlig ikke herhid. Det var ellers ikke saa vanskeligt at vise, at heller ikke i dette nogen Mangel kan findes hos en Skabning som udgik fra hans Haand, der fandt Alt hvad han skabte at være saare godt. Den menneskelige Sjel er et frit, virksomt Væsen. Alt det der indskrænker dens Virksomhed føler den da naturligviis Mishag ved, og paa den anden Side Behag ved Alt det der sætter den istand til at øve sin Virksomhed jo friere jo bedre. Men at handle mere eller mindre uden Hinder, uden Modstand, det er at herske, Attraae dertil er da væsentlig i Menneskesjelen, og rimelig i alle tænkende Væse-

ner. Den kan da ikke være en Mangel. Alligevel kalde vi Herksesygge en Feil, en Last endog. Det er rigtigt: Herksesygge er en Feil; men Hersekelyst er det ikke. Hvori bestaaer da Forskjellen? Deri, hvori den bestaaer mellem alle vore Eidsensfabers og Drioters rette Anvendelse og Misbrug. At fraadse er en Last, at spise er det ikke. Begge Handlinger frembringes ved een og samme Driot. Tager jeg saa megen Føde til mig, som mit Legem trænger til, for at vedligeholde det, saa feiler jeg ikke; tager jeg mere til mig, saa gjør jeg Uret. Eigesaaledes, attraaer jeg formedelst Hersekelystens Driot kun Frihed at kunne fyldestgjøre alt hvad jeg efter prøvet Overbeviisning holder for Godt, saa følger jeg den Driot ligesaa ustraffelig, som naar jeg fyldestgjør Spiselystens Driot, indtil jeg er mæt. Vil jeg derimod herske for at kunne udføre Alt hvad Lune, hvad urigtige Begreber, hvad herskende Eyster skynde mig til, saa er jeg herksesyg, saa handler jeg lastværdig, lige som naar jeg æder over Mødteriten, for at kildre min Gane, eller nyde Bordselskabs Glæder des længere. Vore elskværdige Søstre kunne da gjerne være det bekjendt, at de er hersekelystne, lige som vi Alle ere det; og hensefalder nogen af dem til Herksesygge, saa er det ikke fordi hun er Kvinde, men fordi hun, ligesom den Mængde Mænd, følger Drioten og lader ikke Fornuften styre Handlingen.

Saaledes med Herksesygen, saaledes med en-
 deel flere Feil man tillægger Qvindeskjønnet især,
 og deriblandt fornemmelig Nysgjerrighed, el-
 ler den Vane at søge Kundskab om Alt, uden Hen-
 sigt til dets Nødvendighed eller Nytte. Dette er
 saaledes vedtaget, at naar man omsider nødes til
 at lægge Mærke til samme Feil hos et Mandfolk,
 da gjerne siges: han er nysgjerrig som et Fruen-
 timmer. Men i de hundrede og atter hundrede Til-
 fælde ere vi Mænd saa partiske for vort Kjønn, at
 vi lade det gaae ubemærket, da dog dagligen sees
 og høres saa mangfoldige Mandfolk, ikke unge al-
 lene, men endog til Skjelsalder, ja til den gamle
 Alder komme, at spørge, og fritte om Ting der
 ere intet mindre end nødvendige, ikke engang nyt-
 tige for dem at vide. Vi kunne gjerne sige, at
 Nysgjerrighed, om ikke slet saa almindelig som Her-
 kesyge, dog er næsten saaledes hos det ene Kjønn
 som hos det andet. Ja, siger man, Fruentimrenes
 Nysgjerrighed er dog saa overhaands stor, og rø-
 ber sig ved alle Lejligheder. Ved den er det de
 have faaet den Færdighed, at de i mindre end et
 Minut kunne see og huske en Andens hele Daaklæd-
 ning, fra Snurrepiberierne paa det forlorne Haar,
 indtil Stadspilleriet paa Skoene. Og komme de
 sammen, med hvilken Iver spørge de om og for-
 tælle de (slundom tre, fire adgangen) hvad den og
 den og atter den havde paa. Ligesaa hvad Mad

der var ved det Gilde, eller hvad Unoder Tjenestefolkene have, ogsaa fremdeles. Alt dette har sin fulde Rigtighed, men man glemme ikke, at i Mandfolkeselskaber saa saare tidt falde ligesaadanne Spørgsmaale og Fortællinger om dens Hat og hiins Best og den tredies Enit paa Kjolen, og atter om den Mad man fik paa dette eller hiint osfentlige Huus; og den Vin der blev drukket og den Whist der blev spillet i det Selskab; og fremdeles om — — dog Indholden af saadanne Mandfolkesamtaler (eller rettere, Pjat) lader sig ikke fuldelig gjentage for høviske Dren. Hvad Forskjel findes da her, hvorfor Qvinderne skulde tillægges en højere Grad af Nysgjerrighed. Jo, vil man svare, tidt hører man ogsaa i Mændenes Selskaber Samtaler om det som er nyttigt, nødvendigt endog, men hvad høres i Fruentimrenes, uden hine ubetydelige Smaating. Man bør lade det beroe ved sit Værd, om det just er saa tidt, at det Nyttige og Fornødne omspørges og omtales der, hvor Mænd ere samlede; men den der ej har hørt vore Koner, endog vore Somfruer, at tale om Andet end Uffelheder, den bør man beklage, at en ublid Skjebne har kastet ham i en Sirkel af idel ubetydelige Personer. Det eneste man kan indrømme er, at det andet Kjønn tierer lader sine Samtaler dreie sig om hine Nysgjerrighedens Gjenstande; men er dette Kjønnets Skyld? blive ikke de allerfleste endnu saaledes opdraget, at lidet

eller slet intet af det Nyttige, af det Brugbare kommer ind i deres Hoved, og derimod en heel Deel som er intet og fører til intet uden (om jeg maa tale saa plat) til Stads og Fjas. Søge ikke endog de mange Mandfolk at indynde sig hos de Smukke ved at underholde dem i hele Timer med Ubetydeligheder? Haane de ikke, haane, siger jeg, de mange Mandfolk ikke det Fruentimmer der indlader sig i fornuftig Samtale? Nægte hvo der kan disse Omstændigheder; og da, hvad skulle vore Qvinde der gjøre? Deres Sjel er en menneskelig Sjel i alle Maader som vores, et virksomt Væsen som vores. I Samqvem med hinanden vil de, som hvert Menneske, tale, det er, meddele deres Ideer og modtage Andres; thi Videlyst, den Attraae at idelig lægge til Massen af sine Kundskaber, denne Grunddrikt hos hvert Menneske, den er hos dem ligesaa virksom som hos Mændene. Nu vide vi Alle, at Sjelen griber med Begjerlighed kun efter de Forestillinger, der paa een eller anden Maade have noget lignende med dem, den allerede er bekendt med, men at den ikke viser Attraae efter saadanne, hvis Anvendelse den ikke i det mindste har noget Begreb om. Naar nu vore Pigebørn fra Barnesvøbet af idelig fyldes med Forestillinger om Ubetydeligheder, og paa den anden Side intet af det Vigtigere vibringes dem; naar Naturens de utallige Vidundre, Mennesket, baade det materielle

og det intellektuelle, samt dets Videnskabers Beskaffenhed Aarsager og Virkninger, Tingenes tilbøielighedsværdige Sammenkjødning og Styrelse, Historiens de paa saa uudtømmelig Underviisning saarige Skatte; naar alt dette og saa meget andet Godt og Skjønt og Edelt er for disse Pigebørn en beseglet Bog; hvilke Begreber, hvilke nye Forestillinger skal da deres (efter Ewalds Udtryk) kundskabrigste Sjel gribe efter, bearbejde, meddele? Kan den sysselsætte sig med andet end hine Smaahe-der, det eneste den kjender, det eneste hvis Anvendelse den forstaaer. Og sysselsættes vil Dvindens den virksomme Menneskesjæl.

(Slutningen følger).

W. H. F. Abrahamson.
Kaptain,

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles den
9de September; Herr Professor Dilsen læser.

Borger - B l a d e t.

No. 36.

Sextende Aargang.

Lørdagen den 8de September 1804.

Forlagt af Understøttelses - Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolstræde No. 218.

A n n e l d e l s e.

Mandagen den 10de September om Eftermiddagen Kl. 5, holdes Generalforsamling paa Prindsens Palai bag Slottet, til hvilken Tid de Herrer Repræsentantere vilde behage at møde.

Administrationen for det forenede Understøttelsesfab.

J. G. Clausen. J. J. Cantor. M. Wolquartz.

C. Kjøffe.

Q v i n d e f e i l.

(Sluttet. See No. 35).

Naar saa atter den ene seer hvorledes den anden glimrer, fører det store Ord ved sin Mundfærdighed, seer det smilende Mandfolk høre den tomme Snak med opmuntrende, deeltagende Bifald, hører maaffee endog Spot paa det fornuftigere Fruentimmers Bekostning; hvad maa da den naturlige, den udeblivelige Følge være? Sjælen vil vise sin Virksomhed; den har kun Smaaheder at virke med; Selvfjærligheden vil bemærkes, kun ved Smaaheder bemærkes man i disse Kredse; Naturens hele Æconomie kræver at Qvinden søger Mandens, ligesaafuldt som Manden Qvindens Bifald; og Mændene sees at bifalde, at tage Deel i Smaaheder; mon det nu ligger i Kjønnet's Natur at den qvindelige Videlyst griber efter og noies med Smaaheder, eller med andre Ord, at Videlyst hos det andet Kjønn saaa jevnlig vanarter til Nysgjerrighed? Bør Marsagerne isteden for at findes i Naturen, ikke heller søges i forsømt eller forvansket Opdragelse, i vor saa ynbede, saa understøttede, saa opmuntrede Yppigheds og Vetsinds Tone, i Mandfolkene's for størstedelen ligesaa flette Opdragelse, og deraf flydende Uvidenhed og Flavhed. Naar saa efter det herovenfor Erindrede Nysgjerrighed findes

hos den største Hov af vort Kjønn, i lige hoi Grad med det andet Kjønn; hvo vil da fremstaae og endnu tale om Nysgjerrighed som en egentlig Qvindsfeil.

Vilde man blive ved i disse Betragtninger, saa var det let at vise det samme hvad her er viist om Herskesygen og Nysgjerrigheden, ogsaa om Sandfælsigheden, Mangel paa Stadighed, Aabenmundethed og hvad andre Feil man har villet tilskrive Qvinderne i Særdeleshed. Med ikke megen Umage kunde beviisliggjøres at disse Feil findes lige saa almindelig hos det stærkere som hos det blidere Kjønn, og nogle af Feilene endog meget mere hos hiint som hos dette, som Sandfælsigheden for Exempel. Blev Skribentinder saa mange hos alle Europas Folkesærd, som Skribenter nu ere, saa skulde vi læse lige saa lange maaskee længere Optegnelser paa Feil som Mandkjønnets egne; forstaaer sig med samme Urigtighed; thi Enden paa Alt bliver den, at hos begge Kjønn findes de samme Feil lige saa meget og i lige saa hoi Grad, og at det saa maa være, behøver intet vidtløstigt Beviis, da alle Feilene ikke ere andet end de Naturdrifter som Menneskerne af begge Kjønn have tilfælles, for at tilskyndes ved dem til de Handlinger, der ere nødvendige til den Enkeltes og til Artens Bedligholdelse, men hvilke i sig gode Drifter, naar Handlingerne de foranledige, ikke styres af Fornuften,

vorde til Feil, som da maa findes lige saa almindeligt som hine Drioter.

W. H. F. Abrahamson.

Kaptain.

Breve af Plinius den Yngre.

8. I.

Til Septitius *).

Jeg har havt en lykkelig Reise, paa det nær, at nogle af mine Folk have paadraget sig Sygdom, formedelst den brændende Hede. Min Forlæser Enkolpius, som i det Alvorlige og i det Fornoiende er mig lige nødvendig, har ved at Støvet er faldet ham for Bryttet, havt en Blodstyrting. Hvor ilde det var for ham, hvor sørgeligt for mig, naar han som var mig uundværlig ved al Slags Studering, skulde blive ubrugbar til sin Forretning. Hvo skal herefter saaledes læse mine Skrifter, saaledes holde af dem? Hvem skulle mine Dren herefter saaledes hænge ved? Dog, Guderne give et gladere Haab. Blodstyrtingen har ophørt, og Smerten sat sig. Forresten er han en maade-

*) Ved en Feiltagelse findes Begyndelsen til dette Brev allerede i forrige Aargangs No. 40. Her er det heelt.

holdende Mand, og vi omhyggelige for hans Pleie og Lægerne uforsømmelige. Desuden lover den sunde Luft og Genligheden og Roligheden ligesaa megen Sundhed, som Arbeidsfriheden. Lev vel.

8. 2.

Til Kalvisius.

Andre tage ud paa deres Godser for at vende rigere, jeg for at vende fattigere tilbage. Jeg havde solgt min Vinhøst ved Auktion, og der skede høie Bud, da Vinen dengang stod vel og tegnede godt. Haabet slog Feil. Det korteste var at eftergive Alle ligemeget, men det syntes mig stride mod Billighed. Thi det er i mine Dien først og fornemmelig at agte, at man ude som inde, i Stort som i Smaat, med Andres som med Sit, iagttager Retfærdighed; thi skulde alle Forseelser ansees for lige store, maatte ogsaa al Nves være lige stor. Nu, at ingen skulde gaae fra mig, som jo fik noget, eftergav jeg først alle dem der havde kjøbt noget, hver en ottendedeel af hvad skulde betalt. Dernæst betalte jeg endnu især dem, der havde ladet sig tilslaae for de største Summer; thi de voldte mig den største Fordeel og sig det største Tab. Dem altsaa der havde kjøbt for over 300 Rigsdaler eftergav jeg foruden hin almindelige ottendedeel, endnu en tiendedeel, af det der var over de trehundrede. Jeg

frygter, jeg har ikke tydelig nok forklaret mig; jeg vil gjøre Regningen klarere. Havde en for Exempel kjøbt for 450 Rigsdaler, saa fik han baade en ottendedeel af de 450, og en tiendedeel af de 150 Rigsdaler godtgjort. Fremdeles da jeg betænkte, at nogle Kjøbere havde betalt endeel, nogle lidet, nogle slet intet af Kjøbesummen, og holdt det for urigtigt, at de der ikke vare ligei Esterrettelighed, skulde gjøres lige ved Godtgjørelsen, saa gav jeg ydermere dem der havde betalt, en tiendedeel tilbage af hvad Betaling de havde ydet. Paa denne Maade syntes jeg passeligst, baade at vise mig hvad det Forbigangne vedkom, erkjendtlig mod enhver især efter Fortjeneste, og for Fremtiden at give Alle Lyft til at kjøbe igjen, ogsaa til at betale. Denne hvad enten Du vil kalde det Billighed eller Vempfeldighed kostede mig en heel Deel, men det var det værd. Thi i hele Egnen roses, baade det Nye i denne Estergivelse, og Indretningen derved. Ogsaa de, der af mig ikke, som man pleier at sige, maalttes alle med samme Skjeppe, men behandledes med Forskjel og forholdsviis, følte sig, alt som de vare gode og veltænkende til, mere eller mindre mig forbundne, fordi de ikke hos mig havde gjort den Erfaring, at:

Som oftest samme Gavn og Væ
 For Dnde som for Gode sees at være.

Lev vel.

8. 5.

Til Geminus.

Vor Ven, Makrin, har faaet et smerteligt Saar. Han har mistet sin Kone, som var et sjeldent Mønster for sit Kjøn, og havde været det endog i hine Fordumstider. Hende levede han med i ni og tredive Aar, uden Tvist, uden Uenighed. Hvilken Agtelse viste hun Manden, hun der selv fortjente saa megen! Hvormange og store Dyder, som egne de forskjellige Levealdre, forenede og blandede hun i sig! Vel kan Makrin agte sig lykkelig, at han saalænge var i Besiddelse af dette store Gode; men det forøger ogsaa Sorgen over at have mistet det; thi det Behageliges Nydelse forøger Affavnets Smerte. Jeg maa nu holde mig fra denne, ellers saa elskede Ven, til han kan taale Udspredelse, og hans Saar læges, hvilket ikke kan lufkes, uden ved Tanken om den usforanderlige Skjebne, og ved Tidens Længde, og mættet Sorg. Lev vel.

8. 9.

Til Ursus.

Længe, længe er det siden jeg saae i en Bog eller tog Pen i Haanden. Længe, længe veed jeg ikke mere hvad det er at være fri fra Forretninger, at hvile, eller at være i den Tilstand, der vel er uden Frugt, men behagelig alligevel; da man bestiller

intet, og er intet. Saaledes have mange Forretninger for Benner hindret mig, at jeg hverken kunde tage ud paa Landet, eller studere. Thi Videnskaberne bør ikke have den Bægt, at Venskabspligter tilfidesættes for dem, da Videnskaberne byde os, at vare paa disse som troligst. Lev vel.

8. 13.

Til Genialis.

Det er mig kjert, at Du læser mine Skrifter med Din Fader. Skal Du gjøre Fremgang, saa bør Du af den meget veltalende Mand lære hvad der fortjener Roes og hvad der er at laste; og tillige anføres til Bane i at være sandru. Du har for Dinene den Du bør efterligne, hvis Fodspor Du bør træde i. Hvilket Held for Dig, at Du har faaet et Mønster der er saa ypperligt og saa noie forbundet med Dig; og at Du kan danne Dig efter ham, som Naturen bestemte Dig til at ligne. Lev vel.

W. H. F. Abrahamson.
Kaptain.

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles den 9de September; Herr Professor Olsen læser.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 37.

Septende Aargang.

Løverdagen den 15de September 1804.

Forslagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolstræde No. 218.

A n n e l d e l s e .

S Generalforsamlingen den 10 d. M. blev frem-
lagt Generalregnskabet for forrige Aar tilligemed
de Herrer Revisorer's Brev hvori de melde at have
befundet samme aldeles rigtig, og blev paa Gene-
ralregnskabet qvitteret af de tilstædeværende Repræ-
santantere efter Lovens 4 Kap. 10 §.; dernæst blev
første og andet Kvartalsregnskab for dette Aar frem-
lagde, hvilke allerede forhen i Ugebladet ere indførte.

Til nye Medlemmer bleve antagne:

Frue Geheime = Conferentsraadinde Scheel von
Plessen, og

Hr. Ritmester Bolwig, som overordentlige Medlemmer.

- Brændeviinsbrænder Peter Andersen.
- Hofet Ole Terchelsen.
- Smedker Wilhelm Buss.
- Pousemeuntmager Johan Jacob Mejer,
- Gartner Holbøll.
- Cabinetscoureer Bruumer.
- Fiskehandler Duus.
- Kammerraad og Landvæsenstommiffair See-
huusen, til Dlingsøegaard.
- Forvalter Holm, paa Dlingsøegaard.
- Forpagter Freuchen, paa Schjørringe.
- Brændeviinsbrænder Hans Henrichsen
Møller.
- Sergeant A. Lund.
- Tømmermester Stelle.
- Spisemester Niels Winther.

Administrationen for det forenede Under-
støttelsesfab.

H. G. Clausen. H. J. Cantor. M. Wolquartz.

C. Købke.

Lyksalighed betragtet som en Dyd.

Førend jeg skrider til de Betragtninger, som Overskriften af nærværende Linier berettiger mine Læsere til at fordre, maa jeg tillade mig at berigtige Overskriften af mine sidste Blade i Borgervennen, der lød saaledes: Arbeidsomhed alene gjør lykkelig. At Arbeidsomhed i Almindelighed gjør os lykkelige; at Virksomhed er en nødvendig Betingelse for al Lyksalighed; at Driftighed avler Belsstand og Mod, at Bindskibeligthed kroner sine Dyrkere med Munterhed, og Sundhed, med Hæder og Haab, det nægter vel ingen; men at Arbeidsomhed alene gjør os lykkelige, at ingen skulde føle sig lykkelig uden den Arbeidende, og at den Arbeidsomme stedse skulde føle sig lykkelig, derimod have Enkelte gjort mig Indvendinger. Var Sokrates da ikke i sit Fængsel endnu den lykkelige Sokrates? Var Scarron med et sygt Legeme ikke lykkeligere, end mange af hans arbeidsføre Venner, der idelig besøgte ham for at more sig selv? Jeg svarer: at Sokrates i sit Fængsel var vist nok mindre lykkelig end i sin Frihedsstand; at Scarron med sit syge Legeme var en af de sjeldne, der besad overordentlig Sjælsstyrke; og overhovedet at de begge, hiin i sit Fængsel og denne paa sit Sygeleje, vare endnu stedse sysselsatte, skjønt ikke med legemligt Arbeide. Men vist er det alligevel, at ikke Arbeid

somhed alene er nok til vor Lykkelig-
 hed. Uden Sindsroe, og god Samvittighed; uden Sundhed
 og karffe Lemmer; uden saa stor en Deel af time-
 lig Lykke, som vi behøve til Legemet's Læge og
 Pleje, til Sindets Opmuntring og vor særegne
 Stilling i Livet, er det ikke muligt at være lykka-
 lig. Skal et Træ svare til sin Bestemmelse, bør
 det være kjernefuldt i sin Mark, sundt i sin Stamme,
 og klædt med sin fornødne Bark. Men en god
 Samvittighed anseer jeg som Lykkelig-
 hedens Mark, Sundhed som dens Stamme,
 og Velstand, som dens Bark. Er dette Billede ellers passende, saa
 skjønnes og let, hvorvidt Arbeidsomhed bidrager til
 Lykkelig-
 hed. Arbejde vi blot for at vorde rige, el-
 ler blot for at føie vor Uergjerrighed, eller for at
 skaffe os desto flere sandselige Nydelse — ja da er
 vor Virksomhed blot en Trældom i vore Lidenska-
 bers Tjeneste, og fortjener ikke Navn af Arbeids-
 omhed — Arbejde vi derimod i den ædle Hensigt
 at gjøre os selv i alle Henseender fuldkommere, og
 vore Medmennesker lykkeligere, arbejde vi for at
 nærme os mere og mere vor Bestemmelse, for at
 vorde hver Dag værdigere til den Lykkelig-
 hed, der har sine Rødder i vore Hjerter, og taber sin Krands
 i Evighederne — da først fortjener vor Virksomhed
 Navn af Arbeidsomhed, og om denne Arbeidsomhed
 gjelder det vel i Almindelighed, at om det endog

er Gud alene der giver Bort, saa er det dog den, der baade planter og vander vor Lykksaligheds Træ.

Men hvad er Lykksalighed? før vi kunne betragte Lykksalighed som en Dyd, maae vi nøie, i det mindste nogenlunde bestemme hvori den bestaaer. Jeg har nylig tilladt mig at forklare den ved et Billede af et Træ, og sammes Marv og Stamme og Bark — men vi finde Mennesker der baade kunne kaldes retskafne, sunde og velhavende, og dog derhos ikke ere lykksalige. Lykksalighed bestaaer af saa mange Elementer, at det ikke er let at bestemme dens Væsen saaledes, at enhver vilde føle sig tilfredsstillt med denne Bestemmelse.

Det er saa meget vanskeliggere at bestemme hvad Lykksalighed er, som dette Ord i det Danske har tvende Ufuldkommenheder, som andre Sprog hældigen have undgaaet. Lykksalighed har den første Stavelse tilfælles med Lykke, og da Lykke og Sælighed tit ere hinanden saa modsatte, som Guld og Vand, synes det Ord, som indbefatter dem begge, at være saare ubestemt, for ei at sige uforklarligt. Den anden Ufuldkommenhed er denne, at Ordet er sammensat. Vi maae altsaa betragte Lykke og Sælighed hver for sig, for at udtømme Ordets hele Fylde, men vi ville og derved let opdage, hvor ubequemt, og hvor uskjønt dette Ord er til at udtrykke den Tilstand, som vor Hjerter, vor Indbildning, ja endog vor Fornuft dagligen gjøre Fordring

paa. Her kunne vi endnu lægge til, at ved en Skjedsløshed i vort daglige Sprog ere de Udtryk lykkelig og lykkelig blevene saa eetbetydende, at vi sjelden i Tankerne adskille dem, og endnu sjeldnere i Talen.

Jeg har gjort min Lykke, og jeg har tabt min Lykkelighed, sagde engang et ungt elskværdigt fransk Fruentimmer, der af Forældrene var bleven nødt til at ægte en riig Mand som var hende saare modbydelig. Dette klinger underligt nok i det danske. I det franske derimod støder det ikke Dret at udbryde: *J'ai fait ma fortune, et j'ai perdu mon bonheur.*

Jo længere jeg tænker mig det Begreb Lykkelighed, jo vanskeligere vorder det mig at ulede dets rigtige Forstand af Ordets oprindelige Sammensætning. Ordet er nemlig sammensat af Lykke og Salighed. Men det er vist, at et Menneſke midt i den største Overflødighed af Lykke kan føle sig meget usalig, eller utilfreds, og omvendt, ved den høieste Grad af Tilfredshed og Sjæleglæde (og andet kunne vi vel ikke tænke os ved Salighed,) være blottet for næsten alt det vi henregne til Lykke.

Croesus, Kongen i Lydien, var saa bekjendt for sin Rigdom, at hans Navn er blevet til et Ord-sprog for at betegne en riig og mægtig Mand. Solon, Atheniensernes Lovgiver, der reiste i mange Aar for at sanke Kundskab og Erfaring, kom til

hans Hof, og Kongen stræbte at blende ham med sin Pragt og sin Herlighed. Han spurgte ham en Dag om han havde kjendt nogen lykkeligere paa Jorden end ham. Sa svarede Solon, jeg har i Athenen kjendt en Borger ved Navn Tellus, som, efter at have seet sit Fædreneland blomstrende, og sine Børn i almindelig Højagtelse, døde den skønne Død for Fædrenelandet. Crorsus spurgte videre, om han da efter Tellus havde fundet nogen anden lykkeligere. Jeg har endnu, svarede Solon, kjendt tvende Brødre, Kleobis og Biton, der vare et fuldkomment Mønster paa broderlig Samdrægtighed, og havde den æmmeste Kjerlighed for deres Moder. Hun var Junos Præstinde, og da hun paa en Festsdag skulde indfinde sig i Templet, og Dyrerne til at drage hendes Vogn ikke betids nok kom tilstede, spændte Kleobis og Biton sig selv i Naget, og trak Vognen. Henrykt af Glæde bad Moderen Juno at give hendes Børn hvad som var det bedste for et Menneske. De lagde sig efter Dfringen til at sove, og under Sønnen døde en mild og rolig Død, ligesaa ærefuld som Heltens. Og mig regner du da ikke blandt de Lykkelige, udbrød nu Crorsus. Konge af Lydien, sagde Solon, vi Græker ere saa eenfoldige, at vi ikke kalde nogen lykkelig der endnu lever, og svæver blandt dette Livs Klipper, ligesaaalidet som vi kalde den en Sjervinder der endnu løber efter Maalet. Først da Crorsus overvunden af

Cyrus udstod den grumme Mærter, begreb han Solons Ord tilfulde, og ved at raabe paa hans Navn vakte han Seierherrens Nysgjerrighed, og banede sig ved Fortællingen om sin Samtale med Sblon Bejen til en blidere Skjebne. Croesus var tilforn lykkelig, nu begyndte han at indsee at Lyk- salighed var noget ganske andet.

Hvem vilde vel kalde en Dionys lykkelig, fordi han ved en heroisk Dristighed og glimrende Egen- skaber havde opsvinget sig paa en Trone, hvorpaa han, ligesom i senere Tider en Cromwell, skjel- vede uophørlig for sit Liv, og ei engang torde troe sin egen Broder eller Søn?

Hvem vilde vel kalde en Xerxes lykkelig, der overmættet af alle sandfelige Nydelsler, udsatte store Belønninger for dem der kunde opfinde en ny Art af Moerskab? Men lykkelige kunne vi vel kalde baade Croesus og Xerxes og Dionys, hvis ellers Riigdom, og Høihed, og Magt, og sandfelige Ny- delser fortjene Navn af Lykke.

(Fortsættes).

G. H. Olsen.

Borger = B e n n e n .

No. 38.

Septende Aargang.

Løverdagen den 22de September 1804.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Siolstræde No. 218.

A n n e l d e l s e .

S Anledning af en til Administrationen indkommen Skrivelse, har man anseet det fornødent snarest mueligt at holde General = Forsamling, som er bestemt til Mandagen den 24 September om Eftermiddagen Klokken 5; til hvilken Tid de Herrer Repræsentantere vilde behage at møde paa Prindsens Palai bag Slottet.

Administrationen for det forenede Understøttelses = Selskab.

H. G. Clausen. H. J. Cantor. M. Wolquartz.

C. Kjöbke.

Lyksalighed betragtet som en Dyd.

(Fortfat. See No. 37).

Det af vore yndede Maanedsskrifter har nylig staaet en Fortælling oversat af det Tydske, og jeg tillader mig her at gjentage den, saavidt jeg uden at have Bogen ved Haanden erindrer mig den, i Forkortning. En Sultan havde den Ulykke at han ikke kunde sove. Lægerne bleve sammenkaldte for at helbrede ham, men alle deres Raad og Forsøg vare spildte. Dmsider tog man sin Tilflugt til en Spaamand, og denne læste i Stjernerne, at Sultanen ikke stod til at redde uden ved at iføre sig et lykkeligt Menneskes Skjorte. Bezir, raabte Sultanen, lad En komme af de mange Millioner, som du fortæller mig ere blevene lykkelige ved min Regjering. Hele Skarer indfandt sig nu hver Dag paa Paladset, men Sultanen maatte verle Skjorte sa tit han vilde, han sov derfor ikke bedre. Skulde der da ikke findes en Lykkelig i hele Riget? Beziren maatte nu selv afsted for at finde sliq en Phoenix.

Længe skønnede han forgjeves. Endelig hørte han en Dag en lystig Stemme bag et Gjerde. Det var en før, raff Arbejdskarl, som laae i Græsset og spiste med Hjertens Glæde ved Siden af en ung rødmosset Pige, der havde bragt ham hans Middagsmad. Han sad just og istemmede sin Livsang, da Beziren pludselig lod sig see med sine Drabanter.

Her have vi ham, raabte Beziren, skynder Jer og tager hans Skjorte. Den forbausede Eisker blev nu aflædt i en Hast, men hvor forundrede bleve de ikke ved at erfare, at den eneste Lyksalige de havde fundet i det store vidtløftige Rige var ikke rig nok til at eje en Skjorte.

Den bekjendte Hertug Montmorenci, der misledet af et ildeforstaaet Vensskab maatte sone sin Brøde paa Skafottet under Ludvig 13, men af Naturen og Lykken var bleven udrustet med Alt hvad som danner en elskværdig Helt, og et lykksaligt Menneske, gik en Dag paa sit Landgods og spadserede med en Ven, hvorved Samtalen faldt paa at afgjøre hvori Lyksalighed bestaaer. Hertugen paastod, at man ikke kunde være ret lykksalig, uden man baade havde Villie og Evne til at gjøre mange lykkelige. Hans Ven paastod at dette var i Grunden Stoltthed, og paatog sig at forsvare, at man i Hytterne fandt langt mere Lyksalighed end ved Hofferne. Her ere Folk som kunne afgjøre Spørgsmaalet, sagde Hertugen, i det han saar fire Bønder, der kom fra deres Markarbeide med deres Nedskaaber paa Skuldrene. Mine Venner, saa hilste Hertugen dem, ere I lykkelige? Tre af dem svarede strax, at deres hele Lykke bestod i nogle Acre, de havde arvet af deres Fædre, og at de intet andet Dunst havde end at deres Lykke maatte vedvare, som den havde begyndt. Den fjerde tilstod at han

feilede intet uden et lille Bænge, som tilforn havde tilhørt hans Familie, men nu var kommet i fremmede Hænder. Og om du nu havde dette Bænge, blev Hertugen ved, var du da lykkelig? D! svarte han, saa lykkelig som et Menneſte kan være. Hertugen lod ham udtælle den ubetydelige Sum, det kostede, og gav sin Ben Ret deri, at den gyldne Mellemfaarsſtand er det ſande Element for Menneſkets Lykſalighed.

I Almindelighed forſtaaer vi vel ved Lykſalighed den Tilſtand, hvori vi nyde alt det Gode vi ønske os, og den der befinder ſig i ſaadan en Tilſtand kalder vi lykſalig. Men de Goder, vi ønske os, kunne enten være udvortes eller indvortes. Til de udvortes gode Ting høre Sundhed, Riigdom, Magt og Myndighed, Byrd og Hæder, og flere beſtlige Ting, og da diſſe ikke i Almindelighed hængge af os ſelv, men af mange Omſtændigheder der ikke ſtaaer i vor Magt, ſaa anſeer vi dem ſom Gaver af Lykken, og lykkelig kalder vi den, ſom beſidder dem, hvad enten han derved er lykſalig eller ikke.

De indvortes gode Ting derimod, eller for at bruge et eneſte Ord, de indvortes Goder, ſaaſom en uplettet og ſkyldfri Sjel, en fordomsfri og oplyſt Aand, et velvilligt og fornøjet Hjerter, Frimødighed, Standhaſtighed og andre Dyder, alle diſſe indvortes Goder ſtaaer langt mere i vor egen Magt,

og om end Lykken baner os for en Deal Bejen til at erholde dem, saa er dog den blotte Lykke langt fra ikke nok til at velsigne os med disse uvurderlige Skatte. Men endnu mere — disse indvortes Goder ere og langt højere og fortrinligere end hine; thi midt i Overflodighed af de udvortes Goder, midt i Lykkens Soelstin kan et Menneske føle sig meget utilfreds, naar han derhos mangler de indvortes Goder. Vore nysansørte Exempler sætte denne Paaastand i et klart Lys, og enhver af os kan i sin daglige Areds forsyne sig med overflødig Bevise. Lykkens Goder have ifkun et Værd forsaavidt de skaffe os behagelige Nydelse, men disse Nydelse kunne saa let forbitres os ved mange mellemkommende Omstændigheder, dem vi ikke raade for at afvende. Af disse Omstændigheder ere der imod de indvortes Goder for det meste uafhængige. En god Samvittighed er et dagligt Gjestebud, et glad Hjerte er den største Kapital, en oplyst Aand er den bedste Skytsengel. Samlede med Sundhed ere disse Tre som Guldæbler i en Sølvskaal, og temmelig Velstand dertil kunne vi ligne med de Wandstraaler, hvorpaa hine Guldæbler spille. Den som i højeste Grad besidder disse tre Goder, ham kalde vi salig, og denne Besiddelse, som tillige medfører en bestandig Nydelse, er Salighed, saaledes som vi kunne tænke os Salighed, naar vi ikke ville sværme. Det hindrer ikke, at vi ei kunne

tænke os denne Salighed uden som et Ideal. Er ikke Venfkab, er ikke Dyd, er ikke Frihed og Sandhed, og saa mange andre Goder, som vi idelig føre i Munden, lutter Idealer? Men ikke ere de derfor Chimærer, eller Uting, og Hjernesvind. — Mennesket opnaaer aldrig sit Ideal, men han jaeger derefter, han stræber til Maalet, men Maalet selv bør han idelig have i Sigte, Mønstrer bør han kjende; og denne Stræben, denne Tragten, denne gradvise Nærmelse til Idealet er Menneskets Salighed, er alle endelige Væseners Salighed, thi fuldkommen salig er ingen uden blot det ubegrændsede Væsen, vi kalde Gud.

Men denne Salighed — forsaavidt vi tillade os at bruge dette Udtryk om Mennesker — kan ikke røves os ved de Tilfælde; som de udvortes Goder ere underkastede. Ere vi øvede Kæmpere paa Dydens Bane, er vor Sindssro og vor Sjæleglæde gaaet over i vor Karakter, og indlemmede i vor Natur, har vor Aand udviklet sig af sin første Larveskikkelse, og svæver den nu med stærke og dristige Vinger ophøjet over Fordomme, og Døvtroe, og hele Mørkets Rige — da kan Møl og Rust ikke fortære disse Skatte, de ere uforkrænkelige og uforgængelige som den Aand, der ved dem nyder sig selv i stedse stigende Fryd. — De indvortes Goder, som vi med eet Ord kaldte Salighed, erstatte os fremdeles al den Mangel paa Lykke, som saa tit

vorder den Rettskafnes Lod. Det er kun i sig selv, i sin egen Barm, den Vise øser sine beste Bløder, og de Forlystelser, hvormed Lykken smigrer sine Yndlinger, nyder han vel ofte med Taknemmelighed, men undværer dem og uden Kummer og Misnøje, i det mindste byttede han vist ikke hine bort imod disse, men ved hine føler han Savnet af disse saare ubetydeligt. Ja selv i Ulykke nyder den Rettskafne en Salighed, der tit er de Lykkelige ubegribelig. — Dette er kun et svagt Skyggerids af de Fortrin som Salighed har forud for hvad vi kalde Lykke, og derfor er det og vi tilskrive de højere Væsener, og dem blandt de Afdøde, som vi troe i deres Samfund, Salighed. Saa kaldte Grækerne deres Guder de salige Guder, og de dydige Afdødes Opholdssted de Saliges Her.

Jeg sagde nylig, at vi kalde den lykkelig, som besidder en stor Deel af de udvortes Goder eller af Lykkens Gaver, hvad enten, lagde jeg til, han derved er lykkelig eller ikke. Dette troer jeg er rigtigt, naar vi ville tale bestemt. Men — Talebrugen følger ikke altid denne Nøjagtighed. Vi kalde i daglig Tale ingen lykkelig, uden den som føler og nyder sin Lykke. Og dette begynde nogle nyere tydske Philosopher at udtrykke ved det Ord Lykkelighed, til Forskjel fra Lykke som giver Midler dertil uden altid at meddele Nydelsen deraf, og til Forskjel fra Lyksalighed, der forener baade

de indvortes og udvortes Goder. Jeg kaldte Færes lykkelig, skjønt han midt i Lykkens Skjød savnede Noerkskab og Glæde. Croesus kaldte sig selv lykkelig, skjønt Solon ikke vilde tilstaae ham dette Navn, ventelig fordi enhver af dem havde sit forskjellige Begreb om Lykksalighed. Dionys kunne vi gjerne kalde lykkelig, men efter Ordets Betydning i daglig Tale, da vi derved i Almindelighed forstaae lykkelig, var han det vist ikke. Følgende lille Fortælling om Dionys synes her at staae paa sit rette Sted, saa meget mere som vi deraf tage Anledning til at rykke noget videre frem i vore Betragtninger.

(Fortsættes).

G. H. Olsen.

R e t t e l s e :

Stedet for Croesus i sidste No., skal allevegne læses
C r o e s u s.

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles den
14de Oktober; Herr Pastor P a v e l s læser.

Borger = B e n n e n .

No. 39.

Septende Aargang.

Løverdagen den 29de September 1804.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolsstræde No. 218.

A n m e l d e l s e .

I General: Forsamlingen den 24de d. M. bleve følgende nye Medlemmer antagne:

Herr Grosserer Niels Christian Christensen,
som overordentlig Medlem.

- Justitsraad Schlegel.
- Krigsraad Pøwmand.
- Hattemager Valentin Jansen.
- Bødker Ernst Peter Lund.
- Correspondant Severin Bregaard.
- Magazin = Forvalter Mathias Stolpe.

Herr Sekretair Carl Fribrich Hecquet.

— Skoemager J. Bøje.

Det øvrige da afhandlede skal i næste Nummer blive indført.

Administrationen for det forenede Understøt-
telsesselskab.

J. G. Clausen. J. J. Cantor. M. Wolquartz.

C. Købke.

Lyksalighed betragtet som en Dyd.

(Fortsat. See No. 38).

En af denne Tyrans Smigrere, ved Navn Damokles, forsikrede, at han ingen lykkeligere Monark havde kjendt. Har Du Lyst, svarte Dionys ham, at smage min Lyksalighed, og at erfare ved dig selv mine Nydelsler? Damokles samtykte deri med Glæde. Strax blev et Gjestebud anordnet, udrustet med alt hvad som kunde smigre Sandserne, og trylle Fantasiens. De herligste Vine perlede i de skønneste Vaser af Guld, og et Forraad af udsøgt Bellugt omgav den lykkelige Gjest, der paa riigtbroderede Tæpper blev betjent af de dejligste Piger. Damokles troede sig en Gud. Men midt i hans Lykke møder hans Dje et nøgent Sværd, hængende i et Hestehaar ned over hans salvede Hætte. Al No var nu forsvunden. Skræk kom i Glødens Sted, og det nye umættelige Dje

faae nu intet uden Farer og Død. Han ilede nu bort fra den glimrende Glendighed, og takkede Tyrannen, fordi han lod ham slippe fra denne frygtelige Lykke.

Var Dionys lykkelig? — vi have allerede anmærket, at Lykkeligbed efter sin Ordooprindelse, sin Hidledning, eller som de Lærde kalde det, efter sin Etymologie indbefatter baade de indvortes og udvortes Goder, og altsaa kunne vi vel ikke kalde Dionys lykkelig; men var han lykkelig? Ja og Nei. Efter den daglige Talebrug var han det ikke, han nød ikke sin Lykke, han kunde ikke nyde den; den Lærdom, han gav sin Hoffsmigrer, overbevise os bedst derom, fort han havde Lykke, men ingen Lykkeligbed. Derimod ville vi tale bestemt, og kalde den lykkelig, i hvis Skjød Fortuna har udgydet det hele Forraad af sit Fyldehorn, da bør vi saaledes udtrykke os: Dionys var en lykkelig Tyran, og et høist ulykkelig Menneske.

Saa var og Xerxes lykkelig forsaavidt han havde fuldt op af alle Lykkens Gaver, men efter almindelig Talebrug var han ikke lykkelig, fordi han ikke forstod at nyde sin Lykke — endnu langt mindre kunne vi kalde ham lykkelig. Naar Skribenter og Digtere altsaa sammenblande disse Ord: Lykke og Lykkeligbed, saa pleje de til det første at føje det Tillægsord sand, og forstaae da ved sand Lykke det samme, som vi her forstaae ved Lykkeligbed.

Midt i Lykken kan man da være ulykksalig, og omvendt: midt i Ulykke kan man være — vel ikke lykksalig — thi dertil høre baade Lykke og Salighed — heller ikke salig, thi dette Udtryk bruges dog kun egentlig om dem, hvis Tilfredshed og Sjælsleglæde er sikker i Evighedens Havn, men salig saaledes som Menneskerne kunne være det, det er, tilfreds med sig selv og sin Skjebne, fast og urokkelig, som en Klippe midt imellem fraadende Bølger, lys og mild som en Stjerne gennem graanende Skyer, og brændende og glad, som den velgjørende Helt, der baade har lært at leve og at døe for sit elskte Fædreland, eller vel endog for en utaknemmelig Efterflægt. Denne Sindsstemning kunne vi vel og kalde Lykksalighed, i indskrænket Forstand, til Forskiel paa hiin Lykksalighed i vidtløstlig Forstand, der indbefatter alt hvad et Menneske kan og bør ønske. Men Udtrykket er vist ikke beqvemt, og det var at ønske vi havde et andet. De Nationer, der for en stor Deel have dannet deres Sprog af Romernes, have heri et stort Fortrin for de Danske og Tydske. Romerne kaldte denne Hjertets Tilstand Felicitas, og Grækerne Eudaimonia, og det Skjeldsord, Eudæmonister, som de nyere tydske Philosopher have opfundet for at skræmme deres Modstandere, bør ikke forvirre den, som kjender lidt til den lærde Menneskelighed. Dette Forsind, om jeg tør optage dette Ord efter vore Naboer,

dette Godtmod, denne Freidighed var i stor Agt blandt de Gamle, der intet Væsen gjorde af vor moderne Sentimentalitet. Smidlertid for at blive mig selv liig, for at kunne nogenlunde opfylde Løftet af min Overkrift til nærværende Linier, vedbliver jeg i det følgende at bruge Ordet Lyksalighed, vel at forstaae i indskrænket Forstand, for at adskille samme fra den Lyksalighed hvorved vi tænke os et Indbegreb af alle mulige Goder; og saaledes, Ordet brugt i indskrænket Forstand, kunne vi da vel (til Trods, som det synes, for Etymologien, men derimod understøttede af Talebrugen) paastaae, at et Menneske midt i Ulykke kan være lyksalig.

Saaledes tager jeg ikke i Betænkning at paastaae, at Thomas Morus paa Skafottet var langt lykkeligere end hans samvittighedsløse Konge Henrik den 8de. Det er bekjendt nok, at Morus efter mange velsørte Gesandtskaber opsteeg til Cansler-Bærdigheden. Paa denne Post vovede han med Standhaftighed at afslaae den Sed, Henrik som Kirkens nye Overhoved affordrede ham. Men ikke nok, at han blev uroffelig; hans Trofind forlod ham end ikke i de sidste Djeblikke. Da han skulde bestige Skafottet, sagde han til en af de omstaaende: hjælp mig op min Ven, jeg skal ikke uleilige Jer med at følge mig ned; og da han havde lagt Hovedet tilrette paa Blokken, og mærkede, at Skarp-

retteren zitrede, opmuntrede han ham ved følgende spøgefulde Ord: tager Jer i Agt, at I ikke overhugger mit Skjæg, thi dette har intet Forræderie begaaet.

Hvem var vel lykkeligere, Dionys paa Thronen, eller Pythias paa Skafottet, da han med Glæde ilede til Døden for at redde sin Ven Damon, for hvem han var gaaet i Borgen. Og da denne Damon nu kom, styrkende i sin Vens Favnetag, og prisende Guderne, der havde undt ham det Held, at faae sin Reise fuldbragt inden hans ædle Ven blev et Offer for Tyrannen, da var det først at denne blev overbeviist om, at der var en Lykkelighed til, som han endnu ikke havde kjendt. — Men ikke altid sættes vort Mod paa saa haarde Prøver. Jorden har af den Aarsag nu langt færre Martyrer, fordi vi behøve dem nu mindre. Men i det jævne Hverdagsliv behøve vi desto mere denne Lykkelighed, som bestaaer i et glad og fornøjet Hjerte.

Dette Frosind, som vi i daglig Tale kalde godt Humør, og som jeg anseer for den eneste Lykkelighed vi nogenlunde kunne opnaae her i vor Forberedelses Stand, er vist nok ofte en Følge af et lykkelig Temperament, af et sundt og let Blod, af en heldig Stilling i Livet, og endog da har det sit store Værd. Det anbefaler endog dem, som mangle alle andre gode Egenskaber, det skaffer de ellers Ubetydelige Agtelse, og gjør os tilbøjelige til

at ynnde dem, som vi ellers ikke tillægge noget Fortrin. Brantenhed derimod, ondt Lune, Anarvornhed og alle de modbydelige og fortrædelige Egenskaber, som ere modsatte denne oprømte Sindstemning, ere vel stundom en Følge af for megen Lykke selv, som fører til Lediggang og Stolthed; til Lediggang, der staaer aabent for ethvert Indtryk, til Stolthed, der forbitres ved den mindste Hindring, som lægges vore Ønsker i Vejen. Saaledes bliver for megen Lykke ofte det samme for vor Lykkesalighed som en usund Fedme for Legemet. Men Brantenhed er og tit et Foster af Sygelighed, af Mangel, af et delikat Nervesystem, der bærer ved den mindste Lyd, og rystes ved den ubetydeligste Bevægelse. Desto større er deres Fortjeneste, som have øvet sig i at være uafhængige af udvortes Omstændigheder, og det som endnu er mere, af deres Legemer. Og heri ere de Franske alle Nationers Mestere. Istedet for at være deres Ober i den tusendfold Modeverel, hvorved de beskatte alle deres Naboer, skulde vi stræbe at efterligne dem i det uforanderlige Godtmød, hvorved de bidrage saa meget til sand Selvfælselighed. Endog de fleste blandt de mange tildeels meget ullykkelige Emigranter have ved deres glade Sindstemning vidst at opvække almindelig Deeltagelse i deres Skjebne. Man maa følge Franskmændene i Stæderne og paa Landet, i deres Huse og deres Selskabskredse, ved deres Synsler og

ved deres Rege, allevegne finder man hos dem en
 Evangløshed, en barnlig Naturlighed, et oprømt
 Bæsen, et Liv, som ikkun den ukyndige Selskabs-
 bjørn kan faae i Sinde at kalde Fribolitet. Et
 let Sind er et, og Letsind er noget ganske andet.
 Selskabelighed er Franskmændenes Trang, Høflig-
 hed, Meddelelseslyst, Tjenstvillighed synes at være
 dem medfødt; ogsaa er selskabelig Glæde næsten en
 Religion hos dem, og fra den spæde Alder af er
 der ingen Dyd, som de dyrke med større Held,
 fordi de dyrke den med Iver, og understøttede med
 en heel Nations Exempel. Denne Munterhed er
 vel tildeels Følgen af et lykkeligt Klimat, men
 hvorfor ere da Spanierne saa gravitetiske? eller er
 den maaskee grundet paa vittige og muntre Skrif-
 ter, saadanne som dem af en Rabelais, en Mon-
 taigne, en Scarron, en Moliere, en Voltære og saa
 mange flere? Aarsagerne ere vist adskillige, og det
 var nok en Undersøgelse værdt at efterspore dem.
 Vi Danske have havt en Holberg og Bessel, men
 begge ere næsten fortrængte af den høje Sentimen-
 talitet, som Røkebue har indført, og det Skyl af
 Røverhistorier, som Voltære med Rette kalder Pø-
 belens Tragoedier. Dog dette i Forbigaaende; jeg
 vender tilbage til min Materie.

(Fortsættes).

G. H. Olsen.

B o r g e r - B e n n e n .

No. 40.

Septende Aargang.

Løverdagen den 6te Oktober 1804.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolsstræde No. 218.

Lyksalighed betragtet som en Dyd.

(Fortsat. See No. 39).

Frosind, godt Humør, et glad Hjerte, kaldte jeg Lyksalighed i indskrænket Forstand, og sagde derhos, at det Ord Lyksalighed ikke var for Sammensætningens Skyld et beqvemt Ord, men at vi intet bedre havde. Dog kunne vi vel endda forsvoare Ordet saaledes, at ligesom Lyksalighed i vidtløstig Forstand betyder, hvad dets Etymologie viser, Lykke og Salighed, det er: en Samling af Lykkens Gaver forenet med de indvortes Goder,

saaledes betyder Lykkeligbed i indskrænket Forstand ikke Lykke og Salighed, som hisset, men: Salighed ved den Lykke vi have, det er: Tilfredshed med sig selv, der kaldes en god Samvittighed, Tilfredshed med vor beskaffede Lod i Livet, der kaldes Nøjsomhed, Tilfredshed med Skjebnen i Almindelighed, der grunder sig paa Religion, og den Færdighed let at finde Anledning til Glæde og Fro-sind, den Færdighed at vedligeholde i sit Underste denne salige Stemning, der grunder sig paa sand Leveviisdom, paa den Videnskab som udgjør hvad Nogle af de Nyere kalde Livets Philosophie. Fornøjelse eller Glæde er en kortvarende Lykkeligbed, og Lykkeligbed er en stedsevarende Glæde. Og saaledes kunde jeg da istedet for den Overskrift, jeg har valgt til nærværende Linier: Om Lykkeligbed betragtet som en Dyd, ligesaavel have brugt denne: Om vor Pligt stedse at være glade, thi den Lykkeligbed, vi her omtale, er jo intet andet end en Færdighed i at glæde sig, og Dyd er jo ligeledes en Færdighed i at udøve sin Pligt.

Betragte vi Glæden i sig selv, indsee vi, hvor stort et Gode den er med Hensyn til os selv saavel som vore Medmennesker, saa er det vel ingen Tvivl underkastet, at vi bør stræbe at erhverve os et saa fortrinligt Gode, naar det kun ellers staaer i vor Magt at erhverve det. Glæden er det, som beforder vor Sundhed, Glæden, som forjager Gril-

ler og Mismod, Glæden, som gjør os lykkelige ved os selv, og takkelige for andre. Derfor var den hos Grækerne en af deres Gratier, eller Chariter, thi Euphrosyne betyder Glæde, og Rosen i hendes Haand er Glædens Symbol. Derfor er det og Tyrkerne selv, naar de begive sig paa en Reise, efter Koranens Forskrift bede Gud at bevare dem fra at komme i Selskab med tungsindige og vrantne Mennesker. Derfor er det og vi Christne i vore hellige Bøger støde paa idelige Opmuntringer til Glæde, og en af de skadeligste Fordomme er vist den, at en Religionslærer skal have et mørkt Udseende, eller ved sin Tale vække Bedrøvelse og Sorg i vore Hjerter. Er ikke Glæden den beste Tak vi kunne yde vor Skaber? Er ikke Glæden den Gratie, der forskjønner og opliver hele Naturen rundt om os? Er ikke Glæden den ærværdige Oldings beste Prydelse, og Livindens kosteligste Smykke? Er det ikke Glæden, som i Almindelighed gjør os Børn saa takkelige og elskelige, og saa søde i deres Elskelighed? og naar vi ikke finde denne Glæde i vor egen Barm, i vort Hjem og i vort Naboskab, er det da ikke den, vi søge ved at styrte frem ad forskjellige Veje til det vi kalde Forlystelser?

Men denne Glæde, dette Froind, dette hvad vi i daglig Tale kalde godt Humør, er jo en Følelse, og hvorledes kan Følelse være Pligt? Kan jeg da tvinge mig selv til at være glad? Staaer det i

min Magt at være lykkelig, naar alting i mig og omkring mig stemmer til Mismod, og stormer imod min Fryd? For at besvare dette Spørgsmaal vilde jeg blot henvise til en ypperlig Afhandling af Kant: om Gemyttets Magt til ved det blotte Forsæt at beherske sine sygelige Følelser, hvis jeg ikke frygtede at Kants blinde Tilhængere, om de ellers slumpe til at læse i et Blad som Borgervennen, allerede for længe siden havde fradømt mig al Ret til at beraabe mig paa Kant, som tvertimod Sokrates og Cicero og saa mange af Alderdommens Vise synes, efter disse Herrer's Paastand at dømme, at have opført en evig Kobbermuur mellem Dyd og Lykkeligbed. Alisaa vil jeg stræbe at besvare Spørgsmaalet, saa godt jeg kan, ved at betragte Naturen af vor Sjæl. Det er og bliver dog tilsidst den, der udgjør det egentlige Menneske.

Vi bemærke let i daglig Tale de mangehaande Bencævnelser, med hvilke vi betegne Sjælen. Snart kalde vi den Aand, og snart Hjerte; snart tale vi om Sindet, og snart om Gemyttet; i andre Tilfælde bruge vi de Udtryk: Barm og Bryst; og atter i andre ligefrem det Ord: Sjæl. Det er dog vel ikke ligegyldigt hvilket Navn vi anvende for at tolke vore Tanker, og endog den Mærde, naar han ikke er aldeles udyrket, træffer i Almindelighed det rette. Saaledes sige vi: der er i den og den Bog liden Føde for vor Aand, og om dette eller

hiint Menneske: at han har intet Hjerter, naar vi derimod indrømme ham at han har Aand, eller Hoved. Saaledes tale vi om Sindets Glæder i Modsetning til Sandsernes Glæder, om fuldkomne Sinds og Legemskræfter; vi tillægge mangen En et godt Gemyt, naar vi nægte ham Talenter eller Genie; vi tale om Ro i vor Barm, og Mod i vort Bryst, og vi kunne ikke, uden at sige noget langt andet, ombytte disse Udtryk, der dog alle tilkjendegive blot forskellige Sider, forskellige Forhold, forskellige Evner og Kræfter af den samme ene og evige Sjæl. Alle disse Forhold, og Evner kunne vi hense til trende, der synes at udtømme alle de andre. Mennesket som et Indbegreb af forskellige Kræfter kan ligned ved et Træ, hvis Stamme deler sig i trende store Hovedgrene, hvorfra andre Grene udspringe i utallige Former og Skatteringer. Disse trende Hovedgrene, hvori Menneskets Grundkraft udgrener sig, ere Kjende-Evnen, Føle-Evnen, og Begjere-Evnen. Disse udgjøre Sjælens Treenighed. Adskille vi ikke det Sande, det Skjønne, det Gode? Adskille vi ikke Blissdom, Lyksalighed, og Dyd? Adskille vi ikke Aand, og Hjerter, og Gemyt? Forsaavidt Sjælen nu i Modsetning til den grovere Materie, som den sætter i Bevægelse, forsaavidt Sjælen, siger jeg, tænker, forsker, og overlægger, kaldes den Aand. Forsaavidt den derimod føler Lust eller Ulyst, frygter eller haaber, sørger eller er fornøjet, elsker eller ha-

der, kaldes den Hjerte, især forstaae vi herved de
 selskabelige Følelser, thi ved et godt Hjerte tænke
 vi os i Almindelighed en Sjæl, der tager Deel i
 andres Vel og Bøe. Forsaavidt Sjælen derimod
 begjærer, attraaer eller affkyer, faaer den Navn af
 Gemyt. I det mindste er dette den oprindelige
 Bemærkelse af Ordet Gemyt, og jeg ønskede ikke,
 at vi lod dette Ord glide ud af vort Sprog. Nu
 er det Sande egentligen Gjenstanden for vor Aand,
 det Skønne for vort Hjerte, det Gode for vort
 Gemyt; og Idealet af disse tre Gjenstande, for-
 saavidt Sjælen tænkes at være i deres Besiddelse,
 eller, det højeste jeg kan tænke mig hos Mennesket
 med Hensyn til hans trede forskellige Hovedevner,
 er: i Henseende til Aanden, sand Dplysning
 eller Viisdom; i Henseende til Hjertet, Lyksa-
 lighed; i Henseende til Villien eller Gemyttet,
 Dyd, eller Moralitet. Dette er Menneskets tre-
 dobbelte Bestemmelse, blot som Menneske. Det er
 og denne tredobbelte Bestemmelse, der burde ligge
 til Grund for vore Skoleindretninger, forsaavidt
 Opdragelsen er psychologisk. Thi ogsaa Legemet
 har sine Rettigheder, og Staten har sine. Mennes-
 ket begynder som Dyr, og ender som Borger.

Og nu Midlerne til at opnaae denne tredob-
 belte Bestemmelse? Her er en viid Mark for vore
 Betragtninger, men vort egentlige Spørgsmaal, som
 vi ikke maae tabe af Sigte, var dette: Staaer det

i vor egen Magt at være lykkelige? Ikke altid, des-
 stoværre! — Er Træet først forvoret, da er det vans-
 skeligt, for ei at sige umuligt, at faae det rettet;
 Er Hjertet først begroet med stærke og gamle Skud
 af Mismod og Brantenhed, og Uro, da er det
 vanskeligt at udrydde disse, og paa den syge Green
 igjen at indpode Fred og Frosind og Lykkelighed.
 Et rørende Exempel herpaa have vi i den ulykkes-
 lige Rúsau, hvis Historie er ligesaa lærerig, som
 i højeste Grad sørgelig. — Men hvad vi ikke kunne
 ganske omgjøre, det kunne vi rette, og hvad vi
 ikke kunne rette, det kunne vi forebygge, og ved at
 forebygge Ulykkelighed, gjøre vi det første Skridt
 til Lykkelighed.

Staaer det da end ikke i vor egen Magt at
 være lykkelige, naar vi først ere blevne det mod-
 satte, saa burde det dog staae i Opdragelsens Magt
 at befordre vor Lykkelighed, thi hvortil skal ellers
 Opdragelse? Det er Opdragelsen, der skal udvikle
 vore Kræfter, og derved lede os vor Bestemmelse i
 Møde; Lad os da see om Opdragelsen kan bidrage
 til vor Lykkelighed; Lad os atter kaste et flygtigt
 Bje paa de trende Grundkræfter i den menneskelige
 Sjæl, for at lære, hvor vi skulle begynde for at
 vorde lykkelige.

Den første Grundkraft var Kjendeevnen.
 Denne bestaaer igjen af Sandselighed eller Sand-
 seevne og Forstand; Sandseevnen hvorved vi for-

nemme eller modtage Indtryk, og sanke enkelte umiddelbare Forestillinger, der og kaldes Anskuelse; Forstand, hvorved vi ophøje de enkelte Forestillinger til Begreber, og anvende disse paa de forekommende Gjenstande. Begge ere ikke i Barnet hvad de kunne blive. De maae dyrkes for at tribes og vore. Fornuften, som er det højeste i Forestillingsevnen, som lærer os ved Slutninger at ordne vore indsamlede Kundskaber, og at søge nye Sandheder ved Hjælp af dem vi allerede besidde, opnaaer kun lidt efter lidt den Færdighed, den bør have for at tjene os til en Ledestjerne paa vor Reise gjennem Livet. Altsaa, vor Kjendeevne skal udvikles, vor Forstand skal dyrkes, vor Fornuft skal modnes, og det er en ussel Opdragelse, der ikke tager fortrinlig Hensyn til denne Grundkraft i vor Sjæl. Alting kommer an paa Menneskets Grundforestillinger. Hvad nytter Søemændenes Villighed, og usfortrødne Iver, hvad nytter Styrmandens Duelighed, og Skibets Styrke, og Beqvemhed, naar Kompasset, hvorefter det skal styres, er urigtigt og ubrugeligt? Den oplyste Mand er i Almindelighed den beste. Det er i Almindelighed mere Forstanden, der hos onde Mennesker er forgiftet, end Villien, og det almindelige Ordsprog: at den, som er dum, er god, er det affhyeligste Ordsprog jeg kjender. Ja jeg torde endog paatage mig, at bevise, at det er umuligt at en oplyst Mand kan være ond. Men her er nu ikke Stedet dertil.

(Fortsattes).

G. H. Olsen.

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles den 14de Oktober; Herr Pastor P a v e l s læser.

Borger - B e n n e n .

No. 41.

Septende Aargang.

Løverdagen den 13de Oktober 1804.

Forlagt af Understøttelses - Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolstræde No. 218.

A n n e l d e l s e .

S General - Forsamlingen den 24de f. M. blev Sekretair Collin ved fleste Stemmer valgt til Medlem af Ugeblade - Commissionen, som har behaget at antage Valget.

Administrationen for det forenede Understøttelses - Selskab.

H. G. Clausen. H. J. Cantor. M. Wolquartz.

C. Kjøbke.

Ulyksalighed betragtet som en Dyd.

(Sluttet. See No. 40).

Den anden Grundkraft i vor Sjæl er Føle=Evnen. Ved denne er det, at vi have Følelser. Men hvad ere Følelser? Ere de Virkninger af vore Forestillinger, og altsaa den Lyst eller Ulyst der ledsager visse Forestillinger? Eller ere de maaskee mørke Forestillinger selv, foranledigede ved en vis Tilstand i eller uden for os? Eller ere de blot en umiddelbar Bevidsthed om vor indvortes Tilstand, om vor inderste Stemning og Forsatning? Ere de blotte behagelige eller ubehagelige Fornemmelser, eller hvilket er det samme, blotte Fornemmelser af Lyst eller Ulyst? Vore Følelser ere saa mange Slags, at dette Ord er vanskeligt at forklare ved en nøjagtig og fyldestgørende Bestemmelse. Saa meget er vel vist, at det er ved og igjennem den indvortes Sands at vi erfare vore Følelser; saa meget er vel og vist, at vor Ulyksalighed eller Ulyksalighed beroer paa vore Følelser; saa meget er endelig vel ogsaa afgjort, at vi bør nøje adskille den Art af Følelser, som blot bestaaer i utydelige og mørke Forestillinger, fra de egentlige Følelser vi her omtale, der, saavidt jeg tør domme derom, ere intet uden Erfaringer af vor Sjæls Lyst eller Ulyst, disse maae nu flyde af hvilken Kilde somhelst. Disse Følelser ere mange, haande, og ligesom de, betragtede efter deres Virkning ere enten behagelige eller ubehagelige, saaledes ere de efter deres Aarsager sandelige eller aandige. De aandige ere igjen enten æsthetiske, eller intellectueller, eller moralske Følelser. De æsthetiske Følelser bestaae i den Lyst eller Ulyst, der vækkes ved det Skønne, eller det Hæslige. Disse Følelser ere de mindst egenlystige af dem alle, men og af Aarsager, som jeg ikke her kan udvikle, de mægtigste. -- De intellectueller Følelser bestaae i den Lyst eller Ulyst vi erfare ved Virksomheden af vore Landskræfter.

Den Sandhed og Orden, den Tydelighed og Nyhed, vi opdage i vore egne eller i andres Tanker, fylder Sjælen med Lyst, og det Modsatte derimod med Ulyst. Naar vi altsaa ved vore Bestræbelser efter Kundskaber støde paa betydelige Hindringer, da ere vi misfornøjede, vi føle Ulyst; naar vi derimod overvinde disse Hindringer, naar vor Virksomhed gaaer ustandset frem, da føle vi Lyst, og denne Lyst kaldes intellectuel. Ved moralske Følelser forstaae vi den Fornøjelse der opstaaer af Agtelse for Moralloven derved, at vi selv efterleve den eller erfare dette hos andre, og omvendt: den Misfornøjelse, der opstaaer af det Modsatte. Samvittigheden selv, denne vor Skytsengel eller vor Bøddel, er denne moralske Følelse, forsaavidt den udrinder af vor Dom over vor egen Moralitet. Efter alle disse Følelser er det vi bedømme Ens Hjerte, og Hjertet er i Grunden intet andet end vor Føleevne. En stor Lethed i at modtage Lyst eller Ulyst kaldes Følsomhed, et Ord som har tabt sin Adel ved at sammenblandes med den sygelige Følsomhed, der kaldes Følerie. Følsomme Mennesker ere gjerne meest beskæftigede med dem selv, de ere derhos mere lidende end virkende, og naar de, hvilket som oftest er Tilfældet, bedømme alting efter deres Følelser, saa ere de Selvkæbelighedens Tyranner, der idelig saare dem paa Torne, uden at blive Blomsterne vaer, og idelig gjøre Nøg til Elefanter. Lad os ynke disse Grillensængere, og omvende dem om vi kunne, men lad dem ikke kue os ved at appellere til deres egoistiske Følelser! —

Saa meget har jeg tilladt mig at fremsætte om Følelserne i Almindelighed, men det var egentlig Føleevnen, betragtet som en af Sjæleens Grundkræfter, vi her skulde omtale. Som Grundkraft ligger Føleevnen mellem Kjendeevnen og Begjerevnen. Skal en Forestilling worde til Beslutning, da maa den, om jeg tør udtrykke mig saaledes,

byppes i vor Følelse, eller hvilket er det samme,
 Aand og Hjerter maae parre sig for at undfange
 Billien. Men naar Kjendeevnen først efter mange
 Aars Forsøg yder, hvad den bør yde, saa er Fø-
 leevnen derimod strax hos Barnet hvad den kan
 blive. Fornemmelsen af Lyst og Ulyst er ligesaa
 stærk hos Barnet, som hos Manden. Barnet glæ-
 der sig over sin Dukke — Manden over sin Titel;
 Barnet sørger ved at see sit Korthuus nedrevet,
 Manden ved at see sin Plan forstyrret. Glæden
 og Sorgen er her, som hiffet, ligestor. Den Evne
 at være glad eller bedrøvet kan ikke udvikles. Tverti-
 mod, Barnet fryder sig inderligere, og sørger lige-
 ledes, saa længe det staaer paa, oprigtigere end
 den Borne. Opdragelsen har altsaa intet eller
 faare lidet med vore Følelser at bestille. Denne
 Sætning synes at være græffelig, men den er det
 ikke. Vore Følelser kunne lignedes med den Spiri-
 tus, hvormed vi forsyne vore Beirglas, det er Til-
 standen uden for, der bestemmer deres Stigen og
 Fald. Føleevnen er hos den Borne ikke anderledes
 end hos Barnet, men vel er Menneskets Forhold
 forskjelligt i enhver Alder, og deraf kommer og Fors-
 skjellen i vore Følelser. Glæden og Sorgen er den
 samme, Anledningerne ere forskjellige. Der hvor
 jeg græd som Barn, leer jeg maaskee som Mand,
 og den Scene, der vækker Barnets Latter, udper-
 ser maaskee Smertestaarer af Mandens Dje. Fø-
 leevnens forskjellige Ytringer have altsaa deres Grund
 ikke i Føleevnen selv, men i andre Kræfter i Men-
 nesket. Det er vore Organer, og vore Forestillin-
 ger der bestemme vore Følelser, det er Legemets
 og Aandens Sundhed, hvoraf vor Lyksalighed hæn-
 ger. Mærker vel dette, J, hvis hellige Kald det
 blev at være Opdragere! ønske J at lede Eders
 Opdraglinger til Lyksalighed, ønske J at berede
 dem sande og varige Glæder, ønske J at forebygge
 alt det usle Følerie, der især i Unglingsalderen er
 et fængbart Lønder for en usalig Sindstemning,

fort, ønske I at danne Mænd og Qvinder, da besfatter Eder ikke med Føleevnen selv, men med de Kræfter, som sætte Føleevnen i Bevægelse. Det er kun middelbar, det er især ved og igjennem Kjen-
 deevnens Udvikling, at I kunne virke paa Barnets Følelser. Jeg veed nok at de fleste Lærebøger, der handle om Sjælen og om Mennesket, eller med eet Ord, de fleste Psychologier, og Anthropologier tale om Følelsernes Cultur, men de henvise dog stedse til de andre Kræfter i Mennesket, som Følelsernes Kilder. Den megen Opmuntring til Følelser er altsaa i Grunden at slaae Vand igjennem et Sild. Det er ikke ved at fantasere om en Kones Fryd, og en Moders Salighed et Pigebarn lærer at vorde en god Hustru og Moder; ellers vilde Romaner — disse Dydens og Lyksalighedens Bygtemænd — sikkerst føre til Maalet. Men det er ved at lære en Kones og en Moders Pligter, det er ved at kjende i al sin Omfang en Kones og en Moders Værdighed og Dyder, og ved Dvæle i at følge disse Lærdomme, at hun lærer at gaae den Vej, der fører til Livet. Følelserne komme nok af sig selv, og Drievhuusfølelserne due desuden ikke stort. De hænge kun i Fantasien, som Fluer i et Spindelvæv, og i Almindelighed er Fantasien vor Lyksaligheds farligste Fjende.

Den tredie Grundkraft i Sjælen er Begjere-
 Evnen. Denne beroer tildeels paa vore Følelser, og tildeels paa vor Fornuft. I første Tilfælde har Opdragelsen intet at gjøre dermed umiddelbar. Men forsaavidt Begjere-
 Evnen bestemmes af Fornuften, og kaldes Villie, forholder det sig ganske anderledes. Villien er i Grunden intet andet end Fornuften selv, forsaavidt denne ikke blot erkjender, men og leder til Handling, Villien er den anvendte eller handlende Fornuft selv. At denne behøver Udvikling og Berigtigelse, Veiledning og Dvæle fra de første usikre Skridt af, indtil dens faste og bestemte Gang, da den vorder Dyb, og

Frihed, og Selvstændighed og Karakter, hvo kan paatvivle dette? Kan altsaa Fornuften udvikles, saa kan og Villien det, der i Grunden er intet andet end den udøventé Fornuft. Villien er i Sjælen en Skygge af Guds Almagt. Villien er alle vore Kræfters Fuldendelse. Villiens Beskaffenhed i Almindelighed kalder jeg Gemyt, men den faste, bestemte, urokkelige Willie kalder jeg Selvtændighed eller Karakter; og da først kalder jeg Opdragelsen ægte, naar den, istedet for karakterløse Skrantinger med Lærdom og Følsomhed, skaffer os oplyste og kraftfulde Mennesker, hvis Symbolum er Humanitet, og hvis Daad er at udbrede Guds Rige paa Jorden.

I Følge denne korte Sjæle-Geographie arbeide vi da best for vor Lyksalighed ved ikke umiddelbar at arbeide paa den. Den sande Glæde, siger Seneka, er en alvorlig Ting. Den sande Glæde, eller hvad jeg har kaldt Lyksalighed i indskrænket Forstand, kan da ikke erhverves uden Arbeide og Møje. Denne Lyksalighed ligger, som jeg troer at have viist, i Følelsernes Gebeet, men vi have seet, at Opdragelsen for at virke til Fordeel for disse, bør fortrinligen beskæftige sig med de tvende andre Grundkræfter: Fornuften og Villien. Fornuften viser os Maalet; Villien sætter os i Gang. Fornuften lærer os hvilke Goder vi fortrinligen skulle eftertrægte; Villien, udrustet med Mod og Arbeidsomhed, iler at udføre dens Bud. Fornuften advarer os mod de fordervelige Afveje; Villien følger sin Ledestjerne og fuldender Løbet. Altsaa, ville vi være lykkelige, saa lad os stræbe efter en oplyst Fornuft, og en retskskaffen Willie, da først kunne vi føle den Fornøjelse, den Glæde, det Lys og Liv, den Lyst og Fryd i vort Inderste, som udgjør Lyksalighed — og om den første Opdragelse har forført denne Dannelselse, saa lad os saa meget ivrigere stræbe ved Selvopdragelse at indhente det For-

sømte, thi vort hele Liv paa Jorden kunne vi ansee som en fortsat Opdragelse.

Til Lyksalighed, siger den berømte Leopold, fordres tvende Ting: et bestemt Maal for vore Ønsker, og en uafbrudt Fremgang til dette Maal. Hvem skal bestemme dette Maal, uden Fornuften, vor evige Lovgiver? Hvad skal befordre vor Fremgang til dette Maal uden Villien, som er Fornuftens højre Haand, eller rettere: Fornuften selv, naar denne handler, og udøver.

Hvad er det som skaber vore fleste og største Qualer? at vi vælge saadanne Gjenstande for vore Ønsker, der ikke staae i vor Magt — eller og, at vi ikke besidde Arbeidsomhed, ikke Mod og Standhaftighed nok for at forfølge det Maal, hvis Opnaaelse, endog blot i Haabet, vilde fylde vore Hjerter med de saligste Følelser. Stræber først efter Guds Rige og hans Retfærdighed, siger Jesus, og alt det øvrige skal tillægges Eder. Stræber efter Guds Rige, det er: Stræber efter Lys i Forstanden, efter rigtige og tydelige Begreber om alt hvad som er Mennesket maatpaaliggende — thi Guds Rige er Sandhedens Rige. — Stræber efter Guds Retfærdighed, det er: lad Eders Wandel og Færd, Eders hele Villie, være retskaffen ikke blot for Mennesker, men for Gud; da skal alt det øvrige tillægges Eder, det er: da kommer Lyksaligheden af sig selv.

Og naar vi da først have gjort den salige Erfaring, at Lyksalighed, skjønt i Begrebet forskjellig fra Wiisdom og Dyd, dog udrinder umiddelbar af disse, saa kunne vi vel sikre denne Lyksalighed baade middelbar ved at være i hine, og umiddelbar ved at øve os i Frosind, ved at betragte Lyksalighed selv som en Dyd, ved at befæste denne Stemning hos os saaledes, at den vorder uafhængig af Mennesker og af Ting, saa uafhængig som menneskelig Lyksalighed kan vorde. Ved gjentagne Betragtninger over Mennesket og Livet, ved en rig-

tig. Burdering af Livets forskjellige Goder, ved
 Dvælse i de forskjellige Dyder, som bidrage til
 sand Sjæleroe og Sjælesnyd, ved Mod og Ar-
 beidsomhed og ægte Klogskab, men især ved Selv-
 kundskab og Selvprøvelse kunne vi bringe det vidt
 i vor Lyksalighed, og saaledes daglig nærme os
 til den Selvstændighed, som udgjør den Lyksa-
 liges Karakter. Men denne Lære er egentlig Gjen-
 standen for en særegen Deel af Philosophien, som
 nogle af de nyere kalde Livets Philosophie,
 eller Polybiotik, den Kunst at leve meget, og
 som andre splinternye Philosopher afhandle under
 det Navn Eudæmonologie, det er, Lyksalig-
 hedskæde, som da for Hjertet skulde være det sam-
 me, som Logiken for Fornuften og Moralen for
 Villien. Tid og Rum tillade mig ikke denne Gang
 at gaae videre i min Betragtning, der maaskee er
 et hist og her mislykket Forsøg, men jeg ønsker
 blot at samme maatte tjene som en Fortale til vig-
 rigere Afhandlinger over det samme Emne, hvoraf
 jeg her blot nævner det herlige Stykke af Engel:
 der Atna oder: über die menschliche Glück-
 seligkeit, og: Lebenskunst in Beiträgen
 af Koppén, ligsom og: die Wissenschaft des
 menschlichen Lebens af Struve. Ogsaa har
 nylig en Schelle udgivet et Forsøg: über den
 Frohsinn, som jeg vel finder en Gjennevlæs-
 ning værd, men dog sætter langt under hine, der
 i mine Tanker fortjene at læses og studeres. Lyk-
 kens Tempel af Ewald og Wessels Nøj-
 somhed behøver jeg vel ikke at nævne for mine
 Landsmænd.

G. H. Olsen,
 Professor.

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles den
 14de Oktober; Herr Pastor Paveis læser.

Borger = Bennen.

No. 42.

Sextende Aargang.

Løverdagen den 20de Oktober 1804.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolsstræde No. 218.

Bidrag til de afrikanske Negeres Karakteristik.

Blandt det meget Interessante, der findes i Zimmermanns Taschenbuch der Reisen, hvoraf nu i tre Aar er udkommet et Bind ved Nytaarstider, er og en Karakteristik over de afrikanske Negernationer i deres frie, eller som man kalder den, vilde Tilstand. Paa enhver Tid maa ethvert Bidrag til Menneskekundskab være behageligt for den Tænkende; men dobbelt velkommet haaber man saadant Bidrag maa være for dette Blads Læsere nu, da de skrækkelige Begivenheder paa St. Do-

mingo have vakt fornøjet Opmærksomhed paa en Gjenstand, man tilligemed saa mangen anden vigtig Sag syntes at ville behandle med Ringeagt og overgive til Glemsel: det skjændige Mennekesalg paa Afrikas Kyster, og den ikke mindre skjændige Behandling, Negerflaverne maae lide paa de vestindiske Der. En Karakteristik over disse Menneker, der, efterat have sønderbrudt Lænken, rase saa frygteligen i deres nye Hjem, leveres da her efter bemeldte Bog.

Uadskilleligt Venfskab, høj Grad af Rebelighed, barnlig Kjerlighed og sandt Udelmod pryde Negerens Karakter, men ogsaa vanzires den ved den umenneskeligste Grusomhed, avlet af Forfængelighed, Stoltshed, Elskov og Hævn; heller ikke er Gjerrighed ham fremmed.

To Negere i Manddomsalderen, fra Ungdommen af hinandens Venner, bragte man fra det indre Afrika paa Slavetorvet i St. Cruz paa Den Cuba. Da Slavehandleren førte dem frem til Salg, faldt de ned for ham, omfavnede hans Knæ og bønfuldt ham indstændigen om den eeneste Naade, der dog let kunde tilstaaes dem, ikke at vorde adskilte i deres Slaverie, men som een Herres Trælle at trøste sig i deres Lænker. Død for enhver menneskelig Følelse fulgte Kjøbmanden efter Sædvane kun Egennyttens Stemme, og de to Ven-

ner bleve forskiellige Herrer til Deel. Denne kolde Grusomhed gjorde dybt Indtryk paa dem, dog hørte de deres Skjæbne med stille Resignation, kun bade de om Tilladelse, for sidste Gang usforstyrret at maatte tale med hverandre nogle Djeblikke. Med inderlig Varme omsavnede de hverandre, skiltes med tilsyneladende Roe, bleve førte hver til sin nye Herre, og syv Dage derefter fandtes de begge døde, hver ved sit Hiem hængende i et Træe. Heller end at leve adskilte valgte de Døden.

I Aaret 1733, da de sorte Slaver vare i Spørør paa den danske De St. Jan, mistvivlede enhver Blank om sin Redning. En af disse Plantere rakte, for i det mindste ej at døe ved en fremmed Haand, sin egen Slave en Flint, med Bøn, at skyde ham selv, kun at skaane hans Kone og Børn. „Nej, Herre!“ svarede den troe Neger, „jeg vil ikke dræbe dig, og heller ingen anden skal vove det, førend man har berøvet mig selv „Livet.“ —

Quaschi var som Børn bortført fra Afrika og solgt til en Plantage paa St. Christoph. Hans Herre fandt Negerdrenge lige udmærket fra Hovedets og Hjertets Side og lod ham derfor opdrages med sin egen Søn. Quaschi opvokrede nu som sin tilkommende Herres Legebrosder, begge elskede hinanden som Brødre; men Sønnens Karakter var — vel retskaffen, men hæftig og streng. Strax ef-

ter Kaderens Død betroede han Quaschi Dveropsynet over de andre Sorte, og disse ærede ham som en retfærdig Mand, der tillige overalt og omhyggeligt saae paa sin Herres Bedste. Imidlertid, uagtet al sin Paapassenhed, begik han dog engang en Skjodesløshed i Tjenesten og da hans Herres Strængthed var ham bekjendt, frygtede han Straffen desmere levende jo ulasteligere hans Forhold hidtil havde været.

Negerflaverne have megen Vresfølelse; ikke at faae deres Hud mishandlet af den vancærende Slavepidst, er for dem en Ting af høj Vigtighed. Derfor søger enhver Slave, der har staaet i nogen Agtelse hos sin Herre, naar han første Gang har begaaet en Forseelse, der udsætter ham for saadan uudslettelig Skjændsel, at undgaae denne ved Forbøn af en eller anden Herrens Ven.

Quaschi, som kjendte sin Herres Strængthed, var hemmelig undveget for at opsøge sig en saadan Dalsmand. Just i det han om Aftenen vovede sig frem af sit Tilflugtssted, mødte han ved en uheldig Hændelse sin Herre, der spadserede igiennem Plantagen. Det uventede Syn af den Undvegne og Uergrelse over at vide ham saa længe ustraffet, opflammede ham; han løb efter den flygtende Quaschi og indhentede ham. Men Følelsen af Uskyld og Frygt for vedholdende, ufortjent Vancærelse indgjød Negeren Kraft til den hæftigste Modstand.

Begge, stærke unge Mænd, kjæmpede med yderste Anstrængelse; kun Slavens Fortviølelse beholdt Overhaand. Stønnende styrtede Herren under ham til Jorden. Quaschi satte ham Knæet paa Brøstet, holdt hans Arme fast med den eene Haand, medens han med den anden drog frem en stor Kniv. „Massa“ (Herre!) raabte han: „jeg er voret op med Eder fra Barndommen, jeg var Eders Legebrosder og elskede Eder meer end mig selv. Nu er jeg uskyldig, men om jeg var skyldig burde jeg altid kunne gjort Regning paa Eders Bønskab. Alligevel har I dømt mig til en Straf, som mit hele Liv igiennem vil vancere mig. Kun paa denne Maade vil jeg undgaae den.“ Ved disse Ord stak han sig Kniven igiennem Struben, og sank i sit Blod over den forbausede, skjælvende Tyrann. *)

*) At disse Naturens Sønner, der mangle religiøs og moralsk Kultur, henreene af deres Lidenkab bleve Selvmordere, kan naturligtviis ikke fremsættes som folgebærdigt Exempel for os Andre, eller retfærdiggjøre vore Samtidige, der besidde den Kultur, hine savne, naar de ved den ringeste Modgang eller Domygelse, dem vedsarses, strax styrte dem i Vandet, eller gribe efter Pistolen, Strikken eller Giftbæggeret, for at ende deres Lidelser. Om denne Handling's Mora-

Med Uret beskylder man Negeren for Følelseshed mod Forældre. Slaa e mig, men skjæld

litet tales overalt her stet ikke. At Religionen og dens renere, strængere Sædelære i den Henseende foreskriver os Pligter, det blotte Naturmenneske ej erkjender, veed man, og at det ligesaavel hører til Menneskets Forædling, hvilken Religionen egentlig sigter til at fremme, standhaftigen at udholde Lidelser, som utrætteligen at stifte Gavn kan vist ikke nægtes. Hvad her skal bevises, er, at Negerne ikke ere disse føleløse, halvvegeterende, den øvrige Menneskehed af Naturen subordinerede Skabninger, man har villet gjøre dem til. Mennesker, for hvilke Ven-skab og Vre have en saa høj Grad af Vigtighed, at de endog ere dem fjærere end Livet, ere vist ingen foragtelige Skabninger, maae, som ogsaa andre Steder i Bogen gives Exempler paa, ligesaavel som nogen Europæer kunne modtage høj Grad af Lands og Hjertes Kultur; Og naar saadanne varme, ærefjære, delikate Mennesker behandles som Fæ, hvad Under, at det hede Blod, som strømmer i deres Aarer, henriver dem til en Hevn mod deres Undertrykkere, hvorved Menneskeligheden gyses, og hvorved de selv vilde gyses, naar man tillod dem at være Mennesker?

Overs. Anmærk.

ikke min Moder har længe været et almindeligt Ordsprog i Afrika, og efter Mungo Parks Beretning er det den største Fornærmelse der kan vises en Søn, at man taler slet om hans Moder.

Følgende Træk af barnlig Kjerlighed fortjente vist ligesaavel et eget Skuespil, som Sedaines Honnete Criminel. *)

En uhykkelige Tilfælde var en Agraffi Neger ved Floden Volta kommen i dyb Gield. Til at betale den levedes ham kun det sørgelige Alternativ: at sælge sine Børn eller sig selv. Af Faderkjerlighed valgte han det sidste, og overgav sig villig til sin Creditor, der førte ham ud paa en Slavehandlers Skib. Her ventede han alt daglig den frygtede Bortrejse til Vestindien, da hans Søn, inderlig rørt over sin Faders Skjæbne, besluttede af barnlig Taknemmelighed at befrie ham. Han kom i Selskab med flere af sin Familie og forlangte at faae en aldrende Slave ombyttet mod en yngre. Synet af en smuk, robust Neger gjorde at man meget snart gav sit Samtykke til Byttet. Men da nu Sønnen saae sin Fader føres frem i Vænker —

*) Et rørende Drama skrevet paa franske Vers men oversat i dansk Prosa af Etatsraad Talsen under Navn af Galleslaven. Det opføres undertiden paa vor Skueplads.

hvilken Scene! Han styrtebe i Oldingens Arme, fældte Glædestaarer over at kunne redde ham, lod sig lægge i Jern i hans Sted og saae med utrolig Munterhed og Tilfredshed hen paa sine Frænder. Hvo maatte ikke vorde rørt over dette Skuespil! Kun den raae Menneskehandler blev uden videre Deeltagelse og triumpherede over det fordeelagtige Bytte. — Men den brave Tserf, *) Fortælleren af dette Dptrin, som selv var Djensvidne dertil, forholdt sig ikke uvirksom. Han tilmeldte Gouverneuren paa de danske Etablissemets denne fortrefelige Handling, og gjennemtrængt af Menneskefjærlighed udvirkede denne værdige Mand ufortøvet Sønnens Befrielse. I Selskab med sin Fader og sin øvrige Familie vendte han tilbage til sit Fædreland og indhøstede saaledes Lønnen for sin ædle Daad. —

(Fortsættes).

*) En dansk Læge, der i nogle Aar opholdt sig paa System af Guinea, og har udgivet en Beskrivelse derover.

C. Pavels,

Præst til Nikolai Menighed.

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles den 11te Novbr.; Herr Sekretair Collin læser.

Borger - B e n n e n .

No. 43.

Septende Aargang.

Løverdagen den 27de Oktober 1804.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolstræde No. 218.

Bidrag til de afrikanske Negeres
Karakteristik.

(Fortfæt. See No. 42).

Dgsaa paa Broderkjerlighed findes blandt
Negrene skjøne Exempler.

Ved Kapt. Stedmanns Tog mod de oprør-
ske Negere i det Indre af Colonien i Suriname,
faldt en Anfører for de saa kaldte Neger = Jægere
ved et Skud fra Maron = Negrene (Oprørerne).
Hans Broder Avantage kastede sig ned ved hans
Side med de hæftigste Følelser af Smerte, suede
Blodet af hans Saar, for den højtideligste Eed

at hævne hans Død og endte denne Scene med de Ord: „Naar jeg har beseglet denne Eed med min Død, da haaber jeg at see dig, elskte Broder! igjen i en lykkeligere Verden.“

Paa en Negers Redelighed mod sin Gæst har man følgende Exempel: I Aaret 1752 saae Engellænderen Murrai, Læge paa et Engelsk Slavefæb, sig nødsaget til formedelst Sygdom at blive allene tilbage hos en Neger paa Kysten af Benin. Strax derpaa landede en Hollandsk Slavehandler der. Adskillige frie Negere besøgte Skibet af Nysgjerrighed og bleve paa den meest trosløse Maade lagte i Lænker af Hollænderne. Disse nedrigen Bedragnes Paarørende udbrød i de hæftigste Klager, og da de ej kunde hævne sig paa Hollænderne, løb de rasende hen til Engellænderens Bert og forlangte, at han skulde give den Blanke til Priis for deres Hævn, siden de Blanke havde bortrøvet deres Brødre. Murrails Bert svarede dem med bestemteste Fasthed: „Dræb den Blanke, som har forbrudt sig; min er en brav Mand, mit Huus er hans Fæstning, og jeg er hans Forsvarer. I maae dræbe mig først, dersom I vil gjøre ham nogen Skade. Siig mig, Venner! hvo af Eder vilde nogensinde meer betræde min Dørtærskel, naar mit Huus blev besmittet med en uskyldig Mands Blod?“ Negrene skammede

fig, og behandlede siden den engelske Læge med megen Belvillie.

Skjønnere Exempel paa Negernes Højmodighed kan dog vel neppe fremføres, end følgende, der tillige viser en saa mærkelig Kontrast mellem dem og de vilde, bigotte Maurer *). Det fortælles af Mungo Park.

Almami Abdulkader, Konge til Futa Torre lod som hastig Belot for den mahomedanske Troes Udbredelse. Donnel, de hedenske Dschaloffers Konge højtideligen opfordre til at antage denne Religion. De hertil valgte Gesandter bare to store Knive paa høje Stænger og lagde dem ned for Donnel med følgende Tale:
 „Med denne Kniv vil Abdulkader selv rage Kong
 „Donnels Hoved, hvis han beslutter at antage
 „Mahomets Troe; men med denne anden Kniv
 „vil han derimod skjære Struben over paa ham,
 „dersom han undslaaer sig derfor; vælg nu!“
 Donnel svarede med rolig Bestemthed, der behøvedes intet Valg, han vilde hverken lade sit Hoved rage eller sin Strube skjære over. Efter

*) Maurerne ere af arabisk Herkomst og have siden det 7de Aarhundrede udbredt sig over den nordlige Deel af Afrika, hvor de forplantede Mahomets Religion og tillige den skrækkeligste Intolerans.

dette Svar bleve Gesandterne paa det høfligste bortsendte. Abdulkader brød nu ind i Donnels Lande med en mægtig Hær. Stædernes og Landsbyernes Indvaanere tilstoppede ved hans Nærmelse alle Brønde, tilintetgjorde deres Forraad af Levnetsmidler og flygtede med Resten af deres Ejendomme. Herved blev Abdulkader lokket alt længer og længer ind i det fjendtlige Land, og skjøndt han ingen Modstand fandt, saa kostede dog den fuldkomne Mangel paa Vand ham en betydelig Deel af hans Mandskab. Han saae sig nødsaget at tye hen til et Vandsted midt imellem de tykkeste Skove, her slukkede hans Følk Tørsten, og overvældede af Mathed lagde de dem ubekymrede til at sove. I denne Forsatning bleve de overfaldne af Donnel og total slagne. Mange nedfældedes sovende; mange bleve sondertraadte af Heste, mange bortførte som Fanger. Denne Skjæbne traf Abdulkader selv. Denne fanatiske stolte Fyrste, der før saa Maaneder siden saa trodsigen havde truet Donnel, saae sig nu fornødret til den sorgelige Lod, at maatte vente Lønneu for sin Ondskab af den Fjende, han havde behandlet saa overmodigt. Da den kongelige Fange bragtes i Læner for Donnel og blev kastet ned paa Jorden, satte denne ikke efter almindelig Skik sin Fod paa hans Nakke, men tiltalte ham koldfindigen med disse Ord: „Abdulkader! dersom Krigslykken

„havde sat mig i den Tilstand hvori du nu er, og dig i min, hvad vilde du da gjort ved mig?“

„Seg vilde“ svarede uforfærdet den fanatiske, ondskabfulde Maure „stødt mit Spyd i dit Hjerte, og jeg veed, at den samme Skjæbne nu venter mig.“

„Nej,“ svarede den ædle Neger, „mit Spyd er rødt nok af dine uhyggelige Undersaatters Blod, der bleve i Slaget; jeg kunde ikke farve det rødere, om jeg ogsaa byppede det i dit. Heller ikke bleve derved enten mine Stæder opbyggede igjen, eller de mange Tusinde, der faldt i Skovene, kaldte igjen til Live. Jeg vil altsaa ikke dræbe dig med koldt Blod, jeg vil beholde dig hos mig som Slave saalænge til jeg seer, at din Tilbagekomst i dit Rige ikke meer kan være farlig for nogen af dine Naboer.“

Abdulkader arbejdede altsaa nogle Maaneder som Slave, derpaa lod Donnel sig bevæge ved hans Undersaatters Bønner og gav dem deres Konge igjen. Negrenes Digtere priste denne ædle Daad i adskillige af Nabolandene med festlige Sange.

Bed Overgangen til Billedets Skyggeside, de uforbeholdte Træk i Negrenes Karakter, som forhen nævntes, maa nærværende Fortæller gjøre en dobbelt Anmærkning, som ogsaa Zimmermannt har gjort, skjøndt med større Bidtløstighed og mere Bærdom end jeg her anseer passende. Den første: Vist er Negrenes Grusomhed i højeste Grad

umenneskelig. Exempler skulle siden fremføres derpaa, hvorved hvert sølende Hjerte vil gysse. Men findes da ej i vort kultiverede Europas Historie Misgjerninger bedrevne ligesaa affskyelige, som nogen af dem der fortælles om de vilde Afrikaner? Man opslaae blot den Nations Aarbøger, der i Finhed og Elegants, i sædelig og videnskabelig Kultur betragtedes som de øvrige Folks Mønster, var Gjenstanden for deres Misundelse og deres Efterbelse i hele Aarhundrede og er det tildeels i denne Time; man læse Beretningen om det ubeskriveligen rædselsfulde parisiske Blodbryllup under Karl den 9de, man erindre sig fra vore Dage Epoken fra det franske Kongedømmes Ophævelse i August 1792 til Skrækssystemets Nedbrydelse ved Robespierres Fald i Julii 1794; man forestille sig Mordscenerne den 2den og 3die Septem-ber førstnævnte Aar, blandt andet de vederstyggelige Anekdoter, der fortæltes om Prindsesse Lamballes, Dronningens Venindes Afslivelse og Mis- handling: Conventcommisfairernes Fremfærd i de oprørske Departementer fornemmelig Carriers i det forrige Bretagne o. m. dsl., og man vil tilstaae, at Indbildningskraften neppe kan danne sig noget skrækkeligere Billede, og at Negrenes Grusomheder ej kunne have noget meer oprørende for den menneskelige Følelse end disse de højlovede Frankers. Kun dette maa man erkjende, at de

europæiske Bederslyggeligheder for det meste kun vare fortvarende Optrin, der afløstes af en bedre Tidspunkt, eller glemtes, naar Diet mødte større Humanitet i andre Lande, eller endog blev taalelige ved de, skjønne, hæderfulde Optrin, der i samme Land og Stad stillede ved Siden af dem; de afrikanske derimod efter alle Skribenters eenstemmige Bidnesbyrd vedvare fast uophørligen og udbrede sig til de fleste Lande. Men hvoraf kommer denne Forskjel? Upaatviveligen deraf, at vi ere mere kultiverede end de. Kulturen har udrettet og udretter langt mindre end man var berettiget til at vente. Almindelig Forædling har den ej tilvejebragt, og Gud veed, om dette Maal nogensinde opnaaes. Men af det Wildheds Barbarie, der behersker hine Nationer, har den dog løsrevet os. Naar Europæer blive Barbarer, er det fordi de mis kjende og forkaste dens Indflydelse, og den er det dog, som omsider bringer de Forvildede tilbage. Men denne Kultur ere Negrene, som jeg alt har sagt, ligesaavelsom nogen af os fikkede til at modtage. Havde altsaa Europæerne, Steedet for at bedrage og plyndre og mishandle og bortføre i Lænker de ulykkelige Afrikaner, anvendt den samme Møje paa at kultivere disse Nationer, som de nu anvende paa at fordærve dem og gjøre dem ulykkelige, saa vilde Negrene snart ligesaameget affkyet deres fordums Grusomheder,

som vi vore barbariske Forsærdres, og slige Blodscener vilde da blevet ligesaa sjeldne blandt dem, som de nu — jeg undtager naturligviis Krigen, denne Menneskehedens værste, uudryddeligste Skjændsel og Plage — ere blandt os. Og dette var min anden Anmærkning. Dog jeg glemmer, hvad det er, der rejser til Afrika og hvad der bevæger dem til at rejse did. Raæ, føleløse Svømænd ere lettere fundne, end oplyste og menneskekjærlige Folkelærere (jeg tager naturligviis dette Ord i dets vidtløftigste Betydning og forstaaer ej derved efter almindeligt Talebrug Præster) hvoraf der selv i ~~Kulturens~~ Hiem sjelden er nogen Dverflob, og der findes Tusinde, der af Guldthirst lade sig forlede til hvad det skal være, endog til de skjændigste Nedrigheder mod een Hans Egede, der forlader Færeland og Benner og Livets Bequemmeligheder for at danne og forædle sine Brødre.

(Fortsættes).

C. P a v e l s,

Præst til Nikotai Menighed.

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles den
11te Novbr.; Herr Sekretair Collin læser.

B o r g e r - B e n n e n .

No. 44.

Sættende Mærgæng.

Løverdægen den 3die November 1804.

Forlagt af Understøttelses - Selskabet.

Erykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Siolstræde No. 218.

Bidrag til de afrikanske Negeres Karakteristik.

(Fortsat. See No. 43).

Jeg vender tilbage til min Forfatter. Forfængelighed, Stolthed og Sjerrighed, vedbliver han, avle blandt Negerne, som blandt de Hvide, Krig og Blodsudgydelse.

Mellem to smaa Negerkonger opkom en blodig Fejde over en europæisk Grenadcerhue. Begges fornemste Gemalinder vilde udmærke sig - derved, og begge Majestæter udgjød derover deres uskyldige Undersaatters Blod.

Saaledes tvistedes og to Smaakonger over det Fortrin, ved højtidelige Leiligheder og paa Slavehandlernes Skibe at have Ret til at gaae med Skoe, og førte i den Anledning en Krig, der varede i to Aar. Og saa ubetydelige disse Majestæter vare, da ofte deres hele Magt kun bestod af nogle hundrede uselt bevæbnede Negere, saa spurgte dog en af dem, om ikke hans Storhed gjorde megen Opsigt ved Ludvig den femtendes Hof. Man kjender og Anekdoten om den Negermonark, der, hver Gang han havde fuldendt sit usle Maaltid, lod udraabe udenfor sit Telt, at Jordens Konger gjerne kunde sætte dem til at spise, thi nu var Kongernes Konge mæt.

(I hvor latterlige end disse og lignende Træk kunne være s. Ex. et, Zimmermann anfører, om Noget en Matros havde viklet sammen af opløst Lougværk, der saae ud som en Alongeparuk, og hvorved en Negerkonge blev Gjenstand for sin egen og sit hele Folks Beundring, ere de dog nok ikke meget andet end Nuancer af den samme Karakter, man ikke sjelden træffer hos Regenter og Under-saatter, Mænd og Qvinder i vort Europas meest forfinede Lande. Krige og andre politiske Omveltninger ere vel stundom forvoldte ved Ting, der i vore Dine ere sandere Bagateller end en Grenadeerhue er i Negernes, og man har vel Exempler paa at en Ministers Forrang ved en Audientz er

anseet ligesaa vigtig som hiint misundte Fortrin at gaae med Skoe. Det Barnagtige i Negerens Forfængelighed og hans Ukyndighed i Geographien fra regnet, gjorde dog nok enog anden europæisk Monark ligesaa høje Prætensioner til hele Verden at beundre hans Pragt og Herlighed; og spørger man Philosophen, om disse Fordringer vare meere grundede, jeg tvivler om han vil svare Ja. Og de uhyre stive Frisurer, de Fiskebeensskjorter o. s. v. der en Tid hørte til europæisk Galladragt vare nok i Grunden ligesaa uskønne som Negerkongens Lougværkspark. For saadanne Ting at gjøre Nar af Naturens udannede Sønner er ubetænksomt. Hvo indestaaer os for at ej den tyranniske Mode ved næste Forandring paabyder en ligesaa haandgribelig Daarlighed?)

Hvad der saa ofte er bebrejdet mange europæiske Fyrster, og som vist nok end mindre kan undskyldes hos dem, forsaavidt de maae forudsættes at være mere oplyste: føleløs Egoisme, Eiggylldighed for deres Undersaatters Vel kan næsten ingen Negerfyrste frikjendes for. Alt hvad der omgiver dem er skabt for deres Lune. Og langt videre drives Despotismen, da den Kultur og Oplysning, som dog i Europa paalægger den sletteste Regent nogle, er det end kun svage Baand, der aldeles savnes. Enhver, selv den første Minister,

er Slave og kan sælges, og den frie Undersaats Blod flyder ofte blot fordi Despoten vil.

Unægteligen have Europæerne bidraget til at forværre Negernes af Naturen blodtørstige Karakter. Ved de europæiske Vare ere Begjærigheder vakte hos dem, der henrive dem til de frygteligste Handlinger. For at tilhandle sig Brændeviin, Tobak, Klæde, Lærred, Coraller, Wiin, Jern, Geværer, Krud og mange andre Ting, der forhen vare dem ubekjendte, men nu ere bl.aae dem Fornødenheder, bortrove Despoterne hvem de kunne af Nabonationerne, hvorved Anledning gives til blodige Krig: gjøre de Jagt paa deres egne Undersaatter, og sælge dem til Slavehandleren, der selv ej har Følelse for andet end Penge og altsaa finder Negerfyrstens Udsærd fuldkommen, billig og begribelig.

Saaledes havde Donnel, Konge til Gajor (man forveksle ham ej med den ædle Fyrste af samme Navn, om hvilken fortaltes i sidste Nummer) neppe hørt, at europæiske Slavehandlere vare komne til den lige overfor liggende De G o r e e, førend han strax sendte sine væbnede Menneskerøvere i de omliggende Egne. Da disse for langsomt og ubetydeligt tilfredsstillede hans Graadighed efter vore Produkter, især Brændeviin, overfaldt han de omliggende Negerstammer med sin hele Magt. Efter et blodigt Slag — thi de skjændigen overfaldne Naboers Modstand var estertykkelig — sejrede Don-

nel's stærkere Hær. To hundrede Menneſker bleve paa Balpladsen; 180 Krigsfanger bortførte Kongen med ſig og folgte til Europæerne. Oldinge og Børn, ſom Ingen vilde kjøbe, aflivedes.

Saaledes var Svensken Wadström Vidne til, at Kongen af Bursin næsten hver Uge, Natten imellem Løverdags og Søndag, udsendte bevæbnede Folk og lod med Magt bortſtiæle ſine egne Underſaatter til Salg. Saalænge denne Fyrſte var ædrue, var han aldrig i Stand til at begaae ſlig Udaad. Men det var han deſværre kun ſjelden; de franſke Slavehandlere, der laae ved Toal (mellem Senegal og Gambia) forſynede ham rigeligen med Brændeviin, og i Ruſen forſto de at gjøre ham ſaa begjerlig efter deres øvrige Vare, at han greb til dette Middel, ſom Bedkommende mueligen fra Begyndelſen ſelv havde foreſlaaet ham. Ofte angrede Kongen ſin Udfærd, engang ſendte han ſelv to Slaver for at udverle en fri Pige han i Ruſen havde borttrøvet og ſolgt. Men hvad hjalp det? Ikke at tale om, at diſſe Slaver vare Menneſker ligesaavel ſom Pigen — de vare Krigsfanger, alſaa efter de herſkende For-domme hans lovlige Ejendom, den han var berettiget til at afhænde hvor og paa hvad Vilkaar han ſelv behagede — men hvad var dette eene, eller om man og vil antage flere Exempler, mod den græſſelige Ulykke der voldtes uden at worde oprettet?

Undersaatter i Tusindetal bleve deels dræbte, deels bortslæbte i Trældom. Egteskæller adskiltes, Mødre revs fra deres diende Børn, og de udsendte kongelige Bødler jog de grædende Ulykkelige afsted med de haardeste Slag, medens deres Medsoldater ved Trommen og Skyden søgte at overdøve de Uskyldiges Skrig.

(Stor nok er Europæernes Brøde, om vi just ikke gjøre dem til de eeneste Umennesker. Der kan overdrives paa alle Sider. At forsvare Menneskesalg fordi Kjøbmænd og Plantører vinde Penge derved, at kaste undskyldende Slør over de Grusomheder Slavehandlerne begaae er at gjøre sig til disse Barbarers Medskyldige.

Hvad har stakkels Neger gjort

At den blanke Mand ham hader?

vil stedse blive et ubesvarligt Spørgsmaal, thi om han ogsaa var ond for han er sort, var det en Sag, der eene vedkom Gud og ham, ikke de Hvide, med mindre de vilde søge at forbedre ham; og uværdigt er det altid, at Mennesket betragter og behandler sin Ege, det fornuftige, frie Væsen, som en ringere Skabning, som et blot Middelet til at faae sin egen Eidskab tilfredsstillt. Men paa den anden Side bedrager man sig vist, naar man i den afrikanske eller amerikanske Vilde troer at finde det ægte, ufordærvede Naturmenneske, naar man i hine mindre kjendte Verdensdele vil søge

den Uffkyld, den Trofasthed, den Humanitet, Digternes Guldalder udmærkede sig ved og som Kulturen skal have forjaget fra Europa. Under forskjellige Modificationer, som tilfældige Omstændigheder frembringe, er Mennesket vel endnu hvad det var fra fjerneste Oldtid, er det over hele Jorden hvad det er her: en Skabning, der, naar Videnskaberne faae Lov til at herske, lader sig henrive til det meest umoraliske Forhold, og som overalt i større eller mindre Grad er disse frygtelige Despoters Herredømme undergIVEN, men som med alt dette har saadanne Anlæg, kan udføre saadan Daad, kan stige til saadan Forædning, at dens bedre Natur fremlyser allevegne, at hver Tænkende maa tillægge den en højere Bestemmelse end Dyret, en varigere end for dette jordiske Liv.)

Man sig ikke, at det er blot ved Europæernes Medvirkning, Negerne ere grusomme! Og saa uden Forbindelse med hine ere de det i høj Grad. At deres Feldtslage ere frygtelige Blodbad vil man ikke tale om, thi hvilket Feldtslag er ikke det? Men Sejrvindernes kolde Grusomhed mod de Overvundne bør nævnes. De flygtende Fjender nedsaales eller bindes med Reeb og sælges som Slaver. Ja ofte vederfares dem end ikke denne Skaansel. En Kriger fortalte Fransmanden Barbot med Bram, at han havde affkaaret den underste Rindbakke af tre og tyve saadanne Ulykkelige, for at

lade dem i denne skrækkelige Tilstand døe af Sult. Hos andre Negernationer berøver man Fangerne deres Ublemmer og paaføre dem derved Døden; det Affkaarne gjemme de som Sejerstegn. Store Hærførere ofre efter betydelige Sejervindinger nogle tusinde Fanger til deres Guder. Alt hvad der kan opholde Sejerherren eller blot synes ubrugbart for ham ødelægges med største Koldblodighed: Oldinge, Saarede og Børn dræbes, Stæder, Landsbyer og de skønneste Plantager af Pisang, Korn eller Bomuld vorder et Rov for Lucn.

Negerne hugge Hovedet af dem, der ere dræbte i og efter Træjningen. Snelgrave saae i Aaret 1730 paa sin Rejse til Kongen af Dahomè to store Beenhuse fulde af saadanne Hoveder, og et vigtigt Ordens- eller Ridderbaand bestaaer der i et Halsbaand, hvor de Thielslagnes Tænder ere trukne paa en Traad ligesom Perler. Naar det er Fjender af nogen Anseelse røger man deres Hoveder; derved beholde de et ligesaa friskt Udseende, som de havde medens Ejeren levede. Men sædvanlig piller man Kjødet meget net og omhyggeligt af og polerer Benene. De nederste Kindbækker hænges man da paa de smaa Trommer, det øvrige skeleterte Hoved paa de store og hermed pranger Sejervinderen i mange Aar efterat Krigen er endt, ligesaa stolteligen, som nogen europæisk Kriger med den overvundne Hærs Faner.

(Fortsættes).

E. Pavels,

Præst til Nikolai Menighed.

Borger = Bennen.

No. 45.

Septende Aargang.

Løverdagen den 10de November 1804.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolstræde No. 218.

Bidrag til de afrikanske Negeres Karakteristik.

(Fortsat. See No. 44).

Som Exempel paa latterlig Forsængelighed forenet med kold Grusomhed anføres Kongen af Assiante, Dpoccu. Denne havde i Aaret 1741 efter et stort Slag aldeles ødelagt Akenisterne, et Naboefolk. Da deres Konge, Ursue, en tap- per Neger faldt, bedækket med fem og tyve Saar, dræbte en stor Deel af de vigtigste Anførere sig selv for ej at falde levende i Sejrvinderens Hænder.

Man bragte deres og deres Konges Hoveder

til Djoccu. Han lod dem pryde med Guld og befalede sine Generaler at slutte en Kreds om Ursues døde Legeme. Selv stillede han sig i Midten og holdt følgende Tale:

„Her ligger den store Mand, der ikke havde
 „sin Eige undtagen Gud og mig. Men han var
 „i Sandhed den Tredie. Hvad var der bleven af
 „Eder, I Generaler! dersom han endnu levede?
 „Jeg allene kunde overvinde ham. Men, Broder
 „Ursue, hvorfor vilde du ikke være mindre end
 „jeg? Du tænkte, du vilde nok faae Lejlighed til
 „at dræbe mig; du tænkte, der maae kun være een
 „stor Mand til i Verden, og deri havde du Ret“ *).

Denne samme Djoccu var dog, ikke længe forhen, saaledes ydmyget af en anden Nabonation

*) Hvem maa imidlertid ikke, i det han smiler over den forsængelige Afrikaner, der holdt sig for den største Mand paa Jorden, ved Hensik paa Europas endog allernyeste Historie Wessels Vers falde ind:

De Store synde vel i Grunden som de
 Smaa;

Men det er Maaden, Hver sin Synd ud-
 øver paa,

Der En gjør til en Helt, en Anden til
 en Staadder?

Overs. Anm.

Rassianterne, med hvilke han førte Krig, at han maatte give dem en Tribut for at beholde Livet.

Udriig viiste denne afrikanske Erobrers Rædsel opvækkende Forsængelighed sig tydeligere end ved den Audienz, han gav de Udsendte fra et dansk Handelselskab, hvorom Rømer fortæller. De beskrev hans Person som en Banstabling af overordentlig Længde og usædvanlig Mæghed. Hans Hænder og Fødder vare næsten dobbelt saa store som andre Menneskers: hans Legemsfarve faldt meer i det Røde end i det Sorte. Dette tilsammen taget udgjorde et høist frastødende Heelt, som dog indgiød hans Folk Uresnygt og Skræk.

Dpoccu gav Audienz uden for sit Palais, der egentlig, som de øvrige Negerkongers, blot udmærkede sig ved de flere Jordhytter, der alle vare sammensøjede med en Leervæg, fra de øvrige Sortes Boliger.

Her havde han ladet oprette et Træ, der, efter Fortællerens Sigende, lige til Bladene var af Guld, og under dets Grene lod han sætte sin Throne. Denne bestod af en uhyre Masse puurt Guld. Dette Mænd bare den frem paa to Stænger, og paa denne Throne satte Dpoccu sig. Hans hele Legeme var oversmurt med Talg, hvorpaa var strøet tykt Guldstøv som Puder, saa han glindsede fra øverst til nederst som Guld. Paa

Hovedet havde han en europæisk Hat med brede Guldgaloner og hvide Fjebre. Halsen, Armene, Kroppen og Benene vare behængte med mange Snore af de skønneste Ugrier (langagtige Stykker Agat, Carneol og Lapis lazuli). Midt om Livet var bundet et kostbart Guldbrokedes Skjær foret med Taft. Sine Fødder lod han hvile i et massivt Guldbækken. Alle Rigets Store omgave ham, og for ham laae næsegruus paa Jorden, Hovedet bedækket med Støv, hundrede Anklagere og Anklagede. I en vis Afstand ventede tyde med Sabler bevæbnede Bøddler paa Ordre til at forrette deres Embede, og længer borte saae man en Høh afhugne Menneskehoveder; thi undertiden fordømte Tyrannen i tolv Timer nogle og 70 Ulykkelige til Døden, da næsten altid baade Klageren og den Anklagede maatte miste Hovedet.

Ingen torde nævne Spoccu ved Navn; den Højeste, den Gldfarvede vare hans Titler, naar man talte til ham.

Den karakteristiske Samtale mellem ham og den danske Gesandt Roy ved Dennes Afskedsaudient var følgende:

Spoccu. Herr Dreng! *) er du vel behand-

*) „Herr Junge, (Seignore Mos)“ staaer der i Originalen. Det sidste er nok spansk eller portugisisk, hvilket Sprog jeg ei forstaaer, kan

let af mine Undersaatter, som jeg befalede at modtage dig og dine Folk?

Roy. Sa Herr Konge! der fattedes mig intet.

Dpoccu. Herr Dreng! du har kun opholdt dig sex Uger her. Jeg kan nok lide dig, og vilde nok at du skulde blive her længer, at du nøjere kunde lære at kjende min Storhed og gjøre dine Benner en Beskrivelse derover. Har du nogenfinde seet min Eige?

Roy. Aldrig, Herr Konge! din Eige er ikke at finde i Verden.

Dpoccu. Du har Ret; selv Gud i Himlen er ikke meget større end jeg. Herr Dreng! jeg vil give dig at drikke; du kunde ellers tænke jeg var ikke ligesaa godt forsynet med Wiin og Æl, som dine blanke Herrer.

Han lod nu bringe en Flaske engelsk Æl, drak selv først og overgav derpaa Flasken til Gesandten. Da denne drak lidet, blev Kongen ved:

Dpoccu. Herr Dreng! Du drak saa lidet.

altsaa ej sige, hvorvidt Benævnelsen er adæquat. Er den danske Titel rigtig, falder den vist nok besynderlig, men vil dog ved Sammenligning ej findes meget urimeligere end adskillige europæiske og fremfor alt østerlandste, endog blandt Orientens kultiverede Nationer.

Døerf. Anm.

Roy. Herr Konge! jeg tør ikke drikke meget, thi jeg mærker det stiger mig til Hovedet.

Упоцу. Herr Dreng! du er ikke drukken af Ulet, men af mit Uasyns Beskuelse; den beruser alle Mennesker.

Hos denne Mand syntes Forsængeligheden at prædominere; men hos Kongen af Dahomey, Bossa Ahadi, til hvilken Engælænderen Norris Aar 1772 sendtes i Handelsærinder var vel Grusomhed den herskende Videnskab. Den Dag, Gesandten skulde forestilles var en stor Fest, der udmærkede sig ved at Kongen da imod Sædvane selv gav enhver af sine Undersaatter Audienz og personligen affagde Dom i de Sager, der foredroges ham. Denne Højtid begyndte dermed at mange Krigsfanger, der til dens Forherligelse hidtil vare skaanede, dræbtes. Man førte Gesandten forbi store Dyrger af Menneskehoveder, som deels laae opstablede udenfor Palladset, deels vare til Stads fæstede paa høje Stænger. Som man gik videre frem, saae man overalt blodige Spor af Henrettelser, indtil man endelig i en rummelig Sal traf Kongen selv.

Jeg forbigaaer den Pragt og Herlighed, der omgav Monarken, og det Ceremoniel, der brugtes ved Gesandtens Modtagelse. Derimod maa jeg anføre den Scene, som ender denne Glædesfest. Ti til tolv Mænd bare ligesaa mange store, gjennem-

figtige Kurve op paa en Forhøjning. I hver af dem sad et Menneske med sammenbundne Arme og Been, og en Knebel i Munden. Disse Ulykkelige saae ned fra Forhøjningen mange tusinde af deres Medmenneskers Glæde, og nu bleve de, efterat Kongen endnu engang havde taget dem til Djesyn og efterat de i Kurvene vare gnygede frem og tilbage for ret at stilles til Skue, kastede ned i deres Bure som Slagtoffere. De naaede ikke engang Jorden. Meer end hundrede brede Sabler og Dixer sønderhug Kurve og Mennesker. Den jublende Mængde sloges om de afhugne Lemmer, og den, der tilkjæmpede sig et Hoved, fik en Præmie. De ulykkelige Slagtofferes Bødler oversmurt sig med deres Blod, og man skal have havt Exempler paa — thi denne Fest var ikke den eeneste i sit Slags — at Kongen lod opsamle noget af dette Blod i en Skaal og drak deraf.

Mærkeligt er det, at denne Tyran, hvis Gemakker vare prydede med afflaarne Kindbækker, ja hvis Sovestue var indlagt med dræbte Fjenders Hierneskaller, af alle de Melodier, et Uhr, der foræredes ham, kunde spille, hvoriblandt vare Marscher, foretrak en Psalmemelodie, og fandt saa ganske besynderlig Smag deri, at den maatte gientages for ham hvert Djeblif. (Musikens Kraft til at forædle det menneskelige Hjerter have endog dens ærlige Benner draget i Tvivl, og

det Haab, at Menneskene bleve bedre, naar de bleve meer musikkyndige, er nok, som saa mange andre, en blot Chimære; men at tænke sig en saa vild, blodtørstig, Tyran saaledes organiseret, at en højtidelig Choral behager ham mere end en Krigsang, falder vanskeligt. Sand maa dog nok Fortællingen være, og denne eene Kjendsgjerning maa jeg tilstaae vækker uopløselige Tvivl hos mig, om jeg end aldrig forhen havde tvivlet, mod deres Vaastand, der ville gjøre Musikken til et Hielpemiddel for den moralske Opdragelse. Skjænke os uskyldig, ædel Glæde, fremkalde for Djeblicket høje, stærke, blide Følelser, det kan den; men her staaer vel og dens Grændse. Til at gjøre os dydige udfordres noget ganske andet).

(Slutningen følger).

C. P a v e l s,

Præst til Nikolai Menighed.

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles den
11te Novbr.; Herr Sekretair Collin læser.

B o r g e r = B e n n e n .

No. 46.

Septende Aargang.

Løverdagen den 17de November 1804.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

A n n e l d e l s e .

Mandagen den 19de November om Eftermiddagen Klokken 4½ holdes General = Forsamling paa Prindsens Palais bag Slottet, hvor da samtlige for i Aar indkomne Ansøgninger om Paan og Understøttelse blive foretagne til Afgjørelse; til hvilken Tid de Herrer Repræsentantere vilde behage at møde.

Administrationen for det forenede Understøttelses = selskab.

H. G. Clausen. H. J. Cantor. M. Wolquartz.

C. Købke.

Bidrag til de afrikanske Negeres Karakteristik.

(Sluttet. See No. 45).

Saa snart en Konge paa Guld- eller Slaveky-
sten er død, opkommer strax i det Indre af hans
Pallads den vildeste Forvirring og det blodigste
Anarkie. Fruentimmerne slaae itu og fordærve
Alt, hvad de kunne saae fat paa, og ende med at
dræbe hinanden indbyrdes. Ja, Hovedstadens Bor-
gere røve og udplyndre hinanden ustraffet. Mini-
strene ile vel med at vælge en ny Konge og med
dennes Valg ophører vel Anarkiet, men strax der-
paa tager den skrækkelige Begravelsesceremonie sin
Begyndelse.

Det kongelige Liig nedlægges i en Grav, som
er gravet for det midt paa en firekantet Plads.
Udskillige af den Udsødes fornemste Koner dræbes
og lægges ned i den samme Grav eller dog paa
samme Plads. Ved Fremgangs, Kongen af
Akims, Død brækkede man Benene paa 336 af
hans Koner og begrov dem derpaa levende. Nu
henretter man Kongens første Favorit. Medens
Kongen lever nyder denne de største Forrettigheder
og udmærker sig offentlig ved en egen Dragt.
Men saa maa han og følge sin Herre i Døden.
Efter ham begravnes nogle hundrede Slaver, der
skulle opvarte Kongen i den anden Verden; ved

Frempungs Død ramte denne Lod tre tusinde. Ofte leve disse Ulykkelige endnu i nogle Dage, medens Undersaatterne samle sig paa denne Blodager, og synge og dansse ovenover disse i skrækkelig Angest og Smerte Døendes Hoveder. —

Den vildeste og grusomste blandt alle Negernationer hedder Saggas. Endnu til Slutning et Par Ord om den: Dette Folk er stærkt af Legemsbygning, og det Græsselige i deres Udseende forhøjes end mere ved de Ur, som ere indbrændte i deres Ansigt, og de lange Fjedre eller Been, der ere stukne tværs igjennem deres Næse. Og saa ved at flaae ud de to øverste Fortænder og fordreje Djenlaagene forøge de deres Hæslighed. De leve, som Araberne, uden fast Bopæl, uden Agerdyrking, ja endog uden Fædrift. Idelig flakke de om fra det ene Sted til det andet; Krig med andre Nationer er deres Syssel og Plyndring deres Næringsvej. En af deres fornemste Spiser er Menneskekød, og det synes efter troværdige Forfatteres Vidnesbyrd unægteligt, at Slagterboderne i deres Lejre ere fyldte med Dele af det menneskelige Legeme til Salg, ligesom de europæiske med afhugne Stryker af Slagterqvæg.

Den, som først havde bragt Nationen til denne høje Grad af Brutalitet var — et Fruentimmer,

Tem = Bam = Dumba, en Konges Datter, stødte efter hans Død sin Moder fra Thronen og for at overtude Saggasserne om hendes Grusomhed og Landsstyrke rev hun sit eget diende Barn fra sit Bryst og — min Haand vægrer sig ved at nedskrive hendes øvrige Fremfærd, uden Undtagelse den græffeligste, jeg har læst eller hørt fortælle om. — Nationen maatte love hende at foretrække Menneſkekjød for al anden Næring, fordi dette gav meest Mod og Storke; hun befalede, at alle Drengehorn, der fødtes i Lejren, skulde dræbes, og derimod halvorne Dreng, som bortrøvedes eller gjordes til Krigsfanger, opdrages som Saggas til Nationens Vedligeholdelse. — En anden Regentinde for samme Folk, Kinga, der endog i sin Ungdom havde været Kristen, fulgte Stammemoederens Fodspor. Førend ethvert vigtigt Foretagende slagtede hun, iført Mandsklæder, med egen Haand adskillige af dem, der skulde bringes Skytsguden til Offer, og drak en Skaal fuld af Menneſkeblod. Hun gif siden igjen over til Kristendommen; forlod i sit 75de Aar Saggas og sit talrige Serail og givtede sig med en ung, smuk Neger, med hvem hun levede til sit 82de Aar, da hun døde. Mange af hendes Undersaatter, der havde ladet sig døbe med hende, forlod efter hendes Død den kristelige Troe og gif over til deres Blodreligion; og Missionairer have beklaget sig over, at

diffe Menneſkeædere paa ingen Maade vilde lade dem omvende.

E. Paveſ,
Præſt til Niſotai Menighed.

T i b e r i u s G r a c h u s.
Et Bidrag til Menneſkerettighe-
dernes Historie.

(Oversat).

De første Beboere i den romerſke Stat vare endnu ganſke ubekjendte med Overdaadighedens Tillokkelser. Alſaa kunde hverken Kunſtflid eller Handel forſkaffe nogen Huusfader hans Udkomme. Agerdyrking var deres eneste Næringsgren. Det var derfor, at Romulus, Statens Stifter, uddeelte blandt ſine Borgere alle Statens Grundejendomme. Da alſaa enhver Borger ejede ſit Stykke Jord, ſaa var enhver Stemme i de lovgivende Folkeforſamlinger forenet med Beſiddelsen af dette Grundſtykke, uden at være bunden dertil med nogen Lov.

Siden efter, da Overdaadighed rejſte ſig, blev de Uforſigtiges eller Ulykkeligeſ Ejendomme ſnart et Rov for de Kloge eller Lykkelige. Endog de ideelige Krige, ſom Borgeren paa egen Bekoſtning maatte drage i, ſlyrtede ham i Gjæld, og nødte

ham til, at sælge sine Gorder. Og saaledes kom lidt efter lidt Grundejendommene i nogle faa Riges Hænder.

Man følede snart Skaden af, at en Mængde uvederhæftige Borgere havde Stemmeret i Comitierne (Folkforsamlingerne), da denne ikke blev afhændet med Grundejendommene. Til disse Borgere stod Udgangen aaben, om ikke med Bestikkelser, dog med ethvert dristigt Anslag. Thi enhver Nyhed lover en lykkelig Fremtid, om man end ikke for Djeblikket føler det. Servius Tullius greb derfor den Ubillighed, at den Fattige burde bære lige Byrder med den Rige, som et Paaskud, for at give de sidste for de større Byrder ogsaa større Dørvægt i Statens Anliggender. De Riges Classer beholdte efter et vist Forhold færre Hoveder, flere Stemmer og flere Afgifter i Penge og Mandskab til Krigen.

Efter de saa kaldte Kongers Fordrivelse, bleve Patricierne (de Fornemmere) affridte næsten alle Forrettigheder af de rige Plebejere (de Ringere). Det bedaaede Folk rakde disse, som nærmere Brødre, en hjælpsom Haand. Det troede, at Ligheden blev tilkæmpet for alle, og saae ikke, at det stred kun for ærgjerrige Ansørere, for hvilke Borgeren og hans nye Lighed snart maatte vorde et Nov. Da der ingen Fødselsabel var, som holdt den enes mægtige Niddom Modvægt, saa faldt den store

Hob i det skændigste Slaverie hos dem, som den holdt for sin Friheds Støtter. Tribunernes *) bestandige Strid hævede de rige Plebejers Lykke over de forrige Skrænker, uden i mindste Maade at formilde de Trængendes Elendighed. Lidt efter lidt forsvandt Middelstanden aldeles. Den Fattige, der var solgt for Demagogernes (Ulmuesmiggrernes) Penge eller Bøltalenhed, gav sin Stemme mod sig selv. Uresposter og Rigdomme opdnygedes i enkelte plebejiske Familier, medens den store Hob af det souveraine Folk skreg om Brød og Lege **).

*) Folketribunerne vare i Begyndelsen fem, siden ti. De skulde altid være valgte af de ringeste Stænder, og deres Forretning var, at beskytte Folket mod Patriciernes Vælde. De havde ingen Magt til at anordne noget, men derimod til at forbyde. Deres Magt strafte sig dog ikke uden for Staden Rom; for altid at være Folket til Tjeneste, maatte de ikke forlade Huset, og deres Huse staae aaben baade Nat og Dag. Med Tiden tiltog deres Magt anseeligen. C.

** De offentlige Forlystelser, Comedier, Lege, Dandse o. s. v. henhørde til Romernes udvortes Gudstjeneste. Man fortæller, at Lydiere først have opfundet Lege. I en stor Hun-

Alt dette var nu saa meget haardere, da hos et Folk uden betydelig Handel, al Rigdom, ja selv al Industrie bestaaer i Jordejendomme. Efter- som det stedse er lettere, at erhverve Rigdom, end den første Velstand, saa viste der sig ogsaa stedse ny Lejlighed til at erholde nye Jordegodsfer. Dengang tilkjendte Folkeretten det sejrende Folk Grundejendommene i de overvundne Lande. Med hemmelig og aabenbar Uretfærdighed tilranede man sig disse Ejendomme. Den Fattige kunde heller ikke betale Skatkammeret den skjøndt ringe Priis for dem. Men det lovgivende Folk kunde, formedelst de Riges List, ikke give sig selv nogen Lov, som begunstigede dets Fordeel, eller dets Ret dertil. Og da endeligen Spurius Cassius foreslog en Fordeling af de offentlige Jordegodsfer blandt Folket, saa forstod Modstanderne snedigen at afvende det „som om „Cassius havde foreslaget denne Lov som Beta- „ling for Enevælden.“

(Fortsættes.)

C o l l i n.

ger snød nemlig skulle de have grebet til dette Middel blandt flere, for at glemme deres Kummer. E.

Borger = Bennen.

No. 47.

Sextende Aargang.

Løverdagen den 24de November 1804.

Førlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolsstræde No. 218.

Extract

af

Tredie Kvartals = Regnskab

for

det foreenede Understøttelses = Selskabs

Indtægter og Udgifter

fra 1ste Julii til 30te September 1804.

Indtægt	Rdr.	Gr.
Kasse = Beholdningen fra 2det Qvar- tal d. A. var = = = =	322	71½
(See Borgervennen No. 31 d. A.)		
A. Ugentlige Indkomster.		
For Ugebladets 16de Aargang fra No. 26 til 38 incl. og Love til nye Med- lemmer = = = = =	606	95
B. Qvartals Kontingenter:		
1) For Qvartal til ult. Junii d. A. 125 R. 90ß.		
2) — Restancer fra de forri- ge Qvartaler = = = 5 — 40 =	131	34
C. Aarlige Indkomster:		
1) Et Overordentlig Medlems Kontingent prænum. d. A. = 5 Rd.		
2) En Ditto Restance ultim. Decbr. forrige Aar = = 5 —	10	=
D. Laans og For skuds Afbetaling i dette Qvartal = = =	409	=
Summa Rdr.	1480	8½

At ovenstaaende 3die Qvartals Extract er over-
eensstemmende med Administrationens Kontrol,
bevidner

H. G. Clausen. H. J. Cantor. M. Wolquartz.

Udgiwt.

	Rdr.	St.
1) De aarlige staaende Udgiwter:		
a) For Ugebladets Trykning og Lønnin- gerne i dette Qvartal = 325 R. 72ß.		
b) 3de bevilgede Forstkudde 269 — = =	594	72
2) Til de aarlige Pensionister: betalt for dette Qvartal = =	225	"
3) Af de, efter Repræsentanternes Be- lutning den 14de Novbr. f. A., be- vilgede Gratifikationser be- talt til 2de for dette 3die Qvartal	8	72
5) Extraordinaire Udgiwt: betalt til 2de mig anviste Regnin- ger = = = = = = =	2	12
Pr. Ballance bliver Kassebeholdningen til 4de Qvartal = = =	649	44 $\frac{1}{2}$
Summa Rdr.	1480	8 $\frac{1}{2}$

Kjøbenhavn den 30te Septbr. 1804.

J. Nagaard,
Selskabets Kasserer.

Købte.

A n m e l d e l s e.

S General-Forsamlingen den 19de d. M. blev af Kassereren fremlagt dette Aars 3die Kvartals-Regnskab, som hermed følger.

Som nye Medlemmer indtraadte i Selskabet:

- Hr. Bodker Mouritz Weivad.
- Skoemager Jens Pohnsen.
- Kammerjunker Simonsen de Cederfelt.
- Lieutenant Simonsen de Cederfelt.
- Bogholder Axel M. Thygesen.
- Sekretair Nicolai W. Mørch.
- Urtekræmmer Jonassen.
- Kontrolleur D. D. Hansen.
- Bæver Siegfred Møller.
- Viinhandler Niels Storm.

Det øvrige i bemeldte Forsamling afhandlede skal herefter i Ugebladet blive anmeldt.

Administrationen for det forenede Understøt-
telsesselskab.

H. G. Clausen. H. J. Cantor. M. Wolquarr.

C. Røbbe.

Tiberius Gracchus.

(Fortsat. See No. 46).

Hundrede Aar derefter blev dog af Licinius, efter en tiaarig Kamp, udvirket en Lov, at ingen maatte besidde flere end fem Hundrede Acre. Men blot Partiehad havde indgivet ham denne Lov, som, forsaavidt den ikke krænkede virkelige Rettigheder, vilde have været Staten fordeelagtig. Dog, dens Overholdelse blev ikke paaseet, og ingen blev straffet for at have overtraadt den, uden dens egen Ophavsmand, som handlede mod sin egen Lov. Folket forblev i Undertrykkelse og Trang, og det blev af de Riges Slaver endogsaa fordrevet fra Bindskibeligheds Næringsveje, og Demagogernes forhenværende Vilkaarlighed vedblev.

Smidlertid steg Statens Magt udenfra — dens indvortes Svaghed uagtet. — formedelst Agtelsen for Lovene og Underkastelsen under den fuldbyrdende Magt. Men endnu mere ved en næsten uafbrudt Række af overordentlige Mænd. Intet Folk og ingen Tidsalder havde seet større Talenter. Romernes offentlige og private Dyder fik ved disse en dem egen Glans, ja endog deres Laster erholdt en vis Storhed. Efter Carthagos Delæggelse var Rom den mægtigste Stat i den bekjendte Verden. Italien og de omliggende Der vare erobrede; flere flere Lande gjorde til Provindser, og

af alle Folkeslag var Romernes Overmagt følt og erkjendt. Republikken havde mange Millioner Indvaanere, hvoraf de fire hundrede tusinde Borgere udgjorde Adelen, en Adels, der, ligesom den polske, enten var overmaade riig og mægtig, eller, med alle sine høje Fordringer, i dyb Elendighed og foragtet.

Paa de Tider levede Tiberius Sempronius Gracchus. Han var født af en plebejisk Familie og gav de største Forhaabninger. Hans Fader havde bestyret Consulatet med Berømmelse. Cornelia hans Moder, en Datter af den ældre Afrikanus og Roms ædlestes Kvinde, havde opdraget sine Børn med sjelden Omhyggelighed. Denne hendes ældste Søn, svarede til hendes Ønsker. Allerede i den tidlige Ungdom forenede han alle de Fortrin, som fængsle baade den Vise og Mængden: Sjælsstyrke og Legemsskønhed, grundig Indsigt og behagelig Opførsel, stor Veltalenhed og aaben Redelighed.

Staden Numantia havde med en romersk Consul sluttet en Fred, som Romerne paa en skændig Maade brøde. En ny Consul, Manlius, blev sendt til Spanien, for paa ny at bekriige den bedragede Stad. Tiberius Gracchus, som allerede havde tjent med Hæder under sin Svoger, den yngre Afrika-

nus, blev Dvæstor *) hos Manlius. Da Consulen, efter et mislykket Indfald i det Numantinske, om Natten vilde trække sig tilbage, blev han overfalden af Numantinerne. De dræbte en Mængde Romere, og ved den frembrydende Dag saae de øvrige tyve tusinde sig berøvede deres Bagage, indsluttede af Fjenden mellem Bjerger, og den visse Død eller Fangenskab for sig. For at rædde Hæren, foreslog Manlius en ny Fred. Numantinerne vare ikke uvillige. Kun den forrige Troløshed afskrækkede dem. De sluttede derfor med Gracchus, hvis Redelighed og sieldne Yndest hos Folket syntes at være dem Borgen. Han udvirkede altsaa fri Usmarch for Consulens Hær, og optog Numantia i Venjskab og Forbund med det romerske Folk.

Men i Rom blev ogsaa denne Fred, som allerede var opfyldt af Spanierne, forkastet. Dog vilde man, for dog at have Skinnet af Retskaffenhed for sig, udlivere Consulen og de første i hans Hær til de Bedragne. Numantinernes Udelmod ræddede hiin, og Gracchus ffyldte sin Redning maaskee til sin Families Anseelse og Folkets Kjærlighed til ham. Man har sagt: at han aldrig kunde glemme denne Romernes Uretsfærdighed, som

*) Dvæstorer vare en Slags Rentemestere og Kasserere.

en Plet paa Roms og hans egen Ære; og at det, han siden foretog sig, var alene indgivet ham af Hævn mod hans Avindsmænd. — Men han beviste virkelig en saa liden Hævnjerrighed, at han meget mere efter sin Tilbagekomst fra Spanien ganske hengav sig til Privatlivets Rolighed. Med megen Møje udred hans Familie ham igjen deraf, og han modstod længe deres Opmuntringer til, at opoffre sig paa nye til Statens Forretninger. Appianus Claudius, hans Svigerfader, drev stærkt paa ham, at gjøre hans politiske Grundsætninger gjeldende. Og saa hans Moder havde forestilt ham hans Faders, hans og hendes Families Exempel, og sagde engang til ham: „Man kaldte hende stedse Scipio Africanus's Svigermoder; men hvorfor ikke Gracchus's Moder? Din han saa ganske fattedes Aand og Mod, for at forskaffe sig og hende et Navn.“ Han anholdt da om, at vorde Folketribun, og blev det Aaret 620 efter Byen Roms Stiftelse.

(Fortsættes.)

C o l l i n.

Borger = B e n n e n.

No. 48.

Sextende Aargang.

Løverdagen den 1ste December 1804.

Førlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolsstræde No. 218.

A n m e l d e l s e.

Sidste General = Forsamling den 19de d. M. blev endvidere afhandlet følgende:

Alle de for dette Aar indkomne Ansøgninger om Paan, Understøttelse, Pension og Tillæg til den forhen havende Pension bleve fremlagte, og efterat Ballance = Beregningen til Uddeelingens Bestemmelse i Aar af Overskuddet, fra 1ste October 1803 til ultim. September d. A., var oplæst, bleve disse Ansøgninger med de Herrer Repræsentanternes skriftlige Erklæringer giennemgaaede, bedømte og derpaa taget følgende Beslutninger:

No.	Transport	Rd.	No.	Transport	Rd.
30.	Sergant Ratkes		50.	Laqvai Schmidts	
	Enke = = =	10		Enke = = =	12
31.	Boghold. Scheels		51.	Parykmag. Ibsen	10
	Enke = = =	12	52.	Seminarii = Lærer	
32.	Skoemager Th.			Clausens Enke	20
	Braschs Enke =	8	53.	Loldbetjent Som-	
33.	Skoemager Syl-			mers Enke = =	8
	vechs Enke = =	6	54.	Laqvai Lunds Enke	8
34.	Skoemager Wein-		55.	Forvalter Griims	
	bachs Enke =	10		Enke = = =	15
35.	Domfrue Clausen	6	56.	Høker Weises Enke	5
36.	Bager Breslow	20	57.	Sprogmeister Bor-	
37.	Snedker Koeds			chorst = = =	20
	Enke = = =	8	58.	Smed. Hammers	
38.	Veikebrygger			Enke = = =	10
	Halls Enke =	10	59.	Skolehold. Beches	
39.	Mad. Jordhøy =	10		Enke = = =	12
40.	Kobbersmed Baus		60.	Fuldmægt. Svend-	
	Enke . . .	15		strups Enke =	10
41.	Domfr. Edelmann	6	61.	Presten Mariagers	
42.	Guldsmed Wæ-			Enke = = =	10
	rum's Enke =	10	62.	Prokurator Seve-	
43.	Domfrue Schulz	6		rins Enke = =	20
44.	Parykmag. Wals		63.	Havnesfoged Nis-	
	Enke = = =	8		sens Enke = =	10
45.	Fuldmægtig Laß-		64.	Mægler Wings	
	sens Enke = =	10		Enke = = =	6
46.	Præger Juels		65.	Vertshuusholder	
	Enke = = =	5		Kiers Enke =	4
47.	Købmand Grey-		66.	Skraeder Ber-	
	ers Enke = =	8		storps Enke =	5
48.	Kantor Muxols		67.	Budet Seizbergs	
	Enke = = =	10		Enke = = =	5
49.	Viinhandl. Mord	15			
	Patris	440		Patris	630

No.	Transport	Rd.	No.	Transport	Rd.
68.	Bager Kamphøf- ners Enke	= = 10	77.	Præsten Vallu- dansk Enke	= 10
69.	Præsten Kochs Enke	= = = 8	78.	Agelig Pensionist Brygmann	= 8
70.	Gartner Lind- trups Enke	= = 6	79.	Guldsn. Nielsens Enke	= = = 5
71.	Klædefræmmer Drstedts Enke	= = 5	80.	Slagter Lynge's Enke	= = = 5
72.	Handskem. Lunds Enke	= = = 3	81.	Parykmag. Balt- zars Enke	= = = 4
73.	Hørfræmm. Dr- strøms Enke	= = 5	82.	Stræder Fischer	= 5
74.	Præsten Justs Enke	= = = 8	83.	Provst Wellejus Enke	= = = 5
75.	Abraham Mejers Enke	= = = 8	84.	Guldsmed Griises Enke	= = = 5
76.	Normanns Enke	= 3	85.	forhen Bager de Wilde	= = = 10
Patris 686			Summa Rd. 743		

3) Til nye Pensioner og Tillæg for nogle af Selskabets ældre Pensionister blev den for medelst afdøde Pensionister og fra Rente-Fonden overskydende Summa 139 Rd. bestemt og uddeelt som følger:

Nye Pensionister fra tilkommende Mars Be-
gyndelse 1805.

No.	Rd.
1.	Snedk. Schrøens Enke = = = 10
2.	Sprogsm. Krolls Enke = = = 10
3.	Draktør Thausens Enke = = = 10
Patris 30	

Tillæg til de ældre
Pensionister fra samme
Tid.

No.	Rd.
1.	Brandkarl Webers Enke = = = 6
2.	Tomsfrue Mølsted 6
3.	Kleves Enke = 4
4.	Handskem. Lunds Enke = = = 3
Patris 19	

Nye Pensionister fra tilkommende Aars Berægnelse 1805. Rd.		Tillæg til de ældre Pensionister fra samme Tid. Rd.	
No.	Transport	No.	Transport
4.	Skræder N. Bahs		
	Enke = = = 10	5.	Mad. Normann 3
5.	Regimentsquart.	6.	Skræd. Hoftrup 5
	Ballings Enke 12	7.	Spisevært Drejer 5
6.	Skolem. Greither 10	8.	Mad. Mattenburg 5
7.	Graveur Schmidt 10	9.	Tzeehandl. Mejer 5
8.	Præger Zuhls	10.	Morsings Enke ; 5
	Enke = ; ; 10		
9.	Skibs-Kapitain		
	Hammelefs Enke 10		
	Summa Rd. 92		Summa Rd. 47

Administrationen for det forenede Understøttelseselskab.

H. G. Clausen. H. J. Cantor. M. Wolquartz.

C. Røbbe.

L i b e r i u s G r a c h u s .

(Fortsat. See No. 47).

Hans Foretagender i dette Embede ville vise, om vel Hævn mod noget Modpartie styrede ham. Det var aabenbart, at Pøbelen, der bestod af Republikens souveraine Adels, det er: af romerske Borgere, var i stor Elendighed. Men da der ikke var nogen højere Adels, der kunde tæmme de blandt dem værende Riges dristige Overmod, saa var og-

faa den offentlige Ulykke, som deraf rejste sig, øiensynlig. Det var kun en sjelden Dyd, at stemmegivende Borgere, som ingen faste Ejendomme besadde, brød sig om Statens Belfærd; Lyden af det bestikkende Guld og af flebne Talere overdøvede i Republikkerne ofte faa Redeliges Stemmer. Hvad andet Gavn havde den større Hob af Roms Borgere vel af Statens Velstand, end at den saae Fægternes Lege? Det er baade latterligt og frygteligt, at de skulde være Landets Herrer, som ikke ere Herrer over en Plet Jord deri.

Gracchus indsaae, at Statens hele Ulykke rejste sig af, at den store Hob, som intet ejede, havde Stemmeret. Men hvorledes skulde man raade Bod paa dette Dunde? At betage dem denne Ret, lod sig kun gjøre ved Midler, som der maatte en Catilina til at turde betjene sig af. Det var desuden i og for sig selv uretfærdigt, at betage Folk en Rettighed, som de engang havde.

Men Gracchus opdagede en lovmæssig Vej, som sagtens var des nøjsommeligere, men ogsaa saa meget mere roesværdig. Han troede, at naar den Liciniske Lov kunde sættes i Kraft igjen, vilde der være Landgodser nok, til at forsyne de mange uvederhæftige Borgere; derved bleve Stemmerne igjen bundne til Jordejendomme, og saa behøvede man kun at sørge for denne Ordens Vedligeholdelse. Hiin Lov havde Statens Embedsmænd

driftigen tilsidefat, og siden den Tid var Tilra-
nelsen af offentlige Torder bleven endnu hyppigere,
jo flere saadanne Torder de store og lykkelige Krige
havde forskaffet.

Gracchus stod altsaa frem i Comitierne, og
foreslog, i en Tale til Folket, Fornyelse af den
liciniske Lov: „at ingen maatte besidde over fem
hundrede Acre.“ Han var altsaa udrustet ikke
blot med det almindelige Paaskud af det offentlige
Bedste, men ogsaa med Lovens Retfærdighed. Disse
Baaben gjorde han endnu frygteligere ved sin glim-
rende Beltalenhed. Men aldeles billigen foreslog
han endnu: „Enhver, som ejede flere Acre, end
den liciniske Lov tillod, skulde vel aflevere dem til
Uddeling blandt de ubesatte og fattige Borgere;
men enhver Huusfader maatte endnu beholde halvt
saa mange Acre for hver Søn. Dog skulde det
Afleverte, om det endog var erhvervet med Lov og
Ret, betales med fuld Værdie af Skatkammeret.“
I alt dette spores ingen Hævnesyge. Han gik ud
fra Retsgrunde, gik derfra over til Klogskab, an-
vendte derpaa Billigheds Overtalelser, og søjede
endelig alle Talerens Kunster til. „Dyrene i
Skoven have deres Huler. Men de romerske Bor-
gere, Verdens Herrer, have ikke engang en Plet
Tord, hvori de kunde jordes.“

Dog fattes Magten aldrig Grunde. De Rige
(thi paa Forskjellen mellem Plebejer og Patricier

havde man i lang Tid ikke mere tænkt) fremstode forenede mod Tribunen. De anførte deres langvarige Besiddelse af Agrene, de Penge og de Arbejder, de derpaa havde anvendt. Og den sidste Indvending var virkelig meget vel grundet for dem, som ikke selv havde erhvervet Agrene, men arvet dem af deres Fædre og siden forbedret dem; thi naar man undtager den positive Ret, saa er der ingen Lov, hvori en Arvings Pligt og Ret grunder sig. I Henseende til den tilbudne Erstatning, beraabde de sig paa den Uretfærdighed, at berøve En noget mod hans Villie endog mod Godtgjørelse. De afmalede den Forstyrrelse, som true de Staten, og selv de Maadeholdne blandt dem frygtede derfor.

(Fortætted.)

C o l l i n.

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles den 9de d. M. Herr Kapitein Abrahamson leverer Bidrag.

B o r g e r - B e n n e n .

No. 49.

Septende Aargang.

Løverdagen den 8de December 1804.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolstræde No. 218.

A n n e l d e l s e .

S General = Forsamlingen den 19de f. M. blev Præsten Brorson valgt til Medlem af Ugeblades Kommissionen i Professor Guldbergs Sted, som havde udmelt sig af samme; og har velbemelte Hr. Brorson behaget at modtage Valget.

Administrationen for det forenede Understøttelses = Selskab.

H. G. Clausen. H. J. Cantor. M. Wolquartz.

C. Kjøffe.

Tiberius Gracchus.

(Fortsat. See No. 48).

Da Loven var foreslaaet, stred man med mangslags Politik derover lige indtil den Dag, da det skulde afgjøres. Man udspreddede: Gracchus stræbde, ligesom fordem Spurius Cassius, efter Enevælde; og dette Rygte var des farligere, da det fordem ikke uden Grund var udbredt om Cassius. Dog vandt hans bekjendte Redelighed Sejer, og selv Folket foragtede Bagvaskelsen. Man skal ogsaa have lejet Snigmordere mod ham; men Folket, som stedse i talrige Skarer omgav ham, skal have kuldkastet dette Anslag. Smidlertid strede Talerne mod hverandre. Gracchus afvæbnede sine Modstandere med sine Grundes Simpelhed og Klarhed, og ved den aabne Godmodighed, som forhøjede hans Tales Kraft.

Dagen, da der skulde stemmes over Loven, var kommen. Gracchus aabner Comitierne. Politisk og Menneskekjerlighed, Had mod Tilranelser, og alt, hvad der paa nogen Maade kan stride for Loven, er forenet i hans Tale. Folket i den stærkeste Hede forlanger Stemmetavlerne. Loven skal oplæses til Afgjørelse. I dette afgjørende Øjeblik fremstod Tribunen Octavius, ikke blot Gracchus's Embedsligemand, men ogsaa hans Ven, en ivrig Befordrer af Loven. Men han stod frem, for at

ophæve Comitierne. Modpartiet havde vundet ham. Folket, skjøndt yderligen opbragt over dette Forsræderie, vovede dog intet mod en af Statens Embedsmænd; og kun et Folk, som er vant til denne ubetingede Underdanighed, kan modtage en demokratisk Forfatning. Gracchus, skjøndt forbausset, vendte sig dog med Fasthed og Kølighed til sin Collega: hvorfor han forlod Fædrenelandets og de Trængendes Sag? om han havde tænkt paa sin egen Vre ved denne Bankelmødighed? Om maaskee huuslige Grunde havde bevæget ham til dette Skridt? Saa forsikrede han ham højtideligen, at han for det Overmaal af Ugre, han maaskee kunde erholde, vilde af sin egen Formue betale ham ligesaa meget, som Skatkammeret betalede ham. Men den ubestandige Mand vilde nu ikke synes ubestendig; han blev ved sit Forsæt, og Folket skildes ad.

Gracchus forsamlede det Dagen derpaa. Men da han var bered paa, at lade stemme over sin Lov, saa blev det dog endnu engang forhindret ved en List, som var for grov, til at Klogskab skulde forudsee den, og for nedrig, til at en ædel Mand skulde falde paa den. Man havde skjult Stemmetavlerne. Folket larmede derover og gjorde sig færdigt til at tage en blodig Hævn. Selv Gracchus tøvede i sin første Harme i, at holde det derfra, indtil tvende Senatorer, ærværdige ved Alder og

Sindelag, Fulvius og Manlius, besvore ham at standse det, og omfavnede hans Knæ. Han beroligede da Folket. De samme Senatorer foreslog derpaa, at han i Forvejen skulde underkaste sin Lov Senatets Kjendelse. Gracchus fandt sig ogsaa heri, deels fordi han troede, at denne Føjelighed vilde rødde enhver Hindring af Vejen, deels fordi han var saa vis paa sin Sags Retfærdighed, at han ikke frygtede endog enpartist Dommer.

I Senatet strede adskillige Senatorer for den gracchiske Lov. Men den større Deel vilde ikke skille Staten ved et Onde, som de havde Fordeel af. Undseelse og Frygt holdt dem vel fra, ganske at forkaste den, dog søgde de at opsætte den endelige Afgjørelse, og derved faae Forslaget lagt tilside.

Da Gracchus saae sig saaledes skuffet, tog han sit Ord tilbage, og bragde Loven atter for Folket. Da hans Collega Octavius her endnu stedsse var ham imod, saa kunde kun et raske Skridt sætte Loven igjennem. Førend han altsaa paa ny foredrog den til Afgjørelse, gjorde han Folket opmærksomt paa: „hvilken Tvedragt Loven havde foranlediget, hvorledes den endog stiftede Splid imellem Tribunerne. Enten maatte han være Dphavsmand til borgerlige Uroligheder, eller ogsaa Octavius satte sig imod en retfærdig Sag. Een af dem maatte altsaa være upærdig til Folkets Fortrolighed. Dette

maatte derfor i de næste Comitier afgjøres, hvem af dem, der burde affattes fra sit Embede.

Da Comitierne vare samlede, talede han endnu engang til Octavius, baade under fire Dine og i alles Paahør, og glemde som Statsmand hverken Menneffets eller Bønnens Pligter. Men Octavius blev haardnakked ved sine nye Forbindelser, og erklærede, at han vilde sætte sig imod enhver Stemmesamlen over Lovforslaget. Gracchus opfordrede derpaa Folket til at stemme over dets Tribuner. Af fem og tredive Tribus *) gave strax de første sytten deres Stemmer til Octavius's Affættelse. Der fattedes endnu en Stemme for at styrte ham. Gracchus lod nu et Djeblik holde inde med Stemmegivningen, og besvor ham med en sørgende Bøns hele Omhed, at give efter for Folkets Villie, og ikke for et Parties Indskyddelser, hvilket kæmpede af Egennytte. Octavius stod bevæget og skjulde sine Taarer. Snart saae han paa sin gamle Ven, snart paa dem, som han seener havde indgaaet Forbindelse med. Et Blik af nogle ærværdige Senatorer blandt de sidste, stadfæstede endeligen den Grundfætning hos ham, at enhver Nyhed, som angik flere tusinde paa engang var stedse farlig, om endogsaa retfærdig. Gracchus havde ikke brudt

*) Tribus vare de Afdelinger eller Moder, hvori Folket var fordeelt.

nogen Hylbings-Ged, ikke krænkede nogen Borgerpligt, og dog havde han vise og rebelige Mænd til Modstandere.

Octavius blev ubøielig. Gracchus vendte sig bort fra ham. Den attende Tribus gav sin Stemme, og Tribunen var afsat.

Nu var der ingen Hindring mere for Gracchus. Men hans første Plan fik en betydelig Forandring. Denne og endnu et andet Forslag vare vist nok retfærdige, ja endogsaa billige; men de gjorde dog, at Gracchus's Plan ikke mere bar Præget af den yderste Beskæftighed. Thi han udelod hiin første Tilværlning til Loven, efter hvilken enhver Huusfater blev tilstaaet et Overmaal af tohundrede og halvtredshindstyve Acre for enhver Søn. Alligevel gif Loven igjennem: „at da ingen efter den liciniske Lov kunde besidde eller erhverve over femhundrede Acre, saa maatte enhver aflevere hvad han havde mere, modtage Bærdien derfor af Skatkammeret, og dette Land skulde fordeles blandt de ikke-bosatte Borgere.“

I Grunden kunde altsaa kun de sætte sig derimod, som derved tabde en retfærdig Indflydelse i Staten; dog, det forstaaer sig, tillige ogsaa de, som vare viise nok til, at ansee denne Indflydelse for et mindre Onde end de Uroligheder, som man maatte frygte for.

Men Gracchus foreslog endnu en anden Lov:

„at det skulde undersøges, hvem der paa en uretsfærdig Maade havde erhvervet sig offentlige Landgodser, for at bringe dem til, at afgive dem.“ Dette var naturligviis et Hjerteskaar for de fleste Riges Familier. Smidlertid gjorde Gracchus neppe dette Skridt af Hævnjerrighed, som maaskee kunde være bleven ophidset ved den Modstand, han før havde maatte udholde, — men sandsynligviis blev han bestemt dertil af en stor Forlegenhed. Folket fordrer af sine Yndlinger altid desmere, jo nere de virke. Hvad om Jord-Ejendommene ikke havde været tilstrækkelige til at forsørge Mængden? Dette kan forklare, hvorfor han ikke mere vilde tilstaae Sønnenne Halvdelen af det liciniske Maal, hvorfor han anordnede en Undersøgelse om lovstridig Besiddelse af Statsjendommene, hvorfor han end desmere foreslog, at de af Konge Attalus testamenterede Skatte skulde uddeles, rimeligviis til de Borgere, der ingen Agre erholdte. Alle disse Forag gik igjennem.

Men frem for alt laae Undersøgelsen om de retmæssigen erhvervede Statsgodser ham paa Hjerte. Dersom denne blev betroet til hans Modstandere, saa var hans Djemerke forfejlet. Strenghed var ham nødvendig. Han drev det ogsaa lykkeligen jennem, at han selv, hans Broder Cajus og hans Svigerfader Appius Claudius bleve valgte til at udføre dette Anliggende. De begyndte strax

haade denne Undersøgelse og den angaaende de enkelte Landgodfers uforholdsmæssige Størrelse og deres Værdie, med en Rejse igjennem Italien.

Mod Sommerens Ende vendte de tilbage til Rom for ved Valgene for det tilkommende Aar at sørge for deres Partie. For at være sikker paa den executive Magt ønskede Gracchus Consulatet for Appius Claudius og en Tribunpost for sin Broder. Men fremfor alt søgte han at forlænge sit eget Embede endnu for det følgende Aar. Det sidste var rigtig nok mod Lovene.

(Slutningen følger).

C o l l i n.

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles den 9de d. M. Herr Kaptein Abrahamson leverer Bidrag.

Indtægt.

Balance.

Udgift.

Indtægt.		Balance.		Udgift.	
	Rd.	St.		Rd.	St.
Kassa - Beholdningen ved Regnskabs Slutning den 31 Juli 1803, var D. C.	306	11	Efter Generalforsamlingens Beslutning af 5 Oktober 1803. Betalt til Guldsmedmester Hr. A. Muhlus, en Præmie af . . . D. C.	40	=
Kongelige transportable Statsfonds, som ere deponerede i Species Banken, var ved samme Tid	4825	=	— — Ditto Hr. E. D. Lund, en Præmie af	40	=
Et Aars Renter, fra 11 December 1802 til 11 December 1803, af 4825 Rdlr. D. C. eller 3860 Rdlr. Species á 4 pro Cento p. A. er, 154 Rdlr. 38 ß. Species á 143½ pro Cento er D. C.	221	91	— — Bogtrykkermester Hr. K. H. Seidelin, en Præmie af	30	=
Årlig Bidrag for 1803.			— — Garvermester Hr. H. Top, en Præmie af	30	=
— Af 181 Medlemmer 559 Rd.			— — Skomagermester Hr. A. Greiter, en Præmie af	30	=
— 1, i Aaret 1803 indgaaet nyt Medlem, som har			— — Guldsmedsvend N. Marcus, en Præmie af 30 Rd. : St. og en Sølvmedaille	31	32
subskriberet til Årlig Bidrag 2 —			— — Guldsmedsvend M. W. Kalisch, en Præmie af 30 Rd. og en Sølvmedaille	31	32
— 2, nye Medlemmer, som have tegnet til			— — Bogtrykkersvend A. Gugenheim, en Præmie af 20 Rd. og en Sølvmedaille	21	32
Fonden 35 Rd.			— — Bogtrykkersvend A. Heyma, en Præmie af 20 Rd. og en Sølvmedaille	21	32
og til Årlig Bidrag 8 —			— — Garversvend Sal. Jonas, en Præmie af 20 Rdlr. og en Sølvmedaille	21	32
	43		— — Skomagersvend M. Meyer, en Præmie af 20 Rd. og en Sølvmedaille	21	32
	604 Rd.		— Forfaldne Renter paa fiøbte 275 Rd. D. C. i Kongl. transportable Statsfonds	=	88
Fragaaer Årlig Bidrag for Aaret 1803 ved 8 Medlemmer, som deels ved Døden ere afgaaede, og deels reiffe 26 —	578	=	— Bogholderen og Buddenes Løn for et Aar, fra 1 Aug. 1803, til 31 Juli 1804	75	=
			— Trykkerløn for forrige Aars Regnskab, og den i Generalforsamlingen den 5 Oktober 1803 af S. L. Hr. Provst Hjort holdte Tale, samt for Tilfjælfesledler	17	82
			— Adresse; Kontoi-ret, for Bekjendtgjørelser	2	=
			— Indskriverpenge, for en Guldsmed- og to Skræberdrønge	5	=
			— For i Mindelighed at opheve, en, imellem en Mester og en Lærling oprettet Lærekontrakt	8	=
			— til Hr. Goldschmidt i Hamborg, for besørget Contingenten indkasseret i Hamborg og Altona 2 Rd. Da endvidere fordi han har, den i det tydske Sprog over- satte ovenmeldte Tale paa egen Bekostning besørget tryk- ket, en Gratia! af 8 —	10	=
			— Brev, og Postporto, Borlys, &c. &c.	5	2
			Restancer af Årlig Bidrag for Aaret 1803, af 2 Medlemmer	4	=
			Saldo i reede Penge	385	26
			Ditto i Kongl. transportable Statsfonds, som ere deponerede i Banken	5100	=
Summa	5931	6	Summa	5931	6

Kjøbenhavn den 31 Julii 1804.

Administrationen for Præmie - Selskabet for den jødiske Ungdoms Anbringelse til Konster og Haandværker.

E. Carlsen, And. Buntzen, H. Cantor, L. Cantor.

Bram Helfft.

Extract

of

N e g n s k a b e t

for

P r æ m i e - S e l s k a b e t s

Indtægter og Udgifter

fra

den 1ste August 1803 til 31te Juli 1804.

B o r g e r - B e n n e n .

No. 50.

Sextende Aargang.

Løverdagen den 15de December 1804.

Førlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Fiolstræde No. 218.

P r æ m i e s e l s k a b e t
for den jødiske Ungdoms Anbringelse til
Konster og Haandværker.

Med særdeles Fornøielse indrykkes i disse Blade følgende Efterretning om dette saa agtværdige Selskab, og sammes heldige Fremgang; som et nyt Beviis paa, hvormeget vedholdende Iver og Virksomhed kan udrette endog i de vanskeligste Foretagender.

Den aarlige Generalforsamling i dette Selskab holdtes i Mar den 21 November.

Den blev højtideligholdt ved en dertil passende Tale *) af Hans Højærværdighed S. L. Herr Provst Hjort og ved ham overleveret 10 til efterstaaende Mestere og Svende tilkiendte Præmier, nemlig:

Til Bogtrykermester Hr. J. Breum, fordi han har taget 2 Drengene af den jødiske Religion i Lære, nemlig: Isaac Jacobsen paa 3 Aar, og Moses J. Weil paa 4 Aar, og udlært dem som Svende: En Præmie af 50 Rdlr. D. G.

Til Guldsmedmester Hr. F. Ekstrøm som har taget Alex. Weil af den jødiske Religion i Lære paa 4 Aar, og ladet ham, efterat han har udlært, i Lauget indskrive som Svend: En Præmie af 40 Rdlr. D. G.

*) Som med S. L. Herr Provst Hjorts gunstige Tilladelse er besørget til Trykken, og saasnart den bliver færdig skal vorde de ærede Medlemmer tilsendt.

Til Skædermester Hr. G. G. Groskreutz, som ligeledes har taget en Dreng af den jødiske Religion, navnlig Sefel W. Heilbutz paa 4 Aar i Lære, og ladet ham, efterat han har udlært, i Lauget indskrive som Svend: En Præmie af 30 Rdlr. D. G.

Til Skomagermester Hr. L. Neyman, som ogsaa har havt en Dreng af den jødiske Religion ved Navn Ser. Abraham i Lære paa 3 Aar, og ladet ham, efterat han har udlært, i Lauget indskrive som Svend: En Præmie af 30 Rdlr. D. G.

Ovenmeldte Svende af den jødiske Religion bleve tilkiendte følgende Præmier, saasom:

Til 2 Bogtrykkesvende, navnlig Isaac Jacobsen og Moses S. Weil, enhver en Præmie af 20 Rdlr. D. G., og en liden Sølvmedaille, med Dmskrift: Den Arbeidsomme Løn og Væ.

Til Guldsmedsvend Alexander Weil: En Præmie af 30 Rdlr. D. G., og en Sølvmedaille.

Til Skræbersvend Sefel W. Heilbuth: En Præmie af 20 Rdlr. D. G., og en Sølvmedaille.

Til Skomagersvend Jeremias Abraham: En Præmie af 20 Rdlr. D. G., og en Sølvmedaille.

Til Guldsmedsvend Israel Jacobsen, som har staaet 5 Aar i Lære, hos Guldsmedmester M. N. Levy af den jødiske Religion, og efterat have udstaaet sine Læreaar, er indskreven som Svend i Lauget: En Præmie af 30 Rd. D. G., og en Sølvmedaille.

Til forestaaende 4 Mestere og 6 Svende blev endvidere af Taleren meddeelt, et med Selskabets Signet authoriseret Exemplar af Selskabets Love, for at de derved i sin Tid kunde legitimere sig Fortrinsretten, i Henseende til Lovens 1 Cap. 2 §.

Derefter blev af Administrationen foredraget følgende:

1. Siden sidste Generalforsamling ere følgende Drengene af den jødiske Religion ansatte i Lære, nemlig:

Moses Levin hos Guldsmedmester Hr. B.
Gyefen.

N. Michelsen hos Skomagermester Hr. N.
Bendir.

B. Abraham hos Bogtrykermester Hr. Andr.
Seidelin.

S. B. Gumpert hos Guldsmedmester Hr. S.
Nordling.

B. A. Cohen hos Bogtrykermester Hr. S.
Breum.

H. Simonsen hos Snekermester Hr. N.
Damberg.

Jacob Herth paa det Kongl. militaire Uld-
Manufaktur.

B. Jacob hos Guldsmedmester Hr. C. Blich-
felt.

H. M. Cohen og } hos Skrædermester Hr. S.
Mos. Joseph } C. Stalknecht.

Abm. Meyer paa Prøve hos Skomagermester
Hr. C. Petersen.

2. Blev foreviist og oplæst Revisions Forretningen for Aaret 1802, ved en Skrivelse fra Revisorerne S. L. Hr. Regimentsquarttermester Lund, og S. L. Hr. Mægler H. Gerson, hvis væsentlige Indhold er:

„At de have fundet Alting i den bedste Orden.“

Hvorefter Administrationen erholdte Dvitering for aflagt rigtig Regnskab fra 1 August 1802 til 31 Juli 1803.

3. Blev fremlagt 2 Medlemprotokoller, en efter løbende Nummer, og en i alfabetisk Orden, esrer disse var Antallet af samtlige ærede Medlemmer ved Selskabets Aarslutning, i Alt 217.
4. Ifølge Lovens 4 Cap. 1 §. afgik de to ældste Administratører, Banke-Direktør E. Larsen og Grosserer E. Cantor, som eenstemmigen igjen paa ny bleve valgte, og modtoges samme.
5. Til at revidere Regnskabet fra 1 Aug. 1803, til 31 Juli 1804, blev eenstemmigen valgt:

S. L. Hr. Bogholder Kiersing, og
 — — Kjøbmand J. A. Meyer;
 som vare tilstæde, og behagede at modtage
 Balget.

6. Blev efter Administrationens Forslag vedtaget, skriftligen i Selskabets Navn, at tilkiendegive Kjøbmand Hr. Frank Sürgensen og Mægler Hr. S. Sürgensen begge i Altona, Selskabets Tak og Højagtelse, fordi de uanmodet, have oversat de af Hans Højærværdighed S. L. Hr. Provst Hjort i forige Aars Generalforsamling holdte Tale, i det tyske Sprog.

7. Blev fremlagt hosfølgende Balance over Regnskabet fra 1 Aug. 1803 til 31 Juli 1804. Efter denne bestaaer Selskabets Formue:

D. C. Rdlr.

a) Ifølge fremlagte Banke = Recepter i Kongel. transportable
 Stadsfonds = = = = 5100

Patris 5100 Rdlr.

D. G. Rd. §.

Transport 5100, =

- b) Kasse = Beholdningen, ifølge
 fremlagt Kassebogen, affluttet
 til 31 Juli 1804 = = = = 385, 26
- c) Restancer af Aarlig Bidrag
 for Aaret 1803 = = = = 4, =
- d) Forsaldne Renter paa ovennævnte
 meldte 5100 Rd. som først
 udbetales til 11 Decbr. 1804,
 og derfor ei anført i Balanz
 cen, ere = = = = = 130, 32

 Er i Alt D. G. Rd. 5619, 58§.

Administrationen for Præmie = Selskabet for den
 jødiske Ungdoms Anbringelse til Konster
 og Haandværker.

L. Larssen, And. Bungen, S. Cantor, L. Cantor.

Bram Selsft.

B o r g e r - B e n n e n .

No. 51.

Sextende Aargang.

Løverdagen den 22de December 1804.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow.
i store Fiolstræde No. 218.

L i b e r i u s G r a c c h u s .

(Sluttet. See No. 49).

Et Tilfælde, maaskee ogsaa hans Fjenders egen Ondskab, gav Gracchus Valgene i Hænderne. Ved sin Tilbagekomst fandt han nemlig en af sine ivrigste Tilhængere aflivet i Rom ved Gift. Han greb denne Lejlighed. I Sørgekæder traadte han frem for Folket, og fremstillede for dette sine endnu meget unge Børn. „Hans Benner bleve forgivne — sagde han — fordi de havde understøttet Loven, Folkets Villie. Hvad vilde forestaae ham, Ophavsmanden? Hvad vilde der blive af disse

Umyndige, som nu snart vilde worde faderløse, naar han efter sit Embedes Medlæggelse, skulde falde som et Djer for Hævnens? Man ventede kun derpaa, at Tribunatets Hellighed ikke mere bestyttede ham. Maatte det dog behage Folket, for hans Trofskab mod det, der nu paadrog ham Død og Undergang af den hevnjerrige Uretfærdighed, at redde ham, disse uskyldige Børn og Loven. Vilde det dog endnu et Aar omgive ham med Tribunatets Værn."

Efter denne Tale opstod et vildt Skrig af Trudsler mod enhver Gracchus's Fjende; af Eder at udgyde den sidste Blodsdraabe for ham.

Balgdagen kom. Begge de første Tribus gave deres Stemmer for Gracchus. Da det var sandsynligt, at de fleste vilde følge dem, saa begyndte Modpartiet en larmende Støj, og raabde, at ingen maatte vedblive i to Aar, at Gracchus overtraadde alle Love, tilsidefatte al Orden. — Man skulde troe, at Mennesker sjelden vare saa forvandede, naar det kom an paa vigtige Sagers Afgjørelse, da enten ikke i Forvejen, saavidt som muligt, at bortrødde Hindringerne, eller dog ikke, for en elendig Bisfordeel at forlade det vigtigste. Dog ere Exemplerne der overalt hyppige, hvor Magten er fordeelt blandt flere. Ogsaa her trættedes Tribunerne nu under Tummelen om Forsædet i Comitierne, hvilket een af dem havde afstaaet

til en anden, og fivedes om en Tribun havde Ret til Eligt. For maaskee altsaa at gjendrive Brejdelsen om et lovstridigt Valg formedelst et lovstridigt Forsæde, ophævede Gracchus Forsamlingen og udsatte den til den følgende Dag.

Store Skarer af Folket bevogtede hele Natten deres Yndlings Dør. Med frembrydende Dag ledsagede en Deel ham til Capitoliet. Overalt, hvor han gik, blev han ledsaget af Mængdens Frydeskrig.

Paa det hellige Bjerg erfarede han: Hans Modstandere havde forsamlet sig i Fides-Tempel *), for at forhindre hans Valg, om det endog skulde skee ved hans Død. Denne Esterretning bragde alting omkring ham i Harniss. Hans Benner bevæbne sig med Stave af Victorernes Fasces **). Præsterne ile til, for at tilslutte Templet for Vanhelligelse. Modpartiet blander sig imellem Gracchus's Benner. I alle Kanter er der en stærk Trængsel, og Skrigen, af nogle, at de ville døe for Gracchus, af andre, at Ansørerne stræbde ef-

*) Fides, Redeligheds Gudinde hos Romerne; Numa Pompilius, Roms anden Konge, havde opført et Tempel for hende. C.

***) Victorier vare Rettsbetjente; de bare tolv sammenbundne Birk- eller Alme-Stave, som kaldtes Fasces. C.

ter Kongeværdigheden, og at han allerede vinkede at man skulde bringe Kronen.

De Sidstes Raab trængde ind i det forsamlede Senat. Der, sagde man, havde Gracchus for hele Folket lagt Haanden paa Hovedet til et Tegn paa, at man skulde krone ham. Og strax bøde Senatorerne, at Consulen Mucius Scævola skulde med bevæbnede Legioner angribe Gracchus's Partie, og „med Fuldmagt fra Senatet afværge en Fare fra Staten.“ Da den blide Consul væggrede sig, raabde Scipius Nasica, Gracchus's Slægtning og dog hans ivrigste Modstander: „Consulen forraader os! Op, og lader os selv styrte Pøbelens Afguder! hver Republikens Ven følge mig.“ Derpaa styrtede han ud, en Hob Senatorer fulgte ham, og en allerede forsamlet, allerede bevæbnet Mængde af hans og deres Clienter klyngede sig til dem. Da slog de med Røker blandt Gracchus's Tilhængere. Hans Venner flygtede ved dette Overfald. Pøbelen havde i Forvejen tildeels adspredt sig. Nasica, bevæbnet med Foden af en Bænk slog adskillige til Jorden og trængde frem til Gracchus. Denne blev angreben af en af Modpartiets Tilhængere. Forladt af alle, lod han sin Kappe i dennes Hænder og flygtede. Men han faldt i Trængselen, og i det han rejste sig igjen, blev han truffet af en Vindsmands Kulle og opgav sin Aand. Nogle hundrede af hans Venner bleve

dræbte, nogle grusom piinte. I adskillige Dage flød Borgerblod, det første, hvormed Rom besmittede sig.

Saaledes faldt Folkets Ven, forladt af dette Folk; og denne ædle Mand blev kaldt en Dyrerør. *)

Collin.

P i g f a p e r i.

I London have Nogle for Skik, at de opgrave nyelig jordede Lig, og sælge dem til de unge Studerende der lægge sig efter Anatomien. De der drive denne Handtering, at bringe de døde Legemer for Dagen igjen, kaldes almindelig: Døstandelsesfolk; men betydelig Straf venter dem naar de opbages.

I Paris ere de studerende Læger og Kirurger i ligesaa stor Trang for Menneskelegemer, og i mere, da Anatomien her dyrkes med særdeles Iver; men det gjøres dem ikke saa mageligt, som de Engelske; de Franske maa selv stjele de Lig, de vil betjene sig af. Og der bære de sig saaledes ad ved.

*) Af Schmalz's Annalen der Rechte des Menschen, des Bürgers und der Völker. 1794.

Mængden begravet i Paris ikke som hos os, at hver kommer i sin egen Grav. Der graves en Grube tredive, fyrrethve Fod i Længde, tyve, tredive i Brede, og ved 50 Fod dyb, med et Tag over paa Stolper, som ere beklædte rundt om, dog ikke høiere, end at der ikke kan sees ned i Gruben. I den ene Ende er en Dør, og indensfor den en Stillads omtrent sex Alen i Firkant. Kisten sættes paa denne Stillads, læses over af Præsten, og da hives ned med Løge, hvorefter Præsten og de Paarørende kaste et par Skuffer Jord ned i Gruben. Den følgende Kiste sættes ved Siden af den anden, og saaledes i radevis tet op til hinanden indtil ikke flere kan faae Rum; hvorpaa de samtlig tildækkes med Jord omtrent en Haand høit, og da sættes et nyt Lag Kister paa de første; og saaledes bliver ved til Gruben er fuld, da den tilbørlig dækkes med Jord og en ny graves.

De Studerende som trænge til Pengeer flaaer sig sex eller otte sammen og forsoie sig kort før Midnat til Kirkegaarden, gjerne Katrine Kirkegaard, eller en anden inden for Byen, for at kunne endnu i samme Nat bringe deres Bytte i Sikkerhed. De gaae i Mørke for ei at opdages og have en Karre med een Hest for tet ved Kirkegaardsmuren, hvor een bliver paa Vagt, medens de andre flatre over.

Naar de komme til den store Grav, og ere over Døren kommet ind paa Stilladsen, saa binder den Dristigste et Tog om Livet og hiffes ned af de andre. Naar han har naaet ned til Kisterne, tæn, der han sin Lygte, og en anden hiffes ned til ham. Disse to brække nu i Hast Kisterne op, tage Eigene ud, binde dem i Togene, og saaledes trækkes efterhaanden en 15, 16 Lig op, da de to arbejdende igjen binde sig i Togene, slukke Lygten og lade sig hale op. Nu løstes Eigene over Døren, bæres til Kirkegaardsmuren og efterhaanden ogsaa løstes over den, læffes paa Karren og bringes i Sikkerhed.

Kan Byttet ikke føres til bestemte Sted i samme Nat, saa gjemmes de i et Huus i Nærheden, hvor man forstaaer sig med Eieren, og da afhentes de i den følgende Nat. Paa en Time eller halvanden er gjerne den hele Forretning gjort.

Gribes Personerne, som sjelden skeer, i Gjerningen, saa straffes de med nogle Dages Fængsel.

(Oversat af: London und Paris, 6 Jahrg. 7 St. S. 254 f.) ved

W. H. F. Abrahamson.

Kaptain.

Aufstalter i Paris for Blinde *).

Stærkere og mere end sædvanlig ellers, vise sig Sjælsøvrerne, hos hine Mennesker, der ved ulykkelige Tilfælde have mistet den Sands, hvis Afsvævn sætter os i et stedsevarende Mørke, udelukker os fra Nydelsen af de udvortes Gjenstandes Skjønhed, og nøder os at søge Erstatning derved i Sjælens Inderside. Denne, som saa mange andre paa mig selv gjorte Erfaringer, lode mig ønske nærmere Bekjendtskab med det Institut, Hr. Haüy har oprettet for Blinde. Jeg ønskede at anvende Dagttagelserne paa mig selv, ogsaa paa Andre. Jeg var tilstede ved een af de offentlige Dvæller.

(Fortjættes.)

*) Oversat af det Tydske, som findes i franskfiske Miszellen. 6 B. 2 St. S. 120. f.

W. H. F. Abrahamson.

Kaptain.

B o r g e r , B e n n e n .

No. 52.

Septende Aargang.

Løverbagen den 29de December 1804.

Førlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos M. Joh. Sebbelow,
i store Siolstræde No. 218.

Anstalter i Paris for Blinde.

(Forsat. See No. 51).

Et Kor af Blinde gjorde Begyndelsen ved Musik, jeg aldrig før har hørt i saa fuldkommen Harmonie. Det var Uvertyren af Demophoon. Indgangen var saa ganske magisk og henrivende; og Overgangen til det stærkt Rørende, satte Tilhøreren i Følelsen af det ved Smerte sønderrevne Sind. Det derpaa følgende trøstende Blide udtryktes af disse Kunstnere med saa megen Fuldkommenhed og Skjønhed, at ikke jeg allene, men mange Andre vare idel Dre, og udbrøde i Beundringens Hefstig

hed: „Kun et Kor af Blinde kan være istand til, „at lægge saa meget Skjönt i sine Toner.“ Taa-
 rerne kom mig i Dinene, og disse Blindes Sjæle,
 der svævede fuldelig paa deres Toner, stode væ-
 sentlig for min Indbilding.

Herr Haun, den egentlige Fader og Stifter
 for denne Anstalt, vendte nu de Tilstedeværendes
 Opmærksomhed paa det Haandarbejde, de Blinde
 forrettede. Nogle forsærdigede Spadserestokke og
 Ridepidse omviklede med Traad; andre gjorde
 Ufker af Pap, Blækfrine og andre saadanne
 Smaating. Nogle Fruentimre flettede paa en me-
 get kunstig Maade Silkepunge, paa en egen Bæv.
 Andre af disse Ulykkelige strikkede Vester, og Alle
 have bragt det saa vidt, at de med deres Hænder
 kunne fortjene sig deres Livs Ophold.

Nu bad Herr Haun Selskabet, de vilde dik-
 tere Noget, hvilket een af de Blinde da satte med
 Blybogstaver paa et Bræt. Et blindt Fruentim-
 mer, der var fraværende medens det dikteertes,
 kom nu ind, og læste den hele Linie formedelst
 Fingrene. End mere Beundring opvakte hun ved
 den Færdighed, hun læste en heel Side med, som
 Een i Selskabet opkastede i en Bog, der er trykt
 med ophoiede Bogstaver. Derimellem gav et blindt
 Fruentimmer en Arie, og maatte man beundre, at
 hun uden at see, kunde spille og synge med saa
 megen Fuldkommenhed, da hun i Kunst og Ferdig-

hed ikke staaer tilbage for nogen seende Sangerſke, endog ved sine Vendinger røber mere Følelse og legger mere Udtryk i Sangen.

En Dreng, neppe 14 Aar gammel, regnede paa et Bræt med Huller i, eet af de vanskeligſte Multiplikationsſtykker, formedelſt Blytal. Brøkene betegnede han med ſamme Slags Tal, men kjendte dem noie fra de hele. Forberedet var han ikke til denne Regning, thi Stykket gaves ham af Een i Selskabet. En tilſtedeværende Dame førte hans Haand omkring paa et Vandkort, ſom egentlig var indrettet til Brug for Blinde, og han tog aldrig feil, at han jo angav tydelig beſtemt hvert Vand.

Nu hentedes Skriverbordene, og de Blinde ſkreve formedelſt et Staalgriffel meget tydeligt, hvad Sætninger dem dikteertes af de Tilſtedeværende. Mærkelig er Indretningen ved diſſe Skriverborde, Herr Haug har opfundet. Et Linieblad af Staal, ſom nøder den Blinde at ſkrive lige, ligger paa et ſværtet Papir, og dette igjen paa et hvidt. Den Blinde ſkriver da Bogſtaverne paa det ſværtede tykkere Papir, og læſer dem ſiden med Fingrene. Da han ſaaledes ogſaa medens han ſkriver kan føle hvert Bogſtav, ſaa kan han ikke ſkrive dem i hinanden, eller tage Feil uden han jo mærker det. Alt ſom han ſkriver ſværtet det øvre Blad af paa det underliggende, ſaa Skriveren tilveiebringer paa eengang Skrivten dobbelt;

paa det sorte Blad for Blinde, paa det hvide for Seende.

Jeg har nu i tre Fjerdingaar været i dette Institut og lært inden kort Tid at skrive, læse, regne og Topographie. De Kundskaber jeg før havde erhvervet mig, have faaet større Fasthed og Grundighed ved de Midler Herr Haug har opfundet. Kort, den Ulykkelige, som mangler Synet, savner her Intet, at han jo kan bringe det til al Fuldkommenhed i hvadsomhelst Videnskab.

De Blinde lære her endog den Bogtrykker-Konst, hvorved de selv kunne tilveiebringe Midlerne til deres Underviisning; de trykke Bøger og Noder til deres Brug. En seende Dreng læser for dem Bogstaverne eller Musiktegnene, og da sætte de dem og bringe dem under Pressen.

Sjelen faaar i denne Lærestalt, ved de Arbejder der mere og mere udvikle Forstanden og Indbildingen, en overordentlig Styrke og Evne til at modtage Ideer. Nogle have bragt det saavidt, at de med usædvanlig Lethed kunne opløse de vanskeligste Problemer i Geometrie og Algebra.

Den Blinde har almindelig mere Evne til at fatte og gjennemtrænge, og holder frem for Andre stadigere ved at faae udført en foretagen Plan, hvilket, ligesaavel som dyb Eftertanke bliver ham til anden Natur. Det er de Blindes Bestræbelse at optænde i sig et indvortes Lys, da Naturen

berøvede dem det udvortes, hvorved Verdens hele Skjønhed indhylles for dem i Nat og Mørke. De maae da nødvendig stræbe at faae udviklet en indvortes Skjønhed hos sig, for ei at staae tilbage for seende Medbrødre, og dette lettes dem ved at de ikke adspredes ved de udvortes Gjenstande, der lige saa ofte føre den Seende til Smaa-heder, som til hvad stort og høit er.

Disse og mange andre Bemærkninger fyldte alt for over 15 Aar siden Herr Haüy's ædle Sjæl. Hans Hjerte blødt naar han saae dengang saa mange Blinde, der slet nok spille paa Fiol eller sang, for ved deres ubehagelige og skurrende Tøner, at udpresse en Almisse, eller ligefrem tiltryg- lede sig Livets Ophold af blødhjertige Medmenne- sker. Var det, saa tænkte han, opfyldt af Skjøn og ædel Iver, var det ei mueligt, at gjøre disse Mennesker bekendte med vore Indsigter og Videns- skaber? Kjender ikke hver af os sin Lommekniv og andre Gjendele fra alle Andres? Lod sig denne Ev- ne ikke drive hoiere og anvende til mere? Nei, sagde han, Uret er det, at disse Ulykkelige skulle saa haardelig bøde for det Uheld, de ikke forskyld- te. Ikke nok at de have mistet Synet, de mis- handles og udstødes endog af deres andre Brødre; man hænger uanstændige Billeder og Figurer paa dem (som Herr Haüy fortæller at have seet) og den uorne Pøbel griber hver Leilighed at more sig

paa denne lumpne Maade *). Mennesker med mere Dannelsse skjænke vel disse Ulykkelige en vemodig Medynk, men tænke vist ikke at den Blindes Hjerte derved føler mere Smerte end Trøst; alle ere enige med mig deri, at saadan Medlidenhed lader os føle vort Tab dobbelt; thi er den der maa ynkes, ikke ulykkelig? Tiltroer man os Fortjenester, naar man kun ynker os? Meget mindre ulykkelige skulde vi være, var man kun retfærdig mod os.

At Herr Haug føler dette tilfulde, vise de ædle Ord han blandt mange andre engang brugte: Jeg finder, sagde han, at jeg bør ei allene elske de Blinde, men endog agte og ære dem. Idelig svæver, naar jeg er blandt dem, den Tanke levende for mig, at disse Mennesker, hvis ei ulykkelige Tilfælde havde berøvet dem Synet, skulde være Hærførere, Statsmænd, med eet Ord, Belgjørerere for hele Nationer; de ere nu kun hvad de kunne, men ei hvad de kunde være.

Besigtet af denne Følelse drog han nogle af disse Ulykkelige til sig, og da de vare fattige, underholdt dem paa sin egen Bekostning, og underviste dem paa den Maade som jeg herovenfor har beskrevet. Flere velhavende Folk understøttede An-

*) I Paris nemlig. Hos os har Retfærdighed endnu ikke drevet det til saadan Umenneskelighed.

stalten, saa han faae sig istand til at saenle et betydeligt Antal Blinde af begge Kjon omkring sig. De begyndte at danne sig og faae Kundskaber i alle Konster og Videnskaber. Deres offentlige Dvelser vandt alle Menneſkevenners Bifald; endog uden for Frankrig rygtedes denne velgjorende Anstalt, der ansaaes som et ubegribeligt Vidunder, man ikke kunde forklare tilfulde. Understøttet af Regjeringen, gjorde han nu mere og mere Fremgang. Efter forskjellige Omfløtninger anvistes Herr Hauy og hans Blinde omsider Hospitalet Quinzevingt *). Denne Stiftelse, som Ludvig 9 oprettede for sine Soldater, der i Tjenesten havde mistet Sinene, har siden stedse underholdt 300 af disse Ulykkelige, men som næsten alle levede der uden al Forretning i fløv Gensformighed. Man fandt da for godt, at lægge Institutet til dette rummelige Sted, og Herr Hauy blev ogsaa her ved i sine velgjorende Bestræbelser.

Men snart skede det, der var saa sørgeligt for hans blinde Værlinge, da det lykkedes hans Fjender at faae ham styrtet paa usle Grunde. I hans Sted sattes en uvidende Mand, som aldeles

*) Siger saa meget som femtengang tyve, en Maade at tælle paa, som har vedligeholdt sig i firvingt, hvilket endnu bruges istedenfor
120. Overs. Anm.

ikke buede til saadan Anstalts Bestyrelse, som Herr Haun, (rigtig nok med en skikkelig Pension) maatte forlade, under det Paaskud, det var bedre at lære de Blinde Haandarbeide, end Konster og Videnskaber. Disse Menneffer der hidtil havde dyrket Videnskaberne, bleve nu sat til at spinde og væve, og at fortjene kummerlig Underholdning ved en Tobakksfabrik, som til den Ende anlagdes. Herr Haun's Misundere toge ikke i Betænkning at sige endog offentlig, at Naturen havde bestemt de Blinde ikke til Konster og Videnskaber, men blot til de grovere Haandarbeider, og man behøvede ikke at give dem mere i Underholdning, end at de netop kunde holde Livet oppe. Skulde man troe det mueligt, at Misundelse kunde virke saa stærkt paa Mænd, der ellers ikke ere uden Fortjenester, at de kunde have saadan Tanke, ja endog offentlig fremsætte den?

(Slutningen følger).

W. H. F. Abrahamson.

Kaptain.

Kommissionen for Ugebladets Bestyrelse samles den 6te Januari førstkommende, da Herr Pastor Brorson leverer sit Bidrag.